የብሉይ ኪዳን አሰሳ

Old Testament Survey

ያሳታሚው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው

World Vision - East Africa
Sub-Regional Office
Kenya
2001

የብሉይ ኪዳን አሰሳ

ማውጫ

ምዕራፍ		ገጽ
	መግቢያ	
I	የሕግ መጻሕፍት (ፔንታቱክ).....	2
	ዘፍረት	
	ዘጸአት	
	ዘሌዋውያን	
	ዘኁልቁ	
	ዘዳግም	
II	የታሪክ መጽሐፍት.....	37
	መጽሐፈ ኢየሱ	
	መጽሐፈ መሳፍንት	
	መጽሐፈ ሩት	
	1ኛ እና 2ኛ ሳሙኤል	
	1ኛ እና 2ኛ ነገሥት	
	1ኛ እና 2ኛ ዜና	
	መጽሐፍ ዕዝራ	
	መጽሐፍ ነህምያ	
	መጽሐፍ አስቴር	
III	የቅኔ መጽሐፍት.....	80
	መጽሐፈ ኢዮብ	
	መዝሙረ ዳዊት	
	መጽሐፈ ምሳሌ	
	መጽሐፈ መክብብ	
	መኃልዩ መኃልዩ ዘሰሎሞን	
IV	ታላላቅ ነቢያት.....	95
	ትንቢተ ኢሳያስ	
	ትንቢተ ኤርምያስ	
	ትንቢተ ሰቆቃው ኤርምያስ	
	ትንቢተ ሕዝቅኤል	
	ትንቢተ ዳንኤል	

ደቂቀ ነቢያት..... 128
ትንቢተ ሆሴዕ
ትንቢተ አሞጽ
ትንቢተ ሚክያስ
ትንቢተ ኢዩኤል
ትንቢተ አብድዩ
ትንቢተ ዮናስ
ትንቢተ ናሆም
ትንቢተ ዕንባቆም
ትንቢተ ሶፎንያስ
ትንቢተ ሐጌ
ትንቢተ ዘካርያስ
ትንቢተ ሚልክያስ

ዋቢ መጻሕፍት

የብሉይ ኪዳን አሰሳ

መግቢያ

የታሪክ የበላይ፣ ተቆጣጣሪና ባለቤት እግዚአብሔር አምላክ እንደሆነ የምናውቀው እውነታ ነው። ከዚህም በላይ የሚደንቀው ነገር ደግሞ በታሪክ ሂደት ላይ የሰው ልጆች ድርሻ እንዲኖራቸው ማድረጉ ነው። የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትም ይኽን ከንቑኔ ደረጃ በደረጃ ያትታሉ። ከሰውና ከዓለም አፈጣጠር ጀምሮ ካለው አጠቃላይ ታሪክ ተነስተው እስከ አብርሃም ትውልድ /የእስራኤል ሕዝብ/ ልዩ ታሪክ በሰፊው ይዘግባሉ። በዚህ ሁሉ የእግዚአብሔር ባህርይ ማለትም ሉዓላዊነቱ፣ ሁሉን ቻይነቱ፣ መሐሪነቱ፣ ጌትነቱ፣ ፈራጅነቱ፣ ወዘተ... በግልጽ ይታያል።

በመሆኑም ይኸ ኮርስ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ታሪካዊ ዳራና ለነመለከታዊ ይዘት ከማሳየቱም በተጨማሪ ከአዲስ ኪዳን ጋር ያለውን ግንኙነት በመጠቆም ለክርስትና ኑሮ ታላቅ ትርጉም ያላቸውን ዘላለማዊ የሕይወት መመሪያዎችን ለማብራራት ሞክሯል።

ምዕራፍ አንድ

የሕግ መጻሕፍት (ፔንታቱክ)

በመጽሐፍ ቅዱስ የመጀመሪያዎቹ አምስት የኦሪት መጻሕፍት ዘፍጥረት፣ ዘጸአት፣ ዘሌዋውያን፣ ዘኍልቁና ዘዳግም ሲሆኑ፣ እነዚህም የሕግ መጻሕፍት፣ የሙሴ መጻሕፍት ወይም የሙሴ ሕግ መጻሕፍት በመባል በአይሁድ ዘንድ ይታወቃሉ (2ኛ ዜና 25÷4፣ ዕዝ. 6÷18፣ ነህ. 13÷1፣ 8÷1)። ይህም ሕግ ወይም ትእዛዝ ማለት ሲሆን ክዕብራይስጡ ቶራ (Torah) የሚለው ቃል የተወሰደ ነው (ሉቃ. 16÷17፣ 1ኛ ቆሮ. 9÷8)። እነዚህ አምስት መጻሕፍት መጀመሪያ እንደ አንድ መጽሐፍ ነበሩ።። በግሪክ ቋንቋ ፔንታቱኮስ (ፔንታቱክ) ማለት ትርጓሜው አምስቱ መጻሕፍት ማለት ነው። ስለዚህም ፔንታቱክ የሚል ስያሜ ተሰጣቸው፡

የሕገ ኦሪት መጻሕፍት እያንዳንዳቸው በተለያየ ደረጃ እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያሰውን ዕቅድ ቢኖገሩም ወጥነት ያላቸው መጻሕፍት ናቸው። ለምሳሌ ዘፍጥረት የፍጥረት ጅማሬ፣ የሰውን ውድቀት፣ በእግዚአብሔር ስለተመረጡ ሰዎች ሲናገር፣ ዘሌዋውያን ደግሞ ሙሴ ሕጉን መቀበሉን፣ የማደሪያውን ድንኳን መሥራቱን፣ በዘጉልቁ ሕዝቡ ሰንዞ መዚጋጀቱን፣ ባለማመናቸውም ምክንያት ወደ ተስፋይቱ ምድር ከመግባት መዘግየታቸውን በዘዳግም ደግሞ በቅርቡ በሚገቡበባት በተስፋይቱ ምድር ድንበር ላይ ሆነው የሙሴን ስንብት ስንመለከት ተከታታይነታቸውንና ፍጹም አንድነታቸውን እንረዳለን።

ዘፍጥረት

መግቢያ

ዘፍጥረት ከአምስቱ የሕግ መጻሕፍት የመጀመሪያው ሲሆን የሰሙም ትርጓሜ በዕብራይስጥ በኩር፣ ቀዳሚ ወይም የመጀመሪያ የሚል ነው። የእግዚአብሔር ፈጣሪነትና እግዚአብሔር አልፋና አሜጋ ስለሆነ ጅማሬ እንደሌለው ሌሎች ነገሮች ግን ጅማሬአያቸውን በእርሱ እንዳገኙ ይተርካል። የሁሉን ነገር ማበትም የህያዋንን የፍጥረትን፣ የህዋን፣ ሕይወት ያለውን፣ የኃብቾን (የቤተሰብን) የተውልዶችን፣ የኃጢአትን፣ የመርገምን ጅማሬ ይዘግባል። እግዚአብሔር ለውን ክውድቀት ለመቤዠት ያደረገውን የደህንነትን ታሪክ የሚተርክልን መጽሐፍ ነው። የግሪኩን ትርጉም ስንመለከት ጀነሲስ (Geneseos) ከሚለው ቃል የመጣ ሲሆን በሰብዓ ሊቃውንት ትርጓሜ ከአብራይስጡ ቃል የትውልድን/የፍጥረትን ጅማሬ የሚያሳይ ወይም ትውልድ (Toledot) ልደት ከሚለው የተወሰደ ነው። ቁልፍ ጥቅሱም «እግዚአብሔር አምላክ ሰማይንና ምድርን ባደረገ ቀን በተፈጠሩ ጊዜ የሰማይና የምድር ልደት ይህ ነው» የሚለው ነው (ዘፍጥ. 2÷4)። ከዚህ ቃል እንደምንረዳው የዘፍጥረት መጽሐፍ የትውልድ ዝርዝር የያዘ መሆኑን እንመለከታለን (ዘፍ፣ 2÷4፣ 5÷1፣ 6÷9፣ 10÷1፣ 11÷27፣ 25÷19፣ 36÷1፣ 37÷2)። ስለዚህም ከመጽሐፉ ይዘት አንደምናየው የሁለቱም የዕብራይስጡና የግሪኩ ትርጉም ለመጽሐፉ ርዕስ ተስማሚ መሆኑን ነው።

ጸሐፊ

በዘፍጥረት መጽሐፍ ውስጥ የሙሴን ስም ስለማናገኝና በዘዳግም 34 ስለሙሴ ሞት ስለሚናገር የፔንታቱክ ጸሐፊ ሙሴ አይደለም የሚሉ ክርክሮች ተነስተዋል። የመጽሐፍ ቅዱስ መረጃዎችን ስናይ፣ ክታሪክና በዱሮ ዘመን ከነበሩ ዕብራውያን ክርስቲያኖች ዝንባሌ ስንረዳ ጸሐፊው ሙሴ እንደሆነና በመንፈስ ቅዱስ ተመርቶ እንደጻፈው እንረዳለን። ሙሴ እንደሚለው ከሚቀርቡት መረጃዎች አንዳንዶቹ የሚከተሉት ናቸው።

ሀ/ የዘፍጥረት መጽሐፍ ታሪክ ሙሴ ከመወለዱ ሦስት መቶ ዓመታት ያህል ቀደም ብሎ እንደተከናወነ ግልጽ ነው። ሆኖም ሙሴ ይህን መረጃ በቀጥታ ከእግዚአብሔር ተነልጦለት ወይም በዚያን ዘመን በግብጽና በፍልስጤም ይገኙ ከነበሩት የዕሌፍ መረጃዎች እንደጻፈው ይገመታል (አሞ. 3÷7)። ሙሴ የጽሕፈትን ሥራ ይሠራ ነበር እናነባለን (ዘጸአ. 34÷27፣ ዘኍል. 17÷2፣ ዘዳግ. 6÷9፣ 24÷1፣ 3 ኢያ. 8÷32)።

ለ/ ከበፍጥረት እስከ ዘዳግም አምስቱም መጻሕፍት ፔንታቱክ የሙሴ መጻሕፍት፣ የሕግ መጻሕፍት በመባል በአይሁድ ዘንድ መታወቃቸው ሙሴ እንደጻፈው የሚያስረግጥ ተጨማሪ መረጃ ነው።

ሐ/ የአምስቱም የሕግ መጻሕፍት ተመሳሳይነታቸውና አንድነታቸው ጸሐፊው ሙሴ እንደሆነ ያሳዩናል። ለምሳሌ ያህል ዘጸአት ታሪኩን የሚጀምረው ከዘፍጥረት 50 በመቀጠል ነው። (ዘፍጥ. 50÷22፣ ዘጸአ. 1÷7)

መ/ ፔንታቱክን በራሱ ስንመለከተው ሙሴ እንደጻፈው የሚያስረዱ ጥቅሶች አሉ። (በጸአ. 17÷14፣ 24÷4፣ ዘኍል. 33÷1፣ 2)

ሠ/ የተለያዩ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ሙሴ እንደጻፈው ያስረዱናል። (ኢያ. 1÷7፣8፣ 8÷32፣ 34፣ 1ኛ ነገ. 13÷2)

ረ/ በአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ኢየሱስ ስለሙሴ የተናገረው አንዱ መረጃ ነው። ጌታም ራሱ ሙሴ እንደጻፈው ምስክርነት ተናግሯል (ሉቃ. 24÷27፣ ዮሐ. 7÷19፣ ማቴ. 19÷8፣ ማር.12÷26)።

ሰ/ በዓይን ምስክር የተጻፉ መሆናቸው (ዘጸአ. 15÷27፣ ዘኍል. 1÷31)

ሸ/ ስለ ግብጻውያን ሰሞች፣ ቃሉችና የተንፀባረቀ ባህል (ዘፍጥ. 13÷10፣ 16÷1-33÷18 (ዘፍጥ. 40÷9-11፣ 41፣ 43፣ 46፣ 50) መረጃዎች ጸሐፊው ሙሴ እንደሆነ ያስረዳሉ።

የተጻፈበት ጊዜና ቦታ

ሙሴ በኖረበት 120 ዓመታት (በዳግ. 34÷7) የመጀመሪያዎቹ አርባ ዓመታት (1525-1485 ዓ.ዓ. በፈርኦን ቤት (የሐዋ. 7÷22)፣ የሚቀጥሉትን አርባ ዓመታት (1485-1445 ዓ.ዓ.) በምድያም በጎ ጥበታ (ዘጸአ. 2÷15) ተብሎ ተከፋፍሏል። የተሻሰ ጊዜና ቦታ ተብሎ የሚታሰበው በበረሃ ንብ አያሉ በመጨረሻዎቹ የሕይወቱ አርባ ዓመታት ከ1445 ዓ.ዓ. ቢኋላ ነው።

የመጽሐፉ ዓላማዎች

መጽሐፉ በመጀመሪያ የተጻፈው ለእስራኤላውያን እንደመሆኑ መጠን፦

- የእግዚአብሔርን የፍጥረት ሥራ ለመመዝገብ፣ ክብሩ ከወጡ ኃይል፣ አምላክነቱን እንዲያውቁና ጣኦት ከሚያመልኩ አህዛብ ተለይተው እርሱን ብቻ እንዲያመልኩት፣ ለማሳየት ነበር።

- የፍጥረት ውበት እንዴት ባለመታዘዝ በመጣ ኃጢአት ምክንያት ሊበላሽ እንደቻለ ለማስገንዘብ ነው።

- እግዚአብሔር በኃጢአት የተበላሸውን ዓለም በአብርሃም ዘር እንዴት ለመባረክ እንደጀመረና የመሢሑ የመምጣቱ መገለጥ የተነሰጸበት መጽሐፍ ነው።

የዘፍጥረት መጽሐፍ ባሕርይ

- የፍጥረትን ሁሉ ጅማሬ ዘግቧል።
- ለታሪክና ለሌሎች መንፈሳዊ ጽሑፎች መሠረት ነው።
- የዕብራውያንንም ሕዝብ ታሪክ ይናገራል። (ዘፍጥ. 12)

በዘፍጥረት ሰባቱ ታላላቅ ሰዎችና መልእክቶቻቸው

አቤል - መስዋዕት ለእግዚአብሔር በማቅረቡ

ሄኖክ - እካሄዱን ከእግዚአብሔር ጋር ስላደረገ ሞትን ሳያያ ተወሰደ

ኖኅ - ኃጢአት በሞላበት ዘመን አምላኩን በመታዘዝ ስለጽድቅም ሰበክ

አብርሃም - አምላኩን እምኖ ተለይቶ ወጣ ለበረከትም ሆነ

ይስሐቅ - እግዚአብሔር የበረከት አምላክ መሆኑን ስለአስበ ምንጮችን በእምነት ቆፈረ

ያዕቆብ - የእግዚአብሔርን ክብር አየ

ዮሴፍ - ኃጢአትን የሚጠላ እውነተኛ የእግዚአብሔር ሰው

በዘፍጥረት ቁልፍ ቦታዎች

የእራራት ተራራ - (ዘፍጥ. 8÷4) እግዚአብሔር ዓለምን በጥፋት ውሃ ከቀጣ በኋላ መርከቢቱ ያረፈችበት ተራራ

ባቢሎን - (ዘፍጥ. 11÷8፣ 9) የሰዎችን ቋንቋ ጌታ የደበላለቀበት ሥፍራ

የከለዳውያን ዑር - (ዘፍጥ. 11÷28) አብርሃም በዚህ ሥፍራ ተወለደ

ሀራን - (ዘፍጥ. 11+31) ታራ፣ ሎጥ፣ አብርሃም፣ ሣራ፣ ወደ ከነዓን ለመሄድ ያረፉበት ቦታ

ሴኬም - (ዘፍጥ. 12+1፣ 2፣ 6) አብራም ዑርን ትቶ የእስካህ አባት ሲሆን የሄደበት ቦታ

ኬብሮን - (ዘፍጥ. 13+18) አብራም ድንኳኑን ነቅሎ የተቀመጠበት ሥፍራ (ከሎጥ ተለይቶ) አብርሃም፣ ይስሐቅና ያዕቆብ ኖረው የሞቱበት

ቤርሳቤህ - (ዘፍጥ. 21+31) በንጉሥ አቤሜሌክና በአብርሃም መካከል ምስክር እንዲሆን የተቆፈረ የውሃ ጉድጓድ። የአብርሃም ቃልኪዳን ለይስሐቅ ያሰፈበት ቦታ ነው (ዘፍጥ. 26+23-25)።

ቤቴል - (ዘፍጥ. 28+10-22) ጌታ ለያዕቆብ በሕልም ተገልጦ የአብርሃምንና የይስሐቅን ቃል ኪዳን ያስተላለፈበት ቦታ (35+1) እግዚአብሔር ተነስተህ በዚያ ሄደህ ኑር ብሎ ለያዕቆብ የተናገረበት ስፍራ።

ግብጽ - (ዘፍጥ. 46+34) ዮሴፍ ተሸጦ የግብጽን ሕዝብ ከረሀብ ያዳነበትና፣ መላ ቤተሰቡ ሄደው ያረፉበት ሥፍራ ነው።

ሰዎች የትውልድ ሐረግ በዘፍጥረት

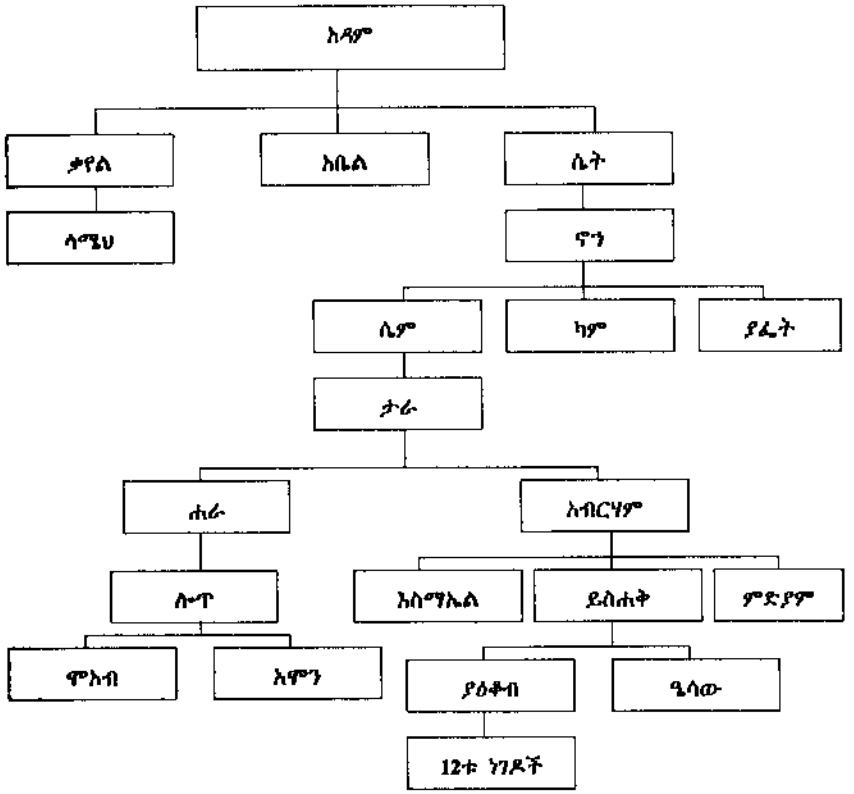

የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

የዘፍጥረት መጽሐፍ ሌሎች መጻሕፍትን በግልጽ ለመረዳት የሚያስችል መሠረታዊ እውቀት የምናገኝበት መጽሐፍ ነው። በተለይም የመጀመሪያዎቹ አስራ አንድ ምዕራፎች የተተሩትን አንድ ሺህ አንድ መቶ ሰባ ስምንት የመጽሐፍ ቅዱስ ምዕራፎች ለመረዳት ታላቅ አስተዋጽኦ ያደርጋሉ። የተለያዩ ጅማሬዎችን የምናገኘው በዚህ መጽሐፍ ሳይ ስለሆነ ሁሉም ከእግዚአብሔር ወደ ሰው የመጡ መገለጦች በዚህ መሠረት ሳይ ተገንብተዋል። ለምሳሌም ያህል በፍጥረት (አዳም) በውልደት (ቃየን) በሞት (አቤል) ሃይሞት በመወሰድ (ሄኖክ) የመጀመሪያዎቹ ሰዎችን ይዘግባል። (ዘፍጥ. 1÷26፤ 4÷1፤ 4÷8፤ 5÷24)። የዓለም ሥልጣኔ ጅማሬ (ዘፍጥ. 4÷17) የመጀመሪያው ጋብቻ (ዘፍጥ. 2÷23-25) ስለ መሢሑ ቃል ኪዳን (ዘፍጥ. 3÷15) እና የመሳሰሉትን ታላላቅ ጅምሮችም እናገኛለን።

ዋና አሳቦች

- የሕያው እግዚአብሔርን መለኮትነት፣ በአምሳሉ ሰውን መፍጠሩ፣ የፍጥረት ሁሉ መልካምና ውብ ሆኖ መገኘቱ፣ ዓለምን የሚንከባከብና የሚቆጣጠር መሆኑ፣ ያለመታዘዝ ጠንቅ የኃጢአት ጅማሬ ፣ በእግዚአብሔር ፈቃድ መኖር ሕይወትን ውጤታማና የተሟላ እንደሚያደርግና ኃጢአተኛን የመቤዠት ተስፋ (ዘፍጥ. 3÷15) እና ለእስራኤል በአብርሃም በኩል የተገባውን ቃል ኪዳን (ዘፍጥ. 12÷1-3፤ 15÷18-21) ያካትታሉ።

ክርስቶስ በዘፍጥረት

ዘፍጥረት ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ፈጣሪ እንዲሁም የመጽሐፍ ቅዱስ ማዕከላዊ መልእክት በመሆኑ በጥሳነት ያላየናል (ዘፍጥ. 1÷1 ዮሐ. 1÷1-59፤ ቆላ.1÷13-20)።

ለምሳሌ - የሴቲቱ ዘር - ቅድመ ወንጌል (ዘፍጥ. 3÷15)
የአቤል መስዋዕት (ዘፍጥ. 4÷4)
የደህንነት መርከብ (ዘፍጥ. 7÷1-7)
የይስሐቅ መስዋዕት የክርስቶስ ምሳሌ (ዘፍጥ. 22)

የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

ዘፍጥረትን በተለያዩ አቅጣጫዎች በመከፋፈል ማጥናት ይቻላል።

ሀ. በዋና ገጸ ባሕርያት ሲከፋፈል

ዘፍጥ. 1 እግዚአብሔር
ዘፍጥ. 2-5 አዳምና ሔዋን/ሰይጣን
ዘፍጥ. 6-10 ኖኅ
ዘፍጥ. 11-23 አብርሃም
ዘፍጥ. 24-27 ይስሐቅ
ዘፍጥ. 28-35 ያዕቆብ
ዘፍጥ. 36 ዔሳው
ዘፍጥ. 37-50 ዮሴፍ

ለ. በተለያዩ ክስተቶች ሲከፋፈል

ዘፍጥ. 1-2 ስነፍጥረት
ዘፍጥ. 3-5 ስለውድቀትና መቤዠት
ዘፍጥ. 5-9 ስለጥፋት ውሃ
ዘፍጥ. 24-27 ይስሐቅ
ዘፍጥ. 10-11 የባቢሎን ግንብ
ዘፍጥ. 12-38 የአብርሃም መጠራት
ዘፍጥ. 39-50 ወደ ግብጽ መውረድ

ሐ. በቦታ ሲከፋፈል

ዘፍጥ. 1 ሕዋው
ዘፍጥ. 2-3 ዔደን ገነት
ዘፍጥ. 4-11 መካከለኛ ምሥራቅ (ሜሶፖታሚያን ሱምርያን)
ዘፍጥ. 12-28 ከነዓንና ግብጽ
ዘፍጥ. 29-31 ሜሶጳጣሚያ
ዘፍጥ. 32-38 ከነዓን
ዘፍጥ. 39-50 ግብጽ

መ. በዘመን ሲከፋፈል

ዘፍጥ. 1-11 ከአይሁድ አባቶች በፊት የነበረው ዘመን
12-50 የአይሁድ የእምነት አባቶች ዘመን

ሠ. በባሕል ሲከፋፈል

ዘፍጥ. 1-38 የሜሶጳጣሚያ ባህል
ዘፍጥ. 39-50 የግብጽ ባህል

የእግዚአብሔር የፍጥረት ሥራ (ዘፍጥ. 1-2)

1. ስነ ፍጥረት ዘፍጥ.1÷3-19
2. ሀያሞን ፍጥረታት 1÷20-25
3. የሰው ልጅ (የፍጥረት ገኾ) 1÷26፤27

የእግዚአብሔር በስድስት የፍጥረት ቀናት አከናውኗል። ከውስብስብ ጽንፈዓለም (complex universe)፣ ወደ ውስን ሰው ከተለያዩ ፍጥረታት በኋላ የከበረውን ሰው ስለምሳሉ መፍጠሩን እናያለን። እግዚአብሔር ዘላለማዊ፣ መለኮታዊ አምላክና የሁሉም ነገር ፈጣሪ፣ መሆኑን ፍጥረትን ከባዶ ነገር በዓላማና በፅቅድ መፍጠሩን እናያለን (ዘፍጥ. 1÷1፤ ዕብ.1÷1)። እግዚአብሔር ለፍጥረቱ መልክና ውበት የሰጣቸው የሁሉ በላይ ሆኖ የሚኖር ነገር ግን ከፍጥረቱ ሳይርቅ የሚንከባከባቸውና የሚጠብቃቸው አምላክ ነው (ዘፍጥ. 1÷1-27፤ ዕብ.1÷1-3)። እንዲሁም የዘፍጥረት መጽሐፍ እንደሚያስተምረን እግዚአብሔር ሰውን ከሌላው ፍጥረት ሁሉ በተለየ ሁኔታ እንዳጠጀው፣ ከፍተኛ እውቀትንና ገኾነትን እንደሰጠው፣ በራሱ አምሳልም ካለው ነገር በመነሳት መፍጠርን እንደሰጠው እናያለን (ዘፍጥ. 2÷4፤ ቆሳ. 1÷16 እና ዕብ. 1÷2)። ከአምላኩም ጋር ህብረት እንዲኖረው በኤድን ገነት ትዕዛዝን ሰጥቶ እኖረው (ዘፍጥ. 2÷17)። ነገር ግን በዘፍጥረት 3÷8 እንደምናየው ሰው በኃጢአት ምክንያት ራሱን ከአምላኩ ለየ፣ ከሰውም ጋር ተለያየ ከአምላኩ ጋር ያለው ህብረት ሲበላሽ ከሰውም ጋር ያለው ኅብረት ተበላሽቶአል (ዘፍጥ. 11÷1፤ 3)።

ስለዚህም ይህን ጎብረት እንደገና ለማደስ ኃጢአት መወገድ ነበረበት የዘፍጥረት መጽሐፍ የሰውን ውድቀት የዘገበልን መጽሐፍ ነው። በተለያየ ሁኔታና ምክንያት ለው ቢወድቅም እግዚአብሔር በሱዓላዊነቱና በጸጋው ለምኽን ከውድቀት ሲያነሳና ሲቤዥ ያሳየናል። ስለዚህም ጌታን በሕይወታችን የመጀመሪያ ሥፍራ ለጥተን ለተፈጠርንበት ዓለማ እንደሚገባ መኖር እንድንችል የኃጢአትን፣ የአለመታዘዝን ውጤትና አዳኙ ጌታ ከውድቀት እንደሚያነሳ የሚያመለክተን ታላቅ መጽሐፍ ነው።

የሰው ውድቀትና ውጤቱ (ዘፍጥ. 3-4)

አዳምና ሔዋን በተለጣቸው ትዕዛዝ መሠረት መኖር ሲገባቸው ለይጣን በእባብ ተመስሎ ባመጣው ፈተና በመሸነፍ ኃጢአት ሠሩ። (ዮሐ. ፰÷44፣ ሮሜ 16÷20፣ 2ኛ ቆሮ. 11÷3፣ ራዕ. 2÷9 እና 20÷2) ለው የተፈጠረው በእግዚአብሔር አምሳል እንደመሆኑ ነፃ ፈቃድ ያለው ንፁህ ህሊናና ልብ ትክክለኛውንም የማድረግ ኃይል የተሰጠው ከእምላኩ ጋር በእርሱ መገኘት ለመኖር እንዲችል ሆኖ ነው። ነገር ግን ለይጣን የእግዚአብሔርን ቃል እንዲጠራጠሩ ተፈታተናቸው። እጅ በመስጠትም ወደቁ በዚህም ምክንያት ኃጢአት ወደ ዓለም ገባ። ቅኃጢአትም ምክንያት አዳምና ሔዋን እንዲሁም በለው ዘር ሁሉ ጉዳት ደረሰ (ዘፍጥ. 3÷7-13፣ 16-21፣ ሮሜ 5÷12)። ከእግዚአብሔር ተሰዶ፣ ምድር ተረገመች፣ ህዘንና መለያየት በመካከላቸው ሆነ፣ ዐመፅ ወደ ልጆቻቸው ተላለፈ. ሰው ተስፋ ቢስ በሆነ ሁኔታ ቢቀመጥም እግዚአብሔር ግን ከፍቅር የተነሳ የለውን ልጆች በምሀረቱ አለበ። የተቋረጠውንም ጎብረት ለመቀጠል ወደ ተሸሸጉበት መጣ።

ጻድቅ ፈራጅም ስለሆነ ለሁሉም ፍርድን ለጠ (ዘፍጥ. 3÷8)። ምህረትንም በማወጅ በክርስቶስ ኢየሱስ በኩል በእምነት የሚገኘውን ታላቅ መዳን ለሰው ልጆች አዘጋጀ (ዘፍጥ. 3÷15)። የሴቲቱ ዘር ከድንግል የሚወለደው ኢየሱስ የለይጣንን ሥራ ሊያፈርስ እንደሚገለጥ በዚህ የውድቀት ሰዓት የመጨረሻ ድልን አወጀ (1ኛ ዮሐ. 3÷8)። የመጊሑ ቃል ኪዳንም በዘፍጥረት 12÷1-3፣ ላይ ጉልቶ ይታያል። የአዳም ልጆችም በእርሱ የውድቀት አምላል ተወለዱ። ከውድቀት በኋላ ለው ለእግዚአብሔር መስዋዕትን ማቅረብን ጀመሩ (ዘፍጥ. 5÷3) አቢልና ቃየል መስዋዕትን ለእግዚአብሔር ሲያቀርቡ፣ የአቤል መስዋዕት ተቀባይነትን ሲያገኝ የቃየል ተቀባይነት በማጣቱ ቃየን በብስጭትና በቅናት የመጀመሪያውን ግድያ በወንድሙ ላይ እንደፈጸመ እናያለን (ዕብ. 11÷4)።

የጥፋት ውሃ (ዘፍጥ. 5-9)

በዘፍጥረት ምዕራፍ አምስት ላይ የምናገኘው የትውልድ ዝርዝር የአዳም ልጅ የሆነውን የሴትን ሐረግ ነው (ዘፍጥ. 5÷4)። እነዚህም የሴት ወገኖች እግዚአብሔርን የሚፈሩ ነበሩ። ለምሳሌ ያህል ሄኖክ አካሄዱን ከእግዚአብሔር ጋር ስላደረገ ሞትን ሳያይ ተወሰደ፣ ኖኅ ጥፋትና እርኩሰት በበዛበት ዘመን እግዚአብሔርን በመፍራት ኖረ፣ 120 ዓመት ምንም ደመናና ነፋስ ባይታይ እንኳን መርከብን ለመሥራት ታማኝ የጌታን ትዕዛዝ አክብሯል። ይህም የሴት ትውልድ ክርስቶስ ለው ከሆነበት ዘር የሆነ የተመረጡት የነገዶች አባት ነው (ዘፍጥ. 5÷32፣ 11÷10)። የለው ልጆችም እየበዙ ሲሄዱ የእግዚአብሔር ልጆች ማለትም የሚያምኑት የሴት ትውልድ ከማያምኑት የቃየል ትውልድ ጋር ተጋቡ።

እነዚህም በዐመፅ እግዚአብሔርን በማሳዘን ሲበረቱ እግዚአብሔር እንዲመለሱ ብዙ ጊዜ ዕድል ቢሰጣቸውም በማመጻቸው 120 ዓመት መርከቡ ተሰርቶ እስኪያልቅና ካለቀም በኋላ የ7 ቀናት ጊዜ ቢሰጣቸውም በንስሐ ለመመለስ አልወደዱም። ክፋው ነገር በዝቶ መልካሙን ሁሉ ከመዋጡ በፊት እግዚአብሔር ቁጣው እንደተገለጸ እናያለን (ዘፍጥ. 6÷7)። ኖኅ ከሚስቱና ከልጆቹ ሚስቶች ጋር እንዲሁም ከእንስሳት ዘር ከየወገኑ ወደመርከቡ የገቡት ሲተርፉ ሌሎቹ ግን በጥፋት ውሃ አለቁ። ወደፊትም በንስሐ ወደ እግዚአብሔር በማይመለሱት ላይ የአሳተ ፍርድ እንደሚመጣ 2ኛ ጴጥሮስ 2÷3 ይናገራል። ይህም መርከብ የክርስቶስ ምሳሌ ከጥፋት ማምለጫ መሸሸጊያ ጥላ ነው። (ዕብ. 11÷7፣ 2ኛ ጴጥ. 2÷5) ኖኅም ከመርከብ ወጥቶ በአራራት ተራራ (ዛሬ የሩሲያና የኢራቅ ድንበር) ካረፈ በኋላ ለእግዚአብሔር መሰዊያን ሠርቶ ጌታን አምልኮ ነበር (ዘፍጥ. 8÷20)። ጌታም በምህረቱ ብዛት እንድገና ቃልኪዳን በመግባቱ ባርኮአቸዋል (ዘፍጥ. ፱÷1-7)። እነዚህም ከጥፋት የተረፉ የኖኅ ልጆች በምድር ላሉ ለሰው ልጆች የዘር ግንድ ሆኑ። የሴም ዘሮች (ሴማውያን፣) የካም ነገዶች (ክነአናውያን፣ አፍሪቃውያን ጥቁሮች) የያፌት ዘር (አውሮጳውያን) ናቸው። እግዚአብሔር ደግሞ ምድርን እንዳያጠፋ ኖኅ በእምነት ባቀረበው በሚቃጠል የመስዋዕት ደም ቃልኪዳን ገብቶ የቀስተ ደመና ምልክትን አደረገ (ዘፍጥ. 9÷8-17)።

የባቢሎን ግንብ (ዘፍጥ. 10፣11)

በምዕራፍ አስር እና አስራ አንድ የሦስቱን የኖኅን ልጆች ትውልድ ያሳየናል (የሴም ዘፍጥ. 10÷21-32 የካም ዘፍጥ. 10÷6-20 የያፌት ዘፍጥ. 10÷2-5)። እግዚአብሔርም አስቀድሞ ለአዳም የሰጠውን ትዕዛዝ (ዘፍጥ. 1-28) ዳግም ለኖኅ (ዘፍጥ. 9÷1) ምድርን እንዲሞሉ እዘዘ። ሰዎች ግን የራሳቸውን ምኞት ለመፈጸም፣ ስማቸውን ለማስጠራት ወደ ሰማይ የሚደርስ ግንብ ለርተው ለራሳቸው ኩተማና ወደ ለማይ የሚደርስ ግንብ እንሥራ ተባባሉ (ዘፍጥ. 11÷4)። ራሳቸውን ከፍ ከፍ ለማድረግ ተነሱ። የወደቁት መላእክትም ስህተት የዚሁ ዓይነት ነበር (ሉቃ. 10÷18፣ ኢሳ. 14÷12-14)። ይህም ውድቀትንና መለያየትን እንዳስተከሰ እግዚአብሔርም እንዳይግባቡ ቋንቋቸውን ደበላልቆታል።

በመቀጠልም የእግዚአብሔር ሕዝብ አጀማመር (ዘፍጥ. 12-50)፣ የእስራኤል አባቶች ታሪክ ማለትም የአብርሃም፣ (ዘፍጥ. 12-38) የይስሐቅ፣ (ዘፍጥ. 21-24) የያዕቆብና

(ዘፍጥ. 25-49) የዮሴፍ (ዘፍጥ. 30÷24፤ 37-50) ደግሞ ቅደም ተከተላቸውን ይዘው ቀርበዋል።

የአብርሃም መጠራት (ዘፍጥ. 12-38)

እግዚአብሔር ለራሱ የለየውን ሕዝብ ሲጠራ ከሰው ዘር ሁሉ ወደመረጠው ወደ አብርሃም ቤተሰብ ትኩረት እንዳደረገ እናያለን። ምንም እንኳ ሰዎች ደካሞችና በየጊዜው የሚወድቁ ቢሆኑም እግዚአብሔር ጸጋውንና ምህረቱን ለማሳየት ሰዎችን መርጦ በእነርሱ መሥራት ፈለገ።

ይህም የእግዚአብሔርን ቃል እንዲያስተላልፉ ስሌላው ትውልድ ምስክሮች እንዲሆኑ ነው። በእነርሱም በኩል የተመረጠው መሢሕ እንዲመጣ እግዚአብሔር አስቀድሞ ስላቀደ አብርሃምን ከሁር ተሰይቶ እርሱ ወደ ሚያሳየው መንገድ እንዲሄድ አዘዘው (ዘፍጥ. 2÷1-3፤ ዕብ. 11÷8-19) የእግዚአብሔር የተመረጠው የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ መጀመሪያ ይህ ነው። አብርሃምም በደረሰበት ሁሉ መሰዊያን አበጅቶ የስግደና የምድርን አምላክ ያመልክ ነበር። እግዚአብሔርም ራሱን በፍቅሩ ይገልጥለት ነበር። በእግዚአብሔርና በአብርሃምም መካከል ልዩ ወዳጅነት ነበር። በዘፍጥረት 18 እና 19 እንደምናየው ስለሰዶምና ገሞራ ሚስጥር እንደማለደም እናነባለን።

የእግዚአብሔር ቃል ኪዳን ለአብርሃም

1. ታላቅ ሕዝብ አደርግሃለሁ
2. እባርክሀለሁ
3. ስምህን ታላቅ አደርጋዋለሁ
4. ለበረከትም ትሆናለህ
5. የሚባርኩህን እባርካለሁ የሚረግሙህንም እረግማለሁ
6. የምድርም ነገዶች ሁሉ በእንተ ይባረካሉ

እግዚአብሔር በዘፍ. 17÷1-27 ለአብርሃም ዳግም ቃልኪዳን ቢያደርግለትም፣ /በ99 ዓመቱ እንደፈጸመ እናያለን (ማቴ.1÷1፤ ከባሳ. 6÷3-9) አብርሃም የተስፋውን ልጅ ካገኘ በኋላ እግዚአብሔር መልሶ እንዲሰጠው ሲጠይቀው በእምነት ታዘዘ (ዕብ.11÷19) አብርሃም ስይስሕቅ «የመስዋዕቱን በግ እግዚአብሔር ያዘጋጃል» ብሎ ሲያረጋግጥለት እናያለን (22÷1-19)።

ያዕቆብ በተለያየ ችግር አልፎ ታላቅ ሰው ሆነ በሙም እስራኤል ማለትም የእግዚአብሔር ልውል ተባለ (ዘፍጥ. 32÷28)። ስሰዚህም በእግዚአብሔር የተመረጡ ሕዝቦች በዚህ ስም እስራኤላውያን ተብለው ይጠራሉ። የያዕቆብም 12 ልጆች የእስራኤል ነገድ መሪዎች ይባላሉ (ዘፍጥ. 49)።

ወደ ግብጽ መውረድ ዘፍ. 39-50

እግዚአብሔር በዘፍጥረት 15÷13 እና 14 ለአብርሃም እንደነገረው በያዕቆብ ልጆች የራሱን ሕዝብ ለማቋቋም ዮሴፍን ተጠቀመበት። በ17 ዓመቱ ባሪያ እንዲሆን

የተሸጠው ዮሴፍ በ30 ዓመቱ የግብጽ ገዥ ሆነ። ከአሥር ዓመት በኋላም ያዕቆብና ቤተሰቡ በአጠቃላይ ሰባ ሰዎች ሆነው በረሀቡ ምክንያት ወደ ግብጽ ወረዱ (ዘፍጥ. 50÷20) በጌሤምም እንዲኖሩ በፈርዖን ተፈቅዶላቸው ከብት በማርባት እየበዙ ኖረዋል።

እስራኤላውያን ወደ ግብፅ እንዲወርዱ የእግዚአብሔር ዓላማ፦

1. እግዚአብሔር ቃል የገባላቸውን የከነዓንን ምድር ሕዝቡን እጥፍተው እንዲወርስ አስቀድሞ ሰአራት መቶ ዓመታት ወደ ግብፅ እንዲወርዱ አደረገ።
2. የእግዚአብሔር ሕዝብ በከነዓን ምድር ከአሀዛብ ጋር ተደባልቀው እንዳይረክሱ ጣአትን አምላኪ ከነበሩት ከአሀዛብ ጋር በጋብቻ አስቀድመው መርከስ ጀምረው ስሰነበር ጌታ ሰያቸው (ዘፍጥ. 46÷10፤ 38÷2) ግብጻውያን ግን እረኛ ስሰሚፀየፉ አይቀርቧቸውም ነበር (ዘፍጥ. 46÷3-5)።

ማጠቃለያ

የዘፍጥረት መጽሐፍ እግዚአብሔር ዘላለማዊና ሕይወት ሰጪ መሆኑን ሁሉም ሰዎች አንድ አምላክ ፈጣሪ ያላቸውና በአምሳሉ የተፈጠሩ መሆናቸውን ያስታውሰናል። እግዚአብሔር ቅዱስ ስሰሆነ በኃጢአት ሳይ መቆጣቱንና በምህረቱም ሰውን ከውድቀት ማንሳቱን ያስገንዝበናል።

የሰው ልጆች ከእግዚአብሔር ጋር ኅብረትን በማድረግ በመታዘዝ፣ በማመን፣ ስመደገፍና የተፈጠርንስትን ዓላማ በኑሮአችን እንዲያከናውን ማስተዋልን እንድናገኝ የሚረዳን ታላቅ መጽሐፍ ነው።

ዘጸአት

ዘጸአት በግሪኩ «ኤክሶዶስ» ከሚሰው ቃል የመጣ ሲሆን በእንግሊዝኛው «ኤክሰደስ» (Exodus) በግዕዙ መልቀቅ ወይም መውጣት ማለት ነው። (ሉቃ.9÷31፣ ዕብ. 11፤22) የዕብራይስጡን ትርጉም ስናይ ክዘጸአ. 1÷1፣ «እነዚህ ስሞች» በሚሰው ላይ ያተኩራል። ልክ እዲስ ኪዳን የብሉይ ኪዳን ቀጣይ ሆኖ እንደምናገኘው ይህ መጽሐፍ እግዚአብሔር ለአብርሃም ለይስሐቅ ለያዕቆብ የገባውን ቃል ኪዳን ሲፈጽመውና እስራኤልን ነጻ ሲያወጣ ከዘፍጥረት የሚቀጥል ታሪክ ነው። ዘፍጥረት በተሰያዩ ሁኔታዎችና ፈተና የሰውን ልጆች ውድቀት ሲያመለክት ዘጸአት ደግሞ እግዚአብሔር ሕዝቡን ነጻ በማውጣት፣ መታደጉንና ማዳኑን ያመለክተናል።

ጸሐፊው

የዘጸአት ጸሐፊ ሙሴ ሰመሆኑ መጽሐፍ ቅዱሳዊ መረጃዎች አሉ (ዘጸአ. 17÷14፣ 24÷4፣ 34÷27)። ክብሱይ ኪዳን ኢያሱ 8÷31፣ ከአዲስ ኪዳን ማር.7÷10፣ 12÷26፣ ሉቃ÷22፣ 23 መረጃዎች ናቸው።

የተጻፈበት ዘመን

በ1445 ዓመተ ዓሰም ክክርስቶስ ልደት በፊት አካባቢ እንደሆነ ይገመታል። ይህም ከሁለት መረጃዎች አንጻር ነው።

ሀ/ ያዕቆብና ቤተሰቡ ግብፅ የደረሱት 1875 ዓ.ዓ. ሲሆን በዚያ የቆዩበት ጊዜ 430 ዓመታት ነው። (ዘጸአ. 12÷40፣ ገላ. 3÷17) ከዚህ የሚቀረው ደግሞ (1875-430 = 1445) ይሆናል።

ለ/ የሰለሞን ቤተ መቅደስ የተጀመረበት ዓመት 965 ዓ.ዓ. ሲሆን ከዘጸአት እስከ ነገሥት ያሉት ዓመታት ሲቆጠሩ 480 ከግብፅ ከወጡ በድምሩ (965480) 1445 ዓ.ዓ. ይሆናል (1ኛ ነገ. 6፤1)

ዓላማው

የእስራኤልን ከግብፅ ነጻ መውጣትና እንደ አንድ ነጻ መንግሥት ያሰው ሕዝብ ሆነው ያደጉበትን ታሪክ ዘግቧል። በቁጥር ስባ ሆነው ወደ ግብፅ የገቡት እስራኤላውያን ከ2-3 ሚሊዮን በሚገመት ቁጥር ጨምረዋል። በዚህ ምክንያት ጭቆናና ተጽዕኖ ስሰበሳባቸው እግዚአብሔር በሙሴ መሪነት እስራኤላውያንን ከባርነት ነጻ እንዳወጣቸው ሰማሳየት ነው።

የሙሴ ታሪክ በሦስት ዋና ክፍሎች ይከፈላል

የመጀመሪያው አርባ ዓመት - ይህ ዘመን ማንነቱንና ክብሩን ሲያስብ በግብፅ ራሱን ትልቅ አድርጉ የቆጠረበት ዘመን ነው።

ሁለተኛው አርባ ዓመት - በምድያም ምድረበዳ ማንም እንዳይደለ ተምሮበታል (ዕብ. 11÷23-29)

ሦስተኛው አርባ ዓመት - ጌታ በደካማው ሰው እንደሚጠቀም የተረዳበት ጊዜ ነው።

የሙሴ ጥሪ

ሙሴ ጥሪው እንደደረሰው ለአገልግሎት ብቁ እንዳልሆነ ለእግዚአብሔር ምክንያቶችን ሲደረድርና ከእግዚአብሔርም የተሰጠውን መልስ ከቃሉ እናያስን።

የሙሴ ምክንያት	የጌታ ምላሽ
ችሎታ የለኝም (ዘጸአ. 3፤11)	«እኔ ከአንተ ጋር እሆናለሁ» (ዘጸ.4÷12)።
መልዕክት የለኝም (ዘጸአ. 3፤13)	«ያለና የሚኖር» ላክኝ (ዘጸ.3፤14)።
ሥልጣን የለኝም (ዘጸአ. 4፤1)	«በእጅህ ያለችው ምንድናት?» (ዘጸአ. 4÷1)።
መናገር አልችል (ዘጸአ. 4፤10)	.....«ሂድ እኔም ከአፍህ ጋር እሆናለሁ፤ የምትናገረውንም አስተምርሃለሁ» (ዘጸአ. 4÷12)።
ሌሎችን ተጠቀም (ዘጸአ. 4÷13)	«በትርህን በእጅህ ይዘህት ሂድ» (ዘጸአ. 4÷17)።
ቁልፍ ቃል -	«የሕዝቤን መከራ በእውነት አየሁ፤... ሕዝቤን ታወጣ ዘንድ ወደ ፈርዖን እልክሀለሁ» (ዘጸአ. 3÷7-10)።

ዋና ዋና መልእክቶች

የሕዝቡን ክባርነት ነጻ መውጣት ሰሰሚነግረን ዘጸአት የደህንነት መጽሐፍ ይባላል (ዘጸአ. 15÷13-16)። የመጽሐፉ ታላላቅ ርዕሶች ነጻ መውጣትና እምልክ ናቸው።

አምሳያ

ሙሴ፡- የክርስቶስ ተምሳሌት ሲሆን (ዘዳግ. 18÷15) በተጨማሪም በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ 720 ጊዜ ስሙ የተጠቀሰ የእግዚአብሔር ሰው ነው።

አስተዋጽኦ

I. በእግዚአብሔር ባሕርይና ከሰዎች ጋር ባለው ኅብረት፡-

1. የእግዚአብሔር ስምና ባህርይ ዘጸአ. 3፤13-15 «ያሰና የሚኖር» ያህዌህ በሚሰው ስሙና ክብሩ እንደተገለጸው የመገኘቱ እርግጠኝነት በዘጸአት 3፤6፣ 33፣ 34 ተገልጿል።

ትኩረቱም ምህረቱ (ዘጸአ. 20÷6) ታማኝነቱ (ዘጸአ. 2÷24-25፣ 3÷6)

ጽድቁ (ዘጸአ. 3፤13-15) ቅዱስነቱ (ዘጸአ. 3÷2-5)

እውነተኝነቱ (ዘጸአ. 3÷5) ለሰው ሕይወት አስፈላጊነቱን ለመግለጽ ነው (5÷1-18)።

ስለዚህ ስሙን ማወቅ ጌትነቱንና ባህርይውን ማወቅ ነው። የታሪክ ባለቤት በቅድስና በክብር ተዓምራትን በማድረግ የሚመለከው የሌለ መሆኑን (ዘጸአ. 3÷13-15፣ 15÷11፣ 6÷3)።

2. ሰው ከእግዚአብሔርና ከሰው ጋር ሊኖረው የሚገባው ኅብረት (ዘጸአ. 20-23)

ሀ/ የሕግ መሰጠት (ዘጸአ. 20÷1-17)

ለ/ የሥነ ምግባር መመሪያ (ዘጸአ. 20÷22-23÷33)

ሐ/ የእስራኤል መመረጥ (ዘጸአ. 19÷5-6)

3. የመገናኛ ድንኳን እግዚአብሔርን ለማክበርና ከእርሱ ጋር ለመኖር የጌታ በሕዝቡ መካከል መገኘት። (ዘጸአት 25-40)

II. የዘጸአት አስተዋጽኦ በዋና ትምህርቶቹ

(1) እግዚአብሔር ሕዝቡን ከጭቆና ነጻ ለማውጣት ሙሴን አዘጋጀው (ዘጸአ. 1-4)

(2) ሙሴ ከግብፃውያንና ከፈርዖን ጋር ያደረገው ድርድርና መቅሰፍቶቹ (5-12)

የመስፈርቶቹ ዓላማ - ፈርዖንና ሕዝቡ የእግዚአብሔርን ማንነት እንዲያውቁና የእስራኤል ሕዝብ የለምላኩን ሉዓላዊነት በመረዳት እንዲያመልክው ነው። መቅሰፍቶቹ ጌታ በግብፃውያን አማልክት ላይ አሸናፊ መሆኑን ያሳያሉ።

የተመታ አማልክት	የግብፅ አማልክት	
ሀ. ዘጸአ. 7÷20	የወንዝ ውሃ ደም መሆን	የናይልን ጣኦት OSIRIS
ለ. ዘጸአ. 8÷6	የጓጉንቸሮች መራራ	የጓጉንቸሮች አምላክ Hekt
ሐ. ዘጸአ. 8÷17	በትማል መወረስ	የመሬት አምላክ Seb
መ. ዘጸአ. 8÷24	የዝንብ መንጋ	የነፍሳት አምላክ OSIRS Wife Harkok
ሠ. ዘጸአ. 9÷6.7	የከብቶች ሞት	የከርማ መስዋእት Apis
ረ. ዘጸአ. 9-10	በሰውና በእንስሳት ላይ ቁስል የበቃ መናፍስት	Typhon
ሰ. ዘጸአ. 9÷24	ታላቅ ዘረዶ ከእሳት ጋር	የእየር አምላክ Shu
ሸ. ዘጸአ. 10÷13	አንበጣዎች	የአንበጣ ተከላካይ አምላክ Scrapia
ቀ. ዘጸአ. 10÷22	ጽኑ ጨለማ ለሦስት ቀናት	የፀሐይ አምላክ Ra
በ. ዘጸአ. 12÷29	የበኩር ሁሉ ሞት	የሁሉን ነገር እማልክት ለመምታት

(3) የእስራኤላውያን ጉዞ ወደሲና (12-15)

- ሙሴ የጌታ መልእክተኛ ሆኖ ከፈርዖን ጋር አየተመላለሰ የቆየበት ጊዜ አንድ ዓመት ያህል እንደሆነ ይገመታል። ይሁን እንጂ ፈርዖን ተሸንፎ ሲሰቅ 600,000 ያህል እግረኛ ወንዶች፣ ሴቶችና ልጆች ሲፈልመሩ ከ2-3 ሚሊዮን የሚደርሱ እስራኤላውያንን እንደወጡ ይገመታል (ዘጸአ. 12÷37፣ 38)። እግዚአብሔር ሕዝቡን መርቶ ከፈርዖን ባርነት ነጻ አውጥቶአል።

ቁሲካ (ዘጸአ. 12) - ይህ ምዕራፍ የመጽሐፉ መነከሰኛ ሥፍራ ሲሆን የክርስቶስ ኢየሱስ ሕዝቡን መዜኽቱን በአምላያነት ያሳየናል። ከዚህም የተነሳ ፋሲካችን ክርስቶስ ስለእኛ መታረዱ ተገልጿል (1ኛ ቆሮ. 5÷7)። ሌላ መዳኛ መድኃኒት ስለሌለ ደሙን በጉበናቸው ላይ የቀቡ የዕብራውያን ሰዎች ብቻ ሲድኑ ሌሎች ግን በበኩር ሞት እንደተቀጡ እናያለን (ዘጸአ. 12÷12-13)።

የመቅሰፍቱ ውጤት እጅግ አስቃቂ ስለነበር በፍጥነት አስራሔላውያን እንዲወጡ ተስምነው ይወጣሉ። እግዚአብሔር በቀን የደመና አምድ በሌሊት የእሳት አምድ እየሆነ ለጥበቃና ለችግር ጊዜ ብቻ ሳይሆን በመንገዳቸው ምሪትንና የሚያስፈልጋቸውንም ሁሉ በመስጠት ይመራቸው ነበር።

በዘጸአት 12 እንደምናነበው የፋሲካው መሰኮታዊ ሥርዓት ለአዲስ ኪዳን ክርስቲያኖች የሚሰጠን መልዕክት ይህን ይመስላል።

ሀ/ ነውር የሌለውን ጠቦት እረዱ (በዘዳ. 12÷3-6፣ 13)። ነገር ግን ነውር የሌለው መሆኑ ብቻ አያድናቸውም ከሞት መልአክ ሰመሰወር/ሰመዳን መቃኑንና ጉበኑን መቀባት ነበረባቸው። ነውር የሌለበት ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ስለእኛ በመስቀል መሞቱን እምነን መቀበል ለደህንነታችን ያስፈልገናል። (ዕብ. 1፣ 15፣ 28 ኢሳ. 53፣ ዮሐ. 19÷14-16፣ 1ኛ ቆሮ.5÷7)።

ለ/ ደሙን መርጨት (12÷7፣ 12÷21-22) በጉን ማረድ ብቻ ሳይሆን ከበራቸው ውስጥ ሆነው የታረደውን በግ ምልክት በመርጨት የሞት መልአክ እንዲያልፍ ማድረግ ነበረባቸው።

4. የመተዳደሪያ ሕግና መመሪያ በሲና ተራራ መስጠቱ፣ እግዚአብሔር ሕዝቡን በታላቅ ድል ካወጣቸው በኋላ በምሥጋና ተሞልተው ለሦስት ቀን ወደ ሲና ምድረበዳ ተጓዙ (ዘጸአ. 15)። መራራውም ውሀ ወደ ጣፋጭነት ተሰወጠ (ዘጸ. 15-25) ጌታ በተለያየ ተዓምራት እየመራቸው በሦስት ወራት ጊዜ ውስጥ ወደ ሲና ተራራ ደረሱ (ዘጸአ. 19÷1-3) በዚያም ለእንድ ዓመት ጊዜ ቆይተው ከእግዚአብሔር ሕግን፣ የአኗኗር ሥርዓትን፣ የክህነት ሥርዓትን፣ የመባና የአሥራት ሕግጋትና በዓላት ተደነገጉ። እግዚአብሔርም ከህዝቡ ጋር የሚያድርበት ወይም የሚኖርበት ማምለኪያ ሥፍራ ተሠራ።

የሕጉ መሰጠት (20-24)

የተሰጠው ሕግ ለሕዝቡ ስርዓትን የሚያስይዝ፣ ሰው ከእግዚአብሔር ጋር ስለሚኖረው ግንኙነትና (20÷1-4) የሰው ከሰው ጋር የሚኖረው ኅብረት (20÷5-10) ምን መሆን እንደሚገባው የሚያሳይ ነው። ነገር ግን ሕግን በመጠበቅ ማንም ፍጹም አልሆነም። ሕጉ የእግዚአብሔርን ቅድስና እይቶ ሰው የእግዚአብሔር ጽድቅ እንደሚያስፈልገው እንዲያውቅ የሚረዳ ነው (ሮሜ 3÷10-31፣ ገላ.3÷15-18፣ መዝ.18÷7-11፣ ዕብ.9÷13-15፣ ገላ.4÷4-5፣ ሮሜ 8÷1-4)።

ሕጉቹ ሦስት ዓይነት ናቸው።

ሀ/ የስነ ምግባር ሕግ (ዘጸአ. 20÷3-17፣ 1ኛ ቆሮ. 10÷4)።

የስነ ምግባር ሕግጋት ዓላማ ትክክል የሆነውንና ያልሆነውን የሚለዩበት አሥርቱ ትዕዛዛት፣ ከጌታ የሆነውን መገሰጥ በመገንዘብ እውነተኛውን አምላክ ብቻ በመረዳት ማምለክና መታዘዝ እንዲችሉ ነው።

ለ/ የሕዝቡ መተዳደሪያ ደንብ (ዘጸአ. 21÷1-23)

ይህ ክፍል የእስራኤልን የእመጋገብ፣ የመራት አጠባበቅ፣ ዮተረጥ፣ የውትድርና አገልግሎት የጋብቻ፣ የመውለድ፣ የፍቺና ሌሎችም መተዳደሪያዎችን ያጠቃልላል።

ሐ/ የእምልኮ ሕግ ወይም የሃይማኖት ሥርዓት - ይህ ክፍል የክርስቶስን አዳኝነት በጥላነት የሚያመለክቱ እንደመነናኛው ድንኳን፣ ክህነቱን፣ ሰባቱን የሌዋውያን በዓላትን፣ አምስቱን የሌዋውያን መስዋእትና የመሳሰሉት ስርዓቶች ናቸው (ዘጸአ. 35-40፣ ዘሌዋውያን፣ ማቱ. 5÷17፣ 18 ሮሜ 10÷4፣ 1ኛ ቆሮ. 5÷7)።

ጌታ እነዚህን ሕጉች በመስጠት ከአካባቢያቸው ጣዖት አምላኪ ሕዝብ የሚሰያቸውንና ሰራሱ የሚቀድሳቸውን መተዳደሪያ ሰጣቸው። የሥነ ምግባር ሕጉች ቋሚ ሲሆኑ እብዛኞቹ የመተዳደሪያና የአምልኮ ሕጉች ግን ጊዜያዊ ነበሩ (ዘሌዋ. 17፣ ዘዳግ. 12÷20-24)። ሰው በራሱ እግዚአብሔርን ማስደሰት ይፈልጋል። ነገር ግን አይችልም ምክንያቱም ከሕግ አንዱቱን ያፈረሰ ሁሉንም አፍርሷልና።

4. **የመገናኛው ድንኳን** (ዘዳግ. 25-40) - እግዚአብሔር ሰሙሴ እንድ ቅዱስ ማደሪያ ሥፍራ እንደሚፈልግ ነገረው። ባስልኤልና ኤልያብ በእግዚአብሔር መንፈስ ጥዝብና ብልሀት ተሞልተው መገናኛ ድንኳኑን ሲሠሩ (ዘጸአ. 31÷1-10) ሕዝቡም በፈቃዱ ስጦታን ሲሰጡ ወሰኑ (ዘጸአ. 31፣ 35፣ 36)።

የመገናኛው ድንኩን አሠራር፦

ሀ/ እደባባዩ

የመገናኛው ድንኳን የሚያርፍበት ክልል የውጨ እደባባይ ይባላል። ርዝመታቸው 13.7 ሜትር በሆኑ መጋረጃዎች ይሸፈናል። መጋረጃዎቹም በነሐስ አምዶች የሚሰቀሉ ሲሆን አንዱ ክሌላው በ2.3 ሜትር ይራራቃል። መግቢያው በር በስተምሥራቅ አንድ ብቻ ሆኖ 9 ሜትር ያህል ስፋት ነበረው።

የመገናኛው ድንኳን

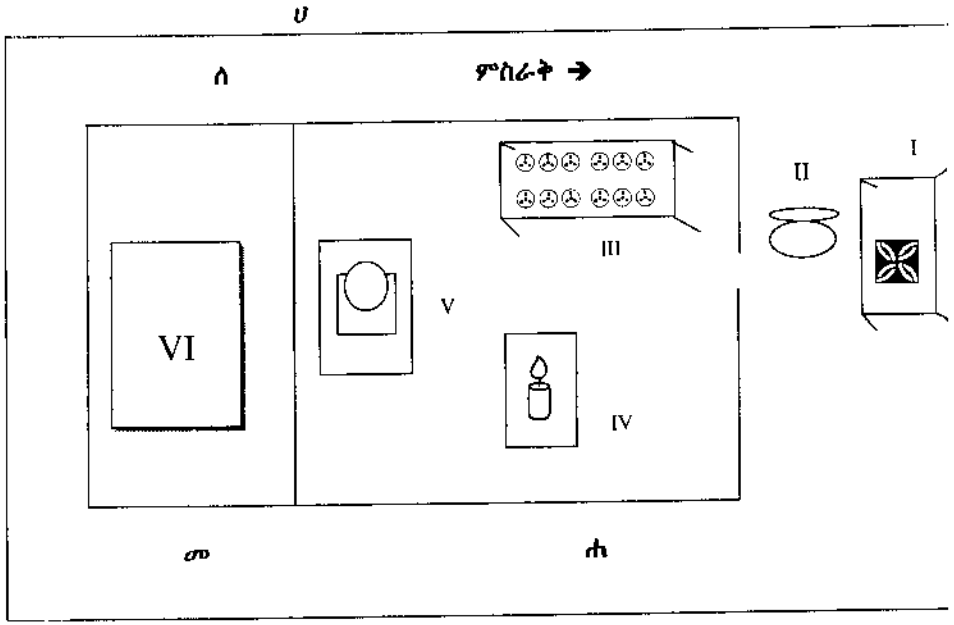

ሀ - አደባባይ
I. መሠዊያ
II. የመታጠቢያ ሳህን

ለ- የመገናኛው ድንኳን

ሐ- ቅድስት ሥፍራ
III. ገበታ
IV. የወርቅ መቅረዝ
V. የዕጣን መሠዊያ

መ- ቅድስተ ቅዱሳን
VI. የቃልኪዳኑ ታቦት

የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

1. መለኮታዊ መቤዠት /1-18/
2. ቃልኪዳን በሲና /19-24/
3. አምልኮ /25-40/

I. መሠዊያ

ይህ አንድ አስራኤላዊ ወደ አደባባዩ ከገባ በኋላ መስዋእት የሚያቀርብበት ገላጣ ሥፍራ ላይ ይገኛል። ከነሐስ የተሸፈነ ሆኖ አንደሉሎቹ የመገናኛ ድንኳን ዕቃዎች ሁሉ ተንቀሳቃሽና አገልግሎቱም መስዋእቶችን በማቅረብ የኃጢአት ሥርየት ለማግኘት ነበር (ዘጸአ. 27÷1-8፣ 38÷1-7)።

II. የመታጠቢያ ሳህን

ከነሐስ የተሠራና ካህናቱ ወደ ቅድስት ከመግባታቸው በፊት ለመንጻት የሚታጠቡበት ሥፍራ ነው (ዘጸ. 30÷18፣ 38÷8፣ 40÷30)።

ለ/ የመገናኛው ድንኳን

በአደባባዩ በስተምዕራብ ይገኛል፣ ቁመቱ 13.7 ሜትር ሲሆን ስፋቱ 4.6 ሜትር ነው፣ ቅድስት ሥፍራና ቅድስተ ቅዱሳን በመባል በሁለት ይከፈላል።

ሐ/ ቅድስት ሥፍራ

በዚህ ሥፍራ ሦስት ዐበርቅ የተሰበጡ ዕቃዎች ይገኛሉ። እነርሱም የሚከተሉት ናቸው።

III. ገበታው ይህ በቅድስት ሥፍራው ውስጥ በሰተሰሜን ይተመጣል፣ (ዘጸአ. 25÷25-30)። አርሾ የሌለባቸው ካህናቱ የሚበሏቸውን 12ቱን የእስራኤል ነገድ ቁጥር የሚወክሉ ቂጣዎች ይዟል። የእግዚአብሔር ሕዝብ ለሕይወቱ ምግብ ያስፈልገዋል።

IV. የወርቅ መቅረዝ

ይህ የወርቅ መቅረዝ ሰባት ራስ አለው (ዘጸአ. 25÷31-40)። ሌለቱንም በሙሉ ያበራል፣ የሚገኘውም በስተደቡብ ነው። ወደዚህ ሥፍራ የሚገቡት ካህናት ብቻ ናቸው።

V. የእጣን መሰዊያ ይህ ቅድስትንና ቅድስተ ቅዱሳኑን በሚከፍለው መጋረጃ ፊት ለፊት ይገኛል (ዘጸ. 30÷1-10)። ካህናቱም ሁልጊዜ ያጥኑበታል።

መ. ቅድስተ ቅዱሳን

ይህ 4.6x4.6 ሜትር ስፋት ገደማ ክፍል ነው። በቅድስትና በቅድስተ ቅዱሳኑ መካከል መጋረጃ አለ። ወደ ቅድስተ ቅዱሳኑ የሚገባው በዓመት አንድ ጊዜ

የማስተሰርያ በዓል ልለት ሊቀካህኑ ብቻ ነበር። በአዲስ ኪዳን ግን ክርስቶስ ሊቀካህናችን ብቻ ሳይሆን ኃጢአታችንንም ያስተሰረየልን ስለሆነ መስዋዕት በማንኛውም ጊዜ ወደ እግዚአብሔር የመቅረብ መብት አለን።

IV. የቃል ኪዳኑ ታቦት

በቅድስተ ቅዱሳን ውስጥ የቃልኪዳኑ ታቦት ይገኛል (ዕብ. 7÷23-25)። በክርስቶስ በኩል ወደ መሰዊያው ሥፍራ የመግባት አድል አንዳገኘን ቃሉ ይመሰክራል (ዕብ.10÷11-23 ዘጸአ. 25÷8)። ታቦቱ በብሩህ አስደናቂ ደመና የተሸፈነው እግዚአብሔር በክብር በሕዝቡ መሃከል መገኘቱን ያመለክታል (1ኛ ዮሐ. 2÷2)።

የታቦቱ ሽፋን የስርየት መክደኛ ተብሎ ይጠራል (ዘጸ. 25÷10-22፣ 37÷1-9) በማስተሰርያውም ቀን ሊቀካህኑ ስለእስራኤል ሕዝብ ኃጢአት በዚያ ደም ይረጭ ነበር (ዘጸአ. 25÷22 ዘኁል. 7÷8-9)። የሥርየት መክደኛው ክንፁህ ወርቅ ይሠራል። ሁለት መላእክቶች (ኪሩብ) በስርየቱ መክደኛ ጠርዞች ላይ ፊታቸውን አንዱ ወደሌላው መልሰው ክንፋቸውን በስርየት መክደኛው ላይ ይዘረጋሉ። ሁለቱም መላእክት ጉንበስ ብሰው የስርየት መክደኛውን ያመለክታሉ። በዚህ ሥፍራ የእግዚአብሔር ክብር ያድር ነበር። የእግዚአብሔር ክብር ሲነሳም አርሱን በመከተል ሕዝቡ ይጓዙ ነበር።

በምህረቱና በቸርነቱ ፈቃዱን ለሕዝቡ በመግለጽ ይመራቸዋል። በዚህ ክዳን ያለው ሣጥን በሚመስል ታቦት ውስጥ ሙሴ እንዲያስቀምጥ የተነገሩት ነገሮች አሥርቱ ትዕዛዛት ያሉበት የድንጋይ ጽላት ናቸው (ዘጸአ. 16÷21፣ ዕብ. 9÷4)። መና ያለበት የወርቅ መሶብ (ዘጸ. 16÷33፣ ዕብ. 9÷4) የበቀለች የአሮን በትር (ዘኁል. 17÷10፣ ዕብ. 9÷4)።

ሉዋዊ ሊቀ ካህን	ሊቀ ካህናችን ኢየሱስ
ወደ ምድራዊው መገናኛ ድንኳን ይገባ ነበር	ወደ ሰማይ ገባ (ዕብ. 9÷12)
በዓመት አንድ ጊዜ ይገባ ነበር	አንድ ጊዜ ፈጽሞ ገባ (ዕቡ. 9÷12)
ከመጋረጃው ደርባ ይቆም ነበር	መጋረጃውን አስወገደ (ዕቡ. 10÷20 ማቴ. 27÷51)
ለራሱ የኃጢአት መስዋዕት አቀረበ	ስለእኛ ኃጢአት ብቻ መስዋእት አቀረበ (ዕብ. 10÷11፣ 12፣ ዮሐ. 3፣16)
የኮርማና የፍየል መስዋዕት አቀረበ	የገዛ ደሙን መስዋእት አቀረበ

በተጨማሪም የዘጸአት መጽሐፍ ስለክህነት አኗኗር፣ አገልግሎትና አለባበስ ያስተምራል (ዘጸአ. 28፣ 29) ካህኑ ስለሕዝቡና ስለራሱ በእግዚአብሔር ፊት መስዋዕት ሰማቅረብ የደም መስዋዕት ይዞ ለይቅርታ ሰመማለድ ወደ ቅድስተ

ቅዱሳኑ ይገባል (ዕብ. 5÷6፣ 8÷1-7፣ 9÷12፣ 1ኛ ጢሞ. 2÷5)። ካህናቱም እንዲለብሱ የታዘዙት ልዩ ልብስ ነበራቸው (ዘጸአ. 28÷40-43፣ 39÷27-29)። በአባቶች (በአነአብርሃም) ዘመን አንድ ካህን መልከጼዴቅ ብቻ ተጠቅሶ እናያለን (ዘፍጥ. 14÷18)። ሊቀ ካህኑ አሮንም የተለየ ልብስ ነበረው (ዘጸአ. 28÷4-39)።

ዘሌዋውያን

የዚህ መጽሐፍ ታሪክ ከዘጸአት የሚቀጥል ሲሆን ነጻ የወጣውና አምላኩም ቃል ኪዳን የገባለት ሕዝብ በሥርዓት ቅዱሱን ጌታ በማምለክ ሕይወቱን መምራት እንዳለበት ያስተምር (ዘጸአ. 40÷26-33፤ ዘሌዋ. 1÷1-2)።

መጽሐፉ በአብዛኛው ጌታ ለራሱ ጠርቶ የለየውን የሌዋውያንን ክህነታዊ አገልግሎት መመሪያና ሕግ የሰጠበት ስለሆነ የመጽሐፉ ርዕስ ዘሌዋውያን ተሰኝል። ትኩረት የሚሰጠውም እግዚአብሔር ወደ ቅድስናው መጥራቱን ነው (ዘሌዋ. 11÷45)። መጽሐፉ ከሌዊ ወገን ለሆኑ ካህናት የአገልግሎት መመሪያ ቢሆንም አብዛኛዎቹ ሕጉቹ ለሁሉም እስራኤላውያን ናቸው።

ጸሐፊው

እግዚአብሔር እነዚህን ቃሉች ለሙሴ እንደተናገራቸው በዚሁ መጽሐፍ ብቻ 56 ጊዜ ያህል ተጠቅሷል። ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስም ሙሴ እንደጻፈው ተናግሯል (ዘጻ. 14÷1፤ 6÷1፤ 8÷1፤ 11÷1፤ 12÷1፤ ማር. 1÷44፤ ዘሌዋ. 13÷49)።

ቁልፍ ቃላት

- የዘሌዋውያን መጽሐፍ ዋነኛ ቁልፍ ቃል ቅድስና ነው። (ዘሌዋ. 19÷2፤ 11÷44-45፤ 7÷26) «እኔ እግዚአብሔር አምላካችሁ ቅዱስ ነኝና ቅዱሳን ሁኑ።» ይህም ቃል ከሌሉች መጽሐፎች ይልቅ ተደጋግሞ ሰ152 ጊዜ ተጠቅሷል። ሌሉች ተጨማሪ ቁልፍ ቃሉችም «መሰዋእት» 42 ጊዜ ያህል፤ «ካህን» 189 ጊዜ፤ «ደም» የሚለውን 86 ጊዜ፤ «ማስተሰረይ» 45 ጊዜና በአጠቃላይ ከዘሌዋውያን መጽሐፍ በአዲስ ኪዳን 90 ጊዜ ተጠቅሶ እናገኛለን።

የመጽሐፉ ዓላማ

የተጻፈበት ምክንያት፤ ሥነ ሥርዓትንና እውነተኛ አምልኮን ለማስተማር ነውና በእግዚአብሔር ቤት ሥርዓት እንደሚያስፈልግ ይገልጻል።

የተጻፈበት ዘመን

የተጻፈውም ከግብጽ ከወጡ ከተወሰነ ወራት በኋላ በሲና ተራራ የእንድ ዓመት ቆይታ ጊዜ ነው። መጽሐፉ በአብዛኛው ሕግና ደንብን ከታሪክና ምሳሌዎች ጋር ያሳየናል ይህም ሁለት ክፍሉች አሉት። የመጀመሪያው ክፍል ከእግዚአብሔር ጋር የጠራ ግንኙነትን ስለማግኘትና በመሰዋእትና በመንጻት ሕግ፤ ማድረግ በሚገባቸው ላይ ሲያተኩር የመጨረሻው ክፍል ደግሞ እንደ እግዚአብሔር ሕዝብ በመኖር ላይ ያተኩራል። የእግዚአብሔር ሰዎች እንዴት ማምለክ እንደሚገባቸውና ከሌሉች ጋር

ማነጽራዊ ኑሮን በተመለከተ የሚተዳደሩበት ደንብ ነው። (ዘሌ. 19÷18፤ ማቴ. 22÷39፤ ማር. 12÷31፤ ሉቃ. 10÷27)። እነዚህን ሕጉች እግዚአብሔር ለእስራኤል ሲሰጥ ሁልጊዜ የሚከናወኑትን፤ ወቅታዊ ግብረገባዊና በመሳሰሉት ጉዳዩች ላይ የተሰጡ ቢሆኑም ምንም ዓይነት ልዩነት ሳይደረግ ዓላማው ለመታዘዝ ለማድረግና ለመኖር መመሪያን መስጠት ነው።

በአዲስ ኪዳን የመንጻት መስዋእት ማቅረብ የማያስፈልገን ፍጹም የሆነው መስዋእት ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹም መንጻትን ስላመጣልን ነው። እነዚህ ሥርዓቶች ግን የክርስቶስ ሞት እንዴት ከኃጢአታችን እንዳነጻን ለመረዳት ያስፈልጉናል።

የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

I. አምስቱ መስዋእቶች (ም. 1-7)
II. የአሮንና የልጆቹ ሲቀክህነት (ም. 3-10)
III. የመቀደስና የመንጻት ሕጉችና ደንቦች (ም. 11-15፤ 17-22)
IV. የሥርየት ቀን (ም. 16)
V. የጻነው ሕዝብ የሕይወት መመሪያ (ም. 18-20)
VI. የክህነት ደንቦችና የተለያዩ የአይሁድ በዓላት (ም. 21-23)
VII. ተጨማሪ ሕጉች ተሰፋዎችና ማስጠንቀቂያዎች (ም. 24-27)

የመስዋእት ዓይነቶች (ዘሌዋ. 1-7)

- እነዚህ መስዋእቶች ወደ እግዚአብሔር ፊት ለመቅረብ የሚያስችሉ ለማመስገን፤ ለጻሉት፤ የኃጢአት ይቅርታን ለማግኘት የሚቀርቡ መስዋእቶች ናቸው።

1. <u>የሚቃጠል መስዋእት</u> (ም. 1) - ተባዕት ሆኖ ነውር የሌለበት እንስሳ፤ እንደሚያቀርበው ሰው አቅም ለእግዚአብሔር በውዴታ/በፍቅር የሚቀርብ ነው።። ዓላማውም ጌታን ለማክበር ከአጠቃላይ ኃጢአት ለመንጻትና ራስን ለእግዚአብሔር የማቅረብ ምልክት ነበር። የእንስሳው ሁሉም ክፍል ይቃጠላል። (ዘሌ. 1÷3-17÷5፤ 7፤ 6÷9-13፤ ከዕብ. 10÷1-3፤ 10፤ 11)።

2. <u>የእህል ቁርባን መስዋእት (ም. 2)</u> - እግዚአብሔርን ለማመስገን በፈቃደኝነት የሚቀርብ ስጦታን ሁሉ ያጠቃልላል። ለምሳሌም እርሾ የሌለበት ቂጣ፤ ጨው ያለበት ዳቦ ወዘተ. የበኩራትን ፍሬ ለእግዚአብሔር በመስጠት ሕይወታቸውን ለጌታ ለማስገዛትና አክብሮትን ለመስጠት ከፊሉ ሲቃጠል ከፊሉን ካህናት ይበሉታል (ዘሌዋ. 2÷1-16፤ 6÷14-23)።

ይህ መስዋእት ብቻውን ሳይሆን በእግዚአብሔር ፊት ተቀባይነት እንዲያገኝ ከሌሉች የኃጢአት ማስተሰሪያ መስዋእቶች ጋር የሚቀርብ ስጦታ ነው።

3. <u>የደህንነት (የሰላም) መስዋእት (ም. 3)</u> - በእግዚአብሔርና በሰው መካከል ኅብረትን ለመጠበቅ ሲሆን ከችግር ስለመዳን፣ ስለመሐላ፣ ስዕለትና በረከት ምሥጋና ለማቅረብ በበጉ ፈቃድ የሚቀርብ ነው። እንደአቅም ተባዕት ወይም እንስት እንስሳ መስዋእት ቀርበው፣ ስቡ ተቃጥሎ ሌላው በኅብረት ይበላል (ዘሌዋ. 19÷5-8፣ 22÷21-25)።

4. <u>የኃጢአት መሥዋእት (ም. 4)</u> - የኃጢአት ይቅርታን ከእግዚአብሔር ለማግኘት ነው። (ዘሌ. 4÷1-35፣ 6÷24-30)። ይህ መስዋእት በሊቀ ካህኑ ብቻ በዓመት አንድ ጊዜ ይቀርባል።

5. <u>የበደል መስዋእት (ም. 5-7)</u> - ስውን ወይም እግዚአብሔርን በመበደል ለተፈጸመ ስህተት ማስወገጃ የሚቀርብ፣ የተበደለው ሰው ካሣ ይሰጠዋል። ለእግዚአብሔር ነውር የሌለበት አውራ በግ መስዋእት ይቀርባል። ስቡ ይቃጠልና የቀረውን ካህናት ይበሉታል (ዘሌዋ. 5÷14-6፣ 7÷1-7)።

<u>ክህነትና የክህነት ሥርዓቶች (8-22)</u>

የክህነትን አገልግሎትና ያሳቸውን የሥራ ድርሻ ያመለክታል። ካህናት ራሳቸውንና ሕዝቡን ወደ እግዚአብሔር በንስሐ ሰማምጣት የሚያቀርቡ መካከለኛ ሆነው እንዲቀርቡ እግዚአብሔር አሮንና ልጆቹን እንዴት በመቅደሱ ውስጥ እንደሚያገለግሉ ምሪትን ሰጥቷል።

ይህም ታላቁ ካህናችን ክርስቶስ ኢየሱስ ፍጹም እምላክና ፍጹም ሰው ኃጢአት የሌለበት መካከለኛ ሆኖ ወደ ሰማያት በራሱ ደም የገባውን ርህሩህና ንፁህ ጌታ የራሱን ደም በማቅረብ ለሰው ዘር በሙሉ አንድ ጊዜ ለዘላለም መስዋእት መሆኑን ያመለክተናል። በእርሱም ተቀድሰን ከአምላካችን ጋር በመጽናት እንድንመላለስ ያስተምረናል (ዕብ. 9÷24፣ 25 ዮሐ. 3÷16፣ ዘሌ. 18÷30፣ 19÷2፣ 18፣ 30፣ 34፣ 20÷26፣ 21÷1-4)።

<u>የእስራኤላውያን ታላላቅ በዓላት (ዘሌዋ. 23÷6-25)</u>

የበዓላት ዓላማ እግዚአብሔርን ለማምለክ ነው። በእነዚህ የተሰያዩ በዓላትና ወቅቶች እስራኤላውያን በተደጋጋሚ የእግዚአብሔር ቅዱስ ሕዝብ እንደሆኑ ይነገራቸው ነበር። ከኃጢአት በመለየት፣ በፍጹም መሰጠት፣ ከእግዚአብሔር ጋር ኅብረት በማድረግ፣ ውሳኔውን በመቁጠር ማምለክና ምስጋና ማቅረብ የሁልጊዜ ተግባራቸው እንዲሆን ይጠበቅባቸዋል።

1. የሰንበት በዓል - (ዘሌዋ. 23÷1-3) በማረፍና ከሥራቸው በመለየት የእግዚአብሔርን የፍጥረት ሥራ እንዲያስታውስና ከግብጽ ባርነት ነፃ መውጣታቸውን እንዲያስቡ ነው (ዘዳ. 5÷12-15ን ከማር. 2÷27-28)።

2. የፋሲካና የቂጣ በዓል

(ዘሌዋ. 23÷4-8) ከግብጽ የወጡበትን ቀን ምክንያት በማድረግ እያንዳንዱን ለማስታወስ በየዓመቱ በአንደኛው ወር በ14ኛው ቀን የሚከበር የመቤዠታቸው በዓል የፋሲካ በዓል ነው። ክርስቶስ በእኛ ምትክ መሞቱን ያስተምረናል።

3. የመከር በኩራት በዓል (ዘሌዋ. 23÷9-14፣ ዘኁል. 28፣ ዘጸ.23) በመከር ወቅት መከሩን በሙሉ ያሟሉ እስቀድመው የመጀመሪያውን ነዶ ሰጌታ ክፍ አድርገው በመያዝ ይወዘውዛሉ። በኩሩን ስጌታ የመስጠት በዓል ነው።

4. የጴንጠቆስጤ (የመከር) ወይም የቂጣ መወዝወዝ በዓል (ም. 23÷15-22) ይህ በዓል ሁለት ቂጣዎች ለእግዚአብሔር የሚቀርቡበት በዓል ነው። ከፋሲካ በኋላ በ50 ቀን ይከበር ነበር።

5. አዲስ ጨረቃና የመለከት ድምጽ በዓል (ዘሌዋ. 23÷23-25) ይህም በመጨረሻ ዘመን እስራኤል መንግሥታን እንደምታቋቁም የሚገልጽ ትንቢት ነበር (ኢሳ. 18÷3፣ 7፣ ኢዩ. 2÷15-32)። በእያንዳንዱ ወር መጀመሪያ መለከት በመንፋት ሲያውጁ የሰኛው ወር መጀመሪያ ቀን የመለከት በዓል ይባላል።

6. የማስተሰርያው ቀን በዓል - (ዘሌዋ. 3÷26-32) ይህ በዓል የመለከት ድምጽ መታሰቢያ በዋለ በ10ኛው ቀን ይውላል። ሊቀ ካህኑ በዓመት አንድ ቀን የደም መስዋእት ይዞ ወደቅድስተ ቅዱሳኑ የሚገባበት ቀን ነው። በዚህ በዓል እስራኤላውያን ሁሉ ተጸጽተው ያሰቅሱ ነበር። ይህ በዓል እሳባቸውን ሥራቸውን ትተው በንስሀ የሚውሉበት ቀን ነው። ያለዚያ ግን በሞት ፍርድ ይቀጣሉ።

7. የማደሪያው ድንኳን በዓል - (ዘሌዋ. 23÷33-34) ከግብጽ ባርነት ወጥተው ወደከነዓን ወደ ተስፋይቱ ምድር መግባታቸውን እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር በመሆን መምራቱን ያሳስባቸዋል (ዘዳግ. 31÷9-13)።

8. የሰባተኛው ዓመት በዓል (ዘሌዋ. 25÷1-7፣ 18-22) ስድስት ዓመት ከዘሩ በኋላ ሰባተኛው ዓመት ምድሪቱን የሚያሳርፉበትና እነርሱም የማይሠሩበት ድሆችንም የሚያስቡበት እገልጋዮች ሁሉ በፀጥታ የሚያርፉበት ዓመት ነው።

9. የኢዮቤልዩ (50ኛ ዓመት በዓል) - (ዘሌዋ. 25÷8-21) እግዚአብሔር ለእስራኤል የሰጠው ልዩ የነጻነት ዓመት በየ50 ዓመቱ የሚከበር ባሪያዎቻቸው ነጻ የሚያወጡበት ከ7 ጊዜ 7 ዓመት በኋላ ወደየቤተሰቡ ርስት የሚመለሱበት በዓል ነው። ይህም የእነርሱን የባርነት ዘመን የሚያስታውሳቸውና ነጻ ላወጣቸው ጌታ እንዲኖሩ የሚያስተምራቸው ነው።

በሲና ተራራ የተሰጡአቸው ሕጐች ሥርዓቶች ደንቦችና በዓላት የእስራኤልን ሕዝብ ከሌሎች ጣዖት አምላኪዎች የተለየ ያደርጋቸዋል። ይህም ከእግዚአብሔር

ሃሣብ ጋር የሚያስማማቸው ስቃልኪዳኑም ሕዝብ ያስውን መልካም ዕቅድ እንዲፈጽሙ የሚያዘጋጃቸው ጥርጊያ መንገድ ነው። በእምነትና በመታዘዝም የቃልኪዳን ግንኙነትን ማጽናት ለጥቅም እንደሆነ በረከትን ስመውረስም እንደሚያስችል ከዘሴዋውያን መጽሐፍ እንረዳለን።

ማጠቃለያ

የዘሌዋውያን መጽሐፍ እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር እንደሆነ ያስረዳል (ዘሌዋ. 1÷1-6፣ 7÷18፣ 1-22÷16)። እግዚአብሔር ቅዱስ ነው፣ ሕዝቡም እንዲቀደስለት ይፈልጋል (ዘሌዋ. 11÷41፣ 45፣ 19÷2)። ኃጢአት እንዲስተሰረይ የደም መስዋእትን እንደሚያስፈልግና እግዚአብሔር ስፍጥረቱ ግድ የሚሰው ሥርዓት የተሞላና ሕዝቡ በሥርዓት እንዲኄድ የሚፈልግ አምላክ እንደሆነ ያሳውቃል። ብቻውን ጌታ የሆነውን የሚመስከውን አምላክ መታዘዝና ማገልገል ከሕዝቡ እንደሚጠበቅ (ዘሌዋ. 17÷1-9፣ 20÷1-5) የሚያስረዳን መጽሐፍ ነው።

ዘኍልቁ

የዘኍልቁ - የግዕዝ ትርጉም መሳፍርት

ዘኍልቁ - «የቆጠራ መጻሕፍት» በግሪክ «አሪትሞይ» ይባላል። ትርጓሜውም ቁጥር ማለት ሲሆን፤ ስያሜው በምዕራፍ 1፣ በ2ኛው ዓመት ከግብጽ ከወጡ በኋላና በምዕራፍ 26 በ14ኛው ዓመት በተደረጉት ሁስት ቆጠራዎች ላይ የተመሠረተ ነው። የዕብራይስጡ «በሚድባር» ማለትም በምድረበዳ ውስጥ ከሚሰው የመጀመሪያ ቁጥር (1:1) የተወሰደ ሲሆን ትርጓሜውም ደበረ፣ ብቸኛ ሆነ፣ ገለልተኛ ሆነ ማለት ነው። ይህም የምድረበዳውን ገለልተኛ ጉዞ ያመሰክታል። ዘኍልቁ ከአንድ ዓመት የሲና ቃልኪዳን ምስረታ በኋላ የ39 ዓመት የምድረበዳ ጉዞ ልምምዳቸውን ያሳየናል። (ዘኍል. 1÷1፣ ዘዳግ. 1÷1)።

የመጽሐፉ ዓላማ

እስራኤል የተስፋይቱን ምድር ለመውረስ እንደተዘጋጀች፣ በኃጢአት ምክንያት እንደተቀጣችና እንደዘገየችና እንደገና ጉዞው እንደቀጠለ ታሪኩን ለመግለጽ ጽፏል።

ጸሐፊው

ሙሴ በ1450 - 1410 ዓ.ዓ. በሕይወቱ መጨረሻ አካባቢ በሞአብ እንደነበረ ይነገራል። ይህም ከግብጽ ከወጡ ከአንድ ዓመት በኋላ እስከ ከነዓን መግባት ያለውን ጊዜ ያጠቃልላል። ሕግንና ሥርዓትን ከተቀበለበት ከሲና የሚቀጥል ታሪክ ነው።

የቦታ አቀማመጡ

በሲና በረሃማ ቦታ ደቡብ ምሥራቅ በሚገኘው ከፍል ውስጥ እግዚአብሔር ለሙሴ በሰጠው መመሪያ የመገናኛውን ድንኳን በመሥራት ሊደመድም፣ በዘሌዋውያን አጠቃቀም ይገልጻል። ዘኍልቁ ደግሞ ከሲና የተነሳውን የእስራኤላውያንን ጉዞ ያሳየናል።

ቁልፍ ጥቅስ

«...ተዓምራቴንና ክብሬን ያዩ እነዚህ ስዎች ሁሉ ዐሥር ጊዜ ስሰተፈታተኑኝ ነባራንም ስላልሰሙ በእውነት ለአባቶቻቸው የማልሁላቸውን ምድር አያዩም። ከእነርሱም የናቀኝ ሰው ሁሉ አያያትም» (ዘኍል. 14÷22-23)።

ዋና ገጸ ባሕርያት

ሙሴ - ታላቁ መሪ
አሮን - ሊቀ ካህን የሙሴ ወንድም
ማርያም - የሙሴና የአሮን እህት

ኢያሱና ካሌብ - ጌታን የታመኑ ሰላዮች፣ ከትውልዳቸውም መካከል የተስፋይቱን ምድር ከነዓንን የወረሱ።

በታምኞ 1. ከሲና ወደ ቃዴስ
2. ከቃዴስ ወደ ቃዴስ
3. ከቃዴስ ወደ ከነዓን

ዋና ርዕሶች

ቆጠራ የእግዚአብሔር ሕዝብ ሥርዓት ያለው፣ የተደራጀ፣ የተለየና ቅዱስ ሕዝብ እንዲሆን ሙሴ በእግዚአብሔር ትዕዛዝ ሁለት ጊዜ ሕዝቡን በመቁጠር ለመከላከልና ለውጊያ አዘጋጅቷል።

ዐመፃ የዘጎልቋ መጽሐፍ የሰውን አመፀኝነትና አለመታዘዝ፣ በእግዚአብሔር ታማኝነት ላይ ማመጽ፣ በዓመፃቸው ለ40 ዓመት በምድረበዳ እንዳንከራተታቸው ኃጢአትን የሚቀጣ አምላክ ነው።

ቃልኪዳን ቃልኪዳን አክባሪው እግዚአብሔር የተስፋ ቃሉን ለመፈጸም ሕዝቡን ታግሦ ተሸክሞሟል። ለእውነተኛ አምልኮ የለያትን የተስፋይቱን ምድር ከነዓንን ለሕዝቡ እንዳወረሰ በፍቅር እየመራ ከፍጻሜ የሚያደርስ እንደሆነ እናነባለን።

ከእስራኤል ጉዞ የሚገኙ ትምህርቶች

1. በተለያየ ችግር ውስጥ የማይተወውን አብሮ የሚያልፈውን እግዚአብሔርን መታመን (መዝ(3)+5፣ ዘጎል. 13+26-14+250)።

2. እግዚአብሔር አምላክ እንደቸርነቱ መጠን የሚያስፈልገንን ሁሉ ይሰጣል (ፊልጵ. 4+19)

መሪዎች ስጣቸው - 1+1፣3
ምግብ » - 11+6-9
ሥጋ » - 11+31-33
ውሃ » - 20+8
የተስፋይቱን ምድር - 14+7፣ 8

3. እግዚአብሔር እንደመመሪያውና እንደትዕዛዙ ሲመላክ ይገባዋል። እስራኤላውያን ግን ትዕዛዙን ባለመቀበላቸው በበረሃ አለቁ (ዘጎል. 26+1)።

የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

1. እስራኤል ከሲና ወደተስፋይቱ ጉዞ ዝግጅት (1+1-10+10)

2. ከሲና ወደ ቃዴስ (10+11-12+16)

3. እስራኤል በቃዴስ በዓመጽ ምክንያት ዘገየ (13+1-20+13)

4. ከሞዓብ ሜዳ የተስፋይቱን ምድር ተዋግቶ መውረስ (22+2-32+42) የተለያዩ መመሪያዎችና ሥርዓቶች (33-36)

ዋና ዋና ትምህርቶቹ

ስጉዞ መዘጋጀት (1-12)

- እስራኤል ወደ ሲና ተራራ ከመውጣታቸው በፊት ተቆጥረው ነበር፣ ሴቶች፣ ልጆችንና ሌዋውያንን ሳይጨምር ቁጥራቸው 600,000 ያህል ነበር። ከአርባ ዓመታት በኋላም ዐመፀኛው ትውልድ በምድረበዳ አልቆ ተመሳሳይ ቁጥር አናገኛ ሰን። እግዚአብሔር በነገድ እንዲቆጠሩ ሲያደራጅ ካህናትንና ሌዋውያንን ሲመርጥና ተግባራቸውን ሲያመለክት ስሕዝቡ መመሪያን እንደስጠ ይህ ክፍል ያመለክተናል (ዘሌዋ. 1፣ 2)።

- ዘሌዋውያን ነ ኩር ልጅን በመተካት የማደሪያውን ድንኳን እንዲያገለግሉ ተመረጡ (ዘጸአ. 40+1-3 ዘጎል. 6+22-9+14)። የማደሪያው ድንኳን በሕዝቡ መካከል ሲሆን ሌዋውያን በሦስት ቤተሰብ ተከፍለው (የጌድሶን የቀዓትና የሜራሪ ልጆች) በየአቅጣጫው በመጎናኛው ድንኳን አደባባይ አጠገብ ሲሰፍሩ ሙሴ አሮንና የካህናት ወገን የመግቢያውን በር ይጠብቁ ነበር። በስነዓን ጉዞአቸውም ወዴት እንደሚሄዱ አያውቁምና እግዚአብሔር ምሪትንና ስኬትን ለመስጠት ቀን በደመና ሌሊት በእሳት አምድ ይመራቸው ነበር (ዘጎል. 19+15-23) የእግዚአብሔርን ሁልጊዜ በመካከላቸው መገኘት ያሳየናል (ዘጎል. 10+33)። ይሁን እንጂ የእስራኤል ሕዝብ በተደጋጋሚ ማጉረምረምና በእግዚአብሔር ቁጣ የማስፉን አሳዛኝ ታሪክ ዘጸአት ይተርክልናል።

ጉዞ እስከሞዓብ ሜዳ ድረስ (13-20)

ከአንድ ዓመት የሲና ተራራ ቆይታ በኋላ እስራኤላውያን ወደ ተስፋይቱም ምድር ለመግባት ወደ ቃዴስ በርና ጉዞ ሲጀምሩ ፍርሃት ከበባቸው። የእሥሩ ሰላዮች የአሰሳመን ሪፖርት የሕዝቡን ልብ እንዳቀለጠና ከቃዴስም ወደ ቃዴስ ሲመላለሱ

ብዙ ዓመታት እንደፈጁ በማጉረምረም ባለመታመንና ባለመታዘዝ ብዙዎቹ በምድረበዳ እንዳሰቁ እንረዳለን። በዚህም ምክንያት ከችግሩ በስቲያ ጌታን ማየት ከቻሉት ከኢያሱና ከካሌብ በስተቀር የሌሎቹ ታሪክ በምድረበዳ ተደመደመ። ይህ የምድረበዳ ጉዞ በሙሴ ላይ. በማመጽ ከጠላቶቻቸው በማፈግፈግ ድል ተመትተው ከነቤተሰቦቻቸው ጠፉ (ዘኍል. 14፤ 15፤ 16)። በዓላማ የወጣ ይህ ሕዝብ በብዙ ተስፋ መቁረጥ ሲወድቅ የተስፋ ቃሉን የማያጥፈው የምህረት አምላክ ቅሪትን እንዳስቀረና ድልን እንደሰጣቸው በሚቀጥለው ክፍል እናነባለን።

የተስፋይቱ ምድር መግቢያ (21-36)

ወደ ከነዓን ለመግባት ከተነሱ ከ20 ዓመት በላይ የሆኑት ሙሴ እሮንና ማርያምንም ጨምሮ ከሞቱ በኋላ የቀሩት ከ20 ዓመት በታች የነበሩትና ኢያሱና ካሌብ ብቻ በእግዚአብሔር ታላቅ ምሕረት እንደገና የሚቀጥል የድል ጉዞ የተሰፋ ቃሉን አክባሪ በሆነው ጌታ በድል ሲከናወን የተስፋይቱን ምድር ሲወርሱ የእግዚአብሔርን ታጋሽነትና ጌታ ቃሉን ማክበሩን በግልጽ እናያለን።

ማጠቃለያ

ከዘኍልቁ መጽሐፍ የምንማራቸው ትምህርቶች እግዚአብሔርን በቸርነቱ ለሕዝቡ ግድ ስለሚለው በሁሉን ቻይነቱ በምድረበዳ ምንም አላጐደለባቸውም እሻግሯቸዋል።

- በዓመጻና በአለማመን ሰዎች ከመንፈሳዊ ጉዞአቸውና እድገታቸው እንደሚታቀቡ፤ በሚታዩት ነገሮች ላይ ልብን ከመጣል ይልቅ በእምነት መመላለስ በድል ያራምዳል። ዜሴዋውያንና እግዚአብሔር የሥርዓት አምላክ እንደሆነ (ዘኍል. 1-4)፤ በአለማመን አመፀኝነትና፣ የቅናት ኃጢአት ጌታን እንዳስመረሩና እንዳስቆጡት ይዘግባል።

ዘዳግም

ርዕሱ

ዘዳግም የማስታወስ መጽሐፍ ነው። በአብራይስጡ «ኤላህ ሃድዳባሪም» «እነዚህ ቃሎች» የሚል ሲሆን በግሪኩ ስብዙዋጀንትና በላቲን ዘዳግ. 17÷18 ሌላ አዲስ ሕግ ሳይሆን ያንኑ ሕግ እንደሆነ ያመለክታል፤ ትርጉሙም «ሁለተኛ ሕግ» «ዳግማዊ ሕግ» ማለት ነው። ሙሴ ለእስራኤላውያን በዘጸአት 20 የሰጣቸውን ሕግ በዘዳግም ለአዲሱ ትውልድ እንደሚስማማ አድርጉ ይደግመዋል።

የመጽሐፉ ዓላማ

እስራኤል ከግብጽ ከወጡ በኋላ በሞአብ ሜዳ ላይ እግዚአብሔር የገባላቸውን ቃልኪዳን ለማደስ፤ የእርሱ ሕዝብ እንደሆኑ ለማጽናት ነው። እነርሱም በተስፋይቱ ምድር ሲገቡ ምን እንዳደረገላቸውና ምን ማድረግ እንዳለባቸው ማወቅ የሚገባቸውን እንደ እስራኤል ሃይማኖት ይዘትና ትርጉም፤ በመታዘዝ የሚገኘውን መልካም ሕይወትና ደስታ፤ ቃል ኪዳኑን በመተው የሚመጣውን አሳዛኝ ውጤት የመሰለሉትን የሚያሳይ፤ ሕይወታቸውን ለጌታ እንዲሰጡ አዲሱን ትውልድ የሚያበረታታ መጽሐፍ ነው።

ጸሐፊው

የዘዳግም መጽሐፉ እንደሚመሰክረው ሙሴ ነው (1÷5፤ 31፤ 9÷22-24)። በሌሎች የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት (1ኛ ነገ. 2÷3፤ 8÷53፤ 2ኛ ነገ. 14÷6፤ 18÷12)፤ የጌታ ኢየሱስ ምስክርነት (ማቴ. 19÷7-8፤ ማር. 10÷3፤ ዮሐ. 5÷46-47) በሌሎች የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች (ሐዋ. 3÷22-23፤ 7÷37-38 ሮሜ 10÷19)። ሁሉም የሙሴን የአሪት ዘዳግም ጸሐፊነት ይጠቁማሉ።

ሙሴ የዚህ መጽሐፍ ጸሐፊ አይደለም የሚሉ ሰዎች በዘዳግም 34 ስለሞቱ ስለተጻፈና፤ አጻጻፉ እርሱ የጻፈው ትንቢት ሳይሆን ከሞተ በኋላ የተጻፈ ስለሚመስል ነው ይላሉ። በእርግጥ ይህ ክፍል በሙሴ በራዕይ ወይም ኃላፊነቱን በመንፈስ ቅዱስ ተሞልቶ ሊረከብ በቅርብ ባለው በኢያሱ ቢጻፍ ሴላው ክፍል በሙሴ መጻፉን የሚቃረን አይሆንም።

የተጻፈበት ዘመን

1407/6 ዓ.ዓ.

የመልክዓ ምድር አቀማመጡ

ከዮርዳኖስ ወንዝ በስተምሥራቅ ከነዓን ዳርቻ በሚገኘው ሞአብ ሜዳ ላይ ነበር።

ቁልፍ ጥቅስ

አንተም አምላክህ እግዚአብሔር እርሱ አምላክ እንደሆነ ስሚወዱትም ትዕዛዙንም ስሚጠብቁ ቃልኪዳኑንና ምሕረቱን እስከ ሺህ ትውልድ ድረስ የሚጠብቅ የታመነ አምላክ እንደሆነ እወቅ (ዘዳ. 7÷9)።

ዋና ገጸባሕርያት

ሙሴና ኢያሱ

ቁልፍ ቃላቶች

ማስታወስ፣ መታዘዝ፣ በረከት፣ መርገም፣ ቃልኪዳን (4÷23፣ 29፣ 8÷11፣ 10÷12-13፣ 11÷26-28፣ 28÷1፣ 29÷1)

የመጽሐፉ ልዩ ባህርይ

- ጌታችን ኢየሱስ ብዙ ጊዜ የጠቀሰውና ሰስይጣን/ስፈታኙ መልስ ስመስጠት የተጠቀመበትና ጠላትን የጣሰበት ቃል (ዘዳግ. 8÷3፣ 6÷16፣ 6÷13፣ 10÷20፣ ማቴ. 4÷1-11፣ ሉቃ. 4÷1-13)።

- ሕግን የገለጸበት ቃል (ዘዳ. 6፤5፣ ማቴ. 22÷37)።

- እግዚአብሔርን ስለመታዘዝ የሚናገር መጽሐፍ በመሆኑ፣ የቃልኪዳኑን ሕዝብ ኃላፊነትና በዘሰአት፣ በዘጉልቁ፣ በዘሌዋውያን ያሉ ህጉችና ተአምራቶች አብዛኛ ዎቹ ተደግመዋል፣

- ከ27ቱ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት 17ቱ ጠቅሰውታል፣

የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

1. ስአዲሱ ትውልድ የቀደመውን የ40 ዓመት ታሪክ ማስታወቅ (1-4)
   - የአስራኤል ውድቀት (1÷1-3÷29)
   - መታዘዝና ውጤቱ (4÷1-40)
   - ከተሞችና መመሸጊያዎች (4÷41-43)

2. ሕጉን ስድጋሚ ማስተማር (4÷44-28÷68)
   - ቃልኪዳንና ባርኮት (4÷44-11÷32)
   - በአነዓን ስመናር - ሕግ (12÷1-28÷68)
   - በረከትና መርገም (27÷1-28÷68)

3. የመጨረሻ ዝግጅት፣ ትንቢታዊና ምክርና ስንብት (29÷1-34÷12)

   የአስራኤል ምርጫ ስበረከት ወይም ስመርገም (29÷1-30÷20)
   የኢያሱ መጠራት (31÷1-29)
   የሙሴ ዝማሬና በረከት (31÷30-33÷29)
   የሙሴ ሞት (34÷1-12)

ይህ ትውልድ (ከኢያሱና ከካሌብ በስተቀር) የእግዚአብሔርን ታላላቅ ተዓምራቶች፣ አስራኤል ነጻ መውጣታቸውን፣ የቀይ ባሕርን መክፈልና የተስጣቸውን ሕግ ያላዩ በምድረበዳ የተወሰዱ ነበሩ። አዲስ የሕይወት ምዕራፍ (ጦርነትና ፈተና) የገጠመውን ይህን ሕዝብ አዲሱን መሪ ኢያሱን ስማደፋፈርና ስማበረታታት ከሙሴ የተሻለ የሚረዳቸውና የሚያውቃቸው ስለወደፊቱም ሊናገር የሚችል ሰው አልነበረም። ዮርዳኖስን ከመሻገራቸው በፊት ስባት ቀን በማከታተል መክሯቸዋል።

1. ታሪክን ማስታወቅ - (1-4)

ሙሴ የአስራኤልን ታሪክ በመክስስ ወደኋላ እያየ እንዴት ከግብጽ እንደወጡና ወደሲና እንደደረሱ የእግዚአብሔርን ቸርነትና ታላቅነት፣ በዐመፅና በማጉረምረም በጉዞአቸው ብዙ እንደዘገዩ ጌታ በትዕግሥት ተሸክሞ ማስተማሩን ያመስክታቸዋል። ደግሞም ያስማመናቸው ስሕይወታቸው እንቅፋት እንደሆነባቸውና ወደተስፋይቱ ምድር ሳይገቡ ብዙዎች በምድረበዳ እንደቀሩም ያሳያቸዋል (ማቴ. 13÷58)። እግዚአብሔርን በመፈስግ፣ በመታዘዝ የሚገኘውን በረከትና ሞገስ ተገልጸበታል (ዘዳግ. 2÷7፣ ዘዳግ. 2÷14፣ ዘጉል. 15÷1-20) በበረሀም እንዳሉ የእግዚአብሔርን ታማኝ አረኝነት ሙሴ በመጨረሻው ዕድሜ ላይ ሆኖ መስክሮላቸዋል።

2. ሕጉን ማስተማር (4-28)

በሁስተኛው ነጥብ ላይ አስራኤል ሙሴ የእግዚአብሔር የቃልኪዳን ሕዝብ ስሰሆኑ እግዚአብሔር የሚቀበለውን ሕይወት ስመናር እንዲችሉ በሚገቡበት አዲስ ምድር አምላካቸውን በመታዘዝ፣ በመውደድ፣ በማስተዋልና በማክበር የሕግን ፍጻሜ አሳይቷቸዋል። በጣዖት አምልኮ ተይዘው ስነበሩበት ክክፉ ነገር ራሳቸው በማራቅ ስሌሎች በጉነት እንዲያሳዩ፣ እግዚአብሔር ቅዱስ እንደሆነ ቅዱስ እንዲሆኑ ያሳስባል። በተጨማሪም የሚኖሩበትን የሕብረተስብ የማነበራዊና

የእርስ በርስ ሕግና ደንብ በመስጠት በሥርዓት እንዲኖሩ መክሯቸዋል (ዘዳግ. 16)። መሰብሰባቸውንና አብረው ማምለካቸውን እንዲቀጥሉ ልጆች ሥርዓት ያላቸውና ለወላጆቻቸው ታዛዦች እንዲሆኑ (ዘዳ. 21+18-21) ያላስባቸዋል።

3. የሙሴ ስንብት (29+1-34+12)

ሙሴ ከሚወደውና ለ40 ዓመታት ከመራው ሕዝብ ከመለየቱ በፊት ለኢያሱ የአመራር ኃላፊነት ሰጥታል (ዘዳግ. 31+7፣ 8፣ 14) እጅንም ጭኖ በመፀለይ የጥበብ መንፈስ እንዲሞላና የእስራኤል ልጆች እንዲታዘዙለት ሞገስን እንዲያገኝ ባርኮታል። እግዚአብሔር እንዳዘዘው ሲያደርግ የሕጉንም ግልባጭ በመስጠት በሕዝቡ ፊት እንዲያነቡ ለካህናትም በማስተማር አገልግሎት እንዲተጉ ኃላፊነትን ሰጥቷቸዋል (ዘዳግ. 34+9)። ሙሴ ለእያንዳንዱም ነገድ በረከት በመስጠት እግዚአብሔር ከእናንተ ጋር ስለሆነ ምንም አያስፈራችሁም ታማኝነቱን አስቡ ብሎ በማጽናናትና እምላኩን የመባረክ ዝማሬን ዘምሯል (ዘዳ. 22+1-3+27-29፣ ዘዳግ. 3+19፣ 32+3፣ 4፣ 9-11፣43)። ይህ ታላቅ የእግዚአብሔር ሰው የብሉይ ኪዳን አንድ አራተኛ የሚሆነውን መስኩታዊ መልዕክት ያበረከተልን ሙሴ በቃዴስ በርኔ ባሳየው አለመታዘዝ ወደከነዓን እንዳይገባ ተከልክሎአል (ዘኍል. 20+10)። ጊዜ እንደተናገረው በኔቦ ተራራ በመውጣት የተስፋይቱን ምድር በዓይኑ አይቶ ዘሚያው በሞአብ ምድር እንደሞተ የመቃብሩን ቦታ ግን ማንም እንዳላወቀ በመተረክ ታሪኩን ይደመድመዋል (ዘዳግ. 34+4-6)።

በዚህም የአረት መጽሐፍ ፍጻሜ እንደሆነ እንገነዘባለን (ዘዳግ. 31+9፣ 24)። ሙሴ የአነዚህ መጻሕፍት ጸሐፊ ይሁን እንጂ በአረት መጻሕፍት ውስጥ ያለው ተከታታይነትና አንድነት ከ500 ጊዜ በላይም «እግዚአብሔር ተናገረ» «እግዚአብሔር አለ» የሚሉት ገለጻዎች የመጽሐፍ ቅዱስ መስኩታዊ ደራሲ እግዚአብሔር እንደሆነ ያስረዳናል።

ማጠቃለያ

- እግዚአብሔር የቃል ኪዳን አምላክ ሉአላዊና ባለብዙ ምህረት፣ ዐመፅን የሚተጣና ጻድቅ አምላክ ነው። ይህ መጽሐፍ ከፈጣሪ ጋር የግል ግንኙነት እንደሚያስፈልገን፣ በሙሉ ልብና በማይሰወር ፍቅር፣ ልናመልከው ልናገለግለው እንደሚገባን፣ ያለፍቅር ከእግዚአብሔር ጋር ግንኙነት እንደማይኖር ይጠቁማል።
- ቃል ኪዳንን በመጠበቅ የሚገኘውን በረከትና ጥቅም፣ ቃልኪዳንን በማፍረስ የሚኖረውን ጥፋት በማየት ኃብረታችንን አቅልለን እንዳናይ ትምህርት ይሰጠናል። በመጨረሻም እግዚአብሔር ከሕዝቡ ፍጹም መሰጠትን እንደሚፈልግና የመሳሰሉትን መልእክቶች በግልጽ የሚያስረዳን መጽሐፍ ነው።

ምዕራፍ ሁለት

የታሪክ መጻሕፍት

መጽሐፈ ኢያሱ

መግቢያ

የመጨረሻውን የዘዳግም ምዕራፍ በጥንቃቄ ስናነብ መጽሐፈ ኢያሱ በአምስቱ የሙሴ መጻሕፍት ውስጥ የተጀመረው ታሪክ ተከታይ ክመሆኑም በላይ እግዚአብሔር ለሰው ልጅ ደኅንነት ያለውን ዕቅድ ጨምሮ የሚገልጽ ከፍተኛ ግምት ሊሰጠው የሚገባ መጽሐፍ ነው። የአሪት መጻሕፍት እጥርጥር እንደሚከተለው ቀርቧል።

- ዘፍጥረት፡- የእስራኤል ሕዝብ መወለድ እግዚአብሔር ለአብርሃም «ታላቅ ሕዝብ አደርግሃለሁ» ዘፍጥ. 12+2 አለው። የከነዓን ምድር እንደሚሰጣቸው የተስፋ ቃል ገብቶላቸው ነበር (ዘፍጥ. 12+7፣ 15+18-21)።
- ዘጸአትና ዘሌዋውያን፡- ክባርነት እግዚአብሔር ሕዝቡን ሲታደግና ወደ ተስፋይቱ ምድር ሲመራቸው እንመለከታለን። እንዲሁም የሚኖሩበትን ሕግጋት እንደሰጣቸው ጭምር እናነኛለን።
- ዘኍልቁ፡- የእስራኤል ጉዞ ማለትም ከምድረበዳ ጀምሮ እስከ ከንዓን ደጃፍ ድረስ ያለውን ታሪክ ይዘግባል።
- ዘዳግም፡- ወደ ተስፋይቱ ምድር ከነዓን ለመግባት የተደረገውን የመጨረሻ ዝግጅትን አስፍሯል።

ከዚህ በመቀጠል መጽሐፈ ኢያሱ ከንዓንን ለመያዝ የተደረጉትን ውጊያዎችና የእስራኤል ነገዶች የርስት ክፍፍል ታሪክ ይዘግባል። መጽሐፈ ኢያሱ የእስራኤል ሕዝብ አንድ የታሪክ ምዕራፍ ታላቅ ፍጻሜና የአዲስ ልምምድ ጅማሬ ነው ማለት ይቻላል። ስለዚህም ክብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ መጽሐፈ ኢያሱ ዋና መጽሐፍ ሆኖ እናገኘዋለን።

1. ጸሐፊውና የተጻፈበት ዘመን

የዚህ የስድስተኛው የመጽሐፍ ቅዱስ መጽሐፍ ጸሐፊ ማን እንደሆነ በግልጽ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተጽፎ አናገኝም። የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች ግን የመጽሐፉ ዋና ገፀ ባሕርይ የሆነውን ኢያሱን የመጽሐፉ ጸሐፊ ለመሆኑና ላለመሆኑ የተለያዩ ምክንያቶችን ያቀርባሉ። ጸሐፊው ማንም ይሁን ማን

አንዳንድ መሠረታዊ የሆኑ ስለጸሐፊው የሚጠቁሙ እውነታዎችን አብረን እንመልከት፡፡

1. ጸሐፊው በመጽሐፉ ውስጥ የተጠቀሱት ድርጊቶች ሲፈጸሙ የተመለከተ የዓይን ምስክር ነበር (ኢያሱ 5÷1-6)፡፡
2. መጽሐፉ የተጻፈው በመጽሐፉ ውስጥ የተጻፉት ገጠመኞች ተከናውነው ካለፉ ከጥቂት ጊዜ በኋላ ነበር፡፡ ለዚህም ማስረጃ የሚሆነው ቁልፍ ሐረግ፡- «..... እስከ ዛሬ ድረስ....» የሚለው ነው (6÷25፣ 28-29፣ 9÷27፣ 10÷27፣ 13÷13፣ 14÷14፣ 15÷63)፡፡
3. በመጽሐፉ ውስጥ ኢያሱ እንዳንድ ጽሑፎችን እንደጻፈ የሚጠቁም ሃሣብ እናገኛለን፡፡

   <u>ለምሳሌ</u>፡- ኢያ. 24፣25-26፣ 8፣32

   - እንዲሁም ኢያሱ የከንዓን ምድር ቅየሳ እንዲካሄድ በማድረግ መረጃው በመጽሐፍ እንዲጻፍ ማድረጉን በኢያሱ 18÷9 ላይ እናነባለን፡፡
   - እንዳንድ በመጽሐፉ መጨረሻ ላይ ያሉት ክፍሎች ግን በኢያሱ እንዳልተጻፉ ግልጽ ነው፡፡

ለምሳሌ፡- ስለዕረፍቱ (ሞቱ) የሚናገረው ክፍል፡- (ኢያ. 24÷29-30)

- እስራኤል ከኢያሱ ሞት በኋላ ለእግዚአብሔር የነበራትን ታማኝነት በተመለከተ በኢያሱ 24-31 ተዘግቧል፡፡
- እነዚህ ተጨማሪ ጽሑፎች ምናልባትም በካህኑ አልዓዛር ተጽፈው ሊሆን ይችላል የሚል ግምት አለ፡፡ (እንዲሁም የካህኑ የአልዓዛር ሞት በልጁ በፊንሐስ ተጽፎ ሊሆን እንደሚችል ይገመታል (ኢያ. 24÷33፡፡)
- መጽሐፉ በ1400 ዓ.ዓ. ገደማ ተጽፎ ሊሆን እንደሚችል ሊታውንት ይጠቁማሉ፡፡

የመጽሐፉ ርዕስ

- መጽሐፉ የተሰየመው በጸሐፊው በኢያሱ ስም ነው፡፡ «ኢያሱ» የሚለው በዕብራይስጥ አዳኝ ማለት ሲሆን፣ በግሪክ «ኢየሱስ» ከሚለው ጋር ተመሳሳይ ነው፡፡ የኢያሱ ትርጓሜ «ጌታ እግዚአብሔር ያድናል» ወይም «ጌታ ድልን ይሰጣል» ማለት ነው (ማቴዎስ 1÷21)፡፡
- ኢያሱ በመጀመሪያ «አውሴ» በመባል ይታወቅ ነበር፡፡ ትርጓሜውም «ደህንነት» ማለት ነው (ዘኁል. 13÷8፣16) ስሙንም ከአውሴ ወደ ኢያሱ የቀየረው ሙሴ ነበር፡፡
- በአግርኛው መጽሐፍ ቅዱስ «መጽሐፈ ኢያሱ ወልደነዌ» ይሰዋል፡፡ ይኸም በግዕዝ «የነዌ ልጅ የኢያሱ መጽሐፍ» እንደማለት ነው፡፡

ኢያሱ

ሀ. የሕይወቱና የአገልግሎቱ ጅማሬ

- ኢያሱ የተወለደው በግብጽ አገር ነበር፣ ስለሆነም በወገኖቹ እስራኤላውያን ላይ የደረሰውን የፈርዖን ብዝበዛ አይቷል፣ ችግሩንም ገፈት ቀምሷል፡፡ በምድረበዳው ጉዞ ዘመን ውጣት ነበረ (ዘጸአ. 33÷11)፡፡ እያቱ ኤሊሳማ ኤፍራም ነገድ መሪና የጦር አዛዥ ነበር (ዘኁል. 1÷10፣ 2÷18)፡፡

ለ. የሙሴ ረዳት

- በምድረበዳው ጉዞ ዘመን ሁሉ ኢያሱ ከሙሴ ጐን ሆኖ ሲረዳውና ከእርሱ ሲማር ቆይቷል (ዘጸአ. 17÷8-16)፡፡
- በተጨማሪ በዘጸአት 24÷2-13 በሲና ተራራ ሙሴ ከእግዚአብሔር ዘንድ ዐሥርቱ ትዕዛዛት በተቀበለበት ወቅት የነበረውን ታሪክ በተመለከተ የተጻፈውን እናገኛለን፡፡
- ከካሌብ ጋር አብሮ በመቆሙ ወደተስፋይቷ ምድር የመግባትን ታሳቅ ዕድል ፈንታ ተሰጥቷል (ዘኁል. 13÷1-16፣ ዘኁል. 14÷26-35)፡፡

ሐ. የሙሴ ምትክ

- ሙሴ በኢያሱ ላይ እጁን በመጫን እደራውን ስጠው (ዘኁል. 27÷17፣18፣ ዘዳግም 34÷9)፡፡

ሙሴ	ኢያሱ
- ለግንልገል የተሾመው - በሆሬብ	- ለግንልገል የተሾመው-በኢያሪኮ
- እስራኤልን ከግብጽ የመራ	- እስራኤልን ወደ ከንዓን የመራ
- የቀይ ባሕር መከፈል	- የዮርዳኖስ መከፈል
- የመጨረሻ የስንብት ንግግር	- የመጨረሻ የስንብት ንግግር
(ዘዳግ. 31÷30-33÷29)	(ኢያ. 23÷1-24÷28

* ሁሰቱም የእግዚአብሔር ሰዎች ከሞቱ በኋላ በነበረው ጊዜ የእስራኤል ሕዝብ መንፈሳዊ ሕይወት በመልካም ሁኔታ ይገኝ ነበር፤ ሕዝቡም በሙሉ ልብ እግዚአብሔር እምላካቸውን ለማገልገል ቆርጠው የተነሱበት ጊዜ ነበር (ዘዳግ. 34፤ 9፤ ኢያ. 24፤ 24)።

መ. ሕይወቱ

- እምነቱ ስር የሰደደ፤ ጠንካራ፤ እና ጽኑ ነበር።
- በሕዝቡ ዘንድ ታላቅ ከበሬታንና ታማኝነትን አትርፏል (ዘጉል. 27÷18) ዘዳግ. 34÷9)።

አስተዋጽኦ

1. የከንዓን መወረር 1÷1-5÷12
   ሀ. ለኢያሱ የተሰጠ አደራና መመሪያ (ምዕራፍ 1)
   ለ. የሰላዮች ወደ ኢያሪኮ መላክ (ምዕራፍ 2)
   ሐ. የዮርዳኖስ ወንዝ መሻገር (ምዕራፍ 3)
   መ. የመታሰቢያ ድንጋዮች (ምዕራፍ 4)
   ሠ. የእስራኤላውያን መቀደስ (5÷1-12)

2. በከንዓን ላይ የተደረገ ውጊያና የተገኘ ድል (5÷13-12÷24)
   ሀ. መግቢያ (5÷13-15)
   ለ. የመሀከለኛው ውጊያ (6-8)
   ሐ. የደቡብ ውጊያ (9-8)
   መ. የሰሜኑ ውጊያ (11÷1-15)
   ሠ. የድል ታሪኩ ክለሳ (11÷16-12÷24)

3. የከንዓን መሬት ክፍፍል (13-21)
   ሀ. የሁለት ተኩል ነገዶች የርስት ድርሻ (13)
   ለ. የካሌብ የርስት ድርሻ (14)
   ሐ. የዘጠኝ ተኩል ነገዶች የርስት ድርሻ (15÷1-19÷48)
   መ. የኢያሱና የሌዋውያን የርስት ድርሻ (19÷49-21÷45)

ማጠቃለያ

ሀ. የድንበር ጥል/ከርክር/ 22
ለ. የመጨረሻዎቹ የኢያሱ ቀናት 23÷1-24÷28
ሐ. ተጨማሪ 24÷29-33

የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት

* መጽሐፈ ኢያሱ የአንድ ሕዝብና ምድር ታሪክ ነው። ምድሪቷ እንደ እግዚአብሔር ተስፋ ቃል መሠረት የምትወረስ ስትሆን፣ ሕዝቡ ደግሞ በእግዚአብሔር የተመረጠ ነገር ግን ምድሪቷን እንዳይወርስ ከአሕዛብ ተግዳሮት የሚጠብቀው ነበር። ስለዚህም ከሕዝቡ በኩል የተደቀነው ተግዳሮት የግድ ጦርነትን ያውም «ቅዱስ ጦርነትን» የሚቀሰቅስ ነበር።

  ➔ ሕዝብ ➔ ምድር ➔ እንቅፋት (የአሕዛብ ተግዳሮት) ➔ ቅዱስ ጦርነት

* አስቀድሞ እንደተጠቀሰው «የከንዓን ምድር» በመጽሐፈ ኢያሱ ታሪክ ውስጥ ቁልፍ ሚናን ይጫወታል። ምድሪቷ ለእስራኤል ሕዝብ ርስት እንድትሆን በተስፋ ቃሉ መሠረት የተሰጠችው እንዲኖሩባትና እንዲያርፉባት ነበር። ስለዚህም በምድሪቷ ምንነት ላይ በመመርኮዝ የኢያሱ መጽሐፍ አራት ዓበይት ክፍሉችን ይዟል።

  1. ወደ ምድሪቷ መግባት
  2. ምድሪቷን ለመውረስ የሚደረግ ጦርነት
  3. ምድሪቷን መክፋፈልና መውረስ
  4. በምድሪቷ ውስጥ መኖር

  በዚህም መሠረት ኢያሱ ምድሪቱን በተመለከተ ከእግዚአብሔር ዘንድ ግልጽ ትእዛዝና ምሪት ተሰጥቶት ነበር (ኢያ. 1÷6)።

1. የጦርነት ዝግጅት፡- የእግዚአብሔር ትእዛዝ ለሕዝቡ ሲሰጥ፣ ኢያሱ በመለኮታዊ ውሳኔ የሕዝቡ ወታደራዊ መሪ እና አስተማሪ ነበር፣ ዮርዳኖስን መሻገር እምነታቸውን ለማጠናከር፣ የመገረዝና የፋሲካ ስርዓቶችም ለዝግጅታቸው አስፈላጊ ነበሩ።

2. ጦርነትና ድሉ፡- ድሉ በሕዝቡ እምነትና መታዘዝ ላይ የተመሠረተ ሲሆን ያጋጠሟቸው ሽንፈቶች ደግሞ በኃጢአታቸው ምክንያት ነበር።

3. የርስቱ መወረስ፡- የርስቱ ክፍፍል ለሕዝቡ ሲሆን፣ በዚህም የነገዳቸው ቀጣይነት በተሰጣቸው የርስት ምድር ሆነው ማረጋገጥ ነበረባቸው።

4. መቀደስ/መለየት/፡- በሚቀጥሉት ዘመናት ሕዝቡ ከእግዚአብሔር ጋር ያላቸውን ግንኙነትና መንፈሳዊ ሕይወታቸው ማደግና መጠበቅ እንደነበረ የሚጠቁም ነበር።

ቁልፍ ጥቅስ

ኢያሱ 11+23 ሲሆን፤ የእስራኤልን ታሪክ በተመለከተ ጥቅሱ አራት ዓበይት አውነታዎችን በውስጡ ይዟል።

1. ውጊያውና ድሉ፤ «...ኢያሱ ምድሪቱን ሁሉ ያዘ...»
2. የተሰፋው ቃል ፍጻሜ፤ «...እግዚአብሔርም ለሙሴ እንደነገረው ሁሉ»
3. የርስቱ መሬት ክፍፍል፤ «ኢያሱም ለእስራኤል እንደ ክፍላቸውና እንደ ነገዳቸው ርስት አድርጉ ምድሪቱን ስጣቸው»
4. ዕረፍቱ፤ «ምድሪቱም ከሰልፍ ዓረፈች»

የምድሪቷ አጭር ታሪክ

- ለመጀመመሪያ ጊዜ አብርሃም ወደ ከንዓን ሲመጣ ያገኛቸው ሕዝቦች ዘላኖች ወይም ግማሽ ዘላኖች ነበሩ። በዘፍጥረት ውስጥ ከተጠቀሱት አሕዛብ አንዳንዶቹ፤ ፈርዛውያን፤ አሞራውያን፤ ፍልስጤማውያን፤ ሐሲታውያን፤ ቄኔዛውያን ኬጢያውያንንም ወዘተ... ነበሩ። (ዘፍጥ. 14+5-7፤ 15+19-21) አሁን ግን ኢያሱና ሕዝቡ ወደምድሪቷ በተመለሱ ጊዜ ሁኔታዎች በአመዛኙ ተለውጠው ነበር። ይኸውም ጥቂት የነበሩት የከንዓን ሕዝቦች አሁን ግን በዝተውና ተደራጅተው ከተሞችም መስርተው እንዲያውም በግንብ የታጠሩ ጠንካራ ምሽግ ያሏቸው ከተሞች ጭምር ነበሯቸው።

  ነገር ግን እነዚህ ሕዝቦች አንድ ወጥ የሆነ የጋራ አገር አልመሠረቱም፤ በየወገናቸው ተበታትነው በምድሪቷ ውስጥ ሰፍረው ነበር።

የምድሪቷ የአየር ፀባይና በውስጧ ያሉ የተፈጥሮ ሀብቶች፦

- እግዚአብሔር ስለምድሪቷ ሊናገር ኮረብቶችና ሸለቆዎች ያሉባት ነገር ግን ዝናብ የማያቋርጥባት ውብ ምድር እንደሆነች ገልጿል። ዘዳግ. 11+11-12፤ ዘዳግ. 8+7፤ ዘጸአ. 8+7፤ ዘሌዋ፤ 20+24፤ 4፤ ሕዝ. 20+6፤ ዘዳግ. 8+8፤ 9፤ 2ኛ ነገ. 18+32

- መጽሐፈ ኢያሱ የተጻፈው እግዚአብሔር ፍጹም ስልጣን ያለው አምላክ መሆኑንና ልጆቹን ወደ ተስፋይቱ ምድር መርቶ ለማድረስ የሚችል ታማኝ አምላክ መሆኑን ለማሳየት ነው፤ (ኢያ. 11+23 እና 21+43+45)።

መጽሐፉ በብሉይ ኪዳን ውስጥ ያለው ሥፍራ

የስላሳ ዘጠኙ የአማርኛው የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት ቅንጅት የላቲኑን (400 ዓ.ም) እና የግሪኩን (ሁለተኛ እና ሦስተኛው ዓ.ም.) ቅንጅትን የተከተለ ሲሆን አራት ዋና ዋና ክፍሎችን አካቷል። እነርሱም አምስቱ የሙሴ መጻሕፍት (ፔንታቱክ)፤ የታሪክ መጻሕፍት፤ የግጥም፤ ስነምግባር ነክ መጻሕፍት፤ እና የትንቢት መጻሕፍት ናቸው።

ማንኛውም መጽሐፍ ቅዱስን የሚያጠና ሰው በተለይ ስለ ብሉይ ኪዳንን፤ ማወቅ ያለበት አስፈላጊ ነጥብ የእስራኤል ታሪክ በብሉይ ኪዳን ውስጥ በ«መሬት» እና በ«አመራር/አስተዳደር/» ላይ የተመረኮዘ መሆኑን ነው።

- መሬት ስንል ከንዓንን ማለታችን ሲሆን አመራር/አስተዳዳር ስንል ደግሞ የእግዚአብሔር/ንግርነት/አመራር (Theocracy) ማለታችን ነው።

I	II	III
ለምድሪቷ	በምድሪቷ	ከምድሪቷ
• የተሰጡ የተሰፋ ቃላት፤	• ወደ ምድሪቷ መግባት	• የሕዝቦቿ ወደ ምርኮ አገር መወሰድ
• ወደምድሪቷ የተደረገ ጉዞ	• በምድሪቷ ውስጥ ኑሮ መጀመር	• የእግዚአብሔር ምሪት መቋረጥ
• የእግዚአብሔር ምሪት (እግዚአብሔር የሕዝቡ ገዥ) ነበር።	• ምድሪቷ	• የእግዚአብሔር ቀጥተኛ ገዥነት መስተጓጎል
	• የእግዚአብሔር ምሪት (እግዚአብሔር የሕዝቡ ገዥ/መሪ ነበር።	

- አምስቱ የሙሴ መጻሕፍትና (ፔንታቱክ) የትንቢት መጻሕፍት ከላይ የተጠቀሱትን ሦስቱን የእስራኤል ሕዝብ የታሪክ ዘመናትን በሰፊው ይዳስሳሉ። የሚቀጥለው ሠንጠረዥም ይህንኑ ያመለክታል።

(ፔንታቱክ) አምስቱ የሙሴ መጻሕፍት	ነቢያት	
1	2	3
(ሕግ)	(ፊተኞች ነቢያት)	(ኋለኞች ነቢያት)
ከዘፍጥረት - ዘዳግም	ኢያሱ፤ መሳፍንት፤ 1ኛ እና 2ኛ ሳሙኤል፤ 1ኛ እና 2ኛ ነገሥት	ከኢሳይያስ - ሚልክያስ
ለምድሪቷ	በምድሪቷ	ከምድሪቷ

መጽሐፈ መሳፍንት

መግቢያ

በዕብራይስጥ ቋንቋ የመጽሐፉ ርዕስ «ሾፈጢም» ሲሆን በግሪክ ቋንቋ «ክሪታይ» ይባላል። የሁለቱም ቃላት ትርጉም አንድ ነው። ይኸውም «ፈራጆች» ወይም «ዳኞች» ማለት ነው። ይህ ቃል ከኢያሱ ቀጥሎ እስከ ንጉሡ ሳኦል ድረስ የነበረው የእስራኤላውያን ነገዶች የመስተዳድር ወይም የአመራር ሁኔታን ያመለክታል። የመጽሐፉ ዋና መልዕክትም እስራኤላውያን እግዚአብሔር ከጠላቶቻቸው ተጽዕኖ ነጻ እንዲያወጣቸው በሾማቸውና ባበነሳቸው ሰዎች መሪነት ስር የቃል ኪዳኑን ቃል መጠበቅ እንዳልቻሉና በዚህም አርሱን እንደበደሉ ያትታል።

ቀደም ብለን የኢያሱን መጽሐፍ ስናጠና እንደተመለከትነው ኢያሱ በመጨረሻ የመሰነባበቻ ንግግሩ ላይ የእስራኤልን ሕዝብ ወደፊት ከእግዚአብሔር ጋር በሚኖራቸው ግንኙነት እድጉን እንዲጠነቀቁ አሳስቧቸው ነበር። «እግዚአብሔርን ትታችሁ እንግዶችን አማልክት ብታመልኩ መልካም ካደረገላችሁ በኋላ ተመልሶ ከፉ ነገር ያደርግባችኋል፣ ያጠፋችሁማል አላቸው። ሕዝቡም ኢያሱን እንዲህ አይሁን ነገር ግን እግዚአብሔርን እናመልካለን አሉት (ኢያ. 24÷20፣ 21)።

ነገር ግን በመጽሐፈ መሳፍንት ላይ የምናየው እውነታ ከዚህ በጣም የተሰየ ነበር። ሕዝቡ ሁሉ እግዚአብሔርን ከማሳዘናቸው የተነሳ በየጊዜው በጠላቶቻቸው እጅ ሲወድቁና እግዚአብሔር በቸርነቱ መሳፍንትን (መሪዎችን) እያስነሳ ሲታደጋቸው ነው።

«በዚያም ዘመን በእስራኤል ዘንድ ንጉሥ አልነበረም፣ ሰው ሁሉ በፊቱ መልካም መሰሉ የታየውን ያደርግ ነበር» (መሳ. 21÷25)።

ይኸ ሁኔታ እግዚአብሔር ማዕከላዊ አሠራር ያለው ዘውዳዊ (ንጉሣዊ) አገዛዝ እንዲመሠርት አድርጉታል። (የዚህን ታሪካዊ ሂደት ዘገባ በ1ኛ ሳሙኤል አሰሳ በስፋት እንመለከታለን።)

የመጽሐፉ ጸሐፊና የተጻፈበት ዘመን

መጽሐፈ መሳፍንት ስሙ ባልተገለጸ ነቢይ በ1000 ዓ.ዓ. ገደማ ማለትም በመጽሐፉ ውስጥ በስተመጨረሻ የተጠቀሰውና በእግዚአብሔር ሕዝብ ታሪክ ዋና ተዋናይ ከነበረው ከሳምሶን ሞት (1051 ዓ.ዓ.) ከጥቂት ዓመታት በኋላ እንደተጻፈ የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች ያበረዳሉ። መጽሐፉ የተጻፈው እስራኤላውያን በንጉሥ መመራት ከጀመሩ በኋላ እንደሆነ የሚጠቁም ሐረግ እናገኛለን።

«በዚያም ዘመን ንጉሥ አልነበረም» (መሳ. 17÷6፣ 18÷1፣ 19÷1፣ 21÷25) ይህ የሚያሳየን ታሪኩ በተጻፈበት ዘመን በእስራኤል አገር ንጉሥ ነግሶ እንደነበር ነው። አይሁድና ክርስቲያን የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች የመጽሐፉ ፀሐፊ ሳሙኤል ሲሆን እንደሚችል ይናገራሉ።

የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

1. የከነዓን ምድር ከፊል ወረራ (1÷1-2÷5)
2. የከንዓናውያን እንዲኖር የተደረገበት ምክንያት (2÷6-3÷6)
3. በኩሰርሰቴም እጅ መገዛት እና በጉቶንያል የተገኘ ዕረፍት (3÷12-30)
4. በሞአባዊው ዔግሎም እጅ መገዛት እና በናያድ የተገኘ ዕረፍት (3÷12-30)
5. በሰሜጋር የተገኘ ድል (3÷31)
6. በአሶራዊው በኢያቢስ እጅ መገዛትና በዲቦራና በባራቅ የተገኘ ዕረፍት (4÷1-24)
7. የዲቦራ ቅኔ (5÷1-31)
8. በምድያማውያን እጅ መገዛትና በጊዴዎን የተገኘ ዕረፍት (6÷1-8÷35)
9. የዐመፀኛው አቢሜሌክ ዘመን (9÷1-57)
10. የቶላ እና የያዕር የዳኝነት ዘመን (10÷1-5)
11. በአሞናውያን እጅ መገዛትና በሳምሶን የተገኘ ዕረፍት (13÷1-16÷31)
12. የኢብዛን፣ ኤሎም፣ እና የዓብዶን ዳኝነት (12÷8፣ 15)
13. በፍልስጥኤማውያን እጅ መገዛትና በሳምሶን የተገኘ ዕረፍት (13÷1-16÷31)
14. የሚካ ካህን እና የዳን ነገድ ፍልሰት (17÷1-18÷31)
15. በጊብዓ ምድር የተፈፀመ እርኩሰት እና በብንያም ነገድ ላይ የተከፈተ ጦርነት (19÷1-21÷25)

የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት

ከዚህ በመቀጠል የመጽሐፉን ጠቅላላ ይዘት በሚከተሉት ሠንጠረዦችና ስዕላዊ መግለጫ እንዳስሳለን።

በመጽሐፈ መሳፍንት የተጠቀሱ መሳፍንት በቅደም ተከተል እንደሚከተለው በሠንጠረዥ መልክ ማየት ይቻላል።

ስም	ነገድ	ጠላቶች	የተገዙት ዘመን	የዕረፍት ዓመታት	የተጠቀሰበት ክፍል
1. ጉቶልያ	ይሁዳ	(ንጉሥ ኩሰርቴም) መሰጴጦምያዊያን	8	40	3+9-11
2. ናአድ	ብንያም	(ንጉሥ ዔግሎም) ሞአባውያን	18	80	3+12-30
3. ሴሜጋር	ንፍታሌም	ፍልስጤማውያን			3+31
4. ዲቦራ	ኤፍሬም	(ንጉሥ ኢያቢስ) ከንዓናዊያዩን	20	40	4+4-5+31
5. ጌዴዎን	ምናሴ	ምድያማውያን	7	40	6+11-8+35
6. ቶላ	ይሳኮር			23	10+1-2
7. ኢያዕር	ገለዓድ			22	10+3-5
8. ዮፍታሄ	ገለዓድ	አሞናውያን	18	6	11+1-12+7
9. ኢብዳን	ቤተልሔም			7	12+8-10
10. ኤሎም	ዛብሎን			10	12+11-12
11. ዓብዶን	ኤፍሬም			8	12+13-15
12. ሳምሶን	ዳን	ፍልስጤማውያን	40	20	13+2-16+31

በመጽሐፈ መሳፍንት ላይ የምናየው አንድ ተደጋጋሚ የእስራኤላውያን ልምምድ አለ። ይህ ልምምድ ተደጋጋሚ ከመሆኑ የተነሳ ውደታዊ ሂደትን ተከትሎ በአሥራ ሁለቱ መሳፍንት ዘመን ሊከናወን ታይቷል።

የእስራኤላውያን ልምምድ ውደታዊ ሂደት

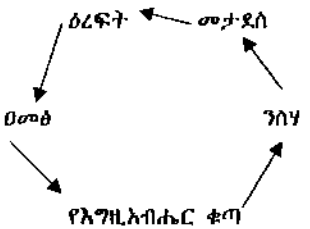

ይህ የእስራኤላውያን ቀጣይ ዐመፅ የሚያሳይ ውደታዊ ልምምድ በመጽሐፉ ላይ እንደሚከተለው ተጽፎ እናገኘዋለን።

ውደት	ጥቅስ	የእስራኤላውያን ጠላቶች	መሳፍንት
1	3+8-11	ልርጴጦምያውያን	ጉቶንያል
2	3+12-31	ሓአባውያን	ናአድ፣ ሴሜጋር
3	4+1-5+31	ከንዓናውያን	ዲቦራና ባራቅ
4	6+1-10+5	ሐንዲያማውያን	ጌዴዎን፣ ቶላ፣ ኢያኢር
5	10+6-12+1	አሞናውያን	ዮፍታሄ፣ አብዳን፣ ኤሎም፣ ዓብዶን
6	13+1-16+31	ፍልስጤማውያን	ሳምሶን

የመጽሐፉ ዋና ዓላማ

በመጽሐፉ ውስጥ በተደጋጋሚ እንደምናየው እግዚአብሔር የተሰያዩ መሳፍንትን በማስነሳት የእስራኤልን ሕዝብ ከጠላቶቻቸው እጅ ታድጓል። መሳፍንቱ ካከናወኑት የመታደግ ሥራ በስተጀርባ የእግዚአብሔር አዳኝነት መታየት አለበት። መሳፍንቱ እንደማንኛውም ሰው የራሳቸው የሆነ ድካም የነበራቸው ሆነው ሳለ ነገር ግን እግዚአብሔር አብሯቸው በመቆሙ ብቻ ታላላቅ የማዳን ሥራዎችን ሊሠሩ ችለዋል።

በመጽሐፉ ውስጥ ትልቅ ሥፍራ የተሰጠው ሌላ እውነታ እስራኤላውያን ለእግዚአብሔር ጌትነት ሥፍራ እንደነበራቸውና ይገዙሰት እንደነበር የሚያትተው ክፍል ነው። ጸሐፊው እስራኤልን የሚወቅስበት አንዱና ትልቁ ጉዳይም እስራኤላውን የአምላካቸውን ንጉሥነት በተደጋጋሚ የተጋፉበት ዘመን ነበር። በመሆኑም የቃል ኪዳኑ ስምምነት በሚያዘው መሠረት እግዚአብሔር ቁጣውን በሕዝቡ ላይ አወረደ (ዘሌዋ. 26+14-45፣ ዘዳግ. 28+15-68)። ሕዝቡ ክኃጢአታቸው ተመልሰው ወደ እርሱ በሚጮሁበት ጊዜ እግዚአብሔር መሳፍንትን በማስነሳት የእስራኤልን መንግሥት ክፍጹም ጥፋት ጠብቋል።

እሰመረጋጋት በበዛበት በዚያ ዘመን የእግዚአብሔርን አዳኝነት፣ ታማኝነት፣ ታጋሽነት እና መሐሪነት ከምን ጊዜውም በበለጠ ለሕዝቡ ጉልቶ የታየበትና የተገለጠበት ወቅት ነበር። ያ ዘመን ቡብሉይ ኪዳን ውስጥ የእግዚአብሔር መንፈስ የሠራበት አንድ ራሱን የቻለ በእስራኤላውያን ኑሮ የተከሰተ የታሪክ ምዕራፍ ነው። ይኼን የምንልበት ምክንያት በመጽሐፉ እንደምናየው የእግዚአብሔር መንፈስ በሰዎች አልፎ ታላላቅ ሥራዎችን እንደሠራ ስግልጽ ስለምንመለከት ነው። የእግዚአብሔር ሰዎች በመንፈሱ ተሞልተው ታላላቅ ውጊያዎችን አካሂደዋል፣ አሸንፈውማል (መሳ. 3+10፣ 6+34፣ 11+29፣ 13+25፣ 14+6፣ 19፣ 15+14)።

መደምደሚያ

መጽሐፈ መሳፍንት የታሪክ መጽሐፍ እንደመሆኑ መጠን በክንዓን ምድር መወረስና በንጉሳዊው የአገዛዝ ዘመን መጀመር መሐል ገብቶ እንደድልድይ ያገለግላል። ሥነ-መለኮታዊ ይዘቱ አንድ ታላቅ የማይቀየር መንፈሳዊ መርሆ ላይ ተመስርቷል። ዘላለማዊ እውነታውም የእግዚአብሔር ሕግ መጠበቅ ሰላምና ደህንነት ያመጣል፣ አለመጠበቁ ደግሞ በጠላት እጅ መውደቅንና ሞትን ያስከትላል የሚል ግልጽ መልዕክት ያስተላልፋል። በዚህ ሁሉ የእግዚአብሔር ታላቅ ምህረትና ርህራሄ ራሳቸውን አዋርደው በንስሃ ሰሚቀርቡት ሁሉ እጅጉን እንደበዛም አይተናል።

በመጽሐፉ ላይ እግዚአብሔር በተለያዩ ጊዜያት መሳፍንትን በማስነሳት ሕዝቡን ከጠላቶቻቸው እጅ እንደታደገ አይተናል። እነዚህ በየጊዜው የተነሱ መሳፍንትም ቢሆን የራሳቸው የሆነ ድክመ ነበራቸው። ቢሆንም በእግዚአብሔር መንፈስ ተሞልተውና በእግዚአብሔር ሕግ ላይ ቆመው ጠላቶቻቸውን ድል ነስተዋል። ይኼ ወደፊት ስሚመጣው ታላቁ አዳኝና መሢሕ እንደጥላ ሆኖ የሚያገለግል ነው። በመጽሐፉ ላይ የይሁዳ ነገድ ልዩ ትኩረት ተሰጥቶታል። በመሰኮታዊ ኃይልና ቅባት ሕዝቡን ሊያሳርፍ ወደሚችለው ወደ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ያመላክታል።

መጽሐፈ ሩት

መጽሐፈ ሩት በዘመነ መሳፍንት ይኖር ስለነበር እንድ ቤተሰብ ታሪክ የሚናገር መጽሐፍ ነው። በዚያን ዘመን መኖር ክባድ ነበር። ምክንያቱም ያለንጉሥ ያለሕግ ሁሉም እንደራሱ ፈቃድ ይመላለስ የነበረበት ዘመን በመሆኑ ነው (መሳ. 17÷6)።

ጸሐፊው

ጸሐፊው ማን እንደሆነና የት እንደሆነ አይታወቅም፣ ብዙዎች ሳሙኤል እንደተጻፈ ያስባሉ። ነገር ግን ውስጣዊ መረጃዎች እንደሚጠቁሙት ከሳሙኤል ሞት በኋላ የተጻፈ ነው።

የተጸፈበት ዘመን

1375-1050 ዓ.ዓ. ባለው ጊዜ ውስጥ እንደሆነ ይገመታል።

ታሪካዊ አቀማመጡ

በእስራኤል ታሪክ የጨለማ ዘመን የሚባልበት ሰዎች እግዚአብሔርን ሳይሆን ራሳቸውን ለማስደሰት ያለሥርዓት በኖሩበት ጊዜ ነበር (መሳ. 17÷6)።

ቁልፍ ጥቅስ

1÷16 «ወደምትሄጂበት እሄዳለሁና በምታድሪበትም አድራለሁና እንድተውሽ ከአንቺም ዘንድ እንድመለስ አታስቸግሪኝ፣ ሕዝብሽ ሕዝቤ፣ አምላክሽም አምላኬ ይሆናል።»

ዋና ገጸባሕርያት

ሩት፣ ኑኃሚንና ቦኤዝ

ቁልፍ ቦታዎች:- ሞአብ፣ ቤተልሔም

ቁልፍ ቃላት

ዕረፍት፣ መቤዠት፣ ዋርሳ

የመጽሐፉ ዓላማ

ሞአባይቱ ሩት ለምራትዋ ለኑኃሚን ታማኝ እንደነበረችና የዳዊት አያት በመሆን የኢየሱስ የዘር ግንድ ውስጥ እንደገባችና ጌታ ታማኞችን እንደሚያከብር ለማሳየት ነው።

የመጽሐፉ ልዩ ባህርይ

መጽሐፈ ሩት የዘሪያን ዘመን በነበረው ነው የጋብቻ ሁኔታ መሠረት ባል ሴሞት የቅርብ ዘመድ የሆነው የሚቸን ኃላፊነት እንደሚረከብ፣ ንብረቱን በመውሰድ፣ መዋጀትና መውረስ እንደነበረበት ያሳየናል። ይህ ብዙ ጊዜ ወንድምን የሚመለከት ኃላፊነት ነው (ዘዳግ. 25÷5-10)። የሩት ባል የሞተው ያለ ልጅ ነበር። ቦኤዝ የሩት የባልዋ ወንድም ሣይሆን ዘመዷ ነበር (ሩት 2÷1)። ሩት ቦኤዝን ልታገባውም እንደምትፈልግ ገለጸችለት (ሩት 3÷1-18) መሬትን መቤዠትም ስለሚያስፈልግና ሌላ የቅርብ ዘመድ ስለነበረ ቦኤዝ ይጠቀማል። ነገር ግን ሌላው የቅርብ ዘመድ ይህን ለማድረግ ባለመፍቀዱ (ሩት 4÷6፣ 7፣ 8) ቦኤዝ ፈቃደኛ ሆኖ እንዲያገባት መብቱን ይለቃል። ስለዚም ሀጉን ጠብቆ ቦኤዝ ሩትን እገባት የሚቸንም ስም ለማቆየት ወንድ ልጅ ወለደ (ሩት 4÷9-15)።

- በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ካሉ ሁለት በሴት ሥም የተሰየሙ ጽሑፎች አንዱ ሩት ሞአባይቱ ሴት በእስራኤልና አስራኤላዊቷ አስቴር በባዕድ ምድር ናቸው። አሕዛብን (ሞአባዊትና ከሱጥ ትውልድ የሆነችው እግዚአብሔርን በመፈለግ) እንዴት ዓለምን የሚያድነው የመሢሑ የዘር ግንድ ውስጥ እንድትገባ እንዳደረጋት ያሳየናል (ሩት 1÷16፣ ማቴ. 1÷5) ።

- የእግዚአብሔርን ሉዓላዊነት፣ ሁሉን ቻይነት፣ ምህረት፣ ቸርነትና ፍቅሩን የሚያሳይ ነው። የመጽሐፉ ዋና ቃል መቤዠትን ሲያመለክት ወደ 23 ጊዜ ይህ ታሪክ ተጠቅሷል።

አስተዋጽኦ

I. የኑሐሚንና የሩት ወደ ቤተልሄም መመለስ (1÷1-22)
II. የሩት ከቦኤዝ ጋር መተዋወቅ (2÷1-23)
III. የቦኤዝ ምላሽ ለሩት (3÷1-18)
IV. የቦኤዝ ሩትን ማግባት (4÷1-22)

1. የኑሐሚንና የሩት ወደ ቤተልሄም መመለስ (1÷1-22) ኑሐሚን ባልዋንና ልጆችዋን አጥታ እርዳታ በሚያስፈልጋት እድሜ ብቻዋን ወደ ሀገሯ ለመመለስ ስትነሳ ምራትዋ የሆነችው ሩት ልትተዋት ፈቃደኛ አልሆነችም። ምንም እንኳን ከቤተሰቦቿ፣ ከሀገሯና ከባህሏ ከምድሯ መለየት ከባድ ቢሆንም በፍቅር ኑሐሚንን ለመከተል እና እምላክኳን ለማምለክ ወስና ስትወጣ እናያታለን።

2. የሩት ከቦዔዝ ጋር መተዋወቅ (2÷1-23) ሩት በቦኤዝ ፊት ሞገስ ማግኘቷ ከገመተችው በላይ ብዙ ቸርነትን እንዳደረገላትና ሩትና ኑሐሚን ደስተኞች ሆኑ።

3. የቦኤዝ ምላሽ ለሩት (3÷1-18) ኑሐሚን በሰጠቻት መመሪያ መሠረት ሩት ወደ ቦኤዝ ወረደችና እግዚአብሔር በፊቱ ሞገስን ሰጣት። በዚህም ምክንያት እትፍሪ

ብሎ እንዳጽናናትና ከእርሱ የቅርብ ዘመድ ቢኖርም እንኳን እርሱ ዋርሳ ካልሆናት ዋርሳ ለመሆን ፈቃደኛ እንደሆነ ነገራት ወደእማትዋም ባዶዋን እንዳትሄድ ገብስ ሰፍሮ እሸክሞ እንደላካት እናነባለን።

4. የቦኤዝ ሩትን ማግባት (4፤1-22) ቦኤዝ ሩትን ለመውሰድ ሽማግሌዎችን ስሙ ያልተጠቀሰ ሰብስቦ በደንኙና በእገሩ ሕግ መሠረት የቅርብ ዘመድዋን ፈቃደኝነት ጠይቆ ያም ሰው ፈቃደኛ ባለመሆኑ እርሱ አገባት። ከዚያም ወንድ ልጅም እንደወለዱ፣ የንጉሥ ዳዊት እያቶች እንደሆኑና በመሢሑ የዘር ግንድ ሩት እንደጨመረች ታሪኩ ያስረዳናል።

የመጽሐፈ ሩት ዋና ዋና ትምህርቶች

- ኑሃሚን ችግራቸውን ለመፍታትና ሩትን ለመርዳት ብልሀ አማካሪ እንደሆነችና ሩትም የተሰጣትን ምክር ተቀብላ ሥራ ላይ በማዋሏ መልካም ናላቸዋል። በዚህ የመልካም ምክርንና የታዛዥነትን ጥቅም እንመለከታለን። ቦኤዝ ስርዓትን ለማክበር በሚሠራው ሥራ እግዚአብሔር እንደረዳውና ሁኔታዎችን ሁሉ እንዳመቻቸለት እግዚአብሔር የሥርዓት አምላክ እንደሆነና ከምንፈልገው ነገር በላይ ሥርዓትንና ሕግን ለማክበር ቅድሚያ መስጠት እንዳለብን እንረዳለን።

- ሩት ባታስበውም እንኳን እግዚአብሔር ዓላማውን እንደፈፀመባት ሁሉ በለምች ሕይወት ውስጥ እንደሚገባና ሁኔታዎችን እንደሚጠቀም፣ ለለምች ግድ እንደሚለውና የጌታን ሉዓላዊነት እናያለን።

- በምንም ዓይነት ሁኔታ ለምች ሕይወታቸውን ለእግዚአብሔር አስከሰጡ ድረስ ሁኔታዎችን ሁሉ እግዚአብሔር ለውጦ መልካም ነገር በማድረግ ሕይወታቸውን ሌክብርበት እንደሚቻለው ከዚህ ታሪክ እንገነዘባለን። በመጨረሻም ሞአባዊቷ ሩት ከእስራኤል ጋር በደም ትውልድ ሳይሆን በእምነት የእግዚአብሔር መንግሥት ተካፋይ እንደሆነች ስናጠና እግዚአብሔር ክባዶነት ወደ ሙላት ከሀዘን ወደ ደስታ ሁኔታዎችን የሚቀይር አምላክ እንደሆነ እንማራለን።

1ኛና 2ኛ ሳሙኤል

መግቢያ

የሁለቱም መጻሕፍት አርዕስት የተሰየመው የንጉሥ አገዛዝ በእስራኤል እንዲመሠረት እግዚአብሔር በተጠቀመበት በሳሙኤል ነው። ነቢዩ ሳሙኤልም ሳኦልንና ዳዊትን ለንጉሥነት መቀባት ብቻ ሳይሆን ከንጉሥነት አገዛዝ ጋር ተጣምሮ በእሥራኤል የተጀመረውን አዲሱን የእግዚአብሔርን አመራር ያስተዋወቀ የመጨረሻው መስፍን ነበር። ይህም ሳሙኤል በአገዛዙ ውስጥ እግዚአብሔርን በመወከሉ ምክንያት እግዚአብሔር በእሥራኤል ላይ ያለውን የአገዛዝ ድርሻ ግልጥ ያደርገዋል። በዚህ አገዛዝ ሥርዓት ውስጥ የሳሙኤል ውክልና ከሙሴ ታሪክ ጋር ተቀራራቢነት እንዳለው ቀጥሰው ያሱት የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ይጠቁመናል (መዝ. 99÷6፤ ኤር. 15÷1)።

ሳሙኤል የመጨረሻው መስፍን ሆኖ ብቅ ያለው 350 ዓመታትን በሸፈነ የመሳፍንት አገዛዝ መጨረሻ ላይ ነበር። የመጀመሪያው መጽሐፍ የ115 ዓመታትን ሂደት ሸፍኗል። ይህም ከሳሙኤል የልጅነት ጊዜ እስከ ዳዊት አገዛዝ መጀመሪያ ያለው የጊዜ ገደብ መሆኑ ነው። ሁለተኛው መጽሐፍ እስከ ዳዊት ሽምግልና ዘመን ያለውን ጊዜ ይሸፍናል (1ኛ ነገ. 1÷1)። የጊዜ ገደቡ ግን በውል ያልታወቀ ነው። ሳሙኤል በተጠራበት ዘመን እስራኤል በመንፈሳዊ ሕይወቷ ጨልማ የነበረችበት ጊዜ እንደሆነ መጽሐፉ ያስታውቃል። ይህም ዘመን ዔሊ በክህነት እግዚአብሔርን ሲያገለግል የነበረበት ጊዜ ነው። ስለዚህ ሳሙኤል ሕዝቡን ወደ እውነተኛ አምልኮ ይጣራ ነበር (የሐዋ. 3÷24)። ሳሙኤልም ለመሰፍንትና ለንጉሥ አገዛዝ አናኝና አያያዥ ድልድይ ነበር። የመጽሐፉም ገጽታ በሳኦልና በዳዊት የአገዛዝ ታሪክ የተሞላ ሲሆን ሳኦል ባለመታዘዙ ፍጻሜው አሳዛኝ እንደሆነና ዳዊት ግን በመታዘዙ ፍጻሜው እንዳማረለት ይናገራል።

የመጽሐፉ አከፋፈል ታሪክ

የሳሙኤል ሁለቱ መጻሕፍት ማለትም 1ኛና 2ኛ ሳሙኤል ቀደም ሲል በዕብራይስጡ መጽሐፍ ቅዱስ የሚታወቁት እንደ አንድ መጽሐፍ ብቻ ነበር። በኋላ ግን ሳሙኤል ቀዳማዊና ካልዕ ተብሎ የተከፈለ ሲሆን ይህም በጊዜ ሂደት ሰዎች የከፈሉት እንጂ አንድ በመሆኑ እንደከሀተት ተቆጥሮ አይደለም። ስለሆነም መጽሐፉ ከሁለት መክፈል የጀመረው በዕብራይስጥ ቋንቋ የተጻፈውን ብሉይ ኪዳንን ወደ ግሪክ ቋንቋ በተረጉሙት ምሁራን ዘመን እንደሆነ ይታመናል። ይህም አዲሱ የብሉይ ኪዳን ትርጉም ሴፕቱዋጀንት በመባል ይታወቃል። ሴፕቱዋጀንት የሚለው ቃል በግሪክኛ ሰባ ማለት ነው። ይህም ስም የተሰጠው ብሉይ ኪዳንን ሰባ የሚሆኑ የመጽሐፍ ቅዱስ ምሁራን በሰባ ቀናት ውስጥ መተርጉማቸው ስለሚታመን ነው። በመሆኑም

እነዚህ ምሁራን መጽሐፈ ሳሙኤል ቀዳማዊና ካልዕ መጻሕፍት በማለት ከፋፍለውታል።

የመጽሐፉ አከፋፈል ከላይ በተገለጠው ብቻ አላበቃም። ስለሆነም አከፋፈሉ ሊቀየል ችሏል። በዚሁ መሠረት ጀሮም የተባለው ሰው ከ382 እስከ 405 ዓ.ዓ. ባለው ጊዜ መካከል ሴፕቱዋጀንትን ወደ ላቲን ቩልጌት (Vulgate) በሚተረጉምበት ጊዜ እንደገና መጽሐፈ ሳሙኤልን እንደኛና ሁለተኛ ነገሥት በማለት ከፍሎታል። በአማርኛ መጽሐፍ ቅዱሳችን «ነገሥት ቀዳማዊና ካልዕ» ይባላል። ይህ አባባል በመጽሐፍ ቅዱስ የተሰጠውን መጽሐፈ ነገሥት ቀዳማዊና ካልዕ ማለት አይደለም። ከሁለቱም መጻሕፍት አርዕስት ሥር ተጽፎ መገኘቱም የአማርኛው መጽሐፍ ቅዱሳችንም ከላቲኑ መጽሐፍ እንደተተረጐመ ያመለክታል። በመጨረሻም መጽሐፉ በዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስና (ከ500-900 ዓ.ም. እንደአውሮፓውያን አቆጣጠር) በዘመናዊ ዘዴ በታተመው መጽሐፍ ቅዱስ ሳሙኤል ቀዳማዊና ካልዕ በመባል ተከፋፍሎ ይገኛል።

ጸሐፊውና የተጻፈበት ዘመን

የሁለቱም መጻሕፍት አርእስት በሳሙኤል የተሰየመ ቢሆንም ሳሙኤል ግን የጻፈው የመጀመሪያውን መጽሐፍ አብዛኛውን ክፍል ብቻ እንደሆነ ይታመናል። ቀሪው ግን በእርሱ አንዳልተጻፈ ይታሰባል። ይህን አመለካከት የሚከተሉ ሰለሞቱ የሚናገረውን 1ኛ ሳሙኤል 25÷1ን በመጥቀስ አስቀድሞ ስለሞተ በዚህ ምክንያት ቀሪው ክፍልና ሁለተኛው መጽሐፍ በርሱ የተጻፈ አይደለም በማለት ይህን ክፍል እንደማስረጃ ይጠቀሙበታል።

ሌላው አመለካከት ሁለቱም መጽሐፍት በሳሙኤል የተጻፉ ናቸው የሚል ሲሆን ማስረጃቸውም በ1ኛ ሳሙኤል 10÷25 ላይ የተጻፈው ቃል ነው። ቃሉም «ሳሙኤል የመንግሥቱን ወግ ነገረ በመጽሐፉም ጻፈው። በእግዚአብሔርም ፊት አኖረው» የሚለው ነው።

በሦስተኛ ደረጃ የሚጠቀሰው ሃሣብ በእርግጥ ሳሙኤል ሁለቱንም ጽፏል። ነገር ግን ናታንና ጋድ ዳግሞ በሳሙኤል መጻሕፍት የተደረጉትን አንዳንድ ድርጊቶችን በመጻፍ ተካፋይ ሆነዋል የሚል ነው። የዚህ ሃሣብ መሠረቱ በ1ኛ ዜና 29÷29 ነው። «የንጉሡም የዳዊት የፊተኛውና የኋለኛው ነገር እነሆ በባለራእዩ በሳሙኤል ታሪክ፣ በነቢዩም በናታን ታሪክ በባለራዕዩም በጋድ ታሪክ ተጽፏል»። ይህ ሃሣብ ራሱን ሲጠቀልል ሁለቱም መጻሕፍት በሳሙኤልና በሌሎችም ተጽፈዋል የሚለውን ሃሣብ ይይዛል። በሌላ አባባል ሳሙኤል ከሞተ በኋላ ሁለቱ የተጠቀሱት ሰዎች የቀረውን ክፍል ጽፈውታል ከሚለው ሃሣብ ጋር ተመሳሳይነት አለው። የተጻፈበት ዘመንም በ930 ዓ.ዓ. እንደሆነ ይገመታል።

አራተኛው አመለካከት ጸሐፊው በእርግጠኝነት አይታወቅም የሚለው ነው። የዚህ አማብ ማስረጃ መጻሕፍቱ ጸሐፊውን አይገልጡትም ይላል። ይህ አመለካከት በ1ኛ ሳሙኤል 10÷25 ላይ የተጻፈውን አሳብ ያልተመለከተ ይመስላል። ምክንያቱም በጽሑፉ የሳሙኤል አጅ እንዳለበት ይጠቁማል።

አንዳንዶች የ1ኛና 2ኛ ሳሙኤል ጸሐፊ ማን እንደሆነ አይታወቅም የሚለውን አመለካከት ይመርጣሉ። ምክንያታቸውን ጨምረው ሲሰጡም የ1ኛ ሳሙኤል መጨረሻ አካባቢና የ2ኛ ሳሙኤል ታሪክ ስሙ የተፈጸመው እርሱ ከሞተ በኋላ በመሆኑ ነው ይላሉ።

የመጽሐፈ ሳሙኤል ቀዳማዊና ካልዕ አስተዋጽኦ

I. የዔሊና የሳሙኤል ታሪክ (1ሳሙ. 1-7)
II. በሳሙኤል መሪነት የንጉሣዊ አገዛዝ ምስረታ (1ሳሙ. 8-12)
III. የሳኦል መንግሥት ውድቀት (1ሳሙ. 13-15)
IV. የዳዊት መንግሥትና የሳኦል አሳዛኝ ፍጻሜ (1ሳሙ. 16÷1-2ሳሙ. 5÷5)
V. የዳዊት የመንግሥቱ ክንውንና ክብር (2ሳሙ. 5÷6-9÷12)
VI. የዳዊት የእገዛዝ ድክመትና የውድቀት ገጽታ (2ሳሙ. 10-20)
VII. የዳዊት መንግሥት የመጨረሻ ገጽታው (2ሳሙ. 21-24)

ገና ክጅምሩ 1ኛና 2ኛ ሳሙኤል አንድ መጽሐፍ እንደነበረ አስቀድመን ተመልክተናል። ስለዚህም የሁለቱን አስተዋጽኦ አንድ ላይ ማየቱ ችግር የለውም።

1. የዔሊና የሳሙኤል ታሪክ (1ኛ ሳሙ. 1-7)

ሳሙኤል የተወለደው ዔሊ ካህን ሆኖ አግዚአብሔርን ያገለግል ስነበረበት ዘመን ስለነበር 1ኛ ሳሙኤል ምዕራፍ 1 የሁለቱን ታሪክ በጣምራ ያነሳል። ሆኖም 1ሳሙ. 1-2 በሳሙኤል መወለድ ላይ በማተኮር ታሪኩን ያጉላዋል። በምዕራፍ 2-3 የወጣትነት ዘመኑንና ጥረውን የምናይበት ሲሆን ከእግዚአብሔር የሆነውንም ፍርድ በዔሊ ላይ ማስተላለፉንም በዚሁ ክፍል ተገልጦ እናገኘዋለን። ይህም ፍርድ የልጆቹ ኃጢአት ውጤት ነበር (1ኛ ሳሙ. 3÷11-18)።

የእግዚአብሔር ፍርድ በዔሊና በቤቱ ላይ ሊጀምር ሲል እስራኤል በፍልስጥኤም ተሸነፈ። የእግዚአብሔር የቃልኪዳኑ ታቦት ተማረከ ዔሊና ልጆቹም ሞቱ። ከዚህ ነገር በኋላም የታቦቱን መመለስና ሳሙኤል እስራኤልን ከፍልስጥኤም ማዳኑ ተዘግቦ እናገኘዋለን (1ኛ ሳሙ. 4-7)።

2. በሳሙኤል መሪነት የንጉሣዊ አገዛዝ ምስረታ (1ኛ ሳሙ. 8-12)

እንደምኞታቸው እንዲሆንላቸው ለሳሙኤል ምላሹን አሳወቀ (1ኛ ሳሙ. 8)። ሳሙኤልም ሳኦልን ለብቻው ለንጉሥነት ቀባው (1ኛ ሳሙ. 9÷1-10÷16) ሳኦል እንደገና በምጽጳ ዕጣ ወድቆበት በአደባባይ በሕዝብ ፊት ተመረጠ (1ኛ ሳሙ. 10÷17-27)። በዚህ ክፍል የሳኦል የመደበቅ ምስጢሩ የትህትና ጉዳይ እንደሆነ ብዙዎች የሚናገሩት ነው (1ኛ ሳሙ. 9÷20)። ሳኦል ከዚህ በኋላ አሞናዊያንን መምታት መቻሉ በእስራኤላዊያን ዘንድ የንጉሥነቱ ማረጋገጫ ሆነለት (ቁጥር 11-13)። በመጨረሻም የሳኦል ንግሥና ታድሶ እንደቀጠለ እንመለከታለን። ይህም በሳሙኤል አማካይነት በጌልጌላ ተፈጸሚነትን አገኘ። ይህ የንግሥና ክንውን የንጉሥ አገዛዝ ስእስራኤል በይፋ መጀመሩን የሚያመለክት ነው (1ኛ ሳሙ. 11÷14-15)። ቀሪው ክፍል የሚያተኩረው በሳሙኤል የስንብት ቃል ላይ ነው (1ኛ ሳሙ. 12)።

3. የሳኦል መንግሥት ውድቀት (1ኛ ሳሙ. 13-15)

በዚህ ክፍል የምናገኘው የሳኦልን ውድቀት ዝርዝር ሁኔታ ነው። ሳኦል መውደቅ የጀመረው የእግዚአብሔርን ትዕዛዝ በመጣስ እንደሆነ ተጽፎአል (1ኛ ሳሙ. 13÷8-14)። ወደ እግዚአበሔርም ቢጸልዮም አልተሰማለትም (1ኛ ሳሙ. 14÷37)። ከዚህ በኋላ ሳኦል ስራሱ መንገድ በመሄድ ውድቀቱን አፋጥኗል (1ኛ ሳሙ. 15)።

4. የዳዊት መንገሥና የሳኦል አሳዛኝ ፍጻሜ (1ሳሙ. 16÷1-2 ሳሙ. 5÷5)

ሳኦል ካለመታዘዙ የተነሳ የእግዚአብሔር መንፈስ ራቀው። ለክፉ መንፈስም ሥቃይ ተጋለጠ ከዚህም የተነሳ ዳዊት ከተቀባ በኋላ ሳኦልን ሰማንልገል ወደ ቤተመንግሥት እንደተጠራ ታሪኩ ተጽፎ ይገኛል (1ኛ ሳሙ. 16-26)። ብዙ የተለያዩ አከራካሪ ሃሣቦች የተሰጡበት ነጥብ በዚሁ ክፍል የሚገኝ ሲሆን ቃሉም «የእግዚአብሔርም መንፈስ ከሳኦል ራቀ። ክፉም መንፈስ ከእግዚአብሔር ዘንድ አሠቃየው» የሚለው ነው። ይህንንም ቃል ለመተርጉም ከባድ እንደሆነ የመጽሐፍ ቅዱስ አዋቂዎች ይናገራሉ። ስዚህም የተነሳ ቀጥሎ ያሉት የአመለካከት ልዩነቶች ሊፈጠሩ ችለዋል።

ሀ. በሳኦል ርኩስ መንፈስ ንብቶበታል። ምክንያቱም በቅጣት መልክ ከእግዚአብሔር የተላከው ይህ ርኩስ መንፈስ ስሜቱን፣ ሃሣቡንና አስተሳሰቡን ሁሉ ስቁጥጥሩ ሥር ስላደረገው ነው በማለት ይደምድማሉ።

ለ. ሌሎች ደግሞ ይህ ክፉ መንፈስ ሀሰተኛ መልእክተኛ ነው ስማለት ይናገራሉ። ለዚህም 1ኛ ነገ. 22፤20-23ን ይጠቅሳሉ።

ሐ. ሌላው አመሰካከት ደግሞ ይህ ክፉ መንፈስ ተብሎ የተነገረው እግዚአብሔር በሳኦል ልብ ውስጥ የፈጠረው ያሰመርካትና ያሰመደሰት መንፈስ ነው ይላሉ። መሳፍንት 9÷23 «እግዚአብሔር በአቤሜሌክና በሴኬም ሰዎች መካከል ክፉን መንፈስ ሰደደ። የሴኬምም ሰዎች በአቤሜሌክ ላይ ተንኰል አደረጉ» (መሳ. 9÷23)።

የተጠቀሰው ክፉ መንፈስ በሰው ልብ መሸጉ ክፋትን እንደሚሠራ ለመግለጽ የተጠቀሰ ይመስላል።

መ. ይህ ክፉ መንፈስ ሳኦልን እንዲያሰቃይ ከእግዚአብሔር የተላከ እንደሆነና ባሰመታዘዙም ምክንያት የደረሰበት ፍርድ እንደሆነ የሚናገር ሃሣብ ነው። እግዚአብሔርም በአጋንንት ላይ ባለሥልጣን እንደሆነ ራሱን የገለጠበት ነው የሚል ሃሣብ ነው። ይህን አመለካከት የሚከተሉ ሰዎች በተጨማሪም ክፉ መንፈስ የሚለውን የሳኦል ሕይወት በጨለማና በአሳዛኝ ሁኔታ ውስጥ መውደቁን ለመግለጽ የተሰጠ ምሳሌያዊ አነጋገር ነው ይላሉ።

ሠ. ሌሎች ደግሞ ክፉ መንፈስ ሊሆን አይችልም ይላሉ። ምክንያታቸውም ክፉ መንፈስ ከእግዚአብሔር ሊወጣ አይችልም የሚሰው ነው።

የዳዊት መሰደድ፣ የሳኦልና የልጆቹ ሞትም በዚሁ ክፍል ውስጥ ተገልጧል (1ኛ ሳሙ. 27-31)። ከሰደቱም ባሻገር ዳዊት አሰቀድሞ በይሁዳ ላይ የነገሠ ሰ ሆነ (2ኛ ሳሙ. 1-4) በመጨረሻም በመላው እስራኤል ላይ ነግሦአል (2ኛ ሳሙ. 5÷1-5)።

5. የዳዊት የመንግሥቱ ክንውንና ክብር (2ኛ ሳሙ. 5÷6-9÷12)

በአገዛዝ ሂደቱ ዳዊት ከኢያቡሳዊያን ጋር በመዋጋት ኢየሩሳሌምን ሊይዝ ቻለ (2ኛ ሳሙ. 5÷6-10) ዳዊትም ዘመቻውን በመቀጠል ፍልስጥኤማዊያንን መታ። ከዚህም የተነሳ ድንበሩ ሊሰፋና ሊሰፋፋ ችሏል (2ኛ ሳሙ. 5÷17-25)። ከዚህ ሁሉ በኋላ ዳዊት የእግዚአብሔርን ታቦት ወደ ኢየሩሳሌም አመጣ (2ሳሙ. 6)። እግዚአብሔርም ደግሞ ዘሮቹ በእስራኤል ላይ የመንገሥ መብታቸው **ለዘላለም** እንደሚቀጥል ቃል ገባለት (2ኛ ሳሙ. 7)። በመጨረሻም ይህ ኪዳን በኢየሱስ ክርስቶስ በመፈጸም እግዚአብሔር በዳዊት ቤት በኩል ያቀደውን **ዘላለማዊ ዕቅድ** ገለጠ። ኢየሱስ እንደ ዳዊት በእስራኤል ላይ ብቻ ላይሆን በሕዝቦች ሁሉ ላይ ንጉሥና ጌታ ነው። ይህም ደግሞ እንደገና በሺህ ዓመቱ የምድር አገዛዝ የሚረጋገጥ ይሆናል (ራዕ. 20÷4)። የክርስቶስ ተምሳሌት የሆነው **ዳዊት** መንግሥቱን ከእስራኤል ድንበር ውጪ ማስፋቱና የተሸመበትን ሕዝብ **በጽድቅ** መሠራቱ ተዘግቧል (2ኛ ሳሙ. 8)። ከዚህም ሌላ ዳዊት ከዮናታን ጋር ለገባው ቃል ኪዳን ታማኝ ነበረ (2ኛ ሳሙ. 9)።

6. የዳዊት የአገዛዝ ድክመትና የውድቀት ገጽታ (2ኛ ሳሙ. 10-20)

የዳዊት አመራር በአብዛኛው ጽድቅን የተላበሰ ቢሆንም በሂደት ግን ከእግዚአብሔር ፈቃድ ጋር የሚቃረን ክፉ ነገር እንደፈጸመ ከላይ በተጻፈው ክፍል ውስጥ ተጽፎ እናገኘዋለን። ይህም ከአሥርቱ ትዕዛዛት መካከል እንደ አንዱ የተደነገገውን አታመንዝር የሚለውን ትዕዛዝ በመጣስ የኦርዮ ሚስት ከሆነችው ቤርሳቤህ ጋር በማመንዘር ውድቀት ውስጥ ተገኝቷል (2ሳሙ. 11፤1-5)።

ዳዊት ከላይ በተገለጠው የኃጢአት ድርጊት ብቻ አላበቃም። ነገር ግን ኃጢአቱን ለመሸፈን የቀየሰው ዘዴ ውድቅ ሆኖ ስላገኘ የሴቲቷን ባል ኦርዮንን በማስገደል ሁለተኛውን አስከፊ የኃጢአት ድርጊት ፈጽሟል (2ኛ ሳሙ. 11÷6-21)። ይህም ከባድ የኃጢአት ሥራው በመንግሥቱ ላይ ጥቁር ነጥብ ከመጣሉም በላይ ያከበረውን እግዚአብሔርን እጅግ አሳዝኖታል (2ሳሙ. 12÷1-10)። ከዚህም የተነሳ እግዚአብሔር ቅጣትን እንደበየነበት ተጽፎ ይገኛል (2ሳሙ. 12÷10-14)። እግዚአብሔር የተናገረው ክፉ ነገር ሁሉ በዳዊት ሕይወት አልቈለ። የተወሰደው ሕፃን ሞቷል (2ኛ ሳሙ. 12÷15-23)። አምኖን እህቱን ትዕማርን አስነወራት (2ሳሙ. 13÷7-14)። በዚህም ምክንያት በአቤሴሎም ትዕዛዝ ተገደለ (2ኛ ሳሙ. 13÷23-36)። አቤሴሎም ደግሞ ከአባቱ ቁባቶች ጋር ተኛ (2ኛ ሳሙ. 16÷22) በመጨረሻም አቤሴሎም ሞተ (2ኛ ሳሙ. 18÷9-15)። ይህ ሁሉ የሚያመለክተን እግዚአብሔር በዳዊት ላይ የሳከውን ፍርድ ነው።

7. የዳዊት መንግሥት የመጨረሻ ገጽታው (2ሳሙ. 21-24)

ምንም እንኳን ዳዊት በአገዛዙ ሂደት ውስጥ በአንድ አጋጣሚ፣ የፈጸመው ኃጢአት ቢኖርም የመንግሥቱ ፍጻሜ ግን አስከፊ ገጽታ አልነበረውም። ይልቁንም የእግዚአብሔርን ፈቃድ እየፈፀመ (2ኛ ሳሙ. 21) እግዚአብሔርን ስለማዳኑ እያመሰገነና መስዋዕት እያቀረበ በጽድቅ አመራር የመንግሥቱን አገዛዝ ጠቅልሏል (2ሳሙ. 22-24)። ሉቃስ የጻፈውም ሃሣብ ከዚህ ጋር የሚስማማ ነው (የሐዋ. 13÷36)።

8. ሥነ መለኮታዊ መልእክት

የእግዚአብሔርን አመራር መናቅ የመከራን ዋጋ እንደሚያስከፍል የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ ሕያው ምስክር ነው። ይህ ሕዝብ በሳሙኤል ዘመን እግዚአብሔርን ወደ ጐን ትተው ሃምራዊ ንጉሥን ከመረጠበት ጊዜ ጀምሮ እስከዛሬ ድረስ በከባድ ፈተናና ችግር ማሰፋቸውንና መናራቸውን ካሬም በዘመናችን ደርሰንበት እይተናል። እግዚአብሔር ደግሞ በባሕርይው ቅዱስ ስለሆነ ኃጢአትን እንደሚፀየፍና እንደሚቀጣም የመጽሐፉ መልእክት በግልጥ

ያስቀምጣል። ለእግዚአብሔር ያለመታዘዝም ውጤት ኪሣራና መጨረሻውም ሞትን እንደሚያስከትል የሳኦል ታሪክ ትልቅ ማስረጃ ነው።

በእንጻሩም ደግሞ ሰው ከኃጢአቱ ንስሃ ቢገባና ቢመለስ እግዚአብሔር ይቅር ባይና ቸር መሆኑን መጽሐፉ ከዳዊት ሕይወት በግልጽ ያስተምራል። በአጠቃላይ ቁምነገሩ ጅማሬው ሳይሆን እስከ መጨረሻው እግዚአብሔርን እየታዘዙ መኖርና ብቻ ከእግዚአብሔር ዋጋ እንደሚያስጥ የሁለቱ ነገሥታት ታሪክ በጥብቅ ያስገነዝበናል። ስለዚህ ፍጻሜአችን እንደ ሳኦል ሳይሆን እንደ ዳዊት ሆኖ እንዲፈጸም መጽሐፍ ቅዱሳችን ያሳስባል። በእገልግሎታችንም ችሳ ባይነትን እስወግደን እግዚአብሔርን እንደ እግዚአብሔርነቱ እንድናገለግልና ፍጻሜው ካላማረው ከዔሊ ዓይነት አገልግሎት እንድንጠነቀቅም መጽሐፉ መስከታዊ መልዕክቱን ያስተላልፍልናል።

መጽሐፈ ነገሥት (1ኛና 2ኛ)

መግቢያ

ወደ አንደኛ እና ሁለተኛ ነገሥት መጻሕፍት አስላ ከመግባታችን በፊት ስለ መጻሕፍቱ አጠቃላይ ሁኔታ ማየቱ አስፈላጊ ይሆናል። የመጻሕፍቱን ስያሜ ብንመለከት ስለመጻሕፍቱ ይዘት ትንሽ ፍንጭ ልናገኝ እንችላለን። በአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ የመጻሕፍቱ ስም «ነገሥት» ተብሎ ተተርጉሟል። በመጀመሪያ ስሙ የተሰጠበትን ምክንያት ስናይ መጻሕፍቱ ከመስፍኑና ነቢዩ ሳሙኤል በስተቀር ስለነበሩት የእስራኤልና የይሁዳ ነገሥታት ሕይወትና የግዛት ዘመን በሰፊው ስለሚዘግቡ ነው። በሰብራይስጡ መጽሐፍ ቅዱስ ሁለቱ መጻሕፍት እንደ አንድ መጽሐፍ ሆነው በአንደኛና በሁለተኛ ሳሙኤል መጻሕፍት ላይ የተጀመረው ታሪካዊ ዘገባ ቅጥያ ናቸው።

የመጀመሪያው የዕብራይስጡ መጽሐፍ ቅዱስ መጽሐፉን ሳይከፋፍል እንደ አንድ መጽሐፍ ሲያስቀምጥ፤ የግሪኩ ማስትም ሰፕቱአጀንት ደግሞ ሰሁለት ከፍሎ ያስቀምጠዋል።

ጸሐፈውና የተጻፈበት ዘመን

የነገሥት መጻሐፍ ጸሐፊ ማንነት በግልጽ አይታወቅም። እንዳንድ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት መጽሐፉ የተጻፈው በአንድ ሰው ብቻ ሳይሆን ይችላል ሲሉ፤ ሌሎቹ ደግሞ በአንድ ሰው ነው በማለት የተለያየ እቋም ያንፀባርቃሉ። መጽሐፉ በአንድ ሰው ለመጻፉ እንደማስረጃ የሚቀርቡ ነጥቦችን እንመልከት።

1. የነገሥታቱ የንግስና ዘመን ጅማሬና ፍጻሜ ለመግለጽ የተጠቀመበት ቃል አንድ ዓይነት ነው። ለምሳሌ፡- (1ኛ ነገ. 14÷31፤ 15÷1-3፤ 23-26)

2. በተደጋጋሚ የተጠቀሱ ቃላትና ሐረጎች፤ ለምሳሌ፡-
   «... የቀረውም ... ነገር ሁሉ... የተደረገውም ሁሉ ...» (1ኛ ነገ. 15÷23፤ 14÷19)።
   «... የተጻፈ አይደለምን?...»
   «... ለዓመታት ነገሠ... የእናቱም ስም...» (1ኛ ነገ.14÷21)

ጸሐፊው

ከጥንት ጀምሮ በአይሁዳውያን ሊቃውንት ዘንድ የመጽሐፉ ጸሐፊ ነብዩ ኤርምያስ እንደሆነ ይታመናል። ይህንን ሃሣብ የሚያጠናክሩ መረጃዎች ከመጽሐፉ ውስጥ ማየት ይቻላል። ለምሳሌ፡- 2ኛ ነገሥት 24÷18-25÷20 እና ኤርምያስ 52 ስናስተያየው በሁለቱም ሥፍራዎች ላይ የተጻፈው የቃሉ ይዘት በጣም አስደናቂ የሆነ መመሳሰል ይታይበታል።

ሌላው ደግሞ የኢዮስያስና ክአርሱ ቀጥሎ በነገሡት ነገሥታት ታሪክ በሚያወራው የመጽሐፉ ክፍል ውስጥ የኤርምያስ ስም አለመጠቀሱ አንድ ማስረጃ ሊሆን ይችላል ምክንያቱም ኤርምያስ ነው ጸሐፊው ኩተባሰ ጸሐፊው የራሱን ስም የሚጽፍበት ምክንያት ላይኖረው ይችላልና።

ይሁን እንጂ ከማሽ በላይ የሚሆነው የመጽሐፉ ክፍል (በተሰዶ የመጨረሻ ምዕራፎች) በኤርምያስ ሲጻፉ እንደማይችሉ ግልጽ ነው፤ ምክንያቱም ኤርምያስ በስተመጨረሻ የተጻፉት ምዕራፎች ከመጻፋቸው በፊት በግብጽ አገር እንደነበር በትንቢተ ኤርምያስ 43÷1-8 ይናገራል።

ስለዚህም የተወሰነውን የመጽሐፉን ክፍል ስመጸፍ ከኤርምያስ ሌላ እንድ ሰው ወይም ሰዎች ሲኖሩ እንደሚችሉ መገመቱ ስህተት አይሆንም። ከኤርምያስ ሌላ በቀደምት የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት ዕዝራና ሕዝቅኤል እንደጸሐፍት ተጠቁመዋል።

አብዛኛዎቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት፣ ጸሐፊው በባቢሎን ምርኮ ውስጥ የነበረ እንደሆነ ይስማማሉ። የመጽሐፉ ነገሥት ጸሐፊ ስመረጃነት የተጠቀመባቸው ዋቢ መጻሕፍት፦

በ1ኛ ነገሥት 11÷41 → «በሰሎሞን ታሪክ መጽሐፍ»
1ኛ ነገሥት 14÷19፣ 29 → «በእስራኤል ነገስታት ታሪክ መጽሐፍ» ተጠቅሷል።

በእነዚህ ቀደምት ዋቢ መጻሕፍት ጥንቅር ተሰታፊ ከነበሩት ሰዎች ውስጥ እንዳንዶቹ በመጽሐፍ ቅዱስ ስማቸው ተጠቅሷል። ስምሳሌ፦

- 2ኛ ዜና መዋዕል 12÷15 ሸማያና አዶ
- 2ኛ ዜና መዋዕል 26÷22 ኢሳይያስ
- 2ኛ ዜና መዋዕል 32÷32 ኢሳይያስ
- 1ኛ ነገሥት 16÷1 ኢዩ ይገኙባቸዋል።

የተጻፈበት ዘመን

አብዛኛዎቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ምሁራን መጽሐፉ ከ586-539 ዓ.ዓ. ባሰው ጊዜ ውስጥ ተጽፎ ሊሆን ይችላል በሚሰው ሃሣብ ይስማማሉ። የ1ኛና የ2ኛ ነገሥት የጊዜ ቅደም ተከተል በተመለከተ የብሉይ ኪዳን ት.መ.ማ. 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 3 ገጽ 4 ላይ ተመልከት።

የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

የአንደኛ መጽሐፈ ነገሥት አስተዋጽኦ

1. አንድነቱ የተጠበቀው ግዛት (1÷1-11÷43)

   - የሰሎሞን መንገስ (1÷1-3÷1)
   - የሰሎሞን ጥበብ (3÷2-4÷34)
   - የሰሎሞን ቤተመቅደስ (5÷1-8÷66)
   - የሰሎሞን ዝና (9÷1-10÷29)
   - የሰሎሞን ውድቀት (11÷1-43)

2. የተከፋፈለው ግዛት (12÷1-22÷53)

   - በግዛቱ የተፈጠረው መታወክ (12÷1-24)
   - የኢዮርብአም ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (12÷25፤ 14÷20)
   - የሮብዓም ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (14÷21-24)
   - የአብያም ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (15÷1-8)
   - የአሳ ዘመ ነ መንግሥት በይሁዳ (15÷9-24)
   - የቼራብ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (15÷25-31)
   - የባእስ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (15÷32-16÷7)
   - የኤላ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (16÷8-14)
   - የዘምሪ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (16÷15-20)
   - የዘንበረ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (16÷21-28)
   - የአክዓብ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (16÷29-22÷40)
   - የኢዮሳፍጥ ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (22÷41-50)
   - የአካዝያስ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (22÷51-53)

የሁለተኛ መጽሐፈ ነገሥት አስተዋጽኦ

1. የተከፋፈለው ግዛት (1÷1-17÷41)

   - የአካዝያስ (የአክአዓብ ልጅ) ዘመ መንግሥት በእስራኤል (1÷1-18)
   - የኢዩራም (የአክዓብ ልጅ) ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (2÷1-8÷15)
   - የኢዮራም (የኢዮሳፍጥ ልጅ) ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (8÷16-24)

- የአካዝያስ (የኢዮራም ልጅ) ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (8÷25-29)
- የኢዩ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (9÷1-10-36)
- የጎቶልያ ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (11÷1-16)
- የኢዩአስ ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (11÷17-1÷21)
- የኢዩአካዝ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (13÷1-9)
- የዩአስ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (13÷10-25)
- የአሜስያስ ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (14÷1-22)
- የኢዮርብዓም ሁለተኛ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (14÷23-29)
- የዓዛርያስ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (15÷1-7)
- የዘካርያስ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (15÷8-12)
- የሰሎምን ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (15÷13-15)
- የምናሔም ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (15÷16-22)
- የፋቁስያስ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (15÷23-26)
- የፋቁሄ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (15÷27-31)
- የኢዮአታም ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (15÷32-38)
- የአካዝ ዘመነ መንግሥት በይሁዳ (16÷1-20)
- የሆሴዕ ዘመነ መንግሥት በእስራኤል (17÷1-41)

2. የይሁዳ ግዛት፤ መንግሥታት (18÷1-25÷30)

- የሕዝቅያስ ዘመነ መንግሥት (18÷1-20-21)
- የምናሴ ዘመነ መንግሥት (21÷1-18)
- የአሞጽ ዘመነ መንግሥት (17÷1-41)
- የኢዮስያስ ዘመነ መንግሥት (22÷1-23÷30)
- የኢዮአክስ ዘመነ መንግሥት (23÷31-33)
- የኤልያቄም ዘመነ መንግሥት (23÷34-24÷7)
- የዩአኪን ዘመነ መንግሥት (24÷8-16)
- የሴዴቅያስ ዘመነ መንግሥት (24÷18-25÷21)
- የጎቶልያስ ዘመነ መንግሥት (25÷22-26)
- የንጉሥ ዩአኪን ከእስር መፈታት (25÷27-30)

የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት

ስለመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት በምንናገርበት ጊዜ በመጽሐፉ ውስጥ የሚንፀባረቀው እንድ ወጥ የሆነ እመለካከት እይደለም። ነገር ግን የተለያዩ ሐሳቦችና ክንዋኔዎች ድምር ውጤትን በማያሳይ መልኩ እግዚአብሔር በታሪክ ውስጥ ከእስራኤላውያንና ከእሕዛቦች ጋር የነበረውን ግንኙነት እንደዚሁም በእስራኤላውያንና በእሕዛብ መካከል የነበረውን ግንኙነት ጭምር በሚያሳይ መልኩ ነው። በመሆኑም ከዚህ ቀጥሰን በመጽሐፉ ውስጥ ከተጠቀሱት ዓበይት ነጥቦች መካከል ዋና ዋነኞቹን ለመዳሰስ እንሞክራለን።

እግዚአብሔር

ስለ እግዚአብሔር ማንነትና ባሕርይ በመጽሐፈ ነነሥት ላይ በብዛት ተዳሷል። በመጽሐፉ ላይ «እግዚአብሔር» (YAHWEH) የሚለው ቃል ከ500 ጊዜ በላይ ተጠቅሷል። ባሕርይው በስምም በተግባርም ተገልጧል፤ ለምሳሌ፦

- **«የሠራዊት ጌታ» ወይም «የሠራዊት አምላክ»** (1ኛ ነገ. 18÷15፤ 19÷10፤ 14፤ 2ኛ ነገ. 19÷31) ይህ ቃል ታላቅነቱንና ሁሉን ቻይነቱን ያሳያል።
- ብቸኛ እውነተኛ እምላክ እንደሆነ ተገልጿል (1ኛ ነገ. 18÷24)
- የሚመሰለው ማንም የሌለ እምላክ መሆኑ ተገልጿል (1ኛ ነገ. 8÷23)
- ፈጣሪ እንደሆነ ተገልጿል (2ኛ ነገ. 19÷15)
- ሕይወት ሰጪ እምላክ መሆኑ ተገልጿል (1ኛ ነገ. 17÷21)
- ሕያው አምላክ መሆኑ ተገልጿል (1ኛ ነገ. 18÷15) እንዲሁም በቃለ መሐላ መልክ የእርሱ ሕያውነት ተገልጿል፤ ለምሳሌ «ሕያው እግዚአብሔርን» የሚለው አባባል በብዙ ቦታ ተጠቅሷል፤ (1ኛ ነገ. 17÷12፤ 18÷10፤ 15፤ 22÷14፤ 2ኛ ነገ. 2÷4፤ 6)።
- ከሁሉም በላይ መሆኑ ተገልጿል (1ኛ ነገ. 8÷27፤ 2ኛ ነገ. 2÷1-12)
- በሁሉም ሥፍራ በአንድ ጊዜ የሚገኝ መሆኑ ተገልጿል (1ኛ ነገ. 8÷27፤ 20÷28)
- በመንፈሱ አማካኝነት በቤተመቅደስ በሕዝቡ መካከል የሚኖርና ከሕዝቡ እምልኮና ምስጋና የሚቀበል እምላክ መሆኑ ተገልጿል (1ኛ ነገ. 8፤ 3፤ 12፤ 57፤ 2ኛ ነገ. 19÷15፤ 1ኛ ነገ. 5÷3፤ 5፤ 8÷43፤ 1ኛ ነገ. 18÷12፤ 2ኛ ነገ. 17÷32-34፤ 39፤ 41፤ 1ኛ ነገ. 1÷48፤ 8÷15፤ 56)።
- ሕግ ሰጪ እምላክ እንደመሆኑ መመሪያንና ትዕዛዝን ወደ ሕዝቡ ያስተላልፋል ስለሆነም ከሕዝቡ ዘንድ መታዘዝንና መታመንን ይጠብቃል (1ኛ ነገ. 9÷4፤ 13÷21፤ 2ኛ ነገ. 18÷5-6)።
- ስሙ ሰሌሰች መታወጅና መነገር እንዳለበት ተገልጿል (1ኛ ነገ. 8÷60፤ 2ኛ ነገ. 19÷19)።
- በተለያዩ አስደናቂ ክንዋኔዎችና ክስተቶች በተግባር ራሱን የሚገልጽ እምላክ ነው (2ኛ ነገ. 20÷11)። እንደዚሁም ድምጹን የሚያሰማ እና ለሕዝቡ ዘንቢያቱ በኩል የሚናገር እምላክ እንደሆነ በመጽሐፉ እናነባለን።

የእግዚአብሔር የታሪክ ባለቤትነት

«እግዚአብሔር የታሪክ ባለቤት ነው» ስንል በሱዓላዊነቱ የበላይ ገዥ ሆኖ በምድር የሚከናወኑትን ነገሮች በሙሉ ይቆጣጠራል ማለታችን ነው። የእግዚአብሔርን የታሪክ ባለቤትነት ከሚያሳዩ ነገሮች አንዳንዶቹን ከመጽሐፉ ለመዳሰስ እንሞክራለን።

- በምድር ነገሥታት ግዛት ሳይ እግዚአብሔር የበላይ ገዥ ነው (2ኛ ነገ. 19÷15)
- የምድር ነገሥታትን ያስነሳል፤ የታሪክንም ሂደት ይቆጣጠራል (1ኛ ነገ. 17÷20-23፤ 23÷27)
- ሕዝቡን ለመቅጣት የአሕዛብ ነገሥታትን ይጠቀማል (2ኛ ነገ. 24÷2፤ 1ኛ ነገ. 14÷15)
- እግዚአብሔር ቁጣው የሚነድና በሕዝቡ ሳይ አውነተኛ ፍርድን የሚያመጣ አምላክ መሆኑ ተገልጿል። የአግዚአብሔር ቁጣ በተለያየ መንገድ ሊገለጽ ይችላል፤ ለምሳሌ በበሽታ መልክ (2ኛ ነገ. 15÷5)፤ በረሃብ/ድርቅ/ (2ኛ ነገ. 1÷12)፤ የተለያየ መከራን በመላክ ሊሆን ይችላል (1ኛ ነገ. 9÷9፤ 2ኛ ነገ. 6÷33)
- ጸሎትን ሰሚ የሚመልስ አምላክ መሆኑ ተነግሯል፤ የሰለሞን ፀሎት (1ኛ ነገ. 8÷22-54)፤ የሕዝቅያስ ጸሎት (2ኛ ነገ. 19÷14-19)፤ የሌሎችም ተሰምቷል (1ኛ ነገ. 19÷4፤ 2ኛ ነገ. 6÷17፤ 13÷4፤ 20÷2፤ 11)
- አግዚአብሔር ታዳጊ አምላክ እንደሆነ ተጠቅሷል (2ኛ ነገ. 13÷5፤ 18÷30-35፤ 19÷6-7፤ 35-37)።
- ድልን ይሰጣል (2ኛ ነገ. 5÷1)፤ ይቅርታን ያደርጋል (2ኛ ነገ. 5÷18)።
  - ጥበብን ይሰጣል (1ኛ ነገ. 3÷28፤ 4÷29፤ 5÷12፤ 10÷24)
  - በመንፈሱ ይሠራል (1ኛ ነገ. 18÷12፤ 2ኛ ነገ. 2÷16)
  - በኃይሉ ያስታጥቃል (1ኛ ነገ. 18÷46፤ 2ኛ ነገ. 3÷15)

የእግዚአብሔር አዳኝነት

«ሕዝብህ እስራኤል አንተን ስለበደሉ በጠላቶቻቸው ፊት ድል በተመቱ ጊዜ ወደአንተ ቢመለሱ ስምህንም ቢያከብሩ በዚህም ቤት ቢጸልዩና ቢለምኑህ አንተ በስማይ ስማ፤ የሕዝብህንም የእስራኤልን ኃጢአት ይቅር በል ለአባቶቻቸውም ወደ ሰጠሃት ምድር መልሳቸው» (1ኛ ነገ. 8÷33፤ 34)። ከላይ የተጠቀሰው የሰለሞን ጸሎት የእግዚአብሔር ምህረትና አዳኝነትን ተስፋ የሚያደርግ ጸሎት ነበር። ሕጉን መተላለፍ ቅጣትና ፍርድን እንደሚያመጣ ሁሉ ሕጉን መጠበቅ ደግሞ ምህረትንና

በረከትን ያመጣል። ለዚህም ማስረጃ የሚሆነን እግዚአብሔር ለዳዊት የሰጠውን የተስፋ ቃሎች ማየቱ ይበቃል (1ኛ ነገ. 9÷5፤ 1ኛ ነገ. 11÷32፤ 34-36)።

የእግዚአብሔር ድምጽ በነቢያት ተስተጋብቷል

በመሪዎቹና በነቢያቱ አማካኝነት እግዚአብሔር ለእስራኤል በሙሉ ድምጹን አሰምቷል። በየዘመኑ የተነሱ (አንድ ወይም ከአንድ በላይ) የእግዚአብሔር ቃል አቀባዮች ወይም ነቢያት ነበሩ። ከእነርሱም መካከል ነብዩ ናትናኤል (1ኛ ነገ. 1÷22)፤ ነቢዩ አክያ (1ኛ ነገ. 11÷29-39፤ 14÷1-18)፤ ነቢዩ ሳማያ (1ኛ ነገ. 12÷21-24) ይገኝ ብታል። እንደዚሁም ሁለት ስማቸው ያልተጠቀሰ ነቢያት የቤቴል መሠዊያ የወደፊት እንደሚረከስ ተንብየዋል (1ኛ ነገ. 17-19፤ 21÷8፤ 20÷35-43)፤ በእስራኤል ነብይ የነበረው ነቢዩ ዮናስ (2ኛ ነገ. 14÷25)፤ የሴት ነብይት ሕልዳና (2ኛ ነገ. 22÷14-20) እንደምሳሌ መውሰድ ይቻላል።

የእግዚአብሔር ቅን ፈራጅነት ይታያል

እስራኤላውያን የእግዚአብሔርን የአምላካቸውን ሕግጋት ስላልጠበቁ በየጊዜው የእግዚአብሔር ቁጣ ተቀስቅሷል። ነገሥታት የሠሩት በደል ለገዛ ቤተሰቦቻቸውና ለሕዝቡ ጽዋው ተርፏል (1ኛ ነገ. 12÷26-33፤ 21÷21-22፤ 2ኛ ነገ. 10÷30-31፤ 14÷6)። የእግዚአብሔር ሕግ በመጽሐፉ ውስጥ ትልቅ ሥፍራ ተሰጥቶታል። ነገሥታቱ የተመዘኑበት እና የነገሱበት መመዘኛና ባለሥልጣን የእግዚአብሔር ሕግ ነበር (2ኛ ነገ. 2÷34፤ 12÷28፤ 13÷19፤ ዘዳግ. 3÷14፤ 6÷7-10)።

የአንደኛና የሁለተኛ ዜና መዋዕል

መግቢያ

በመጽሐፉ ውስጥ የተሸፈነው የታሪክ ዘመን በሌሎች የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍትም ተዘግቧል። ከዚህም የተነሳ በብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች ዘንድ ጥያቄ ይፈጥራል። እነዚህ ሊቃውንት የጠየቁት ጥያቄ በአንድነት «ታሪክን እንደገና ለሁለተኛ ጊዜ መጻፍ ያስፈለገበት ምክንያት ለምንድነው?» ይላል። ከዚህም የተነሳ በየጊዜው ለእነዚህ መጻሕፍት የተለያዩ ስሞች ተሰጥተዋል። ለምሳሌ በአንድ ወቅት የተሰጠው ስም «የተረሱ ነገሮች» የሚል ነበር። ይኸ ርዕስ የተሰጠበት ምክንያት ሙሉ ለሙሉ ግልጽ ባይሆንም ቃሉ ሁለት ነገሮችን ሊያሳይ ይችላል። አንደኛው አሳብ መጻሕፍቱ በሌሎች የታሪክ መጻሕፍት ያልተካተቱ ነጥቦችን አጠቃለው እንደያዙ የሚያሳይ ሲሆን ሁለተኛው አሳብ ደግሞ መጻሕፍቱ ከሌሎች የታሪክ መጻሕፍት የተውጣጣና የተቀነባበረ መረጃ መያዛቸውን ለማሳየት ነው። በሌላ አነጋገር የሌሎች የታሪክ መጻሕፍት አጥርጥር ነው።

በአብዛኞቹ የዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስ ቅጂዎች መጽሐፉ «ዕለታዊ ዘገባዎች» የሚል ርዕስ ተሰጥቶታል። ይኸውም የእስራኤላውያን ነገስታት ተግባር ዘገባ እንደማለት ነው (1ኛ ነገ. 14÷19፣ አሞ. 2÷23)።

ጸሐፊውና የተጻፈበት ዘመን

መጽሐፉ የተጻፈበት ዘመን እና የጸሐፊው ማንነት በሁለቱም መጻሕፍት **ግልትም** በ1ኛ እና 2ኛ ዜና መዋዕል አልተጠቀሰም። በጥንታዊ የአይሁድ አባባል *ዕዝራ* መጻሕፍቱን እንደጻፈ ይነገራል። እንደዚሁም በአንድ ወቅት መጻሕፍቱ ከመጽሐፈ ዕዝራና ነህምያ *ጋር* አንድ ላይ ተያይዘው ነበር የሚል ሃሣብም ቀርቧል። ይሁን እንጂ አነዚህን ሃሣቦች ሰመቀበልም ሆነ ላለመቀበል በቂ ማስረጃ **ማቅረብ** አልተቻለም። አሁን ባለው የዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስ 1ኛና 2ኛ ዜና **መዋዕል** ከመጽሐፈ ዕዝራ እና ነህምያ ተለይቶ ሰብቻው እንደ አንድ መጽሐፍ **ተቀምጧል**።

የተጻፈበትን ዘመን በተመለከተም አንድ ዓይነት አመለካከት እና መረዳት አይታይም። ይሁን እንጂ በመጻሕፍቱ ላይ በተሰጡት የትውልድ ሐረጉች ላይ በመመስረት መጻሕፍቱ ከሁለትና ከሦስት ትውልዶች በኋላ! ከምርኮ ወዲህ የተጻፈ ሲሆን እንደሚችል ይገመታል። በመሆኑም መጻሕፍቱ በአምስተኛው መቶ ዓመተ ዓለም ገደማ ተጽፈዋል ወደሚሰው ድምዳሜ ተደርሷል።

አስተዋጽኦ

1. ስሞችና የትውልድ ሐረጉች (1ኛ ዜና 1÷1-10÷14)
   - የዳዊት ዘር ሐረግ (1÷1-3÷24)
   - የእስራኤል ቤት (4÷1-7÷40)

   - የሳኦል ቤት (8÷1-9÷44)
   - የሳኦል ሞት/ዕረፍት/ (10÷1-14)

2. ዳዊት (1ኛ ዜና. 11÷1-29÷30)
   - የዳዊት በእስራኤል ላይ መንገስ (11÷1-3)
   - የኢየሩሳሌም መያዝ (11÷4-8)
   - የዳዊት ኃያላን (11÷9-12÷40)
   - ዳዊትና የቃል ኪዳኑ ታቦት (13÷1-16÷43)
   - ዳዊትና የተስፋው ቃል (17÷1-29÷30)
     - የመጀመሪያው ዙር (17÷1-29÷30)
     - ሁለተኛው ዙር (22÷1-27÷34)
     - ሦስተኛው ዙር (28÷1-29÷30)

3. ሰለሞንና የዳዊት ዘሮች /ትውልዶች/ (2ኛ ዜና 1÷1-36÷23)
   - ሰለሞን (1÷1-9÷31)
   - ሮብአም (10÷1-12÷16)
   - አብያ (13÷1-14÷1)
   - አሳ (14÷2-16÷14)
   - ኢዮሳፍጥ (17÷1-29÷37)
   - ኢዮራም (21÷1-20)
   - አካዝያስ (22÷1-12)
   - ጎቶንያል (23÷1-21)
   - ኢዮአስ (24÷1-27)
   - አሜስያስ (25÷1-28)
   - አዝያን (26÷1-23)
   - ኢዮአታም (27÷1-9)
   - አካዝ (28÷1-27)
   - ሕዝቅያስ (29÷1-32÷33)
   - ምናሴ (33÷1-25)
   - አሞጽ (33÷21-25)
   - ኢሳያያስ (34÷1-35÷27)
   - መደምደሚያ (36÷1-23)

የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት

የ1ኛና 2ኛ ዜና መዋዕል ይዘት በአራት ዋና ዋና ነጥቦች ዙሪያ ሰመዳሰስ እንሞክራለን።

ሀ. የዳዊት ንግሥና

የመጽሐፉ ጸሐፊ ስለዳዊት ንግሥና ትልቅ ትኩረት ሰጥቶታል። ምክንያቱም እግዚአብሔር ለሰዎች ሁሉ የሚተርፍ በረከት ከዳዊት ቤት እንደሚወጣ በግልጽ ተናግሯልና። በሌሎች የታሪክ መጻሕፍት እንደተጠቀሰው ሁሉ በዚህም መጽሐፍ ላይ የንጉሱ በእግዚአብሔር መታመን እና የሕዝቡ በእግዚአብሔር ማመን ቀጥተኛ ተያያዥነት እንዳላቸው አስምሮበታል። ንጉሡ እግዚአብሔርን ከታዘዘና በእርሱ ከታመነ ሕዝቡም ሁሉ የንጉሱን ምሳሌ እንደሚከተሉ ሰጣም ግልጽ ነው። ከዚህም የተነሳ ለሕዝቡና ለምድሪቱ ከእግዚአብሔር ዘንድ ፅሬፍት ይሆንላቸዋል።

ለ. የእግዚአብሔር ቃልኪዳን

ቃል ኪዳኑ እግዚአብሔርንና ሕዝቡን ያስተሳሰረ የስምምነት ቃል ነበር። ስምምነቱ የእስራኤልን መታዘዝና በእምላካቸው መታመንን ይጠይቃል። በሌላ ጉን ደግሞ ስምምነቱ እግዚአብሔር ፅሬፍትንና ሰላምን ለሕዝቡ እንደሚሰጥ ያረጋግጣል። ከቃል ኪዳኑ ፈቀቅ ባሉበት ጊዜም ስምምነቱ በሚያዘው መሠረት የእግዚአብሔር ፍርድ በሕዝቡ ላይ ተሳልፏል።

ሐ. የእግዚአብሔር ቤተመቅደስ

የቤተ መቅደሱ መኖር የእግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር አብሮ መሆኑን ያመለክታል ስለሆነም እስራኤላውያን እግዚአብሔር አምላካቸውን በመፍራትና በመቀደስ ማምለክ ይጠበቅባቸው ነበር። ከዚህም ጋር በተያያዘ የቤተመቅደሱ መሠራት እና በውስጥ የሚካሄዱት የአምልኮ ሥርዓቶች በሙሉ ልዩ ትኩረትና ጥንቃቄ እንዲሰጥባቸው ሆኗል። በዚህ ረገድ ዳዊትና ሰለሞን ትልቅ ድርሻ ነበራቸው። እንደዚሁም ከእነርሱ በኋላ የነበሩትም ነገሥታት ቢሆኑ ትልቅ ኃላፊነት ነበረባቸው።

መ. አሕዛብ

ስለ ዳዊት ንጉሥነትና ስለ እግዚአብሔር ቤተ መቅደስ ከሚናገረው ክፍል ባሻገር ስለ አሕዛብ የወደፊት መጉብኘት የሚጠቁም አንድምታ አለ። የእግዚአብሔር ሃሣብ በኢየሩሳሌም ላይ በሚመሠረተው መንግሥቱ በኩል የምድርን አሕዛብ ለመጉብኘትና ለመባረክ እንደሆነ የሚያመለክት ነው።

መጽሐፈ ዜና መዋዕልና መጽሐፈ ነገሥት በይዘት ደረጃ ተመሳሳይነት አላቸው፣ ሆኖም ግን ከዕይታ አንጻር የአትኩሮት ልዩነት አላቸው።

ነገሥት	ዜና መዋዕል
1. ከተንዚታዊ እይታ አንጻር (ሰምሳሌ የተለያዩ የእግዚአብሔር ፍርዶች)	ከክህነት ዕይታ አንጻር (ሰምሳሌ የእግዚአብሔር ተስፋዎች)
2. ሰጦርነቶች ትኩረት ተሰጥቷቸዋል	ሰቤተመቅደሱ ትኩረት ተሰጥቷል
3. የነገሥታቱ ዜቱን ብልጽግና	የዳዊት ዘር /በዙፋን ላይ/ ዘለቂታ
4. ስለ እስራኤልና ስለይሁዳ	አብዛኛው ስለ ይሁዳ
5. ሥነ ምግባር	መዋጀት /መታደስ/

የመጽሐፉ ዋና ዓላማ

መጽሐፈ ዜና መዋዕል በውስጡ የያዘው ታሪካዊ ዘገባ ሰሌሎች የመጽሐፍ ቅዱስ የታሪክ መጻሕፍትም በሰፊው ተዘግቧል። ከዚህም የተነሳ «ተመሳሳይ ታሪክን እንደገና መድገም ለምን አስፈለገ?» የሚል ጥያቄዎች ክብዙዎች ዘንድ ይነሳል። ለዚህም አስፈላጊ ጥያቄ ሁለት መልሶች ይኖራሉ። አንደኛው ጸሐፊው ከራሱ ዕይታ አንጻር ታሪካዊ ዘገባውን ለማትረብ ስለፈለገ ወይም የእግዚአብሔር መንፈስ ይሽን ስላሳሰበው የሚል ነው። ለምሳሌ አራቱን የአዲስ ኪዳን የወንጌል መጻሕፍትን የወሰድን እንደሆነ መጻሕፍቱ ከተለያየ ዕይታ አንጻር የተጻፉ ናቸው። ማቴዎስ በኢየሱስ ክርስቶስ ንጉሥነት ላይ ማርቆስ በአገልጋይነቱ ሉቃስ በክርስቶስ አዳኝነት ላይ ያተኩራሉ።

ሁለተኛው ነጥብ ደግሞ ጸሐፊው የእስራኤልን ታሪክ እንደገና በስፋት ለማብራራትና ለመተረክ ስለፈለገ ሲሆን ይችላል የሚል ነው። ትክክለኛውና የተሻለ ግምት ሲሆን የሚችለው ግን የእነዚህ የሁለቱ ነጥቦች ጥምር ነው። ይኸውም ጸሐፊው የእስራኤልን ታሪክ ከአዲስ አቅጣጫ እንጻር እንደገና ለማብራራትና ለመተርጉም ስለፈለገ ነው።

ማጠቃለያ

የ1ኛ እና የ2ኛ ዜና መዋዕል መጽሐፍ ይዘት በማያሻማ ሁኔታ የመሢሑን መምጣትና በሕዝቡ ላይ መንገሥ ይናገራል። በታሪክ፣ ሰመዝሙሪ ዳዊትና በነቢያት መጻሕፍት ላይ «መሢሕ» የሚለው አባባል ከዳዊት ዘር የሆነውን ንጉሥ ያመለክታል። በመሆኑም መጽሐፉ ከዳዊት ዘር በሆነው ንጉሥ ላይ የሰጠው ልዩ ትኩረት መጽሐፉ ወደፊት ስለተገሰጠው መሢሕ ይናገራል ወደሚለው ድምዳሜ ያደርሰናል። መሢሕ የሆነው የዳዊት ልጅ፣ እርሱም ክርስቶስ ወደፊት ሕዝቡን በሰላም ሊያሳርፍና አሕዛብን በሕዝቡ በኩል ሊባርክ እንደሚመጣ ጠቁማል።

መጽሐፈ ዕዝራ

መግቢያ

መጽሐፈ ዕዝራ አይሁድ ከባቢሎን ምርኮ ወጥተው ወደ ሀገራቸው ከተመለሱ ቦኋላ ከተጻፉት መጻሕፍት ውስጥ አንዱ ሲሆን፤ ከባቢሎን ምድር ተነስተው ወደ እስራኤል እስከገቡበት ጊዜ ድረስ የተከናወነውን ታሪክ የሚያስነብበን መጽሐፍ ነው። ሥፍራውም በመጽሐፍ ቅዱሳችን ውስጥ ከመጽሐፈ ዜና መዋዕል ካልዕ ቀጥሎ ይገኛል። በተጨማሪም መጽሐፉ የያዘው ታሪክ ከዚሁ ከዜና መዋዕል መጽሐፍ ታሪክ ተከታይ ሆኖ እናገኘዋለን።

በዕብራይስጡ መጽሐፍ ቅዱስ ላይ የዕዝራ መጽሐፍ ከነህምያ መጽሐፍ ጋር በአንድነት እንደ አንድ መጻሐፍ ሲቆጠሩ የቆዩ ሲሆን ሥፍራቸውም ከዜና መዋዕል መጽሐፍ በፊት ነበር።

ጸሐፊውና የተጻፈበት ዘመን

የመጽሐፉ ጸሐፊ ካህኑ ዕዝራ እንደሆነ በብዙዎች ዘንድ ይታመናል። ዕዝራ በእስራኤል ሕዝብ ታሪክ ውስጥ ቁልፍ ሚና ከተጫወቱት ሰዎች ውስጥ አንዱ ሲሆን በእስራኤላውያን ከባቢሎን ምርኮ ወደ ምድራቸው በተመለሰበት ጊዜ በሁለተኛው ዙር ማለትም በ458 ዓ.ዓ. ሕዝቡን እየመራ ወደ ምድራቸው ያስገባ ሰው ነበር።

ከዚህ በተጨማሪም አይሁድ ገና በባቢሎን ምርኮ ሳሉ የምኩራብ አምልኮ ሥርዓትን ያስጀመረው ዕዝራ እንደሆነ ብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት ያምናሉ። ይህ ብቻም ሳይሆን ዕዝራ በምርኮው ዘመን በሊቀ ካህንነት ያገለገለና የሕዝቡን ልብ ወደ እግዚአብሔር ለመመለስ ጥረት ሲያደርግ የኖረ እንደዚሁም በጸሐፊነቱ የታወቀ የእግዚአብሔር ሰው ነበር። ከመጽሐፈ ዕዝራ በተጨማሪም ዜና መዋዕል ቀዳማዊና ካልዕን የጻፈውም ካህኑ ዕዝራ እንደሆነ ይታመናል። ዕዝራ የሚለው ቃል «ኤዜር» ዘሚለው የዕብራይስጥ ቃል ሦተገኘ ሲሆን ትርጓሜውም «ዕርዳታ» ወይም «ረዳት» ማለት ነው። መጽሐፉም ይህንን ስያሜውን ያገኘው ከጸሐፊው ስም በመነሳት ነው። የተጻፈበት ዘመንም አይሁድ ከምርኮ እንደተመለሱ በ450 ዓ.ዓ. ገደማ ነው።

አስተዋጽኦ

I. የመጀመሪያው ዙር ከምርኮ ተመላሾች በዘሩባቤል መሪነት (1÷1-2÷70)
II. ቤተመቅደሱን መልሶ የመገንባት ሥራ (3÷1-6÷15)
III. የቤተ መቅደሱ ምርቃትና የፋሲካ በዓል (6÷16-22)
IV. በዕዝራ መሪነት ወደ ከነዓን መመለስ (7÷1-8÷36)
V. መንፈሳዊ ተሃድሶ (9÷1-10÷44)

ቁልፍ ጥቅሶች:- ዕዝ. 6÷14፤ 7÷10፣ 9÷4፤ 10÷3-5

ቁልፍ ቃላት:- የአምላካችን ቤት
- የአምላካችን ህግ
- ኢየሩሳሌም

የመጽሐፉ አጠቃላይ ይዘት

በአጠቃላይ መጽሐፉን ስንመለከተው በሁለት ዋና ዋና ክፍሎች የተከፈለ ነው። የመጀመሪያቹ ስድስት ምዕራፎች በሰላትያል ልጅ በዘሩባቤል መሪነት ስለተመለሱት አይሁድ ይተርካል። ሁለተኛውና ከምዕራፍ ሰባት ጀምሮ እስከ መጨረሻው ድረስ ያለው ደግሞ በዕዝራ መሪነት ወደ እስራኤል ስለተመለሱት አይሁድ ታሪክ የሚያትት ነው። በእነዚህ ሁለት ታሪኮች መካከል የሰባ ስምንት ዓመታት ልዩነት አለ። ይህም ማለት በዘሩባቤል መሪነት የተመለሱበት ጊዜ 536 ዓ.ዓ. ሲሆን በዕዝራ መሪነት የተመለሱት ደግሞ በ458 ዓ.ዓ. ነው። በዚህ መሠረት በሁለቱ ሰዎች መካከል ያለውን ልዩነት ስናሰላው በመካከል የሰባ ስምንት ዓመታት ክፍተት እናገኛለን ማለት ነው።

በእነዚህም ወቅቶች የተከናወኑት ዋና ዋና ሥራዎች ዘሩባቤል የፈረሰውን ቤተመቅደስ መልሶ ሲሠራ ዕዝራ ደግሞ ሕዝቡን ወደንስሃና ኑሃዜ በመምራት የተበላሸውን የአምልኮ ሕይወት መልሶ በመጠገንና የሕዝቡን ልብ ወደ እግዚአብሔር በመመለስ ላይ ያተኩራል።

ከዚህ በሚከተለው ሠንጠረዥ ላይ በመጽሐፈ ዕዝራ ላይ የምናነባቸውን ታሪኮች የተከናወኑበትን ዘመንና በዘመኑ የነበሩትን ነገሥታት ዘመንና በዝርዝር ተቀምጧል።

ዘመን (ዓ.ዓ.)	በዘመኑ የነበረው ንጉሥ	የተከናወነው ታሪክ	የመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃ ጥቅስ
539	ቂሮስ	የባቢሎን መንግሥት መውደቅ	ዕዝ. 1÷1
536	ቂሮስ	የአይሁድ መመለስ (በዘሩባቤል መሪነት)	ዕዝ.21÷1-2
536	ቂሮስ	የቤተመቅደሱ ዕድሳት መጀመር	ዕዝ. 1÷5-11፤ 3÷8-13
534	ቂሮስ	የቤተመቅደሱ ዕድሳት መቋረጥ	ዕዝ. 4÷17-22
520	ዳርዮስ (ቀዳማዊ)	የቤተ መቅደሱ ሥራ መቀጠል	ዕዝ. 5÷1-2
516	ዳርዮስ (ቀዳማዊ)	የቤተመቅደሱ ሥራ መጠናቀቅ	ዕዝ. 6÷15
458	አርጤክስስ (ቀዳማዊ)	የአይሁድ መመለስ (በዕዝራ መሪነት)	ዕዝ. 7÷1
445	አርጤክስስ (ቀዳማዊ)	የአይሁድ መመለስ (በነህምያ መሪነት)	ዕዝ. 2÷2

ማጠቃለያ

የዕዝራ መጽሐፍ አጠቃላይ ይዘቱን እንደተመለከትነው በሁለት ዋና ዋና ጉዳዮች ላይ ያተኮረ ሆኖ እናገኘዋለን፡ እነርሱም፣

1ኛ/ የአይሁድ ወደ ምድራቸው ተመልሶ መግባትና
2ኛ/ የአይሁድ መንፈሳዊ ሕይወት መታደስ ናቸው።

እነዚህም ታሪኮች የሚያመለክቱን በመጀመሪያ ቅድስትና የእግዚአብሔር ማደሪያ ብለው በሚያስቧት ምድር ላይ በአካል መገኘታቸው ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ ከዚያው ጋር በተያያዘ መልኩ በአካል መገኘት ብቻ ላይሆን በውስጣዊ ማንነትም በእግዚአብሔር ሕግና ቃል መታነጽና ለእርሱ መቀደስ የሚያስፈልጉ ጉዳዮች መሆናቸውን ነው።

በተጨማሪም የካህኑን የዕዝራን አነሳሳት ስንመለከት እንደመሪነቱ መጠን ሕዝቡን በትዕግሥት በመጠበቅ ሁሉንም በአንድነት ወደ እግዚአብሔር ሃሣብ ሊያደርሳቸው የቻለ ትጉህ የእግዚአብሔር ሰው ነበር።

ይህ አሠራር በዘመናችን ላሉትም ቤተክርስቲያን ጠንካራ ትምህርት በውስጡ ያዘለ ነው። በዚህ ዘመን ብዙዎች በየለንደታቱና የቤተክርስቲያን ፕሮግራሞች ባሉባቸው ቀናት ሁሉ በዚያ መገኘታቸው በቂ የሚመስላቸው ሰዎች አሉ። ነገር ግን ይህ ብቻውን በቂ እንዳልሆነና በውስጥ ማንነትም ለእግዚአብሔር መቀደስ አስፈላጊ ነገር መሆኑን ከዕዝራ መጽሐፍ እንማራለን። ከዚህ በተጨማሪም በመሪነት ላይ የተቀመጡ ሰዎች የእግዚአብሔርን ሕዝብ እነርሱ ወደደረሱበት መንፈሳዊ ደረጃ የማድረስ ኃላፊነት እንዳለባቸው ያስገነዝበናል።

መጽሐፈ ነህምያ

መግቢያ

እግዚአብሔር አምላክ የእስራኤል ሕዝቦች በሙሉ ልባቸው እርሱን ቢያመልኩ ትዕዛዙንም ቢፈጽሙ በፍጹም በረከት እንደሚባርካቸውና ከጠላቶቻቸውም እንደሚያሳርፋቸው የተስፋ ቃል ገብቶላቸው ነበር። በእንጻሩም ትዕዛዙን ባይጠብቁና በፍጹም ልባቸው እርሱን ከማምለክ ቢመለሱ ግን ቅጣቱ በእነርሱ ላይ እንደሚሆንና ለምርኮና ሰብዝበዛ እሳልፎ እንደሚሰጣቸው አስጠንቅቆ ተናግሯቸዋል።

ሆኖም እስራኤላውያን በተደጋጋሚ የእግዚአብሔርን ቃል ሲተላለፉ ኖረዋል። እግዚአብሔር አምላክ በነቢያቱ በኩል በተደጋጋሚ ቢናገራቸውም እንኳን ከክፉ ሥራዎቻቸው ሊመለሱ አልቻሉም። በዚህም መሠረት አስቀድሞ በ931 ዓ.ዓ. የእስራኤል መንግሥት ሰሁለት ተከፈለ። አስሩ የሰሜን ነገዶች በአንድነት የእስራኤል ሕዝቦች ተብሰው ሲጠሩ ሁለቱ የደቡብ ነገዶች ማለትም የይሁዳና የቢንያም ነገዶች ደግሞ የይሁዳ ሕዝብ በመባል ተከፋፈሉ። ነገር ግን የደቡቡም ሆነ የሰሜኑ ነገዶች በፍጹም ልባቸው እግዚአብሔርን አልተከተሉም።

ከዚህም የተነሳ የእግዚአብሔር ቁጣ በላያቸው ነደደ በጠላቶቻቸውም እጅ ለምርኮ አሳልፎ ሰጣቸው። የሰሜኑ ክፍል (እስራኤል) በ722 ዓ.ዓ. በምርኮ ወደ እሥራውያን ምድር ሲወሰዱ የደቡቡ ክፍል (ይሁዳ) ደግሞ በ586 ዓ.ዓ. በባቢሎናውያን ተማረኩና እየሩሳሌምም ፈረሰች።

በ539 ዓ.ዓ. የባቢሎን መንግሥት በሜዶንና በፋርስ መንግሥታት ከተሸነፈ በኋላ እስራኤላውያንም ወደወጡባት ምድራቸው እንዲመለሱ ተፈቀደላቸው። በዚህም መሠረት እስራኤላውን በተሰያዩ ጊዜያት በመሪዎቻቸው አማካይነት ወደ ምድራቸው ተመልሰዋል።

1ኛ/ በዘሩባቤል መሪነት በ538 ዓ.ዓ.
2ኛ/ በዕዝራ መሪነት በ458 ዓ.ዓ.
3ኛ/ በነህምያ መሪነት በ444 ዓ.ዓ.

ነህምያም የኢየሩሳሌምን መፍረስ ሰምቶ ወደ ሀገሩ በተመለሰ ጊዜ ሕዝቡ ሁሉ በአንድነት በመሆን የፈረሰውን ቅጥራቸውን እንዲጠግኑ ያበረታታና በመሪነትም ሥራውን የፈጸመ ሰው ነበር (ነህ. 2÷17)።

በመጽሐፈ ነህምያ ላይ ተጽፎ የምናገኘው ታሪክም ይህንኑ ሂደት የሚያትት ሆኖ እናገኘዋለን።

ጸሐፊውና የተጻፈበት ዘመን

ምንም እንኳን አንዳንድ ሰዎች በጸሐፊው ማንነት ላይ የተሰያየ አስተያየቶችን ቢሰነዝሩም በብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት በጌድ ጸሐፊው ነህምያ ራሱ እንደሆነና የጻፈበትም ዘመን ክክርስቶስ ልደት በፊት በ420ኛው ዓመት ገደማ እንደሆነ ይታመናል።

ስለዚህም መጽሐፉ በጻፈው ሰው ስም መጽሐፈ ነህምያ ተብሎ ተሰይሟል። ትርጓሜውም በዕብራይስጥ ቋንቋ «ነሄም ያህ» ማለት «ያህዋ እግዚአብሔር ያድናል» ማለት ነው። ጸሐፊው ነህምያም ምንም እንኳን ተወልዶ ያደገው በምርኮ ምድር ቢሆንም እግዚአብሔር በጠላት ምድር ያከበረውና ለታላቅ ሹመት ያበቃው ሰው ነበር።

አስተዋጽኦ

I. የቅጥሩ አድሳት (1÷1-7÷3)

- ወደ ኢየሩሳሌም መመለስ (1÷1-2÷20)
- የቅጥሩ መታደስ (3÷1-3÷32)
- ከጠላቶች የተሰነዘረ ጥቃት (4÷1-6፤14)
- የሥራው መጠናቀቅ (6÷15-7÷4)

II. የሕዝቡ ወደሥፍራቸው መመለስ (7÷15-13÷31)

- የሕዝቡ መቆጠር (7÷5-7÷73)
- ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን ቃል ኪዳን ማደስ (8÷1-10÷39)
- በኢየሩሳሌም የተቀመጡት አለቆች (11÷1- 12÷26)
- የቅጥሩ መቀደስ (12÷27-12÷47)
- ማኅበራዊና ሃይማኖታዊ ተሃድሶዎች (13÷1-13÷31)

የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት

ቁልፍ ጥቅስ (ነህ. 2÷17 እና 6÷3)

የነህምያን መጽሐፍ ጠቅለል ባለ መልኩ ስንመለከተው የኢየሩሳሌምን ቅጥር መፍረስ ከሰማ ቦኋላ ሕዝቡን በማስተባበር የከተማዋን ቅጥር መልሶ ለመገንባት ያደረገውን ጥረት እና በአንጻሩም በተደጋጋሚ በጠላቶቹ የተሰነዘረበትን ተቃውሞ ያስነብበናል።

በነህምያ መጽሐፍ ውስጥ ጸሎት ትልቅ ሥፍራ ተሰጥቶት እናገኛለን (ነህ. 1÷4-11፤ 4÷4-5፤ 5÷19)።

እንደዚሁም ከምዕራፍ 1 እስከ 7 ባለው ሥፍራ ላይ የፈረሰውን የኢየሩሳሌም ቅጥር እንዴት እንደተገነባና በቅጥሩም ግንባታ ወቅት የተከሰቱትን ችግሮችና መፍትሄዎቻቸውን እናገኛለን።

ከዚህ በተለየ መልኩም ከምዕራፍ 8-10 ባለው ክፍል ውስጥ የምንመለከተው የሕዝቡን መንፈሳዊ ሕይወት መልሶ የመገንባቱን ሂደት ነው። የከተማይቱ ቅጥር መልሶ ከተገነባ በኋላ በየሥፍራው የተቀመጠውን ሕዝብ መንፈሳዊ ሕይወት ለማነቃቃት ካህኑ ዕዝራ የሙሴን መጻሕፍት ሲያስተምራቸውና እንደአምላካቸው አንደ እግዚአብሔር ሕግጋት እንዲኖሩ ቃል ሲያስገባቸው እናያለን። ከዚህ በመቀጠልም በመጽሐፉ ኋለኛ ምዕራፎች ላይ የሚገኘው ክፍል (ከምዕራፍ 11 እስከ መጨረሻ) እንደአምላካቸው ቃል ለመኖር የወሰኑትን ሰዎች ሕይወት የማበረታታትና የማጠናከር ሂደት ነው።

እንግዲህ እጠር ባለ መልኩ ከዚህ በላይ ከተዘረዘሩት ሃሣቦች በተጨማሪ ሕዝቡን በማስተባበሩና የኢየሩሳሌምን ቅጥር በማደስ ሂደት ውስጥ ነህምያን የገጠሙትን ተቃውሞዎችና እርሱም የሰጣቸው ምላሾች በሚከተለው ሰንጠረዥ ቀርቧል።

ነህምያን ያጋጠሙት ችግሮችና የሰጣቸው ምላሾች

ያጋጠሙ ችግሮች	የነህምያ ምላሾች
1. የኢየሩሳሌም ቅጥር መፈራረስና የበሮቿም በእሳት መቃጠል	1. ሀዘንና ልቅሶ (1÷4) የፈረሰውን ቅጥር መልሶ ለመገንባት ሕዝቡን ማነሳሳት (2÷17-12)
2. ከጠላቶች የተሰነዘረ የሐሰት ክስ (2÷19)	2. መከናወንን እንደሚያገኝ በእግዚአብሔር ላይ መታመን (2÷20)
3. የጠላቶች ስድብና ስላቅ (4÷1-3)	3. ጸሎት (4÷4-5) ጠንክሮ ሥራውን መሥራት (4÷6)
4. ሠራተኞችን ለማጥቃት የተደረገ ሴራ (4÷7-8)	4. ጸሎት እና ጥበቃ (4÷9)
5. የሥጋ ድካም እና የሞት ፍራቻ (4፤10-12)	5. ሕዝቡ ሁሉ ቤተሰቦቻቸውን እንዲጠብቁ ማነቃቃት (4÷13-14፤ 16-18፤ 20)
6. ድህነት እና (5÷1-5) ስግብግብነት	6. ቁጣ (5÷6) ተግሳጽ 5÷7 እና የሕዝቡን ገንዘብ ማስመለስ (5÷7-11)
7. ነህምያን ለመግደል ያተኮነበረ ሴራ (6÷1-3)	7. እሰመተባበር (6÷3)
8. የነህምያን ስም ማጥፋት (6÷5-7)	8. ጸሎት (6÷9)
9. በነህምያ ላይ ማላገጥ (6÷13)	9. ጸሎት (6÷14)
10. የጦቢያ ወደ መቅደሱ ጓዳ መግባት (13÷4-7)	10. የጦቢያን ዕቃዎች ማስወገድ (13፤8)
11. የሌዋውያን ችላ መባልና የሕዝቡም ወደኋላ መመለስ (13÷10)	11. ተግሳጽ (13÷11)፤ ሌዋውያንን በየስፍራቸው ማቆምና መጸለይ (13÷14)
12. ሰንበትን አለማክበር (13÷15-16)	12. ተግሳጽ (13÷17-18) ጠባቂዎችን ማቆም (13፤19 ጸሎት 13÷22)
13. ከአንግዶች ሴቶች ጋር መጋባት (13÷23-24)	13. ተግሳጽ 13÷25-27 ያልተቀደሱ ካህናትን ማባረር (13÷28 ጸሎት 13÷29)

ማጠቃለያ

የነህምያን መጽሐፍ የፈረሰውን የኢየሩሳሌምን ቅጥር ለመጠገን የተደረገውን ርብርቦሽ በሚገባ አመልክቶናል። ታዲያ የኢየሩሳሌም ቅጥር መፍረስ በጥልቀት ተሰምቶትና እጅግ አሳዝኖት ለመገንባት የተነሳሳውና ሕዝቡን ያስተባበረው ግን በፈረሰው ቅጥር ውስጥ የነበረ ሰው ሳይሆን ባማረው ዘሱሳ ግንብ ውስጥ ነዋሪው ካህኑ ነበር።

ነህምያ ምንም እንኳን ለራሱ የተደላደለና የተመቻቸ ኑሮ ላይ ቢሆንም የእግዚአብሔር ሕዝብ ከተማ መፍረስ በእጅጉ ያስቆጨው ሰው ነበረ። ስለዚህ በቸልተኝነት ይህ አደመስክተኝም ሳይል የራሱን ኑሮና ሥራውን በመተው የኢየሩሳሌምን ቅጥር መልሶ ለመገንባት ቆርጦ የተነሳ ሰው ነበር።

በዘመናችንም በእግዚአብሔር ቤት ውስጥም ሆነ በየግል ሕይወታችን ብዙ የፈረሱና የተበላሹ ነገሮች መኖራቸው ግልጽ ነው። ስለዚህ እኛም ሀያው ክሆነው ከእግዚአብሔር ቃል በመማር «ይሄ እኔን አይመለከተኝም የእነአስሌ ሥራ ነው» ሳንል የእግዚአብሔር ቤት ጉዳይ ከልባችን ተሰምቶን መቆም ባለብን ሥፍራ ላይ ልንቆምና ልንሠራ እንደሚገባን የነህምያ መጽሐፍ ያስተምረናል።

በመጨረሻም ማድረግ የሚገባንን ሁሉ ካደረግን ዘኋላ ከማንም ሰው ጥቅምንና ምሥጋናን እንድናገኝ ሳይሆን ያደረግነውን ሁሉ ለእግዚአብሔር ክብር እንዳደረግን ለማወቅ ልክ ነህምያ ሥራውን ሁሉ ካከናወነ በኋላ «እምላኬ ሆይ በመልካም አስበኝ» ብሎ እንደጸለየ፣ እግዚአብሔር ብቻ በበጎነቱ እንዲያስበን መጸለይ ይገባናል (ነህ. 13÷31)።

መጽሐፈ አስቴር

በብሉይ ኪዳን ካሉት የታሪክ መጽሐፍት እንዱ መጽሐፈ አስቴር ነው። ይህ መጽሐፍ የአይሁድን ብቻ ሳይሆን የፋርስ መንግሥት ታሪክንም ከ539-331 ዓ.ዓ. ድረስ ያሰውን ዘግቧል። ይህም ማለት እስራኤሳውያን ከምርኮ ተመልሰው ከመጡ በኋሳ ባለው ጊዜ የተፈጸመ ታሪክ ነው። አብዛኛዎቹ እስራኤሳውያን ከምርኮ ወደ አገራቸው በተመለሱበት ወቅት እንዳንዶቹ ግን በምርኮ ምድር ቀርተው ነበር። ወደ አገራቸው ካልተመለሱ ሰዎች መሃል አስቴርና መርዶክዮስ ይገኙበታል።

በመጽሐፈ አስቴር የተጠቀሰው የፋርስ መንግሥት ንጉሥ ኃያል ሰው እንደነበረ ይነገርሰታል። ግዛቱም ከ485-465 ዓ.ዓ. ነበር።

የመጽሐፈ አስቴር ታሪክ ከዕዝራ ም.6-7 ባለው ታሪክ ይጠቃለላል። ሰለዚህ መጽሐፉ የ10 ዓመታትን ታሪክ ይዟል። ከእርጤክስስ 3ኛ ዓመት (እስ. 1÷3) ማለትም ከ483 እስከ 473 ዓ.ዓ. እስከ እርጤክስስ 12ኛ ዓመት መጨረሻ ድረስ ባለው ጊዜ ነበር (እስ. 3÷7)።

ዋና መልዕክቱ

ምንም እንኳን በመጽሐፈ አስቴር የእግዚአብሔር ስም ባይጠቀስም ለሕዝቡ ያደረገው መልካም ጥበቃ የጽሑፉ ጉልህ ሃሣብ ነው።

ይህ መጽሐፍ በአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች ያለመጠቀሱ እንዲሁም ሰለብሉይ ኪዳን ሕግ በውስጡ ተጽፎ ያለመገኘቱ ሌሳው ቀርቶ ስለጸምም ሊጠቀስ ሰለጸሱት እብሮ አለመጠቀሱ መጽሐፉን ከሌሎች የብሉይ መጻሕፍት ልዩ ያደርገዋል።

የመጽሐፈ አስቴር ዓብይ ክሰተቶች፣

- አይሁዳዊ ልጃገረድ አስቴር ንግሥት ሆነች
- መርዶክዮስ ንጉሡን አዳነ
- የሐማ ሴራ በራሱ ሳይ ወደቀበት
- ንጉሡ እንቅልፍ በማጣቱና የነገሥታትን መዛግብት በማንበቡ ሳቢያ መርዶክዮስ ከበረ፣ ልቡም ለአስቴር ጥያቄ መዘጋጀቱ በንጉሡና በእግዚአብሔር ፊት መማሰጷ።

ቁልፍ ጥቅስ

መርዶክዮስ ሰአስቴር፦

«በዚህ ጊዜ ቸል ብትይ ዕረፍትና መዳን ለአይሁድ ከሌላ ሥፍራ ይሆንሳቸዋል። እንቺና የአባትሽ ቤት ግን ትጠፋሳችሁ፣ ደግሞስ ወደ መንግሥት የመጣሽው እንደዚህ ሳለው ጊዜ እንደሆነ ማን ያውቃል?» (አስ. 4÷14) በማለት የተናገረው የመጽሐፈ አስቴር ቁልፍ ጥቅስ ነው።

ጸሐፊው

የመጽሐፉ ጸሐፊ ማን እንደሆነ ባይታወቅም የፋርስን ባሕል በሚገባ የሚያውቅ ሰው እንደሆነ ይገመታል። ምናልባትም አይሁዳዊ ሳይሆን አይቀርም።

የመጽሐፉ ዓላማ

ወደ ሀገራቸው የተመለሱ የእሰራኤል ሕዝቦች (ቅሪቶችን) እግዚአብሔር ቃሱን የሚጠብቅ ታማኝ መሆኑን በመግለጽ የሚያበረታታ ነው። በዚያውም አዲሱን የፉሪምን በዓል ያስተዋውቃል።

አስተዋጽኦ

- የአስቴር ታሳቅ ቦታ ማግኘት (1÷1-2÷20)
- አይሁድ ሊሰፉ ተወሰነ (2÷21-4÷3)
- ነገሮች በአሰቡት በኩል መሰወጣቸው (4÷4-9÷19)
- የፋሪም በዓል አመሠራረት (9÷20-32)
- የመርዶክዮስ መክበር (10)

ስነመለኮታዊ መልእክት

አስቴር ሕይወቷን በመስዋት ንጉሡ ፊት ቀርባ ሕዝቧን አድናለች። እኛም ከእርሷ የምንማረው ሕዝቡን ሰማዳን ሲባል በእግዚአብሔር ሳይ በመታመን መድፈርን ነው። ምንም እንኳን ሕዝቡ አስቴርን ጨምሮ ከሀገር ውጭ ቢሆኑም እግዚአብሔር ግን ሰለእነርሱ የሚሠራ ሰለነበር ከመረዳትም ወደ ኋሳ አሳሰም።

ምዕራፍ ሦስት

የቅኔ መጻሕፍት

መግቢያ

በብሉይ ኪዳን ካሉት ሠላሳ ዘጠኝ መጻሕፍት አምስቱ የቅኔ መጻሕፍት ይባላሉ። እነዚህም ኢዮብ፣ መዝሙረ ዳዊት ምሳሌ፣ መክብብ እና መኃልየ መኃልይ ዘሰሎሞን ናቸው። የጽሑፍ ይዘታቸውና የመልዕክት አቀራረባቸው በሰው ልጅ ታሪክ እጅግ ላቅ ያለ ቦታ ይዘዋል።

በቅኔ መጻሕፍት የእግዚአብሔር መልዕክት የተላለፈው እንደሌሎች የትንቢት መጻሕፍት «የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር እንዲህ ይላል» በማለት ላይሆን መለኮታዊ ምላሽን የሚያስገኙ ጥያቄዎችን በማስተናገድ ነው። የቅኔ መጻሕፍት ሰዎች ስሜታቸውንና ሃሣባቸውን በነፃነት የገለጹባቸው መጻሕፍት ናቸው። እነዚህ መጻሕፍት በአብዛኛው ከእግዚአብሔር ለሰው በቀጥታ የተነገሩ ሳይሆኑ በተዘዋዋሪ ከእግዚአብሔር በሰው በኩል ለሰው የተነገሩ መልዕክቶች ሲሆኑ ቀጥተኛ ትንቢታዊ ቃላቶችንም አካትተዋል። የኢዮብና የመዝሙረ ዳዊት መጻሕፍት የሰውና የአምላክን ምልልስ (dialogue) የያዙ ሲሆኑ፤ ሌሎቹ ደግሞ የሰውን ምልልስና ጥያቄ በማቅረብ በውስጠ ታዋቂነት መለኮታዊ አሳብን ያንፀባርቃሉ። የእነዚህ መጻሕፍት ጸሐፊዎች በጽሑፎቻቸው ለሰው አእምሮ ታምቀው ለዘመናት ጥያቄ ሆነው የሚኖሩትን ጉዳዮች በግልጽነትና በድፍረት ወደ አደባባይ አውጥተዋል።

ጸሐፊዎቹ ከራሳቸው ከአካባቢያቸውና ከእግዚአብሔር ጋር ያላቸውን ግንኙነት ለመረዳት ባደረጉት ጥረት የእግዚአብሔር መንፈስ አርዳታ በላያቸው ነበረበት። የብዙ ሰዎችና ሕዝቦችን ታሪክ ከዘገቡት ሌሎች ቅዱሳን መጻሕፍት በተለየ ሁኔታ የቅኔ መጻሕፍት የግለሰቦችን ሁኔታና ቃል ስለሚተርኩ ማራኪነታቸው ከፍተኛ ነው።

የ«ቅኔ መጻሕፍት» በሚለው በዚህ ምዕራፍ ስር ያሉት ትምህርቶች፤ እያንዳንዱ መጽሐፍ በማን፣ መቼ እና እንዴት እንደተጻፈ፤ የጽሁፉ ይዘትና አስተዋጽኦ፤ የአተረጓጎም መመሪያ፤ ዋና ሐሳቡና ትምህርቶቹ ምን እንደሆነ ከሌሎች ቅዱሳት መጻሕፍት፣ ከአዲስ ኪዳንና ከክርስቲያናዊ ሕይወት አንጻር የጽሁፉ አስፈላጊነትና ተዛማጅነት በማካተት እንደሚከተለው ቀርቧል።

መጽሐፈ ኢዮብ

መጽሐፈ ኢዮብን የምናጠናው ከፔንታቱክ ጋር በማያያዝ ነው። ምንም እንኳ መጽሐፈ ኢዮብ ከፔንታቱክ ጋር ቢጠናም እንደሌሎቹ የፔንታቱክ መጻሕፍት የታሪክ ስነ ጽሑፍ ሳይሆን በመግቢያው (1÷1-2÷13) እና በመደምደሚያው ላይ (42÷7-17) ብቻ ታሪካዊ ሆኖ ቀሪው ግን የሥነ ግጥም (የቅኔ) መጽሐፍ ነው።

አብዛኛው የኢዮብ መጽሐፍ ሥነ ግጥም ቢሆንም የጥበብ/የሥነ ዕውቀት/ጽሑፍ ነው። የታሪኩ ዋና ገጸ ባሕርይ ኢዮብ የተሳካለት ሕይወት እንደነበረው የሚያሳዩ ነገሮች ማለትም ጥሩ ጤንነት፣ ትልቅ ቤተሰብና ብዙ ሀብት የነበረው ሰው ሲሆን ከድንገት ግን ይህን ሁሉ ነገር አጥቶአል። የዚህ መከራ ምክንያት ለኢዮብም ሆነ «የማትጠቅሙ ባለመድኃኒቶች» ላላቸው ወዳጆቹ ግልጽ አልነበረም። ስለዚህም ኢዮብ ከውስብስብ የሕይወት ውጣ ውረድ ጋር መታገል ግድ ሆኖበት ነበር።

በዚህ መጽሐፍ «ቅን ሰዎች ለምን መከራ ይደርስባቸዋል?» ወደሚለው ዘመናትን የፈጀ ጥያቄ ጋር ዳግም እንፋጠጣለን። የኢዮብን መጽሐፍ በስነ ጽሑፍ ይዘቱ፣ በሥነ ግጥሙ፣ በምሳሌዎቹ፣ ከፍተኛ እምቅ ጥበብን ወይም ሥነ ዕውቀትን የያዘ በመሆኑ በምንተረጉምበት ጊዜ ጥንቃቄ ልናደርግ ይገባል። ምክንያቱም የእያንዳንዱ ሰው ንግግር ከጊዜው ሁኔታ አኳያ ሙሉ በሙሉ ትክክል ላይሆን ይችላል። ተገቢውን ትርጓሜ ለማግኘት በአጠቃላይ ከመጽሐፉ መልዕክት ጋር በማያያዝ ሊጠና ይገባል እንጂ ቁንጽል ሃሣብ ይዞ ለትርጓሜ መፍጠን ለስህተት ይዳርጋል። ስለዚህ እያንዳንዱን ቁጥር (ሐረግ) ማይነጥሱ በአውደ ምንባቡ መሠረት መተርጉም መጀመሪያ ከተጻፈበት ሃሣብ እንዳንወጣና እንዳንስት ይረዳናል።

መቼ እና በማን ተጻፈ?

«መቼና ማን ጻፈው?» የሚለው ጥያቄ ብዙ ውዝግብ አስነስቷል። ሆኖም ብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት ታሪኩ የተከናወነበትና የተጻፈበት ጊዜ የተቀራረበ እንዳልሆነና በቅደምተ አባቶች በእነአብርሃም ዘመን እንደሆነ በመጠቆም ከፔንታቱክ ጋር ቢጠና የተሻለ እንደሆነ ይመክራሉ። የኢዮብ መጽሐፍ በእስራኤላውያን ታሪክ ቀደምት መጽሐፍ የሆነበት ምክንያት በፔንታቱክ ውስጥ የሚገኘውን ስነመለኮት በተሳሳተ መንገድ የሚረዱትን ለማረም የሚረዳ መሆኑ ነው።

በፔንታቱክ መጽሐፍ የመጨረሻ ላይ በመታዘዝ ስለሚገኘው ዘረክትና ባለመታዘዝ ምክንያት ስለሚመጣው ምዕራፍ መርገም ያስተምራል (ዘጸአ. 28)። ታዲያ በዘያ ዘመን የነበሩት የኢዮብ ጓደኞች በዘመናችን እንዳሉት አንዳንድ ክርስቲያኖች፣ ሰው እግዚአብሔርን በመታዘዝ የሚያገኘው በረከት ውጫዊ ቁሳዊና ቅዕበታዊ በረከት እንደሆነ ያምኑ ነበር። ከዚህም የተነሳ ሀብታም መሆን ከመታዘዝ የተነሳ የሚገኝ የእግዚአብሔር በረከት፣ ድህና በሽተኛ መሆንን ደግሞ ካለመታዘዝ የተነሳ የሚመጣ

የእርግማን ምልክት አድርገው ይቆጥራሉ። ስለዚህም የኢዮብ መጽሐፍ ይህን የተሳሳተ ትምህርት ለመቃወምና ለማረም የተጻፈ ነው። ጸሐፊውም ሙሴ እንደሆነ ይገመታል።

ቁልፍ ጥቅሶች

- «እነሆ ቢገድለኝ ስንኳ እርሱን በትዕግስት እጠባበቃለሁ» (ኢዮ. 13÷15)።
- «የምሄድበትን መንገድ ያውቃል፤ ከፈተነኝም በኋላ እንደ ወርቅ አወጣለሁ» (ኢዮ. 23÷10)።
- «...እነሆ እግዚአብሔርን መፍራት ጥበብ ነው፣ ከኃጢአትም መራቅ ማስተዋል ነው...» (ኢዮ. 28÷28)።

አስተዋጽኦ

I. መግቢያ 1÷1-2÷13
II. ክርክር 3÷1-42÷6

* የኢዮብ ዋይታ (ለቅሶ) 3÷1-26
* የውዝግብ ዙሮች 4÷1-27÷23

ዙር 1 ኤሊፋዝ (5-5) ኢዮብ (6-7) ቢልዳድ (8) ኢዮብ (9-10) ሶፋር (11) ኢዮብ (12-14)

ዙር 2 ኢሊፋዝ (15) ኢዮብ (16-17) ቢልዳድ (18) ኢዮብ (19) ሶፋር (20) ኢዮብ (2)

ዙር 3 ኤሊፋዝ (22) ኢዮብ (23-24) ቢልዳድ (25) ኢዮብ (26-27)

III. የኢዮብ የጥበብ ቅኔ (ግጥም) (28÷1-28)
IV. የኢዮብ የመጨረሻ ንግግር (29÷1-31÷40)
V. የኤሊሁ 4 ንግግሮች (32÷1-37÷24)
VI. የእግዚአብሔር ንግግርና የኢዮብ መልስ (38÷1-42÷6)
VII. መደምደሚያ (42÷7-17)

የመጽሐፉ ዓላማ

በመጽሐፉ መግቢያ «ሰው ለምን እግዚአብሔርን ያመልካል?» «ደግ ሰዎች ለምን ይሰቃያሉ?» «ክፉ (Evil) ከየት ይመጣል?» የሚሉትን ጥያቄዎች በማንሳትና ውይይቶችን በማቅረብ ተገቢ ምላሽ በመስጠት ይደመድማል።

ስለእግዚአብሔር መልካምነት ሰው በሁኔታዎች ላይ ሳይደገፍ እግዚአብሔርን ማምለክ እንዳለበት ያስረዳል። ደግሞም በመከራ ወቀት በመፅናት መባረክ እንዳለ ያሳየናል።

በተለያዩ ዘመናትና በአሁኑም ዘመን ክፋት በእግዚአብሔር አምላክ እንደተፈጠረና እንደሚደረግ፣ የሚያስተምሩ አሉ። እንዳንድ ሃይማኖቶችም እግዚአብሔር ሁለትዮሽ ባህርይ (በጐና ክፉ) ያለው አድርገው ይመለከቱታል።

ሌሎች ደግሞ ሰይጣንን ከእግዚአብሔር ጋር የሚስተካከል አኩል ኃይል እንደሆነ ያስባሉ። የኢዮብ መጽሐፍ ይህን የተሳሳተ ትምህርት በአጽንኦት ይቃወማል። ጌታ ኢየሱስ በዮሐ.9 ያዕቆብ ደግሞ በያዕቆብ 1 ላይ መከራ (ፈተና) ሁልጊዜ የኃጢአት ውጤት እንዳልሆነ፤ በረከትም ሁልጊዜ ለፃድቃን ብቻ የሚሰጥ አለመሆኑን ተናግረዋል። እግዚአብሔር በባሕርይው መልካም ስለሆነ በክፉ የማይፈትንና የማይፈተን የማይለወጥ አምላክ መሆኑ እውነት ነው። በተጨማሪም ከኢዮብ መጽሐፍ በእግዚአብሔር ላይ ያለን እውነተኛ እምነት በሁኔታዎች ላይ ያልተደገፈ መሆን እንዳለበት ያስተምረናል።

መዝሙረ ዳዊት

አብዛኛዎቹ የአይሁድና የክርስቲያን መዝሙሮች ከመዝሙረ ዳዊት መጽሐፍ የወጡ ናቸው። ከአምስቱ የቅኔ (የሥነ-ግጥም) መጻሕፍት በስፋት የሚታወቀውና የሚጠቀሰው መዝሙረ ዳዊት ነው። አንዳንድ ሰዎች ይህንን መጽሐፍ ለፀሎት ጊዜያቸው ይጠቀሙበታል። እንዲያውም በአገራችን የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ምዕመናን ብዙዎቹ መቶ ሃምሣውንም ምዕራፍ በቃላቸው በማነብነብ የሚደግሙትም አሉ።

የጽሑፉ ይዘት

የመዝሙረ ዳዊት ይዘት በዓይነቱ ብዙ ሲሆን በግልና በሕብረት የቀረቡትን የምሥጋና፣ የአምልኮ ቅኔዎች የልመናና የምልጃ ፀሎቶች፣ ጠላቶች እንዲቀጡ ወደ እግዚአብሔር የቀረቡ መማጠኛዎችና የእርግማን ቃሎችን አካቶ ይዟል። መዝሙራቱ ከዚህም አልፈው እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ አስቀድሞ በሰዎች የተናገራቸው ምሥጢራት የተከማቹበት ትንቢታዊ ቃላት አሏቸው። የመዝሙረ ዳዊት መጽሐፍ በአዲስ ኪዳን ስብዛት ከተጠቀሱት የብሉይ መጻሕፍት አንደኛው ነው። ይኸውም በብሉይ ኪዳን ተጽፈው በአዲስ ኪዳን ከተጠቀሱት 287 የብሉይ ኪዳን ጥቅሶች 116 ከመዝሙረ ዳዊት ናቸው። መዝሙሮቹ በአጠቃላይ መልካቸው ሊታዩ የሰውን ልጅ ውስጣዊ ስሜት ገላጮች ናቸው። የሰው ልጅ ሲደክም ሲያዝንም ያንጐራጉራል። ብዙ ጊዜ መዝሙር የሚዘመረው በሙዚቃ መሣሪያ ታጅቦ ነው። ዳዊትም ሲዘምር በበገና ታጅቦ ነበር። መዝሙር ሲባል በአጠቃላይ ሰው ስለራሱ፣ ስለሌሎችና ስለእግዚአብሔር የውስጥ ስሜቱን የሚገልጥበት ነው። ደግሞም በመንፈስ ቅዱስ አነሳሽነት ስለተጻፈ የእግዚአብሔር ሃሣብም የተገለጠበት መጽሐፍ ነው።

የመዝሙራት ዓይቶች

- የትንቢት መዝሙሮች

ሀ. ስለክርስቶስ

1. ትህትናው (22፣ 31፣ 41፣ 69)
2. ንግስቱ (8፣ 16፣ 24፣ 45-47፣110)
3. መንግሥቱ (9፣ 67፣ 72፣ 89፣ 93፣ 132፣ 142)

ለ. ስለኢየሩሳሌምና እስራኤል

- የመርገም መዝሙሮች

ምዕ. 4፣ 5፣ 7፣ 10፣ 35፣ 36፣ 52፣ 58፣ 64፣ 109

በጠላት ላይ የሚርገም ቃላትን መናገር ትክክለኛውን ስሜት በእግዚአብሔር ፊት መግለጥ ስለሆነ መፍትሄ ይኖረዋል። በአዲስ ኪዳን ያለው የክርስቶስ ትምህርት ግን ጠላቶቻችን መውደድ ይቅር ማለትና በመልካም መስቀልን ያስተምረናል።

- <u>የመታመን መዝሙር</u>
  11፣ 16፣ 23፣ 27፣ 33-34፣ 56፣ 57፣ 62፣ 71፣139
- <u>የታሪክ መዝሙር</u>
  78፣ 83፣ 105-106፣ 114፣ 135-137
- <u>የሕግጋት መዝሙር</u>
  1፣ 12፣ 19፣ 33፣ 119
- <u>የምሥጋና መዝሙር</u>
  75፣ 92፣ 100፣ 118፣ 136፣ 146
- <u>የተፈጥሮ መዝሙር</u>
  8፣ 19፣ 29፣ 65፣ 104፣ 147፣ 148
- <u>የልመና መዝሙር</u>
  4፣ 13፣ 17፣ 25፣ 28፣ 54-55፣ 61፣ 86፣ 141

ጸሐፊው

መዝሙረ ዳዊት እንደሌሎቹ መጻሕፍት በአንድ ሰው ብቻ የተጻፈ አይደለም። በመዝሙረ ዳዊት መጽሐፍ ከተካተቱት 150 ምዕራፎች መካከል 73ቱ ምዕራፎች በዳዊት የተጻፉ ሲሆን የቀሩት ግን በተሰያዩ ሰዎች የተጻፉ ናቸው። በመጽሐፉ የተካተቱትን መዝሙሮች በአንድ ላይ ስመጠረዝ 1000 ዓመታት ገደማ ፈጅተዋል ስምሌ መዝሙር 90 የተጻፈው በሙሴ በ1440 ዓ.ዓ. ገደማ ነበር።

በሌላ በኩል አንዳንድ የመጽሐፍ ቅዱስ አዋቂዎች እንደሚሉት መዝ. 1 እና 119 ከምርኮ መልስ በ444 ዓ.ዓ. ገደማ በዕዝራ የተጻፉ እንደሆነ ይታመናል። ይህም ማለት ከሙሴ ይጀምርና እስራኤላውያን ከምርኮ እስከተመለሱበት ድረስ ያለውን ዘመን ያጠቃልላል። የአንዳንዶቹ መዝሙሮች ይዘት ከምርኮ መልስን ያመለክታሉ። እንዲያውም መዝሙረ ዳዊት ተጠቃልሎና ተጠናክሮ የተጻፈው በዕዝራ ነው የሚሉም አሉ።

እንዳንዶቹ መዝሙሮች ከሌላው የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ጋር ይገናዘባሉ።

ለምሳሌ፦

- መዝ. 59 - ከ1ኛ ሳሙ.19+1
- መዝ. 56 - ከ1ኛ ሳሙ.21+10-15
- መዝ. 34 - ከ1ኛ ሳሙ.21+10-22+2
- መዝ. 52 - ከ1ኛ ሳሙ.22+9
- መዝ. 54 - ከ1ኛ ሳሙ.23+15-23
- መዝ. 7 - ከ1ኛ ሳሙ.22+-1-2 (1ኛ ሳሙ.24)
- መዝ. 142 - ከ1ኛ ሳሙ.22+1-2 (1ኛ ሳሙ.24)
- መዝ. 60 - ከ1ኛ ሳሙ.19+1
- መዝ. 60 - ከ2ኛ ሳሙ22
- መዝ. 63 - ከ2ኛ ሳሙ.15+23
- መዝ. 30 - ከ1ኛ ዜና 21+1-22+1

አስተዋጽኦ

ሰዎች የተለያየ ሃሣብ በማቅረብ የመዝሙረ ዳዊትን ክፍፍል በተለያየ መንገድ ይሠሩታል። ነገር ግን በቀላሉ ሰመከፋፈል እንዲቻል በየክፍሉ መጨረሻ የሚገኘውን የምሥጋና ቃል እንጠቀማለን።

ምዕራፎች

I. መጽሐፍ (1-41)
II. መጽሐፍ (42-72)
III. መጽሐፍ (73-89)
IV. መጽሐፍ (90-106)
V. መጽሐፍ (107-150)

የመጽሐፉ ዓላማና ዋና አሳብ

የመዝሙረ ዳዊት መጽሐፍ ብዙ ስነመለኮታዊ መልዕክቶችን የያዘ በመሆኑ አንድ ወጥ ዋና ሃሣብ የሰውም። በአጠቃላይ የእግዚአብሔርን ሉዓላዊነት በሰው በኩል ፍጥረታትን እንደገዛና በቅንነትም እንደሚፈርድ በመግለጽ ፍርድ ሲዛባ ችግርና ግጭት ሲፈጠር እግዚአብሔር እንደሚታደግ የሚያሳይ መጽሐፍ ነው።

መጽሐፈ ምሳሌ

መጽሐፈ ምሳሌ የሞራልና የሥነ ምግባር መመሪያዎችን የያዘና ከሕይወት ጋር ማለትም ከዕለት ተዕለት የኑሮ ገጠመኝ ጋር የሚገናዘብ የቅኔ መጽሐፍ ነው። ይህ መጽሐፍ ከማንኛውም መጽሐፍ ይልቅ፣ ሁኔታ፣ ባሕልና ጊዜ ከማይገድበው የሰው ሕይወት ጋር የሚዛመድ ትምህርትን የያዘ በመሆኑ ተግባራዊነቱ ለሁሉም ዘመን አይለወጥም።

የመጽሐፈ ምሳሌ ትምህርት ዋናው ትኩረት በእዋቂና በአላዋቂ መካከል የሚታይ የባሕርይ ልዩነት ሲሆን እንዴት አላዋቂነትን በማስወገድ እዋቂ መሆን እንደሚቻልም ትምህርት ይሰጣል።

በማንና መቼ ተጻፈ?

መጽሐፈ ምሳሌ የተጻፈው በሰለሞን፣ በአጉር፣ በሊሙኤልና በሌሎችም ጠቢባን ነው። በማንና መቼ ተጻፈ የሚሰውን ጥያቄ ለመመለስ ግን የመጽሐፉን አስተዋጽኦ መመልከት ያስፈልጋል። በምሳሌ 1+1 ላይ የተጻፈው መግቢያ ከምዕራፍ 1-9 ድረስ ያለውን አንጂ ሰመጽሐፉ በሙሉ አይደለም፤ስለዚህ የተሰያዩ ሰዎች እንደጻፉት በየክፍሉ ማየት እንችላለን።

መጽሐፉ በአጠቃላይ በስምንት ክፍሎች ይከፈላል።

- 1+1-7 ሰለሞን
- 1+8-9+18 ሰለሞን
- 10+1-22+16 ሰለሞን
- 22+17-24+34 የጠቢባን ሰዎች አባባል
- 25-29 የሰለሞን ምሳሌዎች በሕዝቅያስ ሰዎች የተሰበሰበ
- 30 በአጉር
- 31+1-9 ንጉሥ ሊሙኤል
- 31+10-31 ባልታወቀ ሰው

ንጉሥ ሰለሞን ከ971 እስከ 931 ዓ.ዓ. ድረስ እስራኤልን የገዛ በመሆኑ በዚያን ወቅት ማለትም በ10ኛው ክፍለ-ዘመን ገደማ የእርሱን ምሳሌዎች እንደጻፈ ይነገርለታል። ቀሪዎቹን ደግሞ እስባስበው የጻፉት የሕዝቅያስ ሰዎች እንደሆኑ ይነገራል። ስለዚህም በምሳሌ መጽሐፍ በስተመጨረሻ የተጻፈው በሕዝቅያስ ዘመን (25+1) በ700 ዓ.ዓ. ገደማ ነው።

ከሰለሞን የሕይወት ገጠመኝ ጋር ነገሮችን ስናያይዝ፣

⇒ መኃልዬ ማኃልየን - በጉርምስና ዘመኑ

⇒ መጽሐፈ ምሳሌን - በመካከለኛ ዘመኑ
⇒ መጽሐፈ መክብብን - በዘመኑ ፍጻሜ (በእርጅናው) እንደጻፋቸው ይነገርለታል።

የመጽሐፉ ዓላማዎች

ዓላማውን ለማየት የመጽሐፉን መግቢያ መመልከቱ ይበቃል (ምሳ. 1÷2-7)።

- ጥበብንና መልካም ምክርን ለመገንዘብ
- ጥልቅ ሚስጢር ያለውን ቃል ለመረዳት
- በታማኝነት በቅንነትና በትክክል የመኖርን ጥበብ ለማስተማር
- ዕውቅት የጐደላቸው ማስተዋልን እንዲያገኙ
- ዕውቅትን ለመጨመር (ለማዳበር) ነው።

ተደራሲያን

ለማን ተጻፈ? በተደጋጋሚ «ልጄ» እና «ልጆቼ» የሚል ተጽፎ ስለሚገኝ በፀሐፊው በሰለሞንና በተጻፈላቸው ለዎች መካከል ያለው ግንኙነት እንድንጠይቅ ያሳስበናል። «ልጄ» የሚለውን ቃል ከምዕራፍ 1-7 15 ጊዜ በተጨማሪ በ19፤27 እና በ27÷11 ሁለት ጊዜ ተጠቅሞበታል። ለለሞን «ልጆቼ» የሚለውን 4 ጊዜ ተጠቅሞበታል (ምሳ. 4÷1፤ 5÷7፤ 7÷24፤ 8÷32)።

የጠቢብ ሰው አባባል የሚባለው ክፍል 5 ጊዜ ተጠቅሷል (ምሳ. 23÷15 እና 19÷23፤ 26፤ 24፤13 እና 21)።

«በልሙኤል እናት» ደግሞ 1 ጊዜ ተጠቅሷል (ምሳ. 31÷2)።

ይህ (ልጆቼ) የሚለው አባባል ጠቢባኑ (መምህራኑ) ለተማሪዎቻቸው ወይም ለወለዷቸው ልጆች የተጠቀሙበት ሊሆን ይችላል። በአጠቃላይ መልኩ ይህ መጽሐፍ ወላጆች ልጆቻቸውን በመልካም ሥነ ምግባር ለማነጽ የሚጠቀሙበት መመሪያ ነው።

መጽሐፈ ምሳሌ ከእግዚአብሔር ዘንድ እውቀትንና ጥበብን እንድንሻ ሊመክረን የዕውቀት ሁሉ ባለቤት እግዚአብሔር የፍጥረት ሁሉ ጌታ መሆኑን በማመንና በማስገንዘብ ነው። ለዚህም ዕውቅና ሊሰጥ «የጥበብ መጀመሪያ እግዚአብሔርን መፍራት ነው» በማለት እግዚአብሔር በኃይሉና በቅድስናው የተፈራ መሆኑን አመልክቷል። ፍርሃትና አምነት በብሉይ ኪዳን ጐን ለጐን የሚሄዱ ሃሳቦች ናቸው።

ምሳሌዎቹ በግጥም መልክ የተደረደሩ ሲሆን አደራደራቸውም የራሳቸው የሆነ ልዩ ዘይቤ አላቸው። ድርድሮቹም 2 መስመር፤ 3 መስመር፤ 4 መስመር 6 መስመርም ይኖራቸዋል።

የጽሑፉ ይዘት

1. ተመሳሳይ ንጽጽሮች (synonymous parallelism)

   - የመጀመሪያውና የሁለተኛው መስመር ሃሣብ ሲመሳሰል
     ሙሉ በሙሉ ሲመሳሰል «ጥንቃቄ ይጠብቅሃል። ማስተዋልም ይጋርድሃል።» (ምሳ. 2÷11 ይጠብቅሃል፤ ይጋርድሃል)

   - በከፊል ሲመሳሰል «ሰራስህ የሞገስ ዘውድ ለአንገትህም ድረ ይሆንልሃልና።» (ምሳ. 1÷9 (ሰራስህ፤ ለአንገትህ» 4÷14)

2. የተለያዩ (ተቃራኒ) ንጽጽሮች (Antithetical parallelism)

   «ጠቢብ ልጅ አባቱን ደስ ያሰኛል። ሰነፍ ልጅ ግን ለእናቱ ሃዘን ነው።» (ምሳ. 10÷1) አባት፤ እናት

   «አባይ ሚዛን በእግዚአብሔር ፊት አስፀያፊ ነው፤ እውነተኛ ሚዛን ግን ደስ ያሰኘዋል።» (ምሳ. 11÷1) አባይ፤ እውነተኛ (ምሳ. 15÷1)

3. ቀጣይ ንጽጽር (synthetical parallelism)
   የመጀመሪያውን መስመር ሃሣብ የሁለተኛው መስመር ውጤቱን ያሳያል
   «በመንገድህ ሁሉ እርሱን እወቅ፤ እርሱም ጐዳናህን ያቀናልሃል።» (ምሳ. 3÷6፤ 16÷3)

   ሁለተኛው የመጀመሪያውን ይገልጻል።
   «ምናምንቱ ሰው የበደለኛም ልጅ በጠማማ አፍ ይሄዳል።» (ምሳ. 6÷12፤ ምሳ. 15÷3)

4. መወከል፤ (መተካት)

   «ሆምጣጤ ጥርስን፤ ጢስም ዓይንን እንደሚማጐዳ እንዲሁም ታካች ላኩት» (ምሳ. 10÷26)።

አስተዋጽኦ

I. መግቢያ (1÷1-7)
II. የጥበብ መመሪያዎች (1÷8-9፤18)
III. የሰለሞን ምሳሌዎች (10÷1-24፤34)

IV. በሕዝቅያስ ሰዎች የተጻፉ የሰለሞን ምሳሌዎች (25÷1-29÷27)
V. የአጉር ምሳሌዎች (30÷1-33)
VI. የልሙኤል ምሳሌዎች (31÷1-9)
VII. ስለ ልዩዋ ሴት (31÷10-31)

የምሳሌ መጽሐፍ አጠናን ዘዴ /መመሪያ/

- በአንዴ ብዙ ክፍል ማንበብ ቁምነገሩን በሚገባ እንዳንጨብጥ ስለሚያደርግ እነቀጽ በእንቀጽ ማንበብ ይመረጣል።

(ለምሳሌ ምሳ. 1÷1-7፣ 18-19፣ 1÷20-33) ከቁጥር ቁጥር መልዕክቱና ርዕሱ የሚለዋወጥበት ጊዜ አለ። እንዲህ ሲሆን አንዷ ቁጥር በራሷ በቂ ትምህርት ትሰጣለች። ሆኖም ግን አውዱን መዘንጋት አይገባም።

መጽሐፈ መክብብ

ማን ጻፈው?

የመክብብ መጽሐፍ ፀሐፊ ማን እንደሆነ ለማወቅ ጸሐፊው በጀሁፉ ስለራሱ የተናገረውን ደጋግሞ ማየት በቂ ነው (1÷1-2፣ 1÷12፣ 7÷27፣ 12÷8-10)። የዳዊት ልጅ፣ የኢየሩሳሌም ንጉሥ፣ ባለጠጋ ይህን የማዕረግ ስምና መጠሪያ የያዘ በብሉይ ኪዳን ከንጉሥ ሰለሞን በስተቀር ሌላ ሊኖር አይችልም (2÷4-6)። አንዳንድ ሰዎች የመጽሐፉን አጻጻፍ ዘይቤ በማየት የሥነ-ጽሑፍ ይዘቱ በሰለሞን ዘመን እንደነበረው ዓይነት ጥንታዊ ሳይሆን ከዚያ ወዲህ ካሉ ሥነጽሑፍ ዘይቤዎች (style) ጋር ስለሚመሳሰል የሰለሞን አይደለም በማለት ይከራከራሉ።

ቁልፍ ጥቅስ

በመጽሐፉ የመጀመሪያና የመጨረሻ ምዕራፍ እንዲሁም በመጽሐፉ ሙሉ ክፍል በየቦታው ተጠቅሶ እንደሚታየው «ከንቱ፣ ከንቱ፣ የከንቱ ከንቱ ሁሉ ከንቱ ነው።» የሚለው መልዕክት ነው። ይህ አባባል በመጽሐፈ መክብብ 35 ጊዜ የተጻፈ ሲሆን በሌላ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ አንድ ጊዜ ተጽፏል (ኢዮብ 27÷12)።

የመጽሐፉ ዋና ዓላማ

ሕይወት እጭር፣ ውስብስብ፣ ብውጣውረድ የተሞላች ከመሆኗም በላይ ዳግመኛ (ያለፈውን ሕይወት በድጋሚ) መኖር ስለማይቻል በጥንቃቄና በጥበብ መኖር ያሻል። የመክብብ መጽሐፍ በዚህ ዘመን ያለ እንባቢ ሕይወት ከእግዚአብሔር የተበረከተ በጣታ መሆኑን በማወቅ፣ እግዚአብሔርን በመፍራት፣ ባሰፈ ትዝታና በወደፊት ህልም ሳይሆን እሁንን በሚገባ መኖር እንድንችል ይረዳል።

ሰለሞን በዚህ መጽሐፍ የሚዘግበው የህይወትን እጭር መሆን ሰው ከሚገጥመው መከራ ጋር በማገናዘብ ነው። ህይወት ብውጣ ውረድ የተሞላች ናት፣ ሆኖም ሰው በሕይወቱ የሚደሰትበት ነገር ቢኖረውም ከዚህ ምድር ሕይወት በኋላ ዘላለማዊውን እንዲያስብ ያደርገዋል። ሰው በሚያስበው በሚናገረው፣ በሚያደርገውና በሆነው ነገር ሁሉ እግዚአብሔር በመጨረሻ ወደ ፍርድ እንደሚያመጣው ትምህርት ይሰጣል።

በመጽሐፉ ውስጥ የሚገኙ ዋና ዋና ሐረጉች (ኃጥቦች)

⇒ ነፋስን እንደመከተል ነው። (9 ጊዜ ተጠቅሷል)
1÷14፣ 17
2÷11፣፣ 17፣ 26
4÷4፣ 6፣ 16
5÷16
6÷9

⇒ **በሕይወትህ ዘመን ደስ ይበልህ ይህ የእግዚአብሔር ስጦታ ነውና፤**

2+24-26
3+13-22
5+18-20
9+9-10
11+8-9

⇒ **እግዚአብሔርንና ሊመጣ ያለውን ፍርድ ፍራ**

3+17
5+2-7
7+18
8+12-19
11+9
12+13-14

«ከፀሐይ በታች» የሚለው ሐረግ 29 ጊዜ ተጠቅሷል። ይህም አባባል ይህችን ምድርና ውስንነታን ገላጭ ነው።

«እግዚአብሔር» የሚለው ቃልም ወደ 30 ጊዜ ተጠቅሷል።

አስተዋጽኦ

የመጽሐፉ መክብብን ክፍፍል መስራት አስቸጋሪ ቢሆንም ለክፍፍሉ ወጥ ነገር ለመሥራት «እግዚአብሔር በሰጠህ ሕይወት ደስተኛ ሁን» በሚለውን ሃሣብ መሠረት በማድረግ እንደሚከተለው ለመከፋፈል ተሞክሯል።

I. *መግቢያ*

የሁሉም ነገር ከንቱነት
አሰልቺ ሕይወት (routine) (*1+1-11*)

II. ደስታ፣ እውቀት፣ መከራ፣ ችግርና ፍትህ መጓደል ሁሉ ከንቱ ስለሆነ የሰው ልጅ እግዚአብሔር በሰጠው ሕይወት ደስተኛ ይሁን (*1+12-2+26*)።

III. እግዚአብሔር ለእያንዳንዱ ነገር ጊዜን ወስኖለታል። ስለዚህም የሰው ልጅ ሁሉን ባለመቀበል ከመታገል ይልቅ ከእግዚአብሔር የተሰጠውን በመቀበል መደሰት ይገባዋል (*13+1-5+20*)።

በራስ ምኞት ላይ ብቻ የተመሰረተ ጥረት ሁሉ ከንቱ ስለሆነ ሰው እግዚአብሔር በሰጠው ሕይወት ደስተኛ ሊሆን ይገባል (*14+4-5+20*)።

IV. ስለኛ አስን የምንሰው ነገር ባዶ በመሆኑና ስለወደፊትም እርግጠኞች ባለመሆናችን ምክንያት ዛሬን እግዚአብሔር በሰጠን ሕይወት እንደስት (*16+1-8+15*)።

- ሀብት፣ ንብረት፣ ክብር፣ ዝና፣ ሴሳውም ሁሉ ከንቱ ስለሆነ ባላችሁ ነገር በመርካት ተደሰቱ።

- ስለወደፊት እርግጠኞች ባንሆንም፣ ጥበበኛነትና አዋቂነት ከሞኝነትና ከስንፍና ቢሻልም ከንቱ ነው። ግን ሕይወታችን ከእግዚአብሔር ዘንድ የተሰጠ ስጦታ በመሆኑ ደስ ሊለን ይገባል።

V. ወደፊት ከሚሆነው ነገር እርግጠኛው ሞት ነው። ስለዚህም ሰው እግዚአብሔር በሰጠው ሕይወት ደስተኛ ሆኖ ይኑርበት። እንዲሁም እግዚአብሔር ለሁሉም ፍርድን እንደሚሰጥ በማሳወቅ አንዲጠነቀቅ ያሳስባል።

VI. *መደምደሚያ*

ሕይወት ተሰባሪ፣ ሁሉም ነገር አላፊ፣ ጠፊና ከንቱ በመሆኑ አንባቢ የእዋቂን ቃል በመስማትና ትክረት በመስጠት የእግዚአብሔርን ትዕዛዛት በፍርሃት ሊጠብቅና ሊመጣ ያለውን ፍርድ፣ ዘላለማዊነትንም ሊያስብ ይገባዋል (*12+8-14*)።

መክብብ ንጉሡ ሰለሞን በእርጅና ዘመኑ ላይ ከድካሙና ከብርታቱ እግዚአብሔር ያስተማረውን በእርስ ዕርዳታ የጻፈበት በመሆኑ ብዙ ጥበብን ልንማርበት እንችላለን።

በማንና መቼ ተጻፈ?

የዚህ መጽሐፍ ፀሐፊ ሰለሞን መሆኑ ተጠቅሷል (ምሳ. 1÷1)። ለዚህም ማስረጃው በስም ተጠቅሶ መገኘቱ ሲሆን (ምሳ. 1÷5፣ 3÷7፣ 9፣ 11፣ 8÷11-12) ንጉሥ መሆኑም ተጠቅሷል (ምሳ. 1÷4፣ 12፣ 3÷9፣ 11፣ 7÷6)። በተጨማሪም ንጉሡ ሰለሞን ተፈጥሮን የሚያደንቅና የሚወድ መሆኑ በ1ኛ ነገሥት 4÷33 ተጽፏል።

የመጽሐፉ ዓላማ

መኃልየ መኃልይ ማለት የመዝሙሮች ሁሉ መዝሙር ማለት ነው። አይሁድ መኃልየ መኃልየን የእግዚአብሔርና የእስራኤል ታሪክ ነው ሲሉ ብዙ ክርስቲያኖች ደግሞ የቤተክርስቲያንና የክርስቶስ ነው ይላሉ። ሆኖም ግን በዚህ መጽሐፍ በአንድ ወንድና በአንዲት ሴት መካከል ስላለ የፍቅር ታሪክ የምንመለከትበት ነው። በ1ኛ ነገስት 11÷3 እንደተገለጸው ሰለሞን 700 ሚስቶችና 300 ቁባቶች የነበሩት ሰው ነው። ምናልባትም ይህን መጽሐፍ የጻፈው የመጀመሪያ ሚስቱን ባገባበት ወቅት እንደሆነ ይገመታል።

አንዳንድ የመጽሐፍ ቅዱስ አዋቂዎች ይህች የመጀመሪያ ሚስቱ የግብጽ ንጉሥ የፈርኦን ሴት ልጅ ሳትሆን አትቀርም ይላሉ። (1ኛ ነገ. 3÷1) ነገር ግን ሌሎች ይህችን ፍቅረኛውን ንግሥት (ልዕልት) ብሎ አይጠራትም ስለዚህም ግብጻዊት ሚስቱ አይደለችም ይልቁንም ከሊባኖስ ሳትሆን አትቀርም ይላሉ (4÷8)።

አስተዋጽኦ

I. ርዕስ (1÷1)

II. ትጭጭት (1÷2-3÷5)

III. የጋብቻ ወቅት (3÷6-5÷1)

IV. ከጫጉላ በኋላ (5÷2-6÷13)

V. የትዳር ቅርርብ (7÷1-8÷4)

VI. በፍቅር ማደግ (8÷5-14)

ምዕራፍ አራት

ታላላቅ ነቢያት

ትንቢተ ኢሳይያስ

ፍርድንና መቤዠትን ያመጣው ቅዱስ እግዚአብሔር

የነቢዩ ኢሳይያስ ትንቢቶች የተሰጡት በያዚያን አገዛዝ ዘመን ፍጻሜ ገደማ ነው። ይህም በ750 ዓ.ዓ. ማብቂያ ላይ ነበር። ምናሴ ከነገሥ ሕዝቅያስ ጋር አብሮ ገዢ የሆነበትን ዘመን እስከ (690 ዓ.ም.) ድረስም ቀጥሏል። የአገልግሎቱ ዘመንም ነቢዩ ሚክያስ ካገለገለበት ዘመን ጋር አንድ ነበር። ኢሳይያስ ያገባና ቢያንስ የሁለት ልጆች አባት መሆኑ የታወቀ ነው (ኢሳ. 7÷43 ፤ 8÷3)። ይኖርበት በነበረው በኢየሩሳሌም በተሰያዩ ጊዜያት ለይሁዳ ነገሥታት ትንቢትን ተናግሯል። ከሁሉም በላይ ስለ መሢሑ በተናገራቸው ትንቢቶቹ ታዋቂና የመጀመሪያ ነቢይ ነው (ኢሳ.7÷39)። ስለመሢሑ መንገሥና መከራ ማየት ተንብዮአል። መልእክቶቹም ከእግዚአብሔር ቅድስና ጋር የተያያዘ ናቸው። ምክንያቱም የቅዱስ እግዚአብሔርን ክብር በመመልከቱ ሕይወቱ ፍጹም ለውጥን ስላገኘ ነው (ኢሳ÷6)። መልእክቶቹም በሚከተሉት ዋና ዋና ክፍሎች የተከፈሉ ናቸው።

የኢሳይያስ አስተዋጽኦ

I. የእግዚአብሔር መክበር የሰውን ትዕቢት ያዋርዳል (1-6)

II. የሰላም ጐሳቃ የይሁዳ ጦርነት እንዲያከትም ያደርጋል (7-12)

III. የእግዚአብሔር ሉዓላዊ አቅድ ለሕዝቦች (13-27)

IV. እግዚአብሔርን ወይም የጦር ኃይልን መታመን (28-39)

V. እቻ የሌለው እግዚአብሔር ደህንነትን ያመጣል (40-48)

VI. የመከራ አገልጋይ ደህንነትን ያመጣል (49-55)

VII. የእግዚአብሔር አጠቃላይ እደሳና ፍርድ (56-66)

ኢሳይያስ የተለያዩ ምሣሌያዊ ንግግሮችን እየተጠቀመ የሚናገርና የተሰጠ ሰባኪ ነበር። ለምሳሌ ኢሳይያስ 5 ላይ እሥራኤልን (ይሁዳን) ከወይን ተክል ጋር፤ ኢሳ. 1÷10 ላይ ደግሞ የይሁዳ ነገሥታትን ከሰዶም ገዥዎች ጋር ሲያመሳስል እንመለከታለን። መልእክቶቹም የእግዚአብሔር ኃይል ሰውን ከኃጢአት፣ ነገሥታትን ከኃያላን ማዳን እንደሚችል በግልጽ ለማሳየት ነው። ሌላ አምላክ የለምና የእሥራኤል ሕዝብ በእግዚአብሔር ብቻ እንዲታመን ጥሪ ያደርጋል። እግዚአብሔርም ዘላለማዊ የሰላም መንግሥቱን እንደሚመሠርት ይናገራል።

1. የእግዚአብሔር ክብር የሰውን ትዕቢት ያዋርዳል (ኢሳ. 1-6)

ነቢዩ ኢሳይያስ የጦርነት መከራን እያዩ የተቸገሩትን አመጸኛ የሆኑትን የይሁዳን ሕዝብ ንስሐ እንዲገቡ፣ ፍትህን እንዲያደርጉና በቤተመቅደስ ውሰጥ ትርጉም የለሽ መሰዋዕት ማቅረብ ያቆሙ ዘንድ ወደ እግዚአብሔር ተመለሱ እያለ ጥሪ አድርጓል (ኢሳ. 1÷1-20)። እግዚአብሔር የሕዝቡን ጨቋኝ ገዢዎችንና ከፆዚያን ዘመን ብልጽግና የተነሳ ራሳቸውን ሸላልመው በትዕቢት የተወጠሩትን የይሁዳን ሴቶች ያስወግዳል (ኢሳ. 3÷1-4÷1)። መልካም ፍሬ የማያፈራውን የራሱን የወይን እርሻ (ይሁዳንም) ጭምር ይደመሰሳል (ኢሳ. 5÷1-7)። በመጨረሻም ቀን እግዚአብሔር በክብሩ ሲገለጥ የማይታዘዙትንና ትዕቢተኞችን ሁሉ በምድር ላይ ያዋርዳቸዋል (ኢሳ. 2÷17)። ኢየሩሳሌም ትለወጣለች። የእግዚአብሔር ቁጥቋጦ (መሢሑ) በዚያ ይሆናል፣ የይሁዳ ኃጢአት ይወገዳል እናም ኢየሩሳሌምም ትቀደሳለች (4÷2-6)።

ያዝያን ዘሞተበት ዓመት ኢሳይያስ በራዕይ የነገሥታት ንጉሥ የሆነው እግዚአብሔር በግርማው በቤተ መቅደሱ ዙፋን ላይ ተቀምጦ ክብሩን አየ። ከዚያም ራሱን አዋረደ፣ ይቅርታን አገኘና እግዚአብሔርን የማይሰሙትን ሰዎች ልብ ያደነድን ዘንድ በእግዚአብሔር ተሳክ (ኢሳ. 6÷1-13)። ኢሳይያስ የሚናገረውን እንደማይሰሙ ደግሞም የሚሰሙ **ቅሬታዎች** እንደሚኖሩ እግዚአብሔር ያውቃል። ሌሎች ግን የእግዚአብሔርን ቃል ሰምተው ካልታዘዙ ከድንዳኔአቸው የተነሳ ለፍርድ የተዘጋጁ ይሆናሉ።

2. የሠላም አሰቃ የሆነው ጌታ የይሁዳን ጦርነት እንዲያከትም ያደርጋል (ኢሳ. 7-12)

በክፉው ንጉሥ በአካዝ ዘመን መንግሥት ይሁዳ በጠላቶቹ በሶሪያና በእሥራኤል ተጠቅታለች። ንጉሥ አካዝም ማዳን በሚችል በእግዚአብሔር መታመንን እምቢ አለ (ኢሳ. 7÷1-19)። ነገር ግን የእሥራኤልንና የሶሪያን መጥፋት እግዚአብሔር ቢናገርም አሶርን መታመኛው አድርጉ ዕርዳታን ጠየቀ (ኢሳ. 8÷1-7፣ 9÷8-10÷4)። አሶርም እንደሚደመሰስ ከትዕቢቱም የተነሣ እንደሚጠፋ እግዚአብሔር ተናግሯል (ኢሳ. 10÷5-19)።

በእንዲህ ዓይነት ተስፋ አስቆራጭ ሁኔታ ውስጥ በአማኑኤል አማካይነት ተስፋንና ሰላምን ሰጠ። አማኑኤልም ከድንግል የሚወሰድ፣ እግዚአብሔር አዳኝ ስለመሆኑ የምልክት ልጅ ነበር። እርሱም ታላቁ ብርሃን የሠላም አሰቃ፣ በዳዊት ዙፋን ሆኖ ለዘላለም የሚገዛ ነው (ኢሳ. 9÷1-7) (ማቴ.4÷13-16)። እርሱ በእግዚአብሔር መንፈስ የተሞላ ቁጥቋጥ በመሆኑ የዘላለምን ሰላም መሰጠት ይችላል (ኢሳ. 11÷1-9)። እነዚህ ክላይ የተዘረዘሩት ተስፋዎች ሰዎች

በእግዚአብሔር በአዳኛቸው እንዲታመኑና እርስ-ንም እንዲያመሰግኑ ያደርጋቸዋል (ኢሳ. 12÷1-6)። ጦርነትንም ለዘላለም ያስወግዳል።

በኢሳይያስ 7÷14...ድንግል ትፀንሳለች ወንድ ልጅም ትወልዳለች» የሚለው ጥቅስ እግዚአብሔር አዳኝ መሆኑን የሚያመለክት ምልክት ነው። ይህ ምልክት በሁለት አቅጣጫ እንደሚተረጉም ግልጽ ነው። የመጀመሪያው አካዝ ከሚፈራቸው ካስጨነቁትም ነገሥታት እጅ እግዚአብሔር ማዳን መቻሉን ያሳየል። ለዚህም ምልክቱ የነቢዩ የኢሳይያስ ሚስት (ኢሳ. 8÷1-3) ፀንሳ የምትወልደው ሕፃን ክፉውንና መልካሙን ለይቶ ሳያውቅ አካዝ ያፈራቸው ጠላቶች ይደመሰሳሉ። ሁለተኛው ደግሞ የዓለምን ሕዝብ ሁሉ አያስፈራራ በኃጢአት የተበተባቸው ወደ ዘለዓለም ሞት የሚነዳቸው ሰይጣን በመሢሑ፣ ከዳዊት ዘር ከሆነው ከሠላም አሰቃ ከኢየሱስ ክርስቶስ መምጣት የተነሳ በጨለማ የሚኖር ሕዝብ ሁሉ ታላቅ ብርሃን አይቶንላ እንደሚወጣ የሚያመለክት ነው (ኢሳ. 9÷4)።

3. ለሕዝቡ ሁሉ የሚሆን የእግዚአብሔር ሉዓላዊ ዕቅድ፡- (13-27)

የአሕዛብ ነገሥታት ሁሉ ለሰሀብታቸውና ለመከላከያ ኃይል ጥንካሬያቸው በትዕቢት ተወጥረዋል (ኢሳ. 13÷11-19፣ 16÷6)። ከዚህም የተነሳ ኢሳይያስ የባቢሎንን፣ የአሦርን፣ የፍልስጤምን፣ የሞአብን፣ የሶርያን፣ የግብጽን፣ የኤዶምን፣ የአረብንና የጢሮስ መንግሥታትን ውድቀት ይተነብያል (13-23)። በጌታ ቀን የእግዚአብሔር ቁጣ በሚወርድበት ጊዜ እነዚህ ነገሥታት በቁጣው እሳት እንደሚጠፉ ይናገራል (ኢሳ. 13÷6-13)። ይህም የእግዚአብሔርን ዕቅድ ምንም አይሰውጥም። ሕዝቡን (ይሁዳን) መልሶ ለመመሥረት ያሰውን አቅዱንም ምንም ነገር አያናጋውም (14÷1-3 6÷5)። የሚያስደንቀው ነገር ብዙ አህዛብ ከግብጽና ከአሦር ወደ ጌታ በመመለስ የእግዚአብሔር ሕዝብ ወገን ይሆናሉ (ኢሳ. 19÷19-25)።

የኢሳይያስም ንግግር ስለወደፊቱ ግራ የተጋቡትን አይሁዶች አጽናንቶአቸዋል። የአህዛብ ነገሥታትንም የሚፈሩ አይደሉም። ሰዓለም ያለው የእግዚአብሔር ዕቅድም ይፈፀማል።

እነዚህ ክስተቶች የሚያመለክቱን በምድር ላይ ያለውን ሁሉን ነገር እግዚአብሔር በእሳት የሚደመሰስበትን የመጨረሻውን ፍርድ ቀን ነው። ክክፉው የተነሳ እግዚአብሔር ሰውን ሁሉ፣ ነገሥታትንና በትዕቢት የተወጠሩ ከተሞችን ሁሉ ይቀጣል (ኢሳ. 24÷1-22)። በዚያን ጊዜም እርሱ ከሕዝቡ ጋር በጽዮን ይገዛል፣ ይከብራልም። ሞትና ለቅሶ ለዘላለም ተወግደው ሁሉም በተወደደው በእግዚአብሔር ግብዣ ላይ ሆኖ በደስታ ይዘምራል። ሙታን ሕይወትን ያገኛሉ፣ ደስታና ማዳን ምድሪቱን ይሸፍናሉ (ኢሳ. 25÷1-26 ÷19)።

4. እግዚአብሔርን ወይም የጦር ኃይልን መታመን (ኢሳ. 28-39)

ኢሳይያስ ለምድር ነገሥታት ሁሉ ካለው ከእግዚአብሔር የቅጣት ዕቅድ ወደ እሥራኤል (የሰሜኑ ክፍል) በ722 ዓ.ዓ. ከመውደቁ በፊት ወደ ነበረው ሁኔታ ይሸጋገራል። ከእግዚአብሔር ለመማር ምክሩንም ለመስማት እምቢ ወዳሉ በትዕቢት ወደስከሩ የእሥራኤል ነገሥታት መሪዎች፣ ካህናትንና ነቢያትን በፍጹምነትና በፍትህ ከሚያስተዳድረው ከእግዚአብሔር ያነጻጽራል። እግዚአብሔር ለቅሬታው እውነተኛ የሆነ መመሪያ የሚሰጥ ነው (28÷1-29)። እነዚያ እመጻኞች መሪዎች ይደመሰሳሉ። ይሁዳም ይቀጣል፣ ምክንያቱም ከእሥራኤል ስህተት አልተማረምና። ነቢያቶቻቸው ያስታቸዋል። ሕዝቡም የከንፈር እገልግሎት ብቻ ለእግዚአብሔር እየሰጠ ልቡ ግን ከእግዚአብሔር የራቀ ሆኖአል (29÷9-14)።

ስለዚህም በቂ ማስረጃ የሚሆነው መሪዎች ከአሦር ጠላቶች ለማምለጥ (ለመዳን) ከእግዚአብሔር ይልቅ በግብጽ ወደ መደነፍ ማዘንበላቸው ነበር (30÷1-4፣ 31÷1-3)። በእግዚአብሔርም ሆነ በነቢዩ ቃል ለማመን እልፈለጉም (30÷9-12)። ኢሳይያስም ይህን ከንቱ የሆነውን በሥጋ ለባሽ መታመንን ያወግዛል። እግዚአብሔር ከርኅራኄው የተነሳ ይሁዳን፣ ለማስተማር በብልጽግና ለመባረክና ከአሦር አስጨናቂ አገዛዝም ለመታደግ ይፈልጋል። ነገር ግን አስቀድሞ የይሁዳ ሕዝብ ወደ እግዚአብሔር መመለስና በእርሱም መታመን ይኖርበታል (30÷18-31÷9)። ይህን መታመንን ሲያበረታታ ኢሳይያስ ሕዝቡን ያሳሰባቸው ነገር ቢኖር እንድ ቀን ጻድቅ የሆነው መሢሐቸውና ንጉሣቸው ይመጣል፣ ዕውር መሆናቸውንም ያስወግዳል (32÷1-8)። ተመቻችተው የተቀመጡትን ሴቶች ለሚመጣው ጥፋት እንዲያዝኑ ጥሪ ያደርግላቸዋል (32÷9-14)። ደግሞም እግዚአብሔር ሲከበር የአሦር መንግሥት በይሁዳ ንጉሥ በእግዚአብሔር እንደሚደመሰስም ይተነብያል (33÷1-24)። ኤዶምንና የእግዚአብሔርን ጠላቶች ሁሉ የእግዚአብሔር ቁጣ ሲያገኛቸው (34÷1-15) ነገር ግን እግዚአብሔር የተቤዣቸው በጽዮን ለመኖር ሲመለሱ በኢየሩሳሌም ትልቅ ደስታይሆናል(35÷1-10)።

የአሦር ሠራዊት ኢየሩሳሌምን በከበቡበት ጊዜ ንጉሡ ሕዝቅያስ ይህን መልእክት ተቀብሎ በእግዚአብሔር ላይ እምነቱን አደረገ (36÷1-22)። በዚያን ጊዜ ሰው ሁሉ ሕዝቅያስ ራሱን ለአሦር መንግሥት ማስገዛት እንዳለበት ቢተማመኑም ሕዝቅያስና ኢሳይያስ ወደ ቤተ መቅደስ ገብተው እግዚአብሔር የአሦርን መንግሥት በማሸነፍ ለሕዝብ ሁሉ ክብሩን እንዲያሳይ ጸለዩ (37÷11-20)። እግዚአብሔርም ይህን ጸሎታቸውን ሰምቶ ሲመልስ መልእክቱን ልኮ 185000 (አንድ መቶ ሰማኒያ አምስት ሺህ) የአሦርን ሠራዊት በአንድ ሌሊት እንዲገደል አደረገ (37÷36)። ከሕዝቅያስ ጽድቅና የጸሎት ሕይወት የተነሳ ምድራዊ ሕይወቱ በአሥራ አምስት ዓመት ዕድሜው እንዲረዝም ተደረገ (38÷1-22)። ነገር ግን

በኋለኛው ሕይወቱ ሕዝቅያስ ሰቀደመው እምነቱ ተቃራኒ በሆነ መልኩ ከእግዚአብሔር ይልቅ በባቢሎን መንግሥት ላይ መታመንን ቀጠለ (39÷1-8)።

በኢሳይያስ መጽሐፍ እስካሁን የተመለከትነው (ም. 1-39) ክፍል አንድ ሆኖ ብዙ ጊዜ የፍርድ ሃሣብ የያዘ ነው። በመሆኑም የእግዚአብሔር የማይታዘዙትን ሁሉ እንደሚቀጣቸው እንመለከታለን። በመቀጠልም የምንመለከተው (ም. 40-66) የጸጋ ክፍል በመባል ይታወቃል። ስለዚህም ክፍሉ ያተኮረው የእግዚአብሔር ምህረት ለሁሉም ሕዝብና ለሰው ሁሉ መዳን ምክንያት የሚሆን ክርስቶስ የመወለዱም ትንቢት የተሰጠው፣ በዚህ ክፍል ነው። ከዚህ ሃሣብ በመነሳት እንዳንድ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት ትንቢተ ኢሳይያስን ሊከፋፍሉ ከም. 1-39 የብሉይ ኪዳን 39ኙን መጽሐፍት የሚወክል ሲሆን ከም 40-66 በአጠቃላይ 27 መጻሕፍት የአዲስ ኪዳንን 27ቱን መጽሐፍት ይወክላል ይላሉ። ይህም በመሠረተ ሃሣቡ ትክክል ነው።

5. እቾ የሌለው እግዚአብሔር ደህንነትን ያመጣል (40-48)።

እነዚህ ምዕራፎች በሕዝቅያስ ዘመን ፍጻሜና በክፉ ልጁ ምናሴ አገዛዝ ዘመን ጅማሬ እንደተጻፉ ይታመናል። በዚህ ክፍል በተሰጡት ትንቢቶች አማካይነት የእሥራኤል ቅሬታ እምነታቸውን በእግዚአብሔር ላይ ማድረግን እንዲያዘኑ እግዚአብሔር ያበረታታቸዋል። ይህም ቀጥሎ ሊመጣ ካለው ከባቢሎን ምርኮም እንደሚታደጋቸው ሰማሳየት ነው። በምዕራፍ 40÷1-11 ባለው ክፍል የተሰጠው የማጽናናት መልእክት እግዚአብሔር ሕዝቡን ሲገዛ እንደሚመጣ በማመልከት ነው። ከእሀዛብም ይሁን ከእሀዛብ እማልክት የእግዚአብሔርን ጥቂቱን ኃይል እንኳ የያዘ የሰምና ሊፈሩ የሚገቡ አይደሉም (ኢሳ. 40÷12-16)። ምንም እንኳን ስለእግዚአብሔር ሥልጣን ግራ የተጋባና እውር ሕዝብ ማለትም ተስፋቸውን በጌታ ላይ የሚያደርጉ እንደማያፍሩ የተረጋገጠ ነበር። (40÷27፣41÷10፣ 42÷18-20)። የእግዚአብሔር ሕዝብ በየትኛውም ዘመን ይሁን ቦታ የሚኖር እግዚአብሔርን የሚታመንና የሚጠባበቅ ቢሆን ምን ጊዜም ጥንካሬን እያጣም (40 ÷27-31)።

እግዚአብሔር የእሀዛብ እማልክት ሁሉ ምንም እንዳይደሉ ምንም ማድረግ እንደማይችሉ፣ የለው እጅ ሥራዎች እንደሆኑ ይናገራል። (4÷15-21፣ 7÷21-24 44÷9-20) የባቢሎናውያን ቤል (ማርዱክ) እና ነቦ የሚባሉ እማልክት፣ ባቢሎንም ጭምር እንደሚወድቁ ይናገራል (46÷1-47፣ 15)። ከይሁዳ ሕዝብ እምላክ ሌላ እምላክ በፍጹም የለም። እርሱ አልፋና አሜጋ ነው። ቅዱስ፣ ፈጣሪ፣ አዳኝና ንጉሥ ቢኖር እርሱ ብቻ ነው (41÷4፣ 43÷10-15፣ 44÷6-8፣ 48÷12)። በታሪክ ውስጥ የተፈጸሙትን ነገሮች ሁሉ ያውቃል። አስቀድሞም ለሕዝቡ ስለወደፊቱ ዕቅድ አውጥቷል (43÷18-21)።

ይሁዳ ከተማረከ በኋላ ነገሥታትን ሁሉ አሸንፎ ነፃ የሚያወጣና ኃይለኛን መንግሥት እግዚአብሔር ያስነሳል። ይህም ንጉሥ፣ ቂሮስ አይሁዶች ከባቢሎን ከምርኮ አገር ወደ አገራቸው እንዲመለሱ ይፈቅዳል። ኢየሩሳሌምና የእግዚአብሔር ቤተመቅደስ እንደገና እንዲገነባ ያደርጋል (ኢሳ. 41÷1-4፣ 44÷24-45÷7፣ 48÷20 1÷1-6)። ይህም የሚያመለክተው እስካሁንም የኢየሩሳሌምን ሕዝብ እግዚአብሔር እንደሚወዳቸው ነው። አገልጋዮቹም ይሆኑ ዘንድ የመረጣቸውም እርሱ ነውና። በአህዛብ ሁሉ ዘንድ የእግዚአብሔርን ክብር የሚመሰክሩ የእግዚአብሔር ምሥክሮችም ናቸው።

6. የመከራው አገልጋይ ደህንነትን ያመጣል (ኢሳ. 49-55)

ይህ ከላይ የመከራው አገልጋይ የተባለው ሦስተኛ ክርስቶስ መከራ የተቀበለ አገልጋይም እንደሆነ የሚያመለክት አሳብ ነው።

ነቢዩ ኢሳይያስ እምቢተኛና የማይታዘዝ አገልጋይ በሆነው በአይሁድ ሕዝብና ፍትህንና ጽድቅን በምድር ላይ ለመመሥረት እግዚአብሔር በመረጠው አገልጋይ (ኢሳ. 42÷19 እና 42÷1-4) መካከል ውድድር እያደረገ ይገኛል። ከራሱ ሕዝብ መከራን የሚያደ የሚችገር ቢሆንም በመጨረሻ የእግዚአብሔር ማዳን ለዓለም ሁሉ የሚደርስ የአሕዛብ ሁሉ ብርሃን ነው (ኢሳ. 42÷6፣ 49÷4-6)። በመጀመሪያ የተናቀና የተዋረደ (ኢሳ. 46÷7፣ 50÷6) ፊቱም መልኩም የጠፋ ይሆናል። ስለዓለም ኃጢአት ሲል በፈቃደኝነት ይሞታል (ኢሳ. 52÷14፣ 53÷3-8) በዚህ ዓይነት ሁኔታ ውስጥ ሆኖ ከእግዚአብሔር ዘንድ እርዳታን ይፈልጋል። እግዚአብሔርም ከመሞታን በማስነሳት በታላቅ ሁኔታ ያከብረዋል (ኢሳ. 50÷7-10፣ 52÷13፣ 53÷12)። ምንም እንኳን ኃጢአት የሌለበት ቢሆንም የዓለምን ኃጢአት ተሸክሞ ለእግዚአብሔር የበደል መስዋዕት ሆኖ ይቀርባል (ኢሳ. 53÷9-11)። ይህ መከራ አይቶ ፀኋላ የከበረው አገልጋይ በአዲስ ኪዳን የተገለጠው መሲህና ጌታ የሆነ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው (ማር. 10÷33-34፣ ዮሐ. 10÷17-18፣ የሐዋ. 8÷32-35)።

እግዚአብሔር ሕዝቡን ከኃጢአታቸው ለማዳን ብቻ ሳይሆን ተስፋ የሰጣቸው ጌታን እንዲፈልጉ፣ ለእግዚአብሔር ሕግ እንዲታዘዙና በማዳኑም ይደሰቱ ዘንድ ያበረታታቸዋል (ኢሳ. 51÷1-3)። አልፎ ተርፎ ሕዝቡን ያጽናናቸዋል። የምርኮ ዘመናቸውም ፈጥኖ ያልፋል፣ የአስራኤል ቅሬታ ወደ ጽዮን ይመለሳል። አንደመልካም እርሻም ይለመልማል። እግዚአብሔር ኢየሩሳሌምን ሲታደጋት እርስ በእርሳቸው «አምላክሽ ነግሦአል» እየተባባሉ በዝማሬ ደስታቸውን ይገልጻሉ (ኢሳ. 54÷1-8)። ክፋ መንገዳቸውን ቢተውና እግዚአብሔርን ቢፈልጉ እግዚአብሔር ኃጢአታቸውን ይቅር ይላል (ኢሳ. 54÷1-8)። አስደናቂ አሠራሩ

ከሰው ግምትና መረዳት በላይ ቢሆንም የእርሱ ቃል ከዳዊት ጋር በገባው ቃል ኪዳን መሠረት ይፈጸማል (ኢሳ. 55÷1-13)።

7. የእግዚአብሔር አጠቃላይ አድሳትና ፍርድ (ኢሳ. 56-66)

የታደሰው የእግዚአብሔር መንግሥት ግብረገባዊ ሁኔታው ፍትህን፣ ተገቢ የሆነ የስዝት አከባበርን (ኢሳ. 56÷1-8)፣ በእግዚአብሔር ፊት በትሁት ልብ የሚደረግ ጸምን፣ የተቸገሩትን መርዳትን (ኢሳ. 58÷1-12) ስውን ከእግዚአብሔር የሚለየውን የኃጢአትን መንገድ መተውን ያጠቃልላል (ኢሳ. 59÷1-3)። የእግዚአብሔር ክብር በሕዝቡ ላይ የማዳንን ብርሃን ሲያስፈ ሲነሳ አሕዛብ ወደ ኢየሩሳሌም መጥተው እግዚአብሔርን ያመልኩታል። ስጦታቸውንም ያቀርቡለታል (ኢሳ. 60÷1-9)። ሐዘናቸውን ወደ ደስታ፣ ምድረ ባዳቸውን ወደ ልምላሜ፣ ጥፋታቸውን ወደ ልማት ይለውጣል። ሕዝቡም የጽዮን ቅዱስ አሥራኤል ይባላል። ደስታዬም በቅዱስ ሕዝቤ ላይ (ኢሳ. 62÷1-12) ይሆናል ይላል እግዚአብሔር።

አገልጋዩም የተወደደችውን የእግዚአብሔርን ዓመት፣ ከአሥራት መውጣትን ያዘኑትም ነጻነትን እንዲያገኙ የማዳን ደስታና ምሥጋና እንደሚሆን ይስብካል (ኢሳ. 61÷1-3)። እነዚህ ክስተቶች በኢዶምና በአህዛብ ሁሉ ላይ እግዚአብሔርን በተጋፋት ሁሉ ላይ የእግዚአብሔር ቁጣ እንደሚወርድም ያጠቃልላል (ኢሳ. 63÷1-7)።

የነቢዩ ኢሳይያስ ትንቢት እግዚአብሔር ስላደረገላቸው ቸርነት፣ ከተደመው መከራ ማዳኑን በማሰብ ኃጢአትንና የእግዚአብሔርን መንፈስ ያሳዘኑትን ሁሉ በመናዘዝ እግዚአብሔር ኃይሉንና ክብሩን በድጋሚ እንዲገልጥላቸው ከሕዝቡም ጋር በድጋሚ እንዳይቆጣ ምልጃ በማድረግ ይጠናቀቃል (ኢሳ. 63÷7-64÷12)። እግዚአብሔርም ይህን ጸሎት አድምጦ ለሚፈልጉት ሁሉ እንደሚገለጥ፣ ከኃጢአታቸውም ለሚመለሱት ራሱን እንደሚገልጥ ተስፋን ይስጣቸዋል። ለታማኝ ባሪያዎቹም አዲስ በሚፈጥረው ስማይና ምድር በረከቱን እንደሚያዝላቸው ይናገራል (ኢሳ. 65÷1-25)። በመጨረሻም ክፉዎች በሙሉ በዘላለም እሳት ውስጥ ይጣላሉ። ትላቸውም አይሞትም። ነገር ግን የተቀሩት አህዛብ ሁሉ ለእግዚአብሔር ክብርን ያመጣሉ፣ በፊቱም ይሰግዱለታል (ኢሳ. 66÷18-24)።

በኢሳይያስ ውስጥ ስለመሢሑ የተተነበዩ ትንቢቶች፣

ነቢዩ ኢሳይያስ ከማንም በላይ ስለመሢሑ የተናገረ ነቢይ ነው። ለምሳሌ ምዕራፍ 53 የያዘው ትንቢት በሙሉ በጥልቀት የሚናገረው ስለመሢሑ ነው። ከሌሎች የትንቢት መጽሐፍት ሁሉ በበለጠ መልኩ ስለመሢሕ ትንቢቶችን የያዘ መጽሐፍ ቢኖር የኢሳይያስ መጽሐፍ ነው።

የሚከተሉትን የምንባብ ክፍሎች እንብበህ እያንዳንዱ ስለክርስቶስ የተሰጠው ክፍል ከፊት ለፊቱ ስለሰተሰጠው ርዕስ ምን እንደሚናገር አስተውል።

12÷1-2፣ 40÷10፣ 52÷7፣ 61÷1 ስለደህንነት ምን ይላሉ?

6÷7፣ 40÷2፣ 53÷5፣ 55÷7 ስለይቅርታ ምን ይላሉ?

1÷18፣ 25÷27÷9፣ 52÷15 ስለመንፃት ምን ይላሉ?

9÷6፣ 26÷12፣ 32÷17፣ 53÷5 ስለ ሠላም ምን ይላሉ?

የሚከተሉትን የመጽሐፉን ምንባብ ክፍሎች፣ ስለክርስቶስ ምን እንደሚል በማሰላሰል እንብብ። 7÷14-15፣ 8÷8፣ 9÷1-2፣ 7÷11÷1-2፣ 35÷5-6፣ 40÷12-18፣ 42÷1-3፣ 50÷5-6፣ 51÷13፣ 52÷13-14፣ 53÷1-12፣ 59÷20፣ 61÷2፣ 63÷1-6፣ እና 66፣15-19።

የመጽሐፉ ቁልፍ ቃላትና ጥቅሶች

«የእሥራኤል ቅዱስ የሚለው ሐረግ ነቢዩ የሚወደውና በመጽሐፉ ውስጥ ወደ 25 ጊዜ የተጠቀመው ሲሆን ሐረጉም «እግዚአብሔር» የሚለውን ተክቶ የገባ ነው። በመጀመሪያም በም.1 ቁ.4 ላይ ይገኛል።

ቁልፍ ጥቅስ ደግሞ ኢሳይያስ 6÷3 ላይ «ቅዱስ፣ ቅዱስ፣ ቅዱስ፣ የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር ምድር ሁሉ ክብሩ ተሞልታለች» የሚል ነው።

ሥነ መለኮታዊ መልእክት

እግዚአብሔር ትዕቢትን ይጠላል፣ ትሁት የሆነውን መንፈስ ይወዳል። ትዕቢተኞችን ሁሉ ይደመስሳል። እግዚአብሔር ብቻ ይከብራል። እግዚአብሔር በሉዓላዊነቱ የምድርን ሕዝቦች ሁሉ ይቆጣጠራል። አንዳንድ ነገሥታትን እንደመሣሪያ ተጠቅሞ ሌሎች ነገሥታትን ይቀጣል። ከጦር ኃይል ይልቅ እምነታቸውን በእርሱ ላይ ያደረጉትን ሕዝብ ሁሉ ይታደጋቸዋል።

እግዚአብሔር በዳዊት ዙፋን ላይ ሕዝቡን ያድን ዘንድ የብልጽግናን የሠላምንና የደስታን መንግሥት ይመሰርት ዘንድ የሠላም አለቃ የሆነውን አማኑኤልን ይልካል። እግዚአብሔር አልፋና አሜጋ፣ ፈጣሪ፣ አዳኝና የእሥራኤል ቅዱስ ነው። ደግሞም የእርሱ ለሆኑት የሚጠነቀቅላቸውም እርሱ ነው። የአህዛብ ነገሥታት ጉልበት ሁሉ በእርሱ ፊት እንደምናምን ነው።

የመከራው አገልጋይ የሆነው ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ስለዓለም ኃጢአት በመሞቱ ደግሞ ሞትን ድል አድርጐ በመነሳቱ ለኃጢአት ዋጋ ከፍሏል። እርሱ የዓለም ሁሉ ብርሃን ስለሆነ አይሁድና አህዛብ ሁሉ በእርሱ ተቀድሰው በክብረው በእግዚአብሔር መንግሥት ውስጥ በደስታ ይመላለሳሉ።

መጽሐፉ ለክርስቲያናዊ አገልግሎት፣ እግዚአብሔር ማን እንደሆነ እያስብን እንድንኖር፣ ክልብ ድንዳኔ ተመልሰን ንስሐ በመግባት፣ እንድንመላለስ የእግዚአብሔር ፈቃድ እንደሆነ ይነግረናል። በተጨማሪም ኃጢአት ሁልጊዜ ከቅጣት

ጋር የተያያዘ እና ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ሰውን ለማዳን ያደረገውን የመቤዠት አገልግሎት ምን እንደሆነ ያስተምረናል።

ትንቢተ ኤርምያስ

መግቢያ

ነቢዩ ኤርምያስ ያገለገለበት ዘመን 627-580 ድረስ ነው። ኤርምያስ የእግዚአብሔር ነቢይ ሆኖ ለይሁዳ ሕዝብ ከነቢዩ ሶፎንያስ ጋር በጻድቁ ንጉሥ በአዮስያስ ዘመነ መንግሥት ከነቢዩ ዕንባቆም ጋር በክፉ ንጉሥ በኢዩአቄም ዘመነ መንግሥት እና ከነቢዩ ኢዩኤል ጋር በይሁዳ የመጨረሻ ንጉሥ በሴዴቅያስ ዘመነ መንግሥት አገልግሏል። ሴዴቅያስ ወደ ዙፋኑ ከመጣበት ከጥቂት ዓመታት በኋላ በ597 ዓ.ዓ. ስባቢሎን ንጉሥ ናቡከደነጾር ላይ ዐመፀ።

ባቢሎናዊያንም በ586 ዓ.ም. ኢየሩሳሌምን ከበቧት። ከተማይቱንም ሆነ ቤተመቅደሱን አቃጠሉ (2ኛ ነገ. 24÷18-25÷21)። ከጦርነቱ ሰማምለጥ አንዳንድ አይሁዶች ወደ ኤዶም አገር ሸሹ፣ ሌሎችም ስውጊያ ውስጥ ሞተው አለቁ፣ በሕይወት ከተረፉት አብዛኛዎቹ ወደ ባቢሎን አገር በምርኮ ተወሰዱ ናቡከደነጾር ጉዶልያስ የሚባለውን ለይሁዳ ቅሪታ ሕዝብ ንጉሥ አደረገው። ነገር ግን ጉዶልያስም ወዲያው ተገደለ። የተቀረው ሕዝብም ወደ ግብጽ ኮበለለ (ኤር. 40-44)

አታላይነትንና ስደትን ማሸነፍ

ኤርምያስ ከካህናት ቤተሰብ የተወለደ የአናቶት ሰው ነበር። አናቶት ከኢየሩሳሌም 4 ማይልስ ርቀት ላይ በስተሰሜን ምሥራቅ የምትገኝ የብንያም ወገን ሕዝብ ከተማ ናት (ኤር. 1÷1)። በሁሉቱ የይሁዳ የመጨረሻ ነገሥታትና በራሱ ቤተዘመዶች አማካይነት ኤርምያስ ብዙ ስደትን ቀምሷል። እንዲያውም የገዛ ወገኖቹም ሊገድሉት ይፈልጉ ነበር (ኤር. 11÷18-23)። እግዚአብሔር አርሱን እንዲህ አስቸጋሪ በሆነ ሁኔታ ውስጥ እንዲያልፍ ማድረጉን በምሬት ይናገራል። በተጨማሪም በብዙ የስቆታ እንጉርጉሮ ሐዘኑን ይገልጻል (ኤር. 12÷1-6፣ 15÷10-21፣ 18÷19-23 እና 20÷1-13)። በእነዚህ አስቸጋሪ ሁኔታዎች ውስጥ በመሆን ለእግዚአብሔር የሚሳነው ነገር እንደሌለ ይገነዘባል። (32÷17-18)

አስተዋጽኦ

I. የኤርምያስ ትንቢቶቹና ጸሎቶቹ (ኤር. 1-20)

ሀ/ ለንስሐ የመጀመሪያ ጥሪ (ኤር. 1-9)

ለ/ ማበረታቻዎቹና ብሶቶቹ (ኤር. 10-20)

II. የኢየሩሳሌምን ውድቀት በተመለከተ የተሰጠ ማስጠንቀቂያ (ኤር. 21-29)

III. የተስፋ እድሳት (የመመለስ) ቃልኪዳን (ኤር. 30-33)

IV. የኢየሩሳሌም የመጨረሻ ቀናት (ኤር. 34-45)

V. በግብፅ አገር ምርኮኛ መሆን (ኤር. 40-45)

VI. በአሕዛብ ላይ የእግዚአብሔር ፍርድ (ኤር. 46-51)

የኢየሩሳሌም መውደቅ ታሪካዊ ሁኔታ (ኤር. 52)

ከሁሉም ነቢያት ለስብከት ተጠርቶ እንደ ኤርምያስ በግልጽነት ያጉረመረመ ነቢይ የለም። በእታላይነት መንፈስ ሕዝቡን ወደ ስህተትና የማይሆን የሰላም ተስፋ እየሰጡ ከሚያስቸግሩት የሐሰት ነቢያት ጋር መታገል ነበረበት። (ም .28 እና 29) በመደብደቡና በመታሰሩም ብዙ መከራ ተቋቁሟል (20÷1-6፣ 37÷1-38÷28)። ጸሎቶቹም ንስሐ ስመግባት ፈቃደኛ ባልሆነው በይሁዳ ሕዝብ ላይ መበሳጨቱንና በስህተት እየተነዳ ሊጠፋ ሳሰው ሕዝብ መቃተቱን የሚገልጹ ናቸው። (ኤር. 7÷1-15፣ 8÷18-9÷1)። በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ ውስጥ ቢሆንም ኤርምያስ ለሕዝቡ የጠለቀ ፍቅር ነበረው። ሕዝቡ በጣዖታት አምልኮ የተሞሉና ሊጠፉ የተዘጋጁ ቢሆኑም ኤርምያስ ይወዳቸዋል፣ ያዝንላቸውማል።

የኤርምያስ ትንቢቶቹና ጸሎቶቹ (ኤር. 1-20)

ኤርምያስ የእግዚአብሔር ነቢይ ይሆን ዘንድ ከመወለዱ በፊት ተመርጧል። የእግዚአብሔርን አወንታዊና አሉታዊ ቃላትን ለመናገር ብቁ ያስመሆኑ ቢሰማውም እግዚአብሔር አበርትቶታል፣ በጠላቶቹም ፊት እንደተመሸገ ከተማ እንደብረትም አምድ እንደናስም ቅጥር ሊያደርገው ቃል ኪዳን ሲገባ እንመለከታለን (ኤር. 1÷17-19) ::

በኢዮስያስ ዘመነ መንግሥት፣ በመጀመሪያው ስብከቱ የሕዝቡን የመጀመሪያ ለእግዚአብሔር ያላቸውን ልዩ ፍቅርና የተሰየ ቅድስና (ኤር. 2÷2-3) አሁን ካሳቸው የእግዚአብሔርን ሕግ መዘንጋት፣ ጣዖትን መከተልና ክንቱና ሐሰተኛ የሆነውን እምነታቸውን (ኤር. 2÷4-37) ያነጻጽራል። እግዚአብሔር በኢየሩሳሌም በመሚሉ የሚመራ መንግሥቱን ይመሠርት ዘንድ ሕዝቡ ኃጢአቱን ተገንዝቦ ወደ እግዚአብሔር ይመለስ ዘንድ ጥሪ ያደርጋል (ኤር. 3÷11-18፣ 4÷1-4)። ሰዎቹ ግን የእግዚአብሔርን መንገድ የሚያውቁ እና ጠቢባን መስለው ሰመታየት ሲሞክሩ እንመለከታለን። ነገር ግን ፍትህን ሲያደርጉ ወይንም አውነቱን ሲናገሩ አንመለከትም። ስለዚህ እግዚአብሔር ኃጢአታቸውን ይቅር አሳላም (ኤር. 5÷1-9፣ 8÷4-9)። የሐሰት ነቢያት «ሠላም አለ» እያሉ ክንቱ ተስፋ እየሰጡ ስላታሰሏቸው ሕዝቡ እግዚአብሔርን መፍራት ተስናአቸዋል (ኤር. 5÷11-13፣ 20-31፣ 6÷13-15፣ 8÷10-12)።

ሕዝቡ በቤተመቅደስ አምልኮም ሁኔታ ተታሏል። ወደ ቤተመቅደስ ከመጡ ሁሉም ነገር የሚለተካከልላቸውም መሰሏቸዋል። ክፉ መንገዳቸውን ቀይረው ድሃ አደጉን መጨቆንን፣ መሥረቅን፣ በሐሰት ቃል መታመንን፣ እና እንግዶችን አማልክት መከተልን ማቆም እንዳለባቸው እግዚአብሔር ይፈልጋል (ኤር. 7÷1-10)። በጉልበታቸው፣ ወይም በሀብታቸው ሳይሆን በእግዚአብሔር ብቻ መመካት አለባቸው

(ኤር. 9÷23-24)። እግዚአብሔር መንገዳቸውንና ሃሣባቸውን ካልቀየሩ እነርሱንም ሆነ ቤተመቅደስን ይደመስሳል (ኤር. 7÷14-15)። ይህም ለኤርምያስ ትልቅ ሀዘን አመጣ። እርሱም በጣም ያዘነው ለኢየሩሳሌም ፈውስ እንደማይገኝላት በማሰብ ነው (ኤሪ.8÷18-9÷1 እና 10÷19-25)።

በይሁዳ ንጉሥ በኢዮአቄም (609-597 ዓ.ዓ.) ዘመን መንግሥት ሕዝቡ በተቀረጹ ምስሎች ማምለካቸው ስህተት እንደሆነ በመጥቀስ ይወቅሳቸዋል (ኤር. 10÷1-5)። እነዚህ ጣዖታት መናገርም መራመድም አይችሉም። ስለዚህም ሰዎችን ከእውነተኛ መንገድ ለማሳሳት የተሠሩ ናቸው። እግዚአብሔር በምድር ሁሉ ለሚኖሩት ሰዎች እምላክ ነው። የአይሁድ ሕዝብም ርስታቸውና ፈጣሪያቸው እርሱ ነው። እነዚህ ጣዖታት መስማት የማይችሉ ደንቆሮዎች፣ መናገር የማይችሉ ዲዳዎች የእውነት ተቃራኒ የሆኑ ነገሮች ናቸው (ኤር. 10÷6-16)። እነርሱን በማምለካቸው ሰዎች/ሕዝቡ የቃልኪዳን አምላካቸውን እግዚአብሔርን አሳዝነውታል ሕብረታቸው ተቋረጠ (ኤር. 11÷1-13)። ስለዚህም እግዚአብሔር የተወደደውን ሕዝቡን ጣላቸው ምድራቸውንም ባዶ አደረገው (12÷6-13)። ነቢዩ ኤርምያስ በእንባና በልቅሶ የሕዝቡን ኃጢአት ተናዘዘ፣ እግዚአብሔርም ምህረቱን እንዲያበዛላቸው ለመነው (14÷7-22)። የእግዚአብሔር ፍርድ የቀረበ ከመሆኑ የተነሳ እግዚአብሔር ግን የነቢዩን ኤርምያስን ጸሎት ማዳመጥ አምቢ አለ (ኤር. 14÷11 እና 15÷1)።

ኤርምያስ የኢየሩሳሌምን ውድቀት በተነበየ ጊዜ ስደት ተከተለው። የዓናቶት ሰዎች ሊገድሉት በፈለጉ ጊዜ ኤርምያስ በጣም ተሳቅቆ አዘኔታውን ገለጠ (ኤር. 11÷18-23)፣ ስለኃጥአን መበልጸግ ቅሬታውን ገለጸ (ኤር. 12÷1-6)፣ ደግሞም ስለዚህ ችግር ያጋለጠውን ትንቢታዊ ጥሪውን ጠላው (ኤር. 15÷10-18)። እግዚአብሔርም ኤርምያስን ጠንካራ እንዲሆን ፍርሃቱን እንዲተው አበረታው፣ አስተካክለውም። ከማጉረምረም ተመልሶ እግዚአብሔር ይጠቀመው ዘንድ ምቹ እንዲሆን ፈለገው። ቢኋላም በተደበደበና በተሰደበ ጊዜ ወደ እግዚአብሔር በጣር ሲጮህ በእርሱ ላይ የመጣበትን አሳዛኝ ሁኔታ መቋቋም እንደማይችል ይናገራል (ኤር. 20÷7-11)። ባይወሰድ ይሻለው እንደነበርና እግዚአብሔርም በጠራው ጊዜ እንዳታሰለው እድርጉ ቆጠረ (ኤር. 20÷71 14-18)።

በዚህን ጊዜ ኤርምያስ የተሰደዩ ምሳሌያዊ ሁኔታዎችን በመፈጸም ተምሳሌታዊ ትምህርቶችን ማስተላለፍ ጀመረ። በኤርምያስ 13÷1-11 የተጠቀሰው የማይጠቅም መታጠቂያ የሚያመለክተው የይሁዳ ሕዝብ በማይጠቅም ሁኔታና ደረጃ ላይ መገኘቱን ሲሆን ኤርምያስ ሚስት እንዳያገባ የተሳሰፈው መልእክት ይሁዳ በምትወድቅበት ጊዜ የሚደርሰውን የሕዝቡን ሃዘን ለማመልከት ነው (ኤር. 16÷1-9)። ሸክላ ሰሪ ገንቦ መሥራቱ እግዚአብሔር አሕዛብን ሁሉ የሚቆጣጠር ሉዓላዊ ሥልጣን ያለው መሆኑን ለማሳየት ነው።

የኢየሩሳሌምን ውድቀት በተመለከተ የተሰጠ ማስጠንቀቂያ (ኦር. 21-29)

በዚህ ክፍል የሚታየው ታሪክ የሚገልጸው ኤርምያስ ከንጉሥ ኢዮአቄም ወይም ሴዴቅያስ ጋር ያላሰፈውን ሁኔታ እንጂ ስብከት አይደለም። ኤርምያስ ለንጉሡ ሴዴቅያስ እግዚአብሔር ኢየሩሳሌምን ይደመስሳል። ከዚህም ማምለጥ የሚቻለው ሰባቢሎናውያን ራስን በማስገዛት ነው ይላል (ኤር.21÷1-10) የይሁዳ ነገሥታት በፍትህ አላስተዳደሩም። በዚህ ፈንታ የንጹሐንን ደም ያፈሳሉ። እግዚአብሔርንም መከተል እምቢ አሉ። ስለዚህም ንስሐ የማይገቡ ከሆነ ሊደመስሳቸው ወሰነ (ኤር. 22÷1-23÷2)። ጻድቃን ቅሬታዎች (መልካሙ በለስ) ወደ ምርኮ ከሄዱት ሰዎች ዘንድ ወደ እገራቸው ይመለሳሉ (ኤር. 24÷1-10)። ከሰባ ዓመት ፍጻሜ በኋላ እንዳንዶች ወደአገራቸው ይመለሳሉ (ኤር. 25÷12፣ 29÷10)። ከዚያም በኋላ እግዚአብሔር ሕዝቡን እንደ አረኛ ያሠማራል። በፍትህ የሚያስተዳድረውን ከዳዊት ሥር የወጣውን መሢሐዊ ንጉሥንም ይልካል (ኤር. 23÷3-8)።

እግዚአብሔርም እርሱ የተናገራቸው እያስመሰለ ሕዝቡን የሚያስቱትን ሐሰተኛ ነቢያትን ያስወግዳል (ኤር. 23÷9-40)። የቤተመቅደሱን መደምሰስ በተነበየ ጊዜ አንዳንዶች ኤርምያስን ሊገድሉት ዘንድ ፈለጉ (ኤር. 26÷1-19)። በኋላም ሐናንያና ሌሎች የሐሰት ነቢያት የኤርምያስን ትንቢት በምርኮ ላይ 70 ዓመት እንደሚቆዩ የተነገረውን ተቃወሙ (ኤር. 28-29)።

የተስፋና የአድሳት (የመመለስ) ቃል ኪዳን (ኤር. 30-33)

ይህ የኤርምያስ የተስፋ ቃል የተሰጠው የሴዴቅያስ ዘመነ መንግሥት መገባደጃ፣ ኢየሩሳሌም በባቢሎናዊያን በተከበበች ጊዜ ሕዝቡ ሁሉ የመኖርን ተስፋ በቆረጠበት ወቅት ነው (ኤር. 32÷1)። የሰው ሁሉ ጉልበት ሲያልቅ (ኤር. 30÷5-7) እግዚአብሔር ባቢሎንን በጉልበት እንደሚደመስሳት ለሕዝቡ ያሰረግጣል (ኤር. 30÷8-11)። ለአሁን ግን እግዚአብሔር ላመጣባቸው ቁስል ፈውስ የለም (ኤር. 30÷12-15)። ነገር ግን ወደፊት እግዚአብሔር ይሁዳን ይፈውሳታል፣ ቅጥሯን እንደገና ይገነባል፣ ከተማዋን ያድሳል ሕዝቡን በደስታ ይሞላል (ኤር. 30÷17-22) ከምህረቱና ከቸርነቱ የተነሳ እግዚአብሔር ለእነርሱ ያሰውን ቃልኪዳኑን ያድሳል። ይህም ቃልኪዳን ዘላለማዊ ይሆናል፣ በልብ ጽላት ይጻፋል (ኤር. 31÷1-3፣ 31-37)። ኤርምያስም እግዚአብሔር የተናገረውን የሕዝቡን መመለስ አመነ። ሁሉም ለእግዚአብሔር የሚቻል እንደሆነና ምንም የሚያቅተው ነገር እንደሌለም ተገንዝቧል። ከዚህም የተነሳ በእምነት ከእጅቱ በዓናቶት መሬት ገዝቷል (ኤር. 32÷6-17)። እግዚአብሔር ምድርን እስከፈጠራትና ሁሉንም የሚቆጣጠር እርሱ እስከሆነ ድረስ የይሁዳን ኃጢአት ማንጻት እንደሚችል፣ ሕዝቡን ወደ መሬታቸው በመመለስ እንደሚያስደስት የመሢሑን ቁጥቋጥ በዳዊት ዙፋን ላይ እንደሚያስቀምጥ እና በቤተመቅደስ አምልኮን እንደሚመሠረት አምኗል (ኤር. 33÷1-22)።

የኢየሩሳሌም የመጨረሻ ቀናት (ኤር. 34-45)

የናቡከደነጾር ሠራዊት ኢየሩሳሌምን በመክበቡ ይህም ሕዝቡን በጥቂት ተስፋ አስቀርቶታል (ኤር. 34÷1)፡፡ በዚህን ጊዜ ሕዝቡ ሁሉ ዕብራዊ ባሪያን ነጻ ለማውጣት እግዚአብሔርም ይምራቸው እንደሆነ በማለት ቃልኪዳን ከእግዚአብሔር ጋር አደረጉ (ኤር. 34÷8-16)፡፡ ከጥቂት ጊዜ በኋላ የግብጽ ሠራዊት ወደ ፍልስጥኤም ክልል ሲመጡ የባቢሎን ሠራዊት ደግሞ እነርሱን ለመዋጋት ብለው ኢየሩሳሌምን ለቀው ወጡ (ኤር. 37÷5-11)፡፡ ሀብታም አይሁዶች ይህን በተመለከቱ ጊዜ ወዲያው ከባርነት የለቀቋቸውን ባሮች መልሰው ወደ ባርነት ማስገባት ጀመሩ፡፡ ለእግዚአብሔር የተናገሩትን ቃላቸውንም ማፍረስ ጀመሩ (ኤር. 34÷11)፡፡ እግዚአብሔርም በእነዚህ ሰዎች ላይ በጣም ተናደደ ምክንያቱም እግዚአብሔርን አላከበሩትምም ደግሞም እልታዘዙትምም (ኤር. 35)፡፡ ንጉሡ ኢዩአቄም የጌታን ቃል የያዘ የኤርምያስን መጽሐፍ ጥቅልል ካቃጠለበት ጊዜ ጀምሮ የሕዝቡም ሆነ ነገሥታቶቹ ለእግዚአብሔር አይታዘዙም ነበር (ኤር. 36)፡፡

ነቢዩ ኤርምያስ በታማኝነት በተከታታይ በይሁዳ ላይ ሊመጣ ያለውን የእግዚአብሔርን ፍርድ እስከተናገረ ድረስ መከሰሱ፣ መደብደቡና በወህኒ መጣሉ በኋላም ይሞት ዘንድ በጉድጓድ መጣሉ ስህተት ነበር፡፡ ኤርምያስ እስከብብቱ በሚደርስ ጭቃ ተውጦ ነበር፡፡ ነገር ግን ኢትዮጵያዊ ጃንደረባና 30 ሰዎች በገመድ ጐትተው አወጡት፡፡

በመጨረሻም የጠላት ሠራዊት ወደከተማይቱ ገባና የአገሪቱን ብዙ ባለሥልጣናትንም ገደላቸው፡፡ የንጉሡን ዓይን ጉልጉሰው አወጡት ዓይነሥውርም አደረጉት፣ የከተማይቱን ቅጥሮችና ቤቶችንም አወደሙ (አር. 39÷1-10)፡፡ በአግዚአብሔር ጸጋ እርዳታ፣ ኤርምያስና የንጉሡ አገልጋይ የነበረው ኢትጵያዊው ጃንደረባ እግዚአብሔር ታምነዋልና መልካም ሆነላቸው (ኤር. 39÷11-18)፡፡

በግብጽ አገር ምርኮኛ መሆን (ኤር. 40-45)

ጐዶልያስ በይሁዳ ለቀሩት አይሁዶች እና ባቢሎናዊያን ኢየሩሳሌምን ሳይወጉአት በፊት ወደ ኤዶምና ሞአብ አገር ለኮበለሉት ሁሉ በባቢሎን ንጉሥ አማካይነት የተሾመ ገዥ ነበር፡፡ ብዙም ሳይቆይ እስማኤል ጐደልያስን ገደለው፡፡ 80 የሚሆኑ ንጹሐን ሰዎችንም አረዳቸው (ኤር. 40÷13-41÷3)፡፡ በከተማይቱ የቀሩት ሕዝብ የባቢሎናዊያንን በቀል ፈርተው ወደ ግብጽ አገር ለመኰብለል ያመች ዘንድ ወደ ቤተልሔም ሸሹ (ኤር. 41÷16-18)፡፡ ወደ ግብጽ ከመሄዳቸው በፊት ግን ይህ የእግአብሔር ፈቃድ እንደሆነ ኤርምያስ ይፀልይላቸው ዘንድ ወሰኑ፡፡ ኤርምያስ የተናገራቸውን ነገሮች ሁሉ እንደሚያደርጉም ቃል ገቡ፡፡ ወደ ግብጽ ከሔዱ እግዚአብሔር እርግማንን እንደሚያመጣባቸው በይሁዳ በእግዚአብሔር ታምነው ከቆዩ እግዚአብሔር እንደሚባርካቸውና እንደሚጠብቃቸው ነገራቸው፡፡ እነርሱ ግን የሚዋሻቸው መስሏቸው እምቢ በማለት ወደግብጽ ሄዱ (ኤር. 40÷1-41÷3)፡፡ በመቀጠልም ባሮክ ብቻ ሲቀር በሁሉም ላይ እግዚአብሔር ቅጣትንና እርግማንን

አመጣባቸው (ኤር. 45÷1-5)፡፡ ምክንያቱም የእግዚአብሔርን ትዕዛዝ በመጣስ ወደ ግብጽ ከመሄዳቸውም ባሻገር ለግብጻዊያን አማልክት ሰውተዋልና (ኤር. 43÷8-44÷30)፡፡

በአሕዛብ ላይ የእግዚአብሔር ፍርድ (ኤር. 46-51)

ምንም እንኳን ይሁዳ ብቻ ብትደመሰስም እግዚአብሔር ይህን ያደረገው በዙሪያው ላሉት ሕዝቦች/አሕዛብ ከፍርድ ነጻ መሆናቸውን ለማስተማር አይደለም፡፡ ይሁዳ ከእግዚአብሔር ጋር የተለየ ግንኙነት ነበራትና ከሌሎች በበለጠ ሁኔታ ተጠያቂ ናት፣ ነገር ግን በእያንዳንዱ ብሔር ውስጥ የሚገኝ እያንዳንዱ ሰው በእግዚአብሔር ፊት ለሚያደርገው ነገር ተጠያቂ ነው፡፡ ይሁዳ እምነቷን ማድረግ ያለባት ነገሥታት ላይ ሳይሆን በእግዚአብሔር ላይ ብቻ ነው፡፡ እግዚአብሔር ኃይለኛውን የግብጽን ሠራዊት በጠንካራው በባቢሎን ሠራዊት አማካይነት ያሸንፋል (ኤር. 46)፣ ከመጠን ያለፈ የሠራዊት ጭፍራ ፍልስጥኤምን ይወራል (ኤር. 47)፡፡ አስደናቂ ጥፋት ትዕቢተኛውን ሞአብን አዋርዶ ልቅሶንና ሀዘንን ያመጣበታል (ኤር. 48)፡፡ አሞን፣ ኤዶም፣ ሶርያ፣ ቄዳር እና ኤላም የእግዚአብሔር ሉዓላዊ አስተዳደሩ ምድራቸውን ሲገዛ ተመሳሳይ የሆነ መከራና ጭንቀት ያገኛቸዋል (ኤር. 49)፡፡

ኤርምያስ ለባቢሎን ሕዝብ መልአክት በላከ ጊዜ ታላቅ ሕዝብ የሆነው ባቢሎንም ይወድቃል ይሳላ (ኤር. 50-51) ከዚያም በኋላ እግዚአብሔር ቅሬታን ሕዝብ ወደ አገራቸው ይመልሳል፡፡

የኢየሩሳሌም መውደቅ ታሪካዊ ሁኔታ (ኤር. 52)

የኤርምያስ መጽሐፍ የኢየሩሳሌምን የመጨረሻ መደምሰስ በመግለጽ ይደመድማል፡፡ በዚህ ምዕራፍ የባቢሎን ንጉሥ የወሰዳቸውን የእግዚአብሔር ቤት ዕቃዎች ዝርዝር፣ ከ37 ዓመት ምርኮ በኋላ ለይሁዳ ንጉሥ ዩአኪን የባቢሎን ንጉሥ ዩርማሮዴክ ያደረገለትን ስናይ የእግዚአበሔርን ምግባርና ምህረቱን እንመለከታለን፡፡

ሥነ-መለኮታዊ መልእክት

እግዚአብሔር የሚጠራቸውን ያበረታቸዋል፣ ቃሉንም ይሰጣቸዋል፡፡ ሰዎች በሐሰተኛ ነቢያትና ሰብክቶቻቸው ሲታለሉ እግዚአብሔርንም መስማት እምቢ ማለት ሲጀምሩ የእግዚአብሔር ፍርድ ቅርብ ይሆናል፡፡

የእግዚአብሔር ወገን የሆኑ ሰዎች ምናልባት በብዙ ስደት ውስጥ ሊያልፉ ይችላሉ፣ ነገር ግን ሰሕዝባዊ፣ ሃይማኖታዊና ኮባለሥልጣናት ሰሚመጣው ተጽዕኖ ራሳቸውን ማስገዛት የእግዚአብሔርን እውነት ከጊዜያዊ ክስተትና ሁኔታ ጋር ማሞቻመች አይናርባቸውም። በአገልግሎት ውስጥ የሚታዩ ግራቶች አንዳንድ ጊዜ አገልግሎትን እንድናቆም ሊያስገድደን ይችላል። ይሁን እንጂ ነገሮችን በአምነትና በጸሎት ወደ እግዚአብሔር ማቅረብ የልብን ሰላም ይሰጣል።

አማኞች እግዚአብሔር አመጸኞችን ሲቀጣ ማዘን አሰባቸው እንጂ መደሰት የሰባቸውም። ሰእግዚአብሔር ምህረትም መጸሰደ ይኖርባቸዋል። እግዚአብሔር በሱዓሳዊነቱ ሁሉን ነገር ይቆጣጠራል። ብርቱ ነገሥታትን ማስወገድ ሰሕዝቡም ይቅርታ በማድረግ ኮምርክ መመለስ ከድካም ማበርታት ይችላል። በእርግጥም ሰእግዚአብሔር የሚሳነው ነገር የለም።

ሰቆቃወ ኤርምያስ

ይህ መጽሐፍ በይሁዳና በተወደደው ከተማ በኢየሩሳሌም ሰሰደረሰው ጥፋት አምበት የልቅሶ መዝሙሮችን በመያዝ የሕዝቡን ሐዘን የሚገልጽ መጽሐፍ ነው። ብዙዎች በ586 ዓ.ዓ. ባቢሎናዊያን ኢየሩሳሌምን ከደመሰሷት ኮጥቂት ጊዜ በኋላ ነቢዩ ኤርምያስ ይህን መጽሐፍ እንደጸፈ ያምናሉ። መዝሙሮቹ ከተማዋ ስትደመሰስ ጸሐፊው የተመለከታቸውን ዘግናኝ እና ጭከና የተሞላበትን ጥፋት የሚያብራሩ ናቸው። መዝሙሮቹም በሕዝቡ ኃጢአት ምክንያት እግዚአብሔር እንዲህ ዓይነት አሠቃቂ ቅጣት እንዳመጣባቸውና እግዚአብሔር ወደፊት በምህረቱ ኮምርክ እንደሚመልሳቸው ይናገራሉ።

የመጽሐፉ አበተዋጽኦ

I. በኢየሩሳሌም መደምሰስ ምክንያት የተከሰተው ሀዘን (ም.1)
II. በኃጢአት ሳይ የተገለጠው የእግዚአብሔር የቁጣ ቀን (ም. 2)
III. ሰእግዚአብሔር ርኅራኄ የተደረገ ጸሎት (ም. 3)
IV. የኢየሩሳሌም መከበብ (ም. 4)
V. እግዚአብሔር ሁኔታውን እንዲያድስ የተደረገ የይቅርታ ጥያቄ (ም.5)

እነዚህ ቅኔዎች (ከምዕራፍ 5 በስተቀር) በቅኔ መልክ ጥበብ በተሞላ መልኩ የተጻፉ ናቸው። እያንዳንዱ ቅኔ በተደጋገመ ሁኔታ የኢየሩሳሌምን ውድቀት በማሳሰብ አይሁዳዊያን ብሔራዊ ጥፋታቸውን እያሰቡ ሀዘናቸውን እንዲገልጹ ተደርገው የተጻፉ ናቸው። በማያሰገርም ሁኔታ ቅኔዎቹ ወይም መዝሙሮቹ ሰደረሰው ጥፋት እግዚአብሔርን የሚወቅሱ ሳይሆኑ እግዚአብሔር ኃጢአትን በቅን የሚፈርድ እንደሆነ ያመሰክታሉ።

I. በኢየሩሳሌም መደምሰስ ምክንያት የደረሰው ሐዘን (ም. 1)

ይሁዳ በምሬት ታሰቅሳሰች ምክንያቱም የአሕዛብ ነገሥታት ባሪያ ሆናሰችና። በጽዮን አምልኮ፣ መሪዎች ካህናት ወይም ሕዝብ ስሰማይኖር ሀዘን በሁሉም ሥፍራ ሆናአል። በእግዚአብሔር ሳይ ኃጢአት ሰለሠሩ እግዚአብሔርም ሰጠሳቶቻቸው አሳልፎ ሰጥቶአቸዋል። የቤተመቅደሱን መርከስና መጥፋት እንዲመለከት፣ በሐዘናቸውም ጊዜ ከእነርሱ ጋር በመሆን አጽን ዘርግቶ እንዲያጽናናቸውና ጠሳቶቻቸውን እንዲቀጣ ይጮሃሉ።

II. በኃጢአት ሳይ የተገለጠው የእግዚአብሔር ቁጣ ቀን (ም. 2)

የእግዚአብሔር የሚነድድ ቁጣው ይሁዳን አሳተረፋትም። መለኮታዊው ጦረኛ ጦርንና ቀስትን ስነዘረባቸው በቤተመቅደሱም ሳይ እሳትን ሰደደበት። ቅጥሮችን፣ በሮችንና ቤተመንግሥታትን አወደመ። ነቢያት፣ መሪዎች ደናግልትና እናቶች

የማቅ ልብስ ለብሰው በአመድ ላይ ተቀመጡ። የሐሰት ነቢያቶችዋ ባዶ ተስፋ ሰጥተዋታልና ጠላቶችዋ ተሳለቁባት ሳቁባትም።

III. ለእግዚአብሔር ምህረትና ርኅራኄ የተደረገ ጸሎት (ም. 3)

የተከሰተው ሁሉ እግዚአብሔር ሕዝቡን ሊቀጣ ካለው ፅቅድ ውስጥ የሆነ መሆኑን ከተገነዘበ በኋላ ሀዘንተኛው ለተስፋ ወደ እግዚአብሔር ይመለሳል። የሚፈልጉትን ለማዳን በታማኝነቱ ታላቅ የሆነ እግዚአብሔር ብቻ ነው። አንድ ጊዜ እግዚአብሔር ቅን ፍርድ በመስጠት ፍትህን ካሳየ ወደ እርሱ ተመልሰው ፊቱን ስሚፈልጉት ርኅራኄው ብዙ ነው። ጠላቶቻቸውን ስሰሚፈርድና አነርሱንም ስለሚዋጃቸው ከአንግዲህ መፍራት የለባቸውም።

IV. የኢየሩሳሌም መከበብ (ም. 4)

ምንም እንኳን ኢየሩሳሌም መልካም ሥፍራ ቢሆንም አንድ ጊዜ ጠላት ከበባ ሲጀምር አጠቃላይ ሁኔታው ተሰዋወጠ። ወርቁ ተወሰደ፣ ሕዝቡ ጨካኝ ሆነ፣ ሀብታም ድሃ ሆነ የካህናት ነጭ ልብስ ወደ ጥቁርነት ተሰወጠ። አንዳንድ ሰዎች ልጆቻቸውን አስከመብላት ደረሱ። አሳት በኢየሩሳሌም ተቀጣጠሰ ምክንያቱም ሕዝቡ በርኩስት አግዚአብሔርን አሳዝነውታል። ጠላቶች ደመሰሷቸው፣ ኤዶምም ደስታውን ገለጠ።

V. እግዚአብሔር ሁኔታውን አንዲያድስ የተደረገ የይቅርታ ጥያቄ (ም. 5)

የመጨረሻው መዝሙር ባሉበት ሁኔታ ውስጥ ነጻነት እንደሌላቸው ይገልጻል። ምግብ የላቸውም የጽዮን ሴቶች ተጉሳቆሉ ከኃጢአታቸውም የተነሳ ደስታ የላቸውም። መዝሙሩ እግዚአብሔር በሕዝብ ሁሉ ላይ ዘላለማዊ ግዛቱን እንደሚያመጣ በማረጋገጥ ይደመድማል። ይህ አውነት እስከሆነ ድረስ እግዚአብሔር ይቅር ብሎአቸው ከምርኮ እንደሚመልሳቸው አርግጠኞች መሆን ይችላሉ።

ሥነ መለኮታዊ መልእክት

- በእግዚአብሔር በቁጣ ክንድ ላይ መውደቅ በጣም የሚያስፈራና ክፉ ነገር ነው። የአግዚአብሔር ቁጣ ኃጢአተኛውን በጽድቅ ይቀጣል። በመከራና በመለኮታዊ ቅጣት መካከል ሰው ንስሐ ከገባውና ምህረት ከፈለገ ከእግዚአብሔር ታማኝነት የተነሳ ተስፋ አለ።

ትንቢተ ሕዝቅኤል

የዘመነ ምርኮ ነቢይ

የአገልግሎቱ ዘመን 593-571 ዓ.ዓ.

የይሁዳ ሕዝብ ወደባቢሎን በምርኮ የተወሰደው በ3 የተለያዩ ጊዜያት ነበር። በኢዮአቄም መንግሥት በ4ኛው ዓመት በ605 ዓ.ዓ. ከይሁዳ የተወሰነ ቁጥር ያላቸውን አይሁዶች ንጉሡ ናቡከደነፆር ወደ ባቢሎን ወሰዳቸው። በዚህን ጊዜ ዳንኤልንና 3ቱን ጓደኞቹን ወሰዳቸው /ዳን. 1÷1-2/። ይህንንም ያደረገው ናቡከደነፆር የግብጽን ሠራዊት በከርከምሽ ጦርነት ባሸነፈበት ወቅት ነበር። ከጥቂት ዓመታት በኋላ ኢዮአቄም በናቡከደነፆር ላይ ማመጽ ጀመረ። በመቀጠል ባቢሎናዊያን (ከለዳዊያን) ኢየሩሳሌምን ወጉአት፣ ንጉሥ ዩአኪንንም ማርከው ወሰዱ፣ ንጉሥ ኢዮአቄም ሞቶ ነበርና። ከእርሱም ጋር ከ10000 የሚበልጡ አይሁዳዊያንን ማርኮ ወሰዳቸው። ይህም በ597 ዓ.ዓ. ሲሆን ነቢዩ ሕዝቅኤልም የተማረከው በዚያን ጊዜ ነበር (2ኛ ነገሥ. 23÷36-24÷17፣ ሕዝ. 1÷2)። ሴዴቅያስ አዲስ ገዥ ሆኖ ተሾመ፣ ነገር ግን ከጥቂት ጊዜ በኋላ እርሱም በናቡከደነፆር ላይ ማመጽ ጀመረ። በመጨረሻም ኢየሩሳሌም በ586 ዓ.ዓ. ላይ ሙሉ በሙሉ ተደመሰሰች (2ኛ ነገሥ. 24÷18-25÷21)። በእነዚህ አስቸጋሪ ጊዜያት ነቢዩ ኤርምያስ በይሁዳ ነቢይ ሆኖ ሲያገለግል ሕዝቅኤል ደግሞ በባቢሎን ተማርከው ለሄዱት አይሁዳዊያን ትንቢት በመናገር ያገለግላቸው ነበር።

ከሕዝቅኤል መጽሐፍ በባቢሎን ምርኮ ላይ ስለነበሩት አይሁዶች የሚታወቀው በጣም ጥቂት ነው። ይህም የሆነበት ምክንያት፣ ሕዝቅኤል በመጽሐፉ እየገለጸ ያለው በይሁዳ አየተከሰቱ ያለውን ነገር በመሆኑ ነው። ይህም የሚያመለክተው ባቢሎናዊያን ሕዝቅኤልን ስለአምነቱ አለማሳደዳቸውንና ባሪያም ያለማድረጋቸውን ነው። በተለያዩ ጊዜያት የእስራኤል ወገኖች መሪዎች በሕዝቅኤል ቤት ሲሰበሰቡ ሕዝቅኤል ከአግዚአብሔር ዘንድ የሆነ ቃል ያካፍላቸው ነበር (ሕዝ. 8÷1፣ 14÷1፣ 20÷1)።

ሕዝቅኤል የተወለደው በንጉሡ ኢዮስያስ በመነ መንግሥት (640-609 ዓ.ዓ.) እንደሆነ ይታመናል። አግብቷል፣ ነገር ግን ልጅ ስለመውለዱ የሚታወቅ ነገር የለም (ሕዝ. 24÷15-18)። ትውልዱ ከካህናት ቤተሰብ እንደሆነና ወደባቢሎን ሲማረክም የ25 ዓመት ሰው እንደነበረ ይታመናል። ዕድሜው 30 በሞላ ጊዜ በኮቦር ወንዝ አጠገብ ሆኖ አግዚአብሔር ለነቢይነት አገልግሎት ጠራው (ሕዝ. 1÷1-3)። የእግዚአብሔር መንፈስም ሞላበት፣ ከዚያም የተነሳ ዲዳ ሆኖ እግዚአብሔር አፉን ሲከፍት ብቻ ይናገር ነበር (ሕዝ. 2÷1-2፣ 3÷24-27)። ሕዝቅኤል በባቢሎን ቆይታው ወቅት ታምሣሌታዊ የምልክት መልእክቶችን ሰጥቷል። በኢየሩሳሌም ምን እንደተፈጸመ የሚያሳዩ ብዙ ራዕዮችንም አይቷል። ከመልእክቶቹም አንዳንዶቹ በኢየሩሳሌም ሊመጣ ያለውን ፍርድ አየተቃወሙ የሚናገሩትን ነቢያት የሚቋቋሙ ናቸው (ሕዝ.

4-24)። ሌሎች መልእክቶቹ ከኢየሩሳሌም መደምሰስ በኋላ በሐዘን ሰተመቱ ምርኮኞች ተስፋና ማበረታቻ የሚሰጡ ናቸው (ሕዝ. 34-48)።

አስተዋጽኦ

I. ሰነቢይነት አገልግሎት የሕዝቅኤል መጠራት (ሕዝ. 1-3)

II. የእግዚአብሔር ፍርድ በይሁዳ ላይ (ሕዝ. 4-24)
ሀ/ ስለጽዮን ውድቀት ምልክቶችና መልእክቶቹ (ሕዝ. 4-7)
ለ/ የእግዚአብሔር ክብር ቤተመቅደሱን ሰቆ መሄድ (ሕዝ. 8-11)
ሐ/ የይሁዳ ኃጢአቶች ለክተማይቷ ጥፋትን ማምጣት (ሕዝ. 12-24)

III. የእግዚአብሔር ፍርድ በአሕዛብ መንግሥታት ላይ (ሕዝ. 25-32)

IV. የይሁዳ መመለስ/መታደስ (ሕዝ. 33-48)
ሀ/ የመታደስ ተስፋና ዳግም ልደት (33-37)
ለ/ በጉግና ማጉግ ላይ ድልን መቀዳጀት (38-39)
ሐ/ የእግዚአብሔር ክብር በአዲሱ መቅደስ (40-48)

እግዚአብሔር ለሕዝቅኤል በተናገረ ጊዜ በተደጋጋሚ «የሰው ልጅ ሆይ» እያለ ይጠራው ነበር። ይህም የሚያመለክተው የሕዝቅኤል ሰብዕናው ከእግዚአብሔር ክብር ጋር ሲተያይ ምንም ዓይነት ተነጻጻሪነት የሌለው መሆኑን ነው። ሕዝቅኤል በራዕይ ያየውን የእግዚአብሔርን ፍጹም ቅድስናውንና ታላቁን ክብሩን ተገንዝቧል። በተመሳሳይ ሁኔታ የይሁዳ ሰዎች ኃጢአት ምን ያህል አስቸጋሪ እንደሆነም አስተውሏል። ሕዝቅኤል ለእግዚአብሔር እንደጠባቂ፣ ሰዎች ንሰሐ ካልገቡ በእግዚአብሔር ፍርድ እንደሚጠፉ የሚያስጠነቅቅ ነበር።

I. ለነቢይነት አገልግሎት የሕዝቅኤል መጠራት (ሕዝ. 1-3)

ከሕዝቅኤል ጋር በምርኮ ላይ የነበሩ አይሁዶች እግዚአብሔር በኢየሩሳሌም ቤተመቅደስ ውስጥ ብቻ እንደሚገኝ አድርገው ይገምቱ ነበር። ስለዚህም የእግዚአብሔር ክብር በምርኮ አገር መገኘትና ለሕዝቅኤልም መታየቱ ትንሽ አስደንግጧቸው ነበር። ሕዝቅኤል እግዚአብሔርን በራዕይ በተሰየ ሁኔታ አይቶታል። የእግዚአብሔርም ክብር በእሳት ውስጥ ነበር። የሚንቀሳቀሰውም በሰማያዊ እንስሶችና በመንኩራኩሮች አማካይነት ነበር (ሕዝ. 1፤4-28)። ይህን ተመልክቶ ሕዝቅኤል እግዚአብሔርን ለማምለክ ራሱን ባዋረደ ጊዜ ልቡ ደንዳና ለሆነው ሰተማረከው ሕዝብ ነቢይ እንዲሆን እግዚአብሔር ላከው። ሕዝቅኤል እንደጊንጥ ከሚናደፈው ከሕዝቡ ተቃውሞ ወይም መልእክቱን ባሰመቀበላቸው መፍራትም ሆነ ተስፋ መቁረጥ አልታየበትም (ሕዝ. 2÷6)፤ 2÷3-7)። ሕዝቅኤል

በዋጠው ጥቅልል ውስጥ ያለውን የእግዚአብሔርን ቃል መስበክ ነበረበት። ይህን የእግዚአብሔርን ማስጠንቀቂያ ቃል ለሕዝቡ የማያስተላልፍ ከሆነ ተጠያቂ እርሱ ይሆናል። እርሱ የማስጠንቀቂያ ቃሱን ተናግሮ ሕዝቡ መሰማት እምቢ ቢሉ እነርሱ ተጠያቂዎች ናቸው (ሕዝ. 3÷17-21)።

II. የእግዚአብሔር ፍርድ በይሁዳ ላይ (ሕዝ. 4-24)

ምንም እንኳን በምርኮ ላይ የሚገኙ ብዙ ሕዝቦች ኢየሩሳሌም እንድትደመሰስ እግዚአብሔር ይፈቅዳል ብለው ባያምኑም ሕዝቅኤል ግን ተምሳሌታዊ ክንውኖችንና መልእክቶችን በመጠቀም የኢየሩሳሌምን መጥፋት ሰማሳመን ይጥራል። በሕዝቡ ክፉ ኃጢአት ምክንያት እግዚአብሔር ሊቀጣ መዘጋጀቱንም አስረግጦ ይናገራል። ኢየሩሳሌም በጠላት የተከበበች መሆንዋን ሰማመልከት ጡብን ወስዶ የኢየሩሳሌምን ሥዕል ስርቶ የተከበበች መሆኗን በምሳሌ አሳይቷል 4÷1-3። በከበባው ወቅት የነበራትን የኢየሩሳሌምን መጥፎ ሁኔታ ሰማመልከት በግራ ጉኑ 390 ቀን ተኝቷል። መጥፎ ምግብም እየበላ ስንብቷል (4÷4-17)። የሕዝቡም ዕጣ ፋንታ በሕዝቅኤል ፀጉር ተመስሏል፣ እንዳንዶች በሰይፍ ሞተዋል፣ ሌሎችም ወደተለያዩ አገሮች ተበትነዋል (5÷1-17)። የእግዚአብሔር ቁጣ ቀን በይሁዳ ላይ በጣም ቀርቧል። ምክንያቱም የይሁዳ ትዕቢት፣ ርኩሰትና አመጽ የእግዚአብሔር ቁጣ እንዲፈጥንባቸው አድርጓል (7÷1-27)። ይህ በደረሰባቸው ጊዜ እርሱ እግዚአብሔር እንደሆነ ያውቁታል። ሰነቢይነት ከተጠራ ከዓመት በኋላ ሕዝቅኤል በኢየሩሳሌም ቤተመቅደስ ውስጥ ሌላ ራዕይ በተሰይም የእግዚአብሔርን ክብር እየ (10÷1-21)።

በባቢሎን ምርኮ ላይ የነበሩ አይሁዶች ብዙዎቹ ሕያውና ልዑል እግዚአብሔር በኢየሩሳሌም በቤተመቅደስ ውስጥ ኖሮአልና እየሩሳሌም አትደመሰሰም ብለው አስበው ነበር። ነገር ግን ሕዝቅኤል በራዕዩ የእግዚአብሔር ክብር ቤተመቅደሱንና ኢየሩሳሌምን ለቆ ሲሄድ ተመሰከተ (9÷3፤ 10÷19፤ 11÷22-25)። እግዚአብሔር ሥፍራውን ለቆ የሄደበት ምክንያት የይሁዳ 70 መሪዎች በቤተመቅደስ ውስጥ ጣዖትን ያመልኩ ስለነበረ ነው (8÷5-18)። እግዚአብሔር ጻድቁን ምልክት አደረገበት፣ ኃጢአተኞችና አመፀኞች ግን ተገደሉ፣ ቤተመቅደሱም ተደመሰሰ (9÷1-11)። ሰይሁዳ የሚቀረው ብቸኛው ተስፋ እግዚአብሔር ኃጢአታቸውን አስወግዶ አዲስ ልብ ሲሰጣቸው ነው (11÷14-21)።

የእግዚአብሔር ፍርድ አያመጣም የሚሰውን የይሁዳን ሕዝብ የተሳሳተ እመለካከት ሕዝቅኤል ይቃወማል (12÷21-28)። በይሁዳ ላይ ፍርድና ቅጣት አይመጣም፣ ሠላም ይሆናል አያሉ ሕዝቡን ወደ ስህተት የሚመሩትን ሐሰተኛ ነቢያትን ያወግዛቸዋል (13÷1-23)። ሰዎች ንሰሐ የማይገቡና ከኃጢአታቸው የማይሰዩ ከሆነ የእግዚአብሔር ሰዎች እንደኖህ፣ ዳንኤልና ኢዮብ ቢፀልዩም

ይሁዳን ለመደምሰስ ካለው ዕቅድና ውሳኔ እግዚአብሔር ብፍጹም አይመለስም (ሕዝ. 14÷1-23)።

ሕዝቅኤል በምሳሌያዊ ንግግሩ ይሁዳን እግዚአብሔር ከሚጠነቀቅላት ልጃገረድ ጋር ያነጻጽራል። ነገር ግን ሙሽሪት ባሏን ጠልታ ሌሎችን ትወዳለች (ይህም ይሁዳ ጣዖትንና ለእግዚአብሔር የማይመቹ ነገሮችን መውደዷን ለማሳየት ነው።) ስለዚህ እግዚአብሔር እንደጋለሞታ ሚስት የምታስቸግረውን ይሁዳን ይቀጣታል። ምክንያቱም ኃጢአተኝነቷ ከአህቷ አስራኤል (የሰሜኑ ክፍል) እንዲሁም ከሰዶምና ገሞራ ኃጢአተኝነት የባሰ ስለነበር ነው (ሕዝ. 16÷1-59)። ይህ ምሳሌ በሕዝቅኤል 23 ላይ ከተሰጠው ከሁለቱ እህቶች አሖላ ማለትም ሰማርያ (የሰሜኑ ክፍል) አስራኤል እና አሖሊባ ማለትም ይሁዳ (የደቡቡ ክፍል) ከኢየሩሳሌም ጋር ተመሳሳይ ነው።

ሕዝቅኤል በሌላው ምሳሌ ደግሞ ታላቅ ንስር (ናቡከደነፆር) (ሕዝ. 17÷3፣ 12) ምንም እንኳን ሌላው ታላቅ ንስር (የግብጽ ንጉሥ 17÷7፣ 17) ይሁዳን ለማገዝ ቢሞክርም ታላቁ ንጉሥ (ናቡከደነፆር) የፍልስጥኤምን ክልል በሙሉ ይቆጣጠራል። በቅርቡም የአንበሳው (ይሁዳ) ከደቦሎችዋ አንዱን (ንጉሥ ዮአኪንን) ወደ ባቢሎን በምርኮ ሊወሰድ ትመለከታለች (ሕዝ. 19÷1-9)። በቅርቡም የወይን ግንድ (ይሁዳ) ከቅርንጫፎችዋ (ነገሥታት) አንዱ ሲሰበር ታስተውሳለች (ሕዝ. 19÷10-14)። ኢየሩሳሌምም በአሳት ላይ እንደተጣደ ብረት ድስት ነው ሕዝቡም እንደሚቀቀል ሥጋ ሆኖአል (ሕዝ. 24÷3-5)። የመጨረሻው የይሁዳን ጥፋት የሚያመለክት ምሳሌ የሕዝቅኤል ሚስት መሞት ነበር። የምትወደውና የሚወዳት ሚስቱ ነበረች ነገር ግን እግዚአብሔር እንዳያዝንላት ነገረው (ሕዝ. 24÷15-20)። በዚያን ጊዜ እግዚአብሔር እውነተኛ አምላክ እንደሆነ ያውቁታል።

ምንም እንኳን የይሁዳ መማረክ አርግጥ ቢሆንም አንድ ቀን እግዚአብሔር የረጅሙን ዝግባ ቁጥቋጦ (መሢሑን) ወስዶ ከፍ ከፍ እንደሚያደርገው ይናገራል (ሕዝ. 17÷22-24)። ሕዝቡም ዳግመኛ ቅዱሱን የእግዚአብሔርን ስም አያረክሱትም። በምርኮም አገር ይሰበሰባቸዋል ፣ ወደ አገራቸውም ይመልሳቸዋል። በዚያን ጊዜም እኔ አምላክ እንደሆንሁና የቀጣኋቸውም እኔ እንደሆንሁ ይገነዘባሉ (ሕዝ. 20÷39-44) ይላል እግዚአብሔር።

በዚህ ክፍል ውስጥ እንደምንመለከተው ይሁዳ ስለኃጢአቱ ዋጋ ከፍሏል፣ ተቀጥቷል። ሰው ሁሉ ለሠራው ኃጢአት ዋጋ እንደሚከፍልም እንመለከታለን። በምርኮ ውስጥ ከነበሩት እንዳዳንዶቹ መካራ የሚያዩት ስለኃጢአታቸው ሳይሆን ስለአባቶቻቸው ኃጢአት እንደሆነ ገምተው ነበር (ሕዝ. 18÷2)። እግዚአብሔርም እውነተኛ ፈራጅ አይደለም ብለው ያጉረመርሙ ነበር (ሕዝ. 18÷29)፣ ነገር ግን

እግዚአብሔር ሲመልስ እያንዳንዱ ሰው መከራን የሚያየው ራሱ ስለሠራው ኃጢአት ነው ይላል (ሕዝ. 18÷4-20)።

III. የእግዚአብሔር ፍርድ በአሕዛብ መንግሥታት ላይ (ሕዝ. 25-32)

ሕዝቅኤል የእግዚአብሔር ፍርድ በአሞን፣ በሞአብ፣ በኤዶምና በፍልስጥኤም እንደሚሆን ከገለጠ በኋላ (ም. 25) ሀብታምና ትዕቢተኛ የሆነች ጢሮስም በእግዚአብሔር እንደምትቀጣ ይናገራል (27)።

እግዚአብሔር የነናዌከደነፆርን መንግሥት አስነስቶ ጢሮስን እንዲያጠፋ ሀብቱንም እንዲወርስ ያደርጋል። ስለዚህም ይህ ትዕቢተኛው የጢሮስ ንጉሥ ራሱን እንደአምላክ ከመቁጠር ተቆጥቦ ሰው መሆኑን መገንዘብ ይኖርበታል (28÷2፣ 6÷11-15)።

ግብጽም ከኤድን ገነት ሥፍራ ጋር ከተመሰለው ደለል የተነሳ በጣም ልቡ ኮርታል (ሕዝ. 29÷1-9፣ 31÷1-9)። ባቢሎናዊያን መጥተው ክተማይቱን ሲደመስሱ ልክ እንደምድረበዳ ይሆናል (ሕዝ. 29÷9-30÷26) ሕዝቅኤል በመቀለድ ለግብጽ ንጉሥ ሞት ሙሾ አውርዷል (ሕዝ. 32÷1-8)። የግብጽንም ሁኔታ ወደ ሲዓል እንደመውረድና ሌሎች ነገሥታት እንደተዋረዱ መዋረድ አድርጉ ያቀርባል (ሕዝ. 32÷21-32)።

IV. የይሁዳ መመለስ/መታደስ (33-48)

የሕዝቅኤል የተሰፋ መልእክቶች መጀመርና የእርሱም ዲዳ መሆን ማክተም ተጋጣሚ/የአንድ ጊዜ/ክሰቶች ሲሆኑ ክስተቱም የተፈጸመው ባቢሎናዊያን ለመጨረሻ ጊዜ ኢየሩሳሌምን መደምሰሳቸውን በሰማ ጊዜ ነበር (ሕዝ. 33÷21-22)። ይህም ክስተት በምርኮ ላይ የነበሩትን ሰዎች ተስፋ የሚያጨልምና «ኢየሩሳሌም አትጠፋም» የሚለውን ክንቱ እምነታቸውን የሚያጋልጥ ሆነ። ወደ ይሁዳ የመመለስ ተስፋ ይፈጸም እንደሆነ ማንጉራጉር ጀመሩ።

በዚህ ሁኔታ ውስጥ ሕዝቅኤል እስካሁንም በምርኮ ላይ ለሚገኙት ሰዎች ትንቢት ተናጋሪ (ጉበኛ/ጠባቂ) እንደሆነ ተነገረለት (ሕዝ. 33÷1-16)። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የሕዝቅኤል መልእክት ተስፋ የሚሰጥ ሆነ። እግዚአብሔር ከቀጣቸው በኋላ ይሁዳን አንድ ቅን እንደሚሰበስብና ወደ አገራቸው እንደሚመልስ ይናገራል። ባሪያውን ዳዊትን ንጉሥ ያደርግላቸዋል። የሰላም ቃልኪዳኑን ያድሳል፣ አዲስ ልብ ይሰጣቸዋል፣ ክኃጢአታቸው ያነጻቸዋል። ደግሞም ይባርካቸዋል (ሕዝ. 34÷1-31፣ 36÷22-38፣ 37÷15-28)። በዚያን ጊዜ ጌታቸው እግዚአብሔር እንደሆነ ይገነዘቡታል።

የይሁዳን ሰዓቶች እግዚአብሔር ያሸንፋል። በይሁዳ ውድቀት የተደሰተችውን ኤዶምን ጭምር እግዚአብሔር ይቀጣል። ይሁዳ በመውደቋ ደስተኛ ከመሆንም አልፎ የይሁዳን መሬት ሰመውሰድ ስትቃጣ ነበር (ሕዝ. 35÷1-36÷15)። ሰሙን ሰመተደስ እግዚአብሔር ጎግንና ማጎግን ሁሉ ሲደመስስ የአሕዛብ መንግሥታት ሁሉ እርሱ ብቻ እምላክ እንደሆነ ይገነዘባሉ (ሕዝ. 38-39)። በዚህ ክፍል ጉግና ማጉግ ተብለው የተጠቀሱት በዓለም ያሉትን ክፉ መንግሥታትን የሚወክሉ ናቸው የሚል አመለካከት አለ። በእርሱ ግን እነዚህ የእግዚአብሔርን ሕዝብና እግዚአብሔርን የሚቃወሙ ኃይላት ናቸው። በዚህ ክፍል ዋናው መልእክት ግን ማንኛውም ኃይል የእግዚአብሔርን ሕዝብ ይህ ሲያስቀር አይችልም እግዚአብሔር ያሸንፋቸዋልና።

የመጨረሻው ክፍል (40-48) ከምርኮ ሰሚመለስ ሕዝብ ለአምልኮ የሚሆን ትልቅ ቤተመቅደስ መለኪያ ገለጻ የያዘ ክፍል ነው። ሰካህኑ ሕዝቅኤል ከእግዚአብሔር ጋር ወደነበረው ጉብረትና ግንኙነት ሰመመለስ በጣም ጠቃሚ ሁኔታ ነው። የሄደው የእግዚአብሔር ክብር ወደቤተመቅደሱ መመለስ እስደናቂ የእግዚአብሔር ሥራ መጠናቀቁን ጠቀሜታ የሚያመለክት ነው (ሕዝ. 43÷1-5)። ከሳዶቅ ቤተወገን የሆኑ ሌዋዊ ካህናት በመቅደሱ ውስጥ ያገለግላሉ፣ የሰላም አሰቃም ሕዝቡን ይገዛል (ሕዝ. 43÷18-44÷31)። ሕዝቡ የደስታ ግብዣውን በቤተመቅደስ ውስጥ ሆኖ ያከብራል (ሕዝ. 46)። የከተማይቱ ስም «እግዚአብሔር በዚያ አለ» ይባላል (ሕዝ. 48÷35)። ምድሪቱም ለየነገዱ ይከፋፍላል፣ ንፁህ ወንዝም ከኢየሩሳሌም ጀምሮ እስከሙት ባሕር ከዚያም አልፎ ይፈሳል (45÷-8፣ 47-48)።

ሥነ መለኮታዊ መልእክት

አንድን ሰው የእግዚአብሔርን አስደናቂውን ክብር ማየት እንዲበግድለት፣ እንዲያመልከውና በፈቃደኝነት እግዚአብሔርን እንዲታዘዘው ያደርጋል። አማኞች ኃጢአተኞችን ከሚመጣው ከእግዚአብሔር ፍርድ የሚያስጠነቅቁ የእግዚአብሔር ጉበኞች/ጠባቂዎች ናቸው። አንድ ጉበኛ/ጠባቂ ሕዝቡን ከሚመጣው ፍርድ እንዲያመልጡ የማያስጠነቅቅ ከሆነ በእግዚአብሔር ዘንድ ተጠያቂ ነው።

እግዚአብሔርን ካልተገነዘቡትና በታማኝነት ካላመለኩ እግዚአብሔር የራሱን ሕዝብና የእምልኮ ሥፍራዎችን ያስወግዳል። እግዚአብሔር የዓለም ሁሉ ገዥና ባለሥልጣን ነው፣ ስለዚህም የማይታዘዙትንና የሚያምጹትን የአህዛብን መንግሥታት ሁሉ ያጠፋል። እግዚአብሔር ጻድቅ ፈራጅ ሰለሆነ እያንዳንዱን ሰው በሠራው ኃጢአት ምክንያት ይቀጣል።

እግዚአብሔር ቃል ኪዳኑን ይጠብቃል፣ ሕዝቡን ከኃጢአታቸው ያነጻል፣ ወደአገራቸው ይመልሳል፣ አዲስ ልብና አዲስ ኪዳን ይሰጣቸዋል። እውነተኛ አምልኮን ይሰጣል፣ መሢሐቸውን ያመጣላቸዋል።

የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች የሕዝቅኤልን መጽሐፍ ያነበቡ መሆናቸውን ሲያረጋግጡ እንመለከታለን። በራዕይ 4÷1-11 የሐዋርያው ዮሐንስ ሰለእግዚአብሔር ክብር የሰጠው ገለጻ በሕዝቅኤል ምዕ. 1 ላይ ከተሰጠው ገለጻ ጋር በቅርበት ይመሳሰላል። ዮሐንስ በራዕይ 10÷8-11 ላይ የመጽሐፉን ጥቅልል መዋጡ ከሕዝቅኤል ልምምድ ጋር ተመሳሳይ ነው።

ኢየሱስና ጳውሎስም የጠባቂ ወይም የጉበኛ ኃላፊነትን በተመለከተ የሕዝቅኤልን አመለካከት ተቀብለዋል (ማቴ. 10÷5-15፣ ሐዋ. 18÷6፣ 20÷26)። ጎግና ማጎግ በተጨማሪ በራዕይ 20÷8 ላይ ተጠቅሷል። ደግሞም አዲሲቱ ኢየሩሳሌም ዮሐንስ ባየው ራዕይ ውስጥ የምትካተት ሲሆን የኢየሩሳሌም መታደስ በሕዝቅኤል መጽሐፍም አለ።

ትንቢተ ዳንኤል

የአገልግሎት ዘመኑ 605-535 ዓ.ዓ.

ዘመነ ምርኮ ነቢይ

ናቡከደነፆር በትረ መንግሥቱን የጨበጠው በ605 ዓ.ዓ. ነበር። በዚሁ ዓመት ነበር የግብጽን መነግሥት አሸንፎ ባቢሎንን የዓለም ገዥ አገር ያደረጋት። ከግብጽ ጋር ተዋግቶ ካሸነፈ በኋላ ወደኢየሩሳሌም ሄዶ ዳንኤልንና ጓደኞቹን ከብዙ ሕዝብ ጋር ማርኮ ወደባቢሎን ወሰዳቸው (ዳን. 1÷1)። በ597 ዓ.ዓ. ወደይሁዳ ተመልሶ ሄደ ንጉሥ የኢኮንን አሸንፎ ነቢዩ ሕዝቅኤልን ጨምሮ ከአሥር ሺህ የሚበልጡትን አይሁዳዊያንን ለሁለተኛ ጊዜ ማርኮ ወደባቢሎን ወሰዳቸው። በ586 ዓ.ዓ. የይሁዳ ንጉሥ ሴዴቅያስ በናቡከደነፆር ላይ አመጸ። በዚያን ጊዜ ንጉሡ ናቡከደነፆር ኢየሩሳሌምን ሙሉ በሙሉ ደመሰሳት። በመጽሐፉ ውስጥ ያልተጠቀሱት 3 (ሦስት) ነገሥታት ለአጫፋር ጊዜያት ናቡከደነፆርን ተክተው ነገሰዋል። ከዚህም የመጨረሻው ንጉሥ ማርዱክስ ከተባለው ጣዖት ይልቅ የጨረቃ አምላክ የተባለውን ሲን አምላኪ ነበር። ሰሙም ነቦኒደስ (556-539 ዓ.ዓ.) በመባል ይታወቃል። እርሱም ብልጣሶር በተባለው ልጁ ተተካ።

በ539 ዓ.ዓ. የፋርስ ንጉሥ ቂሮስ የባቢሎንን መንግሥት አሸነፈ። ከዚያም የተማረኩት አይሁዶች ወደ አገራቸው ወደ ኢየሩሳሌም እንዲመለሱ አዋጅ አወጣ (ዕዝራ 1÷1-6)። ወደ 50000 የሚሆኑ ወደ አገራቸው ሲመለሱ ዳንኤልና ሌሎች በባቢሎን ቀሩ።

ዳንኤልና 3ቱ ጓደኞቹ በመጀመሪያ ምርኮ ጊዜ የመጡ ከተማረና ንጉሣዊ ቤተሰብ የተወለዱ የኢየሩሳሌም ሰዎች ናቸው (ዳን. 1÷3)። እግዚአብሔር በምርኮ አገር ያሉትን ሕዝቡን በጥንቃቄ ጠብቆአቸዋል፤ ይህንንም ያደረገው ዳንኤል በባቢሎን ምንግሥት ለ70 ዓመታት በሥልጣን ላይ ሆኖ ባሳደረው ተጽዕኖ አማካይነት ነበር። ምንም እንኳን ዳንኤል በሕይወቱ ብዙ መከራ ማለትም በአናብስት ጉድጓድ ውስጥ እስከመጣል ቢደርስም መልካምነቱን አስመስክሯል (ዳን. 5÷11-16)። ይህን ዝናውን የፋርስ መነግሥት ባቢሎንን አሸንፎ ሥልጣኑን በወሰደበት ጊዜም አስጠብቋል።

የዳንኤል መጽሐፍ፤ ዳንኤል ከባለሥልጣናት ጋር የነበረውን ግንኙነት፤ እና እግዚአብሔር በምድር ሕዝብ ሁሉ ላይ እንዴት እንደሚገዛ የሚያመለክቱ የተለያዩ ራዕዮችን የያዘ መጽሐፍ ነው።

አስተዋጽኦ

I. እግዚአብሔር የአሕዛብን መንግሥት ሁሉ ይገዛል (ዳን. 1÷1-6÷28)
   ሀ. እግዚአብሔር በባቢሎን አገር ለዳንኤል ጥበብን ሰጠው 1÷1-21
   ለ. የእግዚአብሔር መንግሥት ሌሎችን መንግሥታት ሁሉ ይደመስሳል(2÷1-49)
   ሐ. እግዚአብሔር 3ቱን የዳንኤል ጓደኞች ከእቶን እሳትም ይታደጋቸዋል (3÷1-31)
   መ. እግዚአብሔር ነገሥታትንና ሰውን ሁሉ ይገዛል (4÷1-37)
   ሠ. እግዚአብሔር የባቢሎን መንግሥት እንዲያከትም አድርጓል (5÷1-31)

II. ለተሰደዱት ሕዝቡ የእግዚአብሔር ጥንቃቄ (ዳን. 7÷1-12÷13)
   ሀ. የተሰደዱት ቅዱሳን መንግሥቱን ይወርሳሉ (7÷1-8÷27)
   ለ. ለእስራኤል ይቅርታና መታደስ አንዲሆን የተደረገ ጸሎት (9÷1-27)
   ሐ. የጦርነትና የሃዘን ጊዜያት (10÷1-12÷13)

የዳንኤልን መጽሐፍ ሁሉት የሥነ-ጽሑፍ ባህርይ መኖር ልዩ ያደርገዋል። ዳንኤል 1÷1-2÷4 እና ዳንኤል 8-12 እንደሌሎቹ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍት ሁሉ በዕብራይስጥ ቋንቋ የተጻፈ ነው። ነገር ግን በዳንኤል 2÷4-7÷28 የተጻፈው በአራማይክ ቋንቋ ነበር። ይህ ቋንቋ በጊዜው ዓለም አቀፋዊ ዕውቅና በማግኘት ያገለግል ነበር። ይህ ሥፋብ የሚያመለክተው ዳንኤል መጽሐፉ ዕብራዊያን ባልሆኑ ሰዎችም እንዲነበብ መፈለጉን ነው። ሌላው ልዩ የሚደርገው ነገር ልዩ የሆኑ እንስሳትና ተክሎች፣ ምሳሌአዊ ቁጥሮችና መልክች ደግሞም ስለወደፊቱ ጦርነትና ስደት ጠለቅ ያሉ ትንቢቶችን መያዙ ነው።

ምንም እንኳን የነቢዩ ዘካርያስ መጽሐፍ የተለያዩ መገለጦችንና ራዕዮችን የያዘ ቢሆንም የዳንኤል መጽሐፍ ግን በበለጠ ሁኔታ እንደአዲስ ኪዳን መጽሐፍት (ራዕይ መጽሐፍ) ብዙ ራዕዮችንና መገለጦችን የያዘ መጽሐፍ ነው። ከእነዚህ ምሳሌያዊ መገለጦችና ራዕዮች በዳንኤል ያልተተረጐመ ካሉ ምናልባትም በመጽሐፉ አጠቃላይ መልዕክት ላይ ምንም ለውጥ የማያመጡ ቢሆኑ ነው።

ለዚህም ዳንኤል ትርጉሙን ያልሰጠውን መገለጥ ክፍል ለንተረጉም ዳንኤል ያልሰጠውን ትርጉም እንዳንሰጥ ከፍተኛ ጥንቃቄ ማድረግ ይኖርብናል። በእግዚአብሔር ወይንም በመልእክ ካልተተረጐመ በስተቀር ጠቢብና አዋቂ የሆነ

ዳንኤል እንኳን የራዕዩን ቀጥተኛ ትርጉም ማወቅ አይችልም ነበር (ዳን. 7÷16፣ 8÷27፣ 12÷8-9)።

I. በአሕዛብ መንግሥታት ሁሉ ላይ የእግዚአብሔር እገዛዝ (ዳን. 1÷1-6÷28)

ዳንኤል እና ሦስቱ ጓደኞቹ (ሲድራቅ፣ ሚሳቅና አብድናጎ) ለሦስት ዓመታት የባቢሎንን ቋንቋ፣ ባህል፣ የላቀ ጥበብ፣ ሃይማኖትና ታሪካዊ የሥነጽሑፍ ትምህርት እንዲማሩ ተመረጡ። ለዚህ በመንግሥት እየተረዱ ለሚሰጠው የትምህርት ዕድል የሚመረጡ እጅግ መልከ መልካም የሆኑ ጥበብ የሞላባቸውና በቤተ መንግሥቱ ለማገልገል ብቃት ያላቸው ሰዎች ናቸው (ዳን. 1÷4-5)። ዳንኤልና ጓደኞቹ ከንጉሡ መብል ቢበሉ እንደሚያረክሳቸው በመገንዘብ በእምነት እምቢ አሉ። (ምናልባት ምግቡ ለአሕዛብ ጣዖት የተቀደሰ ሊሆን ይችላል)። ከዚህም የተነሳ አለቃቸውን በማግባባት ለ10 ቀናት ጥራጥሬንና ውሃን ብቻ ይመገቡ ዘንድ ዳንኤል ጠየቀ (ዳን. 1÷8)። እግዚአብሔርም የዚህን ታማኝ ወጣት መስጠቱን ተመልክቶ መልካም ጤናና ብዙ ጥበብን ሰጣቸው። ከሌሎች ተማሪዎች ሁሉ ከባቢሎን ጠቢባንም አሥር ጊዜ የሚበልጥ እውቀትና ጥበብ ተሞሉ (ዳን. 1÷17-21)።

በነገሠ በ2ኛ ዓመቱ ናቡከደነፆር አስቸጋሪ ሕልም ተመለከተ። ሕልሙም በድንጋይ የተከሰከሰ ታላቅ ምስል ነው። የባቢሎን ጠቢባንና አስማተኞች ሕልሙን መግለጥ ያለመቻላቸውን እሜን ብለው ተቀበሉ (ዳን. 2÷11)። እማልክቶቻቸው ሕልሙን ለመግለጥ ችሎታ የላቸውምና። ናቡከደነፆርም የእገሩን ጠቢባን፣ ዳንኤልንና ጓደኞቹንም ጨምሮ ለመግደል ወሰነ። ዳንኤል ስለእግዚአብሔር ፊት ሆኖ ስለይቅርታውና ምህረቱ በጸለየ ጊዜ እግዚአብሔር ራዕዩን ከነትርጉሙ ገለጠለት። ዳንኤልም እግዚአብሔርን ከፍ ከፍ አደረገ፣ ምክንያቱም ጥበብና ኃይል ስለተሰጠው ምስጢሩን ለሰው መግለጥም ተችሎታልና ነው (ዳን. 2÷20-23)። ዳንኤልም ለንጉሡ ምስጢሩን መግለጥ ጀመረ። እግዚአብሔር በገለጠለት መጠን ለናቡከደነፆር ራዕዩንና ትርጉሙን ገለጠው የምስሉ ራስ ወርቅ ነበር፣ እርሱም የሚወክለው ናቡከደነፆርን ነበር (ዳን. 2÷28፣ 36-38)። የተቀሩት የምስሉ ክፍሎች ቀጥሎ የሚነግሡትን ደካማ መንግሥታትን የሚያመለክቱ ናቸው። የመጨረሻው መንግሥት ግን ዘላለማዊው የእግዚአብሔር መንግሥት ነው (ዳን. 2÷44-45)። ሕልሙን መተርጉም ስለቻለ

ዳንኤልና አምላኩ እግዚአብሔር ተከበሩ፣ የዳንኤልም ሦስቱ ጓደኞቹ እዲስ ሥራ ተሰጣቸው።

ከጊዜ በኋላም ናቡከደነፆር የወርቅ ምስል ምናልባትም የራሱን ምስል በባቢሎን አስተከለ። የእገሩ ሕዝብ መኳንንቶችና ባለሥልጣናት ሁሉ የጊዜው የፖለቲካ መሪዎች ሁሉ ለምስሉ እንዲሰግዱለት ትዕዛዝ ወጣ (ዳን. 3÷1-5)።

ሲድራቅ ሚሳቅና አብድናጎ ግን ለእምላካቸው ለእግዚአብሔር ስግደትንና አምልኮን ከማቅረብ በስተቀር ለሌላ ለማንም እንደማይሰግዱ ቆረጡ። ውሳኔአቸውን ለማስቀየር ማንኛውም ዓይነት ጉዳት ቢደርስባቸውም፣ አልፎ ተርፎም በእሳት ውስጥ ቢጣሉም በሚያደን እምላክ ታምነው እምቢታቸውን ገለጡ። በዚህም ምክንያት በእቶኑ እሳት ውስጥ ተጣሉ። የእግዚአብሔርም መልአክ ከእቶኑ እሳት እዳናቸው ለሁለተኛ ጊዜ ናቡከደነፆር የእግዚአብሔርን ታላቅነትና የበላይነት ተገነዘበ (ዳን. 3÷24-30)።

ምንም እንኳን ስለእግዚአብሔር ታላቅነት ብዙ ምስክሮችን (ማረጋገጫዎችን) የተመለከተ ቢሆንም ናቡከደነፆር ትዕቢተኛ ስው ነበር። በመጨረሻም እግዚአብሔር አዋርዶት እርሱ ብቻ በሰው ሁሉ ላይ ገዥና ባለሥልጣን መሆኑን አሳየው (ዳን. 4÷17፣ 25÷32)። በዳንኤል 4÷10-27 ባለው ክፍል የተመለከተው የትልቁ ዛፍ መደምሰስ ራዕይ በራሱ ተፈጸመ። እርሱም ተዋረደ እንደእንስሳም ሆነ (ዳን. 4÷28-33)። ከጊዜ በኋላ ወደማስተዋልና ወደዙፋኑ ተመለሰ፣ እግዚአብሔርንም አመሰገነ ከፍ ከፍም አደረገው አከበረውም። እግዚአብሔር ብቻ ኃይለኛ፣ እውነተኛ ጻድቅ እንደሆነ መሰከረ ይህንም የተናገረው እግዚአብሔር ትዕቢተኛውን በማዋረድ የተዋረዱትን ከፍ ከፍ ሲያደርግ በተመለከተ ጊዜ ነበር (ዳን. 4÷34-37)።

ናቡኒደስ የተባለ የባቢሎን ንጉሥ ብልጣሶርን ተክቶ ከባቢሎን ወደ ሌላ ሥፍራ በሄደ ጊዜ ከተማይቷ በጦርነት ውስጥ ብትሆንም ብልጣሶር ለመኳንንቱ ትልቅ ግብዣ አዘጋጀ (ዳን. 5÷1-4)። በዚህ በስካር ግብዣ ጊዜ የተጠቀሙባቸው የመጠጥ ዕቃዎች ከኢየሩሳሌም ቤተመቅደስ የተወሰዱ ሃወርቅና የነሐስ ዕቃዎች ነበሩ። በዚህን ጊዜ የእገራቸውን ጣዖታት እያመሰገኑ የእግዚአብሔርን ቤት ዕቃዎች ያረክሱ ነበር። በግብዣው ሂደት ውስጥ የሰው እጅ ጣቶች ወጥተው በንጉሡ ቤት በተሰለነው ግንብ ላይ ሲጽፉ ንጉሡ ብልጣሶር ተመለከተ (ዳን. 5÷5)። መልዕክቱንም ለዳንኤል በስተቀር ማንም ማንበብ አይችልም ነበር። መልዕክቱም እግዚአብሔር የባቢሎንን ዘደል እንደቆጠረ እና እንደመዘነ ባቢሎንም በሚዛኑ ዝቅተኛ እንደሆነ የሚያመለክት ነበር። ስለዚህም እግዚአብሔር መንግሥቱን (ሁለት መንግሥታት) ለሜዶንና ለፋርስ ከፈለ (ዳን. 5÷25-28)። ይህ ትንቢት በዚያው ሌሊት (በ539 ዓ.ዓ.) ተፈፀመ። ምክንያቱም በዚያው ሌሊት ንጉሡ

ብልጣሶር በሜዶንና በፋርስ መንግሥት አማካይነት ተገደለ:: መንግሥቱም ተከፈለ ሜዶናዊው ዳርዮስ ሥልጣኑን ወሰደ (ዳን. 5÷30-31):: የባቢሎን መንግሥት መውደቅም ከብዙ ጊዜ በፊት በነቢዩ ኢሳይያስ የተተነበየውን ትንቢት (ኢሳ. 13 እና 14) እና (በኤርምያስ 50 እና 51) የተተነበየውን ትንቢት ፍፃሜ ሲሆን እንመለከታለን::

የፋርስ መንግሥት ባቢሎንን በወሰደ ጊዜ አገሪቱን በሙሉ ለማስተዳደር እንዲመች በአዲስ መልኩ አደረጀ:: በዚህን ጊዜ አገሪቱን በ120 ክፍለግዛቶች (መሳፍንቶች) ሥር ከፋፈለ:: በሁሉም ላይ ሦስቱ አለቆችን ሾመ (ዳን. 6÷1-2):: ዳንኤል በንጉሡ በጣም የተከበረ ከመሆኑም የተነሳ ከ3ቱ አለቆች አንደኛው ነበር:: ከዚህ የተነሳ ሌሎች በእርሱ ላይ ስህተት ለማግኘት ፈለጉ:: በመጨረሻም ከንጉሡ በስተቀር ማንንም ሰው ወይም ማንኛውንም አምላክ ጠያቂ ቢኖር እንዲቀጣ ከንጉሡ ትዕዛዝ እንዲወጣ አደረጉ (ዳን. 6÷7):: እንደዘወትር ልማዱ ዳንኤል ወደ እግዚአብሔር ሲፀልይ ተይዞ ተከሰሰ፣ በአናብስት ጉድጓድም እንዲጣል ተደረገ:: እግዚአብሔር በአስደናቂ ሁኔታ መልአኩን ልኮ የአናብስትን አፍ ዘግቶ ዳንኤልን አዳነው (ዳን. 6÷22):: ንጉሡም በዳንኤል መዳን ተደስቶ ጠሳቶቹን በአናብስት ጉድጓድ አስወረወረ አናብስትም ሰባብረው ዘሉአቸው::

II. ለተለደደው ሕዝቡ የእግዚአብሔር ጥንቃቄ (ዳን. 7÷1-12÷፤13)

የመጽሐፉ ሁለተኛው ክፍል እግዚአብሔር በሕዝቡ ሁሉ ላይ ያለውን ሉዓላዊ ቁጥጥሩን በራዕይ መልክ የሚያሳይ መልዕክት የያዘ ነው:: ነገር ግን የመልእክቶቹ የትኩረት አቅጣጫ በጣም ከባድና አስጨናቂ በሆነው ስደት ውስጥ እግዚአብሔር የራሱን ሕዝብ እንዴት እንደሚጠብቃቸው ነው:: በብልጣሶር አገዛዝ ጅማሬ ከባሕር ውስጥ ለለሚወጡ 4 እንስሳት (አራዊት) ራዕይ አየ (ዳን. 7÷1-8):: ይህም ራዕይ በምዕራፍ 2 ናቡከደነፆር ካየው ራዕይ ጋር ተመሳሳይ ነበር:: በምዕራፍ 7÷1-8 ባለው ራዕይ ትኩረቱ በአራተኛው አውሬ ላይ ነበር:: ይህ አውሬ ግን በቁጣና በትዕቢት የተሞላ ነበር:: ነገር ግን በዘመናት የሽመገለ፣ ኃያሉ እግዚአብሔር አራዊትን ደምስሶ ሁሉንም የመግዛትን ሥልጣን ለሰው ልጅ (ሰመሂሕ) ሰጠው:: የምድር ሕዝብ ሁሉ ለእርሱ እንዲገዙለት አደረገ (ዳን. 7÷9-14):: ግዛቱም የማያልፍ የዘላለም ግዛት ነው:: ይህ ራዕይ የሚያጽናና ራዕይ ነበር:: ምክንያቱም የእግዚአብሔር ቅዱሳን የእግዚአብሔርን መንግሥት እንደሚወርሱ ማረጋገጫ የሚለጥ ነበርና (ዳን. 7÷18፣ 27):: በተጨማሪም ራዕዩ በጣም የሚረብሽ እና የሚያውክ ነበር፣ ምክንያቱም የመጨረሻው አውሬና ትንሹ ቀንድ በሚገዙበት ጊዜ የእግዚአበሔር ቅዱሳን በከባድ መከራ ውስጥ እንደሚያልፉ ይናገራል (ዳን. 7÷8፣ 19-25):: ይህ ትንሹ ቀንድ ብዙ ጊዜ በዮሐንስ ራዕይ 13 እና 17 ላይ ከተገለጸው ከከርስቶስ ተቃዋሚ ጋር ይመሳሰላል::

ከሁለት ዓመት በኋላ ዳንኤል ተመሳሳይ ራዕይ አየ:: በራዕዩም አውራ በግ፣ አውራ ፍየልና ታናሹ ቀንድ ሲዋጉነበር (ዳን. 8÷1-8):: አውራው በግ የሜዶንና የፋርስ መንግሥትን ይወክላል (ዳን. 8÷20):: አውራው ፍየል የግሪክ ንጉሥን ይወክላል (ዳን. 8÷21):: ነገር ግን ቁጠኛውና ታናሹ ቀንድ ማን እንደሆነ አልተገለጸም:: እርሱ ወደፊት ከሚነሡት ነገሥታት አንዱ ነበር (ዳን. 8÷17፣ 19):: በትዕቢት የተሞላ፣ ራሱን ከእግዚአብሔር ጋር የሚያስተካክል፣ የእግዚአብሔርን ቅዱሳን ለተወለነ ጊዜ በኃይል የሚያሳድድ መንግሥት ነበር (ዳን. 8÷9-14፣ 23-26):: በመጨረሻም ይህ ንጉሥ በእግዚአብሔር ይሸነፋል (ዳን. 8÷25)::

ይህ ትንሹ ቀንድ ብዙውን ጊዜ በ165 ዓመተ ዓለም አካባቢ ብዙ አይሁዶችን ከገደለና ካሳደደ ከግሪክ ንጉሥ አንቲዩከስ ኢፒፋነስ ጋር ተመሳስሏል::

በኋላም በከለዳዊያን መንግሥት አገዛዝ ዕድሜው 80 ዓመት የሞላ ሽመግሌው ዳንኤል በኤርምያስ 25÷11፣ 12፣ 29÷10 ያለውን ክፍል እግዚአብሔር ሰባው ዓመት ሲፈጸም ሕዝቡን ወደ ኢየሩሳሌም እንደሚመልስ አነበበ (ዳን. 9÷1-2):: በ605 ዓመተ ዓለም ወደ ምርኮ መወሰዱንም አስታወሰ:: አሁን ደግሞ 538 ዓ.ዓ. ሆኖአል:: ይህም እነርሱ ወደ አገራቸው ከመመለሳቸው ጥቂት ዓመታት በፊት ማለት ነበር:: ዳንኤል የሕዝቡን ኃጢአት እየተናዘዘና እግዚአብሔር ሕዝቡን ወደ ምርኮ አገር በመስደዱ ጸድቅ ፈራጅ እንደሆነ በመገንዘብ በጾምና በጸሎት በእግዚአብሔር ፊት በትጋት ቆይቷል:: እግዚአብሔር ቁጣውን ከሕዝቡ ላይ አንስቶ ሕዝቡንም ወደ አገራቸው እንዲመለስ ይ ባይቃል (ዳን. 9÷3-19):: እግዚአብሔርም በመልአኩ ገብርኤል አማካይነት ለዳ[illegible] ሲመልስ የሕዝቡን ዓመጻ ይጨርስ፣ ኃጢአትንም ይፈጽም እና ቅዱሳኑንም ይቀባ ዘንድ 70 ሳምንታትን መቅጠሩን አስታወቀ (ዳን. 9÷24):: በዚያን ጊዜ ኢየሩሳሌም ትጠገናለች፣ የተቀባው መሲህ መጥቶ ይገደላል:: የኢየሩሳሌም ከተማም ትደመሰሳለች:: ሕዝቡም በከባድ መከራና ጦርነት ውስጥ ያልፋሉ (ዳን. 9÷25-26):: በመጨረሻው ሱባዔ (70ኛው ሳምንት) አጋማሽ በእግዚአብሔር ቤት የሚደረገውን አምልኮ ያስቀራል፣ ሕዝቡም ይገደላል:: ነገር ግን በሳምንቱ ማብቂያ ቤተመቅደሱን ያፈረለ እና አሳዳጅ የነበረ ይሸነፋል:: ዳንኤል ከምዕ. 7-9 ባለው ክፍል የተመለከተው ራዕይ በጣም አስደንጋጭ ነበር::

ሱባዔ የተባለው አንድ ሳምንት ሲሆን፣ አንድ ሳምንት ደግሞ 7 ዓመታትን የሚያመለክት መሆኑን ብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት ይስማሙበታል:: የቀሩት 3 ምዕራፎች፣ ቀጣዩ ትውልድ ለሚመጣው መከራ የተዘጋጁ ይሆኑ ዘንድ የሚያዘጋጅ እና አንድ ቀን እግዚአብሔር በእርሱ የታመኑትን የዘላለምን ሕይወት በመስጠት እንደሚሸልማቸው የተሰጠውን ተስፋ የሚያጠናክር ክፍል ነው::

በተጨማሪም ክፉዎችን በዘላለም ውድቀት እና ሞት እንደሚቀጣ ይናገራል (ዳን. 12÷1-3)።

ከሦስት ሳምንታት ጾምና ጸሎት በኋላ በመልአኩ ሚካኤል አማካኝነት ስለወደፊቱ የሚናገር ራዕይ አየ። በራዕዩም መንፈሳዊ ቦርነት ይካሄድ ነበር። መልአኩ ሚካኤል በአየር ላይ የፋርስን መንግሥት ከሚቆጣጠሩ ክፉ ሠራዊቶች ጋር እየተዋጋ ሰዳንኤል ደዘ የመጣለትን መልሰ ሳያደርስ ዘግይቶ ነበር (ዳን. 10÷1-13፤ 20-21)።

መልአኩ የፋርስ መንግሥታት እንደሚነግሡና በኋላም ግሪክች አሸንፈዋቸው የቅርቡን ምሥራቅ ዓለም በመሉ እንደሚቆጣጠሩ ገለጠለት (ዳን. 11÷1-2)። ይህም በታሪክ ያተከስተው ራዕዩ ከታየ ወደ 200 ዓመታት በኋላ በ331 ዓ.ም. የግሪኩ ንጉሥ ታላቁ አሌክሳንደር ዓለምን ሁሉ በተቆጠረበት ወቅት ነበር። መንግሥቱም እርሱ ከሞተ በኋላ በ4 ቦታ ለአራት ጀኔራሉች እንዝዝ ተከፈለ። የፍልሰጤምን ምድር ወረሩ፤ እርስ በእርሳቸው ይዋጉ ነበር። በጦርነቱም ወቅት በጣም ክፉ የሆነ ገዥ (ምናልባትም አንታይከስ ኢፒፋነስ) የኢየሩሳሌምን ቤተመቅደስ አረከሰ፤ ብዙ አይሁዶችን ገደለ፤ ከእግዚአብሔርም በላይ ራሱን ከፍ ከፍ አደረገ። በአማልክትም አምላክ ላይ በትዕቢት ተናገረ (ዳን. 11÷29-39)። በጊዜው ማብቂያ የክርስቶስ ተቃዋሚ ልክ እንደዚህኛው ገዥ ይሆናል። ምክንያቱም እግዚአብሔርን ይሳደባልና (ዳን. 11÷36-45)። ምንም እንኳን በዓለም ከታዩት መከራዎች ሁሉ ይህኛው በጣም መጥፎ ቢሆንም በእግዚብሔር ላይ ታምነው የሞቱ ቅዱሳን ሁሉ ተስፋ አሳቸው፤ ምክንያቱም ስማቸው በእግዚአብሔር ሕይወት መዝገብ ላይ ተጽፏልና። ሰዘላለም ሕይወት ትንሣኤን ያገኛሉ። በዚያን ጊዜ ክፉዎቹ በእግዚአብሔር ሰዘላለም ይፈረደባቸዋል (ዳን. 12÷1-2)። ምንም እንኳን ትርጉሞችንና መቹ እንደሚፈጸሙ ጊዜያቸውን ባያውቅም ዳንኤል እነዚህን የተገለጡለትን ራዕዮች በታማኝነት ጽፏል።

ሥነ መለከታዊ መልዕክት

- ጥበብ ሁሉ የሚመጣው ከእግዚአብሔር ዘንድ ነው። ክብሩን ለራሱ ለማምጣት ሲፈልግ ለታማኝ አገልጋዮቹ ጥበቡን ይገልጣል።

- ግለሰቦችንም ሆነ ሕዝቡን ሁሉ በሉዓላዊነቱ የመቆጣጠር ሥልጣን ያለው እግዚአብሔር ብቻ ነው። የተዋረዱትን ማንሳትና ከፍ ከፍ ማድረግ፤ ትዕቢተኞችን ማዋረድ ኃይሉን መግለጥና ሕዝብን ሁሉ ለእርሱ እንዲታዘዙ ማድረግም የእግዚአብሔር ባሕርይ ነው።

- ምንም እንኳን የእግዚአብሔር ቅዱሳን በታሳቅ መከራ ውስጥ የሚያልፉ ቢሆንም እግዚአብሔር አንድ ቀን ይታደጋቸዋልና በሰው ልጅ (በመሢሑ) አገዛዝ ሥር የሚሆነውን መንግሥት ያወርሳቸዋል።

የአዲስ ኪዳን ክዳንኤል መጽሐፍ ብዙ ጥቅሶችን ጠቅሷል። ኢየሱስ ክርስቶስ በመጨረሻ ዘመን ስለሚሆኑ ነገሮች ሲናገር የጥፋት ርኩሰት በተቀደሰችው ሥፍራ እንደሚቆም ሲያነሳ እንመለከታለን (ማቴ. 24÷15፤ ዳን. 9÷27 እና 12÷11)። ዮሐንስ ራዕይ 13 ላይ ደግሞ የተሰያየ አራዊት ከባሕር ውስጥ ሲወጡ በትኩረት ደግሞ የመጨረሻው አውሬ እግዚአብሔርን የሚሳደብና በቅዱሳን ላይ ጦርነትን እንደሚከፍት የሚናገረው ከዳንኤል ምዕራፍ 7 ጋር ተመሳሳይ ነው። ዮሐንስ ራዕይ 14 እግዚአብሔር አውሬውን እንደሚፈርድበት መንግሥቱንም በደመና ሰሚመጣው ሰሰው ልጅ አሳልፎ እንደሚሰጥ የሚናገረው ከዳንኤል 7÷9-14 ጋር ተመሳሳይ ነው። ጌታ ኢየሱስም በማቴዎስ 24÷30፤ 25÷31-36 ባለው ክፍል በክብር የሚመጣው የሰው ልጅ ክፉዎችን እንደሚፈርድ ጻድቃንን የዘላለምን ሕይወት ያገኙ ዘንድ ከሞት ሲያስነሳ ክፉዎቹም ለዘላለም ይቀጡ ዘንድ ከሞት የሚያስነሳ መሆኑን የሚናገረው በዳንኤል 12÷1-2 ባለው ክፍል ከተሰጠው መልዕክት ጋር ተመሳሳይ ነው።

ምዕራፍ አምስት

ደቂቀ ነቢያት

መግቢያ

1. «ደቂቀ ነቢያት» ማለት ምን ማለት ነው?

«ደቂቀ ነቢያት» እየተባሉ የሚጠሩት፣ ከትንቢተ ሆሴዕ እስከ ትንቢተ ሚልክያስ ድረስ ያሉት መጻሕፍት ናቸው። እነዚህም አሥራ ሁለት ናቸው። ይህ አባባል የተጀመረው በአራተኛው (ዓመተ ምህረት) ነው። ይህን አባባል የሰጠው ከቤተ ክርስቲያን አባቶች አንዱ የነበረው አውግስጢኖስ ነው። ስምን ደቂቀ አሉቸው? ከኢሳይያስ፣ ከኤርምያስ፣ ከሕዝቅኤልና ከዳንኤል መጻሕፍት ጋር ሲነጻጸሩ የእነዚህ ነቢያት መጻሕፍት «በመጠን አነስተኛ፣ የትንቢቶቹ ዝርዝርና ጥልቀት ከሌሎቹ መጻሕፍት ያነስ በመሆኑ ነው።

የእነዚህ የአሥራ ሁለቱ ደቂቀ ነቢያት መጻሕፍት አቀማመጥ በጊዜ ቅደም ተከተል መሠረት አይደለም። በጊዜ ቅደም ተከተል መሠረት ተቀምጠው ቢሆን ኖሮ እንደሚከተለው ሊሆን ይችል ነበር።

- ዮናስ፣ አሞጽ፣ ሆሴዕ፣ ሚክያስ (ከ750-700 ዓ.ዓ.)
- ናሆም፣ ዕንባቆም፣ ሶፎንያስ፣ አብድዩ፣ ኢዩኤል (ከ650-586 ዓ.ዓ.)
- ሐጌ፣ ዘካርያስ፣ ሚልክያስ (ከ520-420 ዓ.ዓ.)

በእንግሊዝኛና በአማርኛ የመጽሐፍ ቅዱስ፣ ትርጉሞች የደቂቀ ነቢያት የአቀማመጥ ቅደም ተከተል ልዩነት አለው። ይህም የሆነው የእንግሊዝኛው መጽሐፍ ቅዱስ ቅደም ተከተል የተወሰደው ከዕብራይስጡ መጽሐፍ ቅዱስ ነው። የአማርኛው መጽሐፍ ቅዱስ ግን፣ ከዕብራይስጥ ወደ ግሪክ የተተረጐመውን ቅደም ተከተል ነው ተጠቅሟል። በዚህ አስላ ጥናታችን ተየምንከተለው የአማርኛ ውን መጽሐፍ ቅዱስ ቅደም ተከተል ይሆናል።

2. የደቂቀ ነቢያት ዋና ዋና ትምህርቶች

የደቂቀ ነቢያት መልእክትና አገልግሎት፣ ታላላቅ ነቢያት ካገለገሉበት ሁኔታ ጋር ይመሳሰላል።

እነዚህም ነቢያት

- ትዕዛዝና ምክር አስተላልፈዋል

- በቅርብና በሩቅ ዘመን ሊሆኑ ስላሉ ነገሮች ተንብየዋል

ሀ. ስለራሳቸው ዘመን ተናግረዋል

ለ. ስለአሦር ምርኮና፣ ስለባቢሎን ምርኮ (ከዚያ ስለመመለስም ጭምር ተናግረዋል)

ሐ. መሢሕ ስለሚነግሥበት ሁኔታ ተናግረዋል።

3. የአሥራ ሁለቱ ነቢያት አመዳደብ።

ምድቡ	ጽሑፉ	የምዕራፎች ብዛት
የእስራኤል ነቢያት	ዮናስ	4
	አሞጽ	9
	ሆሴዕ	14
የይሁዳ ነቢያት	አብድዩ	1
	ኢዩኤል	3
	ሚክያስ	7
	ናሆም	3
	ዕንባቆም	3
	ሶፎንያስ	3
ከምርኮ መልስ በኋላ የተናገሩ ነቢያት	ሐጌ	2
	ዘካርያስ	14
	ሚክያስ	4

በዚህ ጥናት የእነዚህን ነቢያት ማንነት፣ የነበሩበትን ዘመንና፣ ያገለገሉትን ሕዝብ፣ እንደዚሁም የመልእክቶቻቸውን ዋና ዋና ይዘት አጠር ባለ መልኩ እንመለከታለን።

ትንቢተ ሆሴዕ

ሆሴዕ የብኤሪ ልጅ (1÷1)

የስሙ ትርጉም፦ «እግዚአብሔር ያድናል» «ደህንነት» ማለት ነው።

የኖረበት ዘመን፦ ከ754-714 ዓ.ዓ. ከአሦራውያን ወረራ አስቀድሞ ኖሮአል።

ቁልፍ ጥቅሶች፦ 3÷1፣ 6÷4፣ 10÷12፣ 11÷3፣ 8÷14።

ቁልፍ ቃላት

እወቅ፣ ዕውቀት፣ ስሚ፣ ምሕረት፣ ፍቅር፣ መመለስ፣ እስራኤል የሚለው ቃል (44 ጊዜ) ሲጠቀስ፣ ኤፍሬም (37 ጊዜ)፣ ይሁዳ (15 ጊዜ) እንዲሁም ጌታ እንዲህ አደርጋለሁ ያለው አሳብ (57 ጊዜ) ተጠቅሷል።

ዋና ዓላማዎቹ

- ለኃጢአተኛውና ሰዓመፀኛው ሕዝብ የእግዚአብሔርን ታላቅ ፍቅር፣
- እስራኤል እግዚአብሔርን ትታ ጣዖታትን በመከተል፣ ከእምነት መንገድ ወጥታ በመንፈሳዊ ሕይወቷ እንዳመነዝረች ፣
- ወደ ጌታ ካልተመለሱ እንደሚፈረድባቸው ፣
- የእግዚአብሔርን ታማኝነትና ፍቅር ደግሞም ፣
- ንስሐ መግባት የሚያመጣውን በረከት ለማስገንዘብ ነው።

አስተዋጽኦ

I. ታማኝ ያልሆነችው ሚስት፣ ታማኝ የሆነው ባል (ሆሴ. 1-3)
   - የሆሴዕ ቤተሰብ፣ የእግዚአብሔር ቤተሰብ

II. እስራኤል ወደጌታ ባትመለስ ፍርድ እንደሚጠብቃት መነገሩ (ሆሴ. 4-13)

   ሀ. የእስራኤል በከፋት መያዝ (ሆሴ. 4-5)
   ለ. የጌታን ፍቅር እምቢ ማለቷ (ሆሴ. 6፤1-8፤6)
   ሐ. እስራኤልን ፍርድ እንደሚጠብቃት (ሆሴ. 8፤7- ሆሴ. 10)
   መ. የእግዚአብሔር ፍቅር (ሆሴ. 11)
   ሠ. እስራኤል ከቅጣት ልታመልጥ አትችልም (ሆሴ. 12-13)

III. ወደ እግዚአብሔር በመመለስ የሚገኝ ፈውስና በረከት (ሆሴ. 14)

ስለነቢዩ ሆሴዕ

ሆሴዕ ማለት የስሙ ትርጉም «ደህንነት» እንዲሁም «እግዚአብሔር ያድናል»ማለት እንደሆነ ተጠቅሶአል። እርሱ የብኤሪ ልጅ (ሆሴ. 1÷1) ከመባሉ በስተቀር ስለቤተሰቡም ሆነ ስለገልግሎት እንዴት እንደተጠራ የተጠቀሰ ነገር የለም። የኖረዉም ከኢሳይያስና ሚክያስ ጋር በአንድ ዘመን ነበር። የአገልግሎት ዋና ቦታው በሰሜኑ መንግሥት በእስራኤል ነበር። ዋና መልዕክቱ ለዚያ ሕዝብ የተጻፈ ሲሆን ለይሁዳም ሕዝብ የሚሆን መልእክት አስተላልፎአል።

ሆሴዕ ዘመን የእስራኤል ሁኔታ

በዘመኑ የእስራኤል ሕዝብ በውጭ መልኩ እግዚአብሔርን የሚያመልክ ቢመስልም፣ በልቡ ከእርሱ ርቆ በአሊምንና ሴሎችን ጣዖታት ያመልክ ነበር። እግዚአብሔርንም መፈለግ ትተዋል፣ ፍቅሩንም በመካድ ወደኋላቸው አፈግፍገዋል። ነገሥታት፣ ካህናትና ነቢያት ሁሉም ከጌታ ፈቃድ በመውጣት ትዕዛዙን ተላልፈዋል።

በነቢዩ ሆሴዕ በኩል የቀረበላቸውን መልዕክት ተቀብለው፣ ወደ እግዚአብሔር ቢመለሱ ጌታ ፈውስንና በረከትን ይልክላቸዋል። በግብጽና በአሶር በመደገፍ ፈንታ በጌታ ቢታመኑ የሚሻላቸው ሲሆን በሁሉ ልብ ሆነው በማወላወል ፈቃዱን ሳቱ። በ722 ዓ.ዓ. የአሦር መንግሥት መጥቶ ሰማርያን ደመሰሰት፣ ብዙ ሰዎችን ከገደሉ በኋላ የቀሩትን ወደ አገራቸው ማረኩአቸው። ስለእስራኤል ዳግም ወደ ሰሜኑ መንግሥት የመመለስ ተስፋም አልተነገራቸውም።

የሆሴዕ ቤተሰብ (ሆሴ. 1-3)

ሆሴዕ አሳዛኝ የሆነ ቤተሰብ ነበረው። ጌታ ለሆሴዕ ታማኝ ያልሆነች ሴት እንዲያገባት ነገረው። ሆሴዕም ሚስቱን ጉሜርን ወደዳት። ከእርሷም ሦስት ልጆችን ወለደ። የልጆቹ ስም ትርጉም ለእስራኤል መልእክት የያዘ ነው። ጉሜር ከሆሴዕ በመኰብለል እመንዝራ ሆነች። ሆሴዕ ስለሚወዳት እንደገና እንደሚሰቱ አደረጋት።

ዋና መልእክት

የሆሴዕ ጋብቻ ሁኔታ፣ የእግዚአብሔርንና የእስራኤልን ግንኙነት በሥዕላዊ መልክ ይገልጻል። እግዚአብሔር እስራኤል ታማኝ ባትሆንም ለእርሷ ያለው ፍቅሩ ያው ነበር። እርስዋ ባአሊምንና ሌሎችንም ጣዖታት ተከተለች። ጌታ ከዚያ ተመልሳ ከእርሱ ጋር ያላትን ሕብረት እንድታሳድግ ይፈልጋል። ሆሴዕ ከደረሰበት መከራ የተነሳ ጉሜርን ሊተዋት አልፈለገም። ጌታም እንደዚሁ እስራኤልን ከመውደዱ የተነሳ ሊተዋት ሳይፈልግ መልሶ ሊታረቃት እንደሚሻ ይገልጽላታል። ስለዚህ

ሆሴዕ የእሰራኤልን ባዕድ አምልኮ አጥብቆ በማውገዝ ንስሐ ገብታ ከጌታ በረከት ተካፋይ እንድትሆን ይመክራታል።

1. የእግዚአብሔር ፍቅር የማያቀርጥ ነው።

   - ባለፉት ጊዜያት ባርክአቸዋል፣ ተጠንቅቆላቸዋል (ሆሴ. 2 ÷15፣ 11÷1፣ 13÷4-5)

   - አሁንም እግዚአብሔር እስራኤል ከእርሱ ጋር ያላትን ኅብረት እንድታድስ ይፈልጋል (ሆሴ. 7÷1፣ 11÷8-9)

   - ወደፊትም ከእግዚአብሔር ፍቅርና ጸጋ የተነሳ ለመዳን ተስፋ አላት (11÷10- 11÷ 14÷4-9)

2. የእግዚአብሔር ፍቅር በቅድስና መኖርን ይጠይቃል። እርሱ ቅዱስ ነውና። ሕዝቡም በቅድስና እንዲኖርለት ይፈልጋል (ሆሴ. 2÷19 20፣ 4÷7-10÷ 5÷4፣ 11÷5-7)።

3. እግዚአብሔር ኃጢአትን ዝም ብሎ አያልፍም።

   - በእግዚአብሔር ላይ የሚደረገውን እምነት ማቋረጥ፣ ልክ የተቀደሰውን ጋብቻ በጋለሞታነት እንደማርከስ ዓይነት ነው (ሆሴ. 1÷2፣ 2÷1-5)።

   - ሆሴዕ ጎሜርን ቢመልሳትም (ሆሴ. 3÷1-5)፣ ስለኃጢአትዋ ተቀጥታ ወደ ሙሉ ኅብረት መመለስ ይገባት ነበር። ለእሰራኤልም እንደዚሁ ነው። እግዚአብሔር ቢወዳቸውም በኃጢአታቸው ምክንያት የሥነ ሥርዓት እርምጃ ሊወስድባቸው ይገባል። ጌታ ይቅርታ ሊያደርግላቸው ይፈልጋል፣ በቅድሚያ ግን አስራኤል ንስሐ መግባት ይኖርባታል (ሆሴ. 14÷1-9)

4. ንስሐ መግባትና አገልግሎት እውነተኛ መሆን አለበት።

   - ንስሐ በትክክል በታደሰ ሕይወት በኑሮ ፍሬው መታየት አለበት (ሆሴ. 6÷1-4) በእምነት በመታዘዝ ራሰን ለጌታ ፍጹም ሳይሰጡ መስዋዕት ማቅረብ በጌታ ዘንድ ተቀባይነትን አያሰገኝም (ሆሴ. 6÷6)።

የመጽሐፉ ዋና ሃሣብ

1. ሆሴዕ እምነት ከእግዚአብሔር ጋር ትክክለኛ የሆነ ሕብረትን እንደሚጠይቅ በግልጽ ያስቀምጣል (ሆሴ. 7÷1-7፣ 8÷1-5 11÷3-7)።

2. የእስራኤልን ታማኝ አለመሆን ይናገራል።

   - ከጌታ በመመለስዋ በሃይማኖት በኩል፣ በፖለቲካና በግብረገብ፣ እንዲሁም በኢኮኖሚም በኩል ውድቀትንና ጥፋትን አስከትሎበታል። ይህም የኃጢአት ውጤት ነው።

3. የእግዚአብሔር ፍቅር (ምዕ. 11)።

   እርሱ ኃጢአትዋን እንጂ እስራኤልን ፈጽሞ አልጠላትም።

4. እግዚአብሔርን ማወቅ አስፈላጊ ነው (2÷13፣ 8÷14፣ 3÷6)።

ስነ መለኮታዊ መልእክት

1. እግዚአብሔር ሕዝቡ ከእርሱ ሌላ ማንንም ምንንም እንዲያመልኩ አለመፍቀዱን አንርሳ።

2. ለነፍስ፣ ለሥጋ መታመንና መደገፍ ያለብን በእግዚአብሔር ላይ ብቻ መሆን እንዳለበት ያስተምረናል።

3. እግዚአብሔር ለመረጠው ሕዝቡ፡- እንደ ባል፣ እንደ አባትና እንደ አረኖም ነው።

   - ስለሚወዳቸውም የሚያስፈልጋቸውን ማንኛውንም ነገር ይሰጣቸዋል። ከእነርሱም ከእኛም የሚፈለግ ነገር ቢኖር፡- ለእግዚአብሔር በመሰጠት መታዘዝና እርሱን በመተማመን መጠበቅ ነው።

4. ዛሬም እግዚአብሔር ከእኛ ከሕዝቡ የሚፈልገው፡- ንስሐ መግባትን፣ እርሱን ማወቅን፣ መታዘዝን፣ ለእርሱ ፍጹም ተሰጥቶ ማምለክንና ታማኝ መሆንን ነው።

5. የሆሴዕ መጽሐፍ በአዲስ ኪዳን መጠቀሱን አስታውስ (ሆሴዕ 1÷9፣ 2÷1፣ 2÷22፣ ሮሜ 9÷25፣ 1ጴጥ. 2÷10፣ ሆሴዕ 6÷6፣ በማቴ.9÷13፣ ሆሴዕ 13÷14፣ 1ቆሮ 15÷55)።

6. ጌታ ኢየሱስ የሆሴዕን መጽሐፍ ሁለት ጊዜ ጠቅሶታል (ማቴ.9÷13 ከሆሴዕ 6÷6፣ ሉቃ. 23÷30፣ ሆሴዕ 10÷8)።

7. ሆሴዕ ም. 6÷6 እግዚአብሔር የሚወደው ምን እንደሆነና ሆሴዕ ምዕ. 11 ደግሞ ጽኑ የሆነውን የእግዚአብሔርን ፍቅር ይገልጻል።

8. የሆሴዕ መጽሐፍ ክርስቶስ በንስሐ የሚመጣውን ኃጢአተኛ እንደሚቀበለው ዓይነተኛ ትምህርት ይሰጣል (ራዕይ 2÷4-5)።

9. የሰዎች መንገድ ከሁለት አንዱን በመምረጥ ሊወሰን (ሆሴዕ 11÷9) «የእግዚአብሔር መንገድ ጻድቃን የሚሄዱበት» ሲሆን ሁለተኛው የኃጥአን መንገድ፣ ሰፊ የተባለው ወደ ጥፋት የሚወስደው ነው (ማቴ. 7÷13÷ 14)። ቅን በሆነው በእግዚአብሔር መንገድ እንሂድ።

ታማኝ ያልሆነችው የሆሴዕ ሚስት። ታማኝ የሆነ ባልዋ። የእስራኤል ታማኝ አስመሆን፣ የጌታ ታማኝነትና አፍቃሪነት ምዕ. 1-3	ከጌታ ርቃ ባአልንና ሌሎችን አማልክት የተከተለች እስራኤል ፍርድ እንደሚጠብቃት መነገሩ ምዕ. 4-13	ወደ እግዚአብሔር መመለስ ፈውስንና በረከትን ያመጣል። ምዕ.14

ማጠቃለያ

ወደ ኋላ በማፈግፈግ ለእግዚአብሔር ታማኝ ላልሆኑ ለምችም ጌታ ፍቅሩ ፍጹም ነው። ወደእርሱ እንዲመለሱ ጊዜ በመስጠት ንስሐ እንዲገቡ ይጠራቸዋል። ሆሴዕ ምዕ. 1-3 እስራኤል ከእግዚአብሔር ጋር ያላትን ኅብረት፣ ለሰው ታማኝ ያልሆነችውን ሚስት አስመስሎ ይናገራል። ታማኝ ባልዋ ሆሴዕ ሲሆን እርሱ የእግዚአብሔር ምሳሌ ነው፣ ጎሜር ደግሞ የእስራኤል ሕዝብ ምሳሌ ናት። እግዚአብሔርን ትታ ጣዖታትን ተከተለች (በመንፈሳዊ ሕይወቷ አመነዘረች፣ ታማኝ አልሆነችም)። እስራኤል የተሰጣትን የሕግ ቃልኪዳን በማፍረስ ከጌታ ኰበለለች።

በመጨረሻም፣ ሆሴዕ ሁሉንም ንስሐ እንዲገቡ በመጥራት፣ የሚመለሱ ከሆነ ከጌታ ዘንድ ፈውስና በረከት እንደሚያገኙ በመናገር ትንቢታዊ መልእክቱን ያጠቃልላል። ከምዕ. 4-14 ድረስ በመንፈሳዊ ሕይወታቸው የተበላሹ መሆናቸውን ተመልክተናል። በመሆኑም ከጌታ ዘንድ ፍርድ ይጠብቃቸዋል።

ትንቢተ አሞጽ

«አምላክህን ለመገናኘት ተዘጋጅ» (4÷12)

ጸሐፊው፦ አሞጽ (1÷1)

የተጻፈበት ዘመን፦ 760 ዓ.ዓ. አካባቢ

አርዕስት፦ በኃጢአት ላይ ስለሚመጣ ፍርድ

ቁልፍ ጥቅሶች፦ 1÷2፣ 4÷12፣ 5÷4

ቁልፍ ቃላት፦ ይላል ጌታ፣ በደል (መተላለፍ)፣ እንዲህ አደርጋለሁ፣ ፈልጉ/ፈልግ።

ዋና ዓላማዎቹ

ምሕረት ስማይገባው ሕዝብ የእግዚአብሔርን ቸርነት ማሳየት፣ እስራኤል በማፍ ከተሞላችበት ሁኔታ እንድትመለስ ማሳሰብ፣ በንስሐ ካልተመለሰች እስራኤልን ፍርድ እንደሚጠብቃት ማስጠንቀቅ፣ ወደፊት ስለሚሆነው ደህንነት ተስፋ መስጠት ናቸው።

አስተዋጽኦ

I. በእስራኤል ጉረቤት አገሮች ላይ የሚመጣውን ፍርድ ማስታወቅ (ምዕ. 1-2)።

ሀ/ ነቢዩና የነበረበት ዘመኑ (1÷1-2)

ለ/ ፍርድ የሚመጣባቸው አገሮች (1÷3-2÷5)

1. ሶርያ የሰዎችን መብት ችላ በማለትዋ (1÷3-5)
2. ፍልስጥኤማውያን (ፍልስጥኤም) ሰዎችን ሰንጋዝብ በመሸጣቸው (1÷6-8)
3. ጢሮስ (ፊንቄ) የተስፋን ቃል ማፍረስዋ (1÷9-10)
4. ኤዶምያስ ወንድሟን በመጥላትዋ (1÷11-12)
5. የአሞን ልጆች፣ መከላከል በማይቻል ሁኔታ ላይ ጭካኔ ስላሳዩ (1÷13-15)
6. ይሁዳ፣ ስለምላኳ ታማኝ አስመሆኗ (2÷4-5)

ሐ/ በእስራኤል ላይ ስለሚመጣ ፍርድ መነገሩ (2÷6-16)

II. በእስራኤል ላይ ስለሚደርሰው ፍርድ መግለጽ (ምዕ. 3፥1-9፤10)

ሀ/ በኃጢአትዋ ምክንያት ያልተጠበቀ ፍርድ ይመጣባታል (ምዕ. 3-4)
ለ/ እስራኤል ንስሐ እንድትገባ መጠራቷ (ምዕፍ 5፥1-15)
ሐ/ ስለሚመጣው ፍርድ አስፈሪነት መግለጽ (ምዕ. 5፥16-9፥10)
- ክፉው ሕዝብ ፍርድ ይመጣበታል፤ ይማረካል፤ ይወድቃል።

III. የእስራኤል ሕዝብ የመታደስና የመባረክ ተስፋ (ምዕ. 9፥11-15)
- የወደፊት ተስፋቸው

አሞጽ

1. ስሙና ቤተሰቡ

አሞጽ ማለት «ሸክም ተሸካሚ» ማለት ነው።
መኖሪያው፤ ተቁሔ የሚገኘው በይሁዳ ሲሆን ከቤተልሔም በስተደቡብ ወደሙት ባሕር አካባቢ ነው። ጌታ አሞጽን ላሞችንና በጉችን ከሚጠብቅበት ቦታ ሰንቢይነት ጠራው (አሞ. 1፥1፤ 7፥14)። ሰሰቤተሰቡ የተነገረ ነገር የለም።

2. የነቢይነት አገልግሎቱ

ጌታ ዳዊትን ከበግ ጥበቃ እንደጠራው (1ኛ ሳሙ. 16፥11-13)፤ አንደዚሁ አሞጽንም ከበግ ጥበቃ ጠራው (7፥15)። ተወልዶ ያደገው በይሁዳ ሆኖ ሳለ ጌታ በእስራኤል (በሰሜኑ መንግሥት) እንዲሰብክ ላከው (አሞ. 1፥1-2፤ 7፥14፤ 15)። በተጨማሪም ይሁዳንና ሰሦሬቤት ያሉ አገሮችንም በመልእክቱ አገልግሎአቸዋል። የነቢይነት አገልግሎት የሰጠው ስአሥር ዓመታት ነበር (765-755 ዓ.ዓ.)።

የእስራኤል ሕዝብ ሁኔታ

አሞጽ ያገለገላት እስራኤል በነቢዩ ዘመን

1. ሰላም የሰፈነባት ነበረች። ኃያልዋ አሦር በደካማ መሪዎች ትተዳደር ነበርና እስራኤል ሰብቾዋ ተተወች።

2. ንግድ እየጨመረ ሄደና እስራኤል ሀብታም አየሆነች ሄደች።

3. ዘመኑ የችግር ጊዜ ነበረ። የነበረው ሀብት ሰሰው ሁሉ የደረሰ አልነበረም። ሀብታሞች ሀብት አየጨመሩ ሲሄዱ፤ ድሆች አያጡ መጡና በሀብታሞች እጅ ወደቁ። ሰሕይወታቸው ሲሉ ጌታን መተው ጀመሩ። በውጭ ሲታዩ ሃይማኖተኞች ይመስላሉ፤ ውስጣቸው ግን ባዶ ነበር።

የሥነጽሑፍ ይዘቱ

አሞጽ አድማጮቹን የሚያጽናና ሰው ሳይሆን አይቀርም፤ ለምን? ቢባል፤ መልእክቱ ቀጥተኛና ግልጽ በመሆኑ ነው። ነቢዩም እውነትን ከመግለጽ ወደኋላ አላለም (7፥17)። ትንቢቶቹ ስስፍርድና መክራ የሚገልጹ ናቸው። እግዚአብሔርንም በሚያገሳ አንበሳ አስመስሎ ይናገርና። መልእክቱን በተሰፋ ቃል ያጠቃልላል።

እንደሌሎቹ ነቢያት አሞጽ ስለሰዎች ኃጢአት፤ ስስሚመጣው ፍርድ፤ ስለእግዚአብሔር ጽድቅና ቅድስና እንዲሁም ስለ እግዚአብሔር ምሕረት ተናገረ።

የመልዕክቱ ይዘት

1. እግዚአብሔር በኃጢአተኛ መንግሥታት ላይ እንደሚፈርድ በግልጽ ተናግሯል።

- የመፍረድ ኃይልና ሥልጣን የእግዚአብሔር ነውና (1፥3-2፥3) የመረጣቸውን ብቻ ሳይሆን ሰሌሎችም ላይ ልክ እንደሥራቸው ይፈርዳል።

2. እግዚአብሔር ኀብረተሰቡ በቅንነት እንዲኖር ይፈልጋል።

- በኃጢአት ላይ ይፈርዳል (3፥10፤ 15፥ 6፥4-6)፤ ድሆች እንዲጠቁ አይፈልግም (2፥7፤ 4፥1፤ 5፥11)

- መልካም ባሕርይን ይጠብቃል (5፥14፤ 15፤ ክፉውን ጠልተው መልካሙን እንዲወዱ ይፈልጋል (5፤24)።

3. እግዚአብሔር ግብዝነት ያስውን ሃይማኖት አይፈልግም። እስራኤላውያን፦

ሀ/ ሐሰተኞች ሆነው ውል የሚያፈርሱ ነበሩ (2፥4-5፤ 3፥1-2)
ለ/ በቤተመቅደስም የማይክበሩ ነበሩ (2፥8)
ሐ/ ስላሰፈው ነገር የማያመሰግኑ ነበሩ (2፥9-12)
መ/ አምልኮአቸው የማስመሰል /የታይታ ዓይነት/ ነበር (4፥4፤ 5፥21-27፤ 8፥5)
ሠ/ ባላቸው ዝንባሌ በራሳቸው የረኩ ነበሩ (6፥1)
ረ/ ነቢዩን በስለላ መልክ ይከታተሉት ነበር (7፥10-17)

4. እግዚአብሔር እስራኤልን ወስን በሌሰው ፍቅር ይወድዳታል።

- በአሞጽ በኩል የፍርድ መልእክት ቢያስተላልፍም ይወድዳቸዋል፤ ጌታ አምላክም፦

  - በራሱ ውዴታ መርጦአቸዋል (3፥2)
  - በትዕግሥት ያስተምራቸዋል (4፥6-11)

- በቸርነት ይደግፋቸዋል (5÷6)
- በቸርነቱ ሊያድሳቸውና ሊባርካቸው ይፈልጋል (9÷11-15)

ተጨማሪ ሃሣቦች

1. የእግዚአብሔርን ሕግ መተላለፍ፣ ዋና የኃጢአት ሥራ ነው (ምዕ. 1÷3፣ 6÷9፣ 11÷13፣ 2÷1፣ 4÷6)።

2. የእግዚአብሔርን ፍርድ መቀበል፣ ሕዝብ ኃጢአት ሲሠራ እግዚአብሔር ላይቀጣ አያልፍም 1÷2፣1÷4፣ 6÷ 3÷13-15፣ 7÷1-6)።

3. የእግዚአብሔርን ድምጽ መስማት

   - እርሱ በሁኔታዎች በኩል ይናገራል - (4÷4-11)
   - እርሱ በነቢያት በኩል ይናገራል (7÷14÷15)

   እግዚአብሔር ሳይናገር ዝም ካለ፣ ለሰዎች እጅግ አስጊ የሆነ ጊዜ ያ ነው ማለት ነው (ምዕ. 8÷11÷12)።

ስነ መለኮታዊ መልእክት

- እግዚአብሔር ለሕዝብ ሁሉ ለድሃውና ለባለጠጋው አሳቢ አምላክ እንደሆነ እናስታውስ።
- ጥንቃቄ የጐደለው ምኞት አደገኛ ነገር ነው።
- የጌታ አገልጋይ፣ እንደአሞጽ ትሁትና ለተጠራበት አገልግሎቱ ታማኝ ሰው መሆን ይኖርበታል።
- አሞጽ 9÷11-12፣ በአዲስ ኪዳን ተጠቅሶአል፦

  የሐዋ 15÷16-17 መዳን ለአይሁድ ብቻ ሳይሆን ለአሕዛብም ጭምር መሆኑን በማስመልከት ተጠቀሰ።

የአሞጽ አገልግሎት ከጌታ ኢየሱስ አገልግሎት ጋር የሚመሳሰልባቸው ሰባት መንገዶች፦

1. ስለአገልግሎት መለየት - ለጌታ ሥራ ተለየ (አሞጽ 7÷14)
2. በትህትና - አሞጽ የተነሳበትን የቀድሞውን ቦታ አለመርሳቱ (አሞጽ 7÷15)
3. በምሳሌ አድርጐ የማስተማር ዘዴው (አሞጽ ምዕ. 7-8፣ ማቴ. 13)

4. መልእክቱን በቀጥታ ከእግዚአብሔር በመቀበል «ጌታ እግዚአብሔር እንዲህ ይላል» ማሉቱ (በዚህ መጽሐፍ ይህ ሐረግ 40 ጊዜ ተጠቅሷል)።
5. በአሞጽና በጌታ ኢየሱስ ላይ በአገልግሎታቸው ላይ ተቃውሞ መነሳቱ (አሞጽ 7÷10፣ ዮሐ. 19÷14)
6. አገልግሎታቸውን በፍጥነት ማከናወናቸው (መፈጸማቸው) (አሞጽ 3÷8፣ ዮሐ. 9÷4)
7. የባለጸጐችን ራስ ወዳድነት ማውገዛቸው (አሞጽ 6÷4-6፣ ሉቃ. 12÷15-21)።

የአሞጽ መጽሐፍ ንድፍ

በእስራኤል ጉረቤት አገሮች ላይ ስለሚመጣ ፍርድ የተነገረ ትንቢት ምዕ. 1-2	በእስራኤል ላይ ስለሚመጣው ፍርድ የተነገረ ትንቢት ምዕ. 3÷1-9÷10	የእስራኤል ሕዝብ የመታደስና የመባረክ ተስፋ ምዕ. 9÷11-15

ማጠቃለያ

ከሳሞች ጥበቃና ከበግ ጥበቃ እግዚአብሔር ነቢይ አድርጐ ያስነሳው አሞጽ ነቢይም ሆኖ እንደእረኛ (መጋቢ) ማገልገሉ ይነገርለታል። እግዚአብሔር የአይሁዶች ብቻ ሳይሆን የሰዎች ሁሉ አምላክ መሆኑን ተናገረ (ምዕ. 1÷3፣ 6÷9)። እግዚአብሔር ከአይሁድ ጋር ከገባው ቃል ኪዳን የተነሳ ከእነርሱ ብዙ ጠበቀ፣ ነገር ግን አይሁድ እንደተጠበቁት አልሆኑም። እንዲያውም ከጌታ ርቀው በክፋት ተሞሉ፣ በንስሐ ካልተመለሱ ፍርድ ይጠብቃቸዋል። ከእምነት ያልሆነ የሃይማኖት ሥርዓታቸው ከጌታ ዘንድ ተቀባይነት እንደሌለው አሞጽ ይናገራል። እንዲያውም አይሁዳዊ ሁሉ ሰላደረገው ኃጢአት በጌታ ቀን ተጠያቂ እንደሚሆን ይናገራል።

በመጨረሻም አሞጽ (9÷9-15) ወደፊት ለእስራኤል ደህንነት፣ ሰላምና የብልጽግና ዘመን እንደሚመጣ ተናግሯል።

ትንቢተ ኢዩኤል

(የጌታ ቀን) - ፍርድና ምሕረት

ጸሐፊው፡- ኢዩኤል

ዘመን፡- የኖረበ ዘመን በ ኖኖል ሬይታወቅም።

እርዕስት፡- የጌታ ቀን (1÷15፣ 2÷1፣ 11፣ 31፣ 3÷14)

የመክፈቻ ጥቅሶች፡- 2÷21፣ 32

ዋና ዋና ክፍሎች፡- 2÷1-11፣ 2÷28-32፣ 3÷18-21

ቁልፍ ቃላት፡- እንበጣ፣ የጌታ ቀን (5 ጊዜ ተጠቅሷል)፣ መደሰት፣ መታደስ

ዋና ዓላማዎች

1. ሕዝቡን ስለሚመጣው ፍርድ ማስጠንቀቅ፣
2. ወደጌታ በንስሐ እንዲመለሱ መጥራት፣
3. የይሁዳን የወደፊት ደህንነት ተስፋ እስረግጦ መናገር (ምዕ. 3÷14-21)፣
4. ከመጨረሻው ዘመን አለቀድሞ መንፈስ ቅዱሰን እንደሚልክ ማስታወቅ፣
5. እግዚአብሔር በዘመኑ መጨረሻ በኃጢአተኞች ላይ እንደሚፈርድና የእርሱ ለሆኑ ካረፍ ንዣ ሰላምንቼ በረሬትን እንደሚያመጣ መናገር።

የኢዩኤል መጽሐፍ አስተዋጽኦ

I. **የአንበጣ መቅሠፍት (ምዕ. 1)**

ሀ/ እንዲጸልዩና እንዲያዝኑ መጥራት (1÷1-14)
ለ/ ስለጌታ ቀን ማስታወቅ (1÷15-20)

II. **የጌታ ቀን (ምዕ. 2)**

ሀ/ እንበጣች የጌታን ቀን መምጣት (2÷1-11)
ለ/ ለጸሎትና ለንስሐ መጥራት (2÷12-17)
ሐ/ እግዚአብሔር ምድሪቱን በበረከት ይሞላል (2÷18-27)
መ/ ጌታ ምድሪቱን ያድሳል (2÷28-32)

III. **የእስራኤል እንደገና መቋቋም፣ የጌታ ቀን መምጣት (ምዕ. 3)**

ሀ/ ጌታ በአሕዛብ ላይ ይፈርዳል (ቁ. 1-16)
ለ/ የጌታ ሕዝብ ይባረካል ተነገረ (ቁ. 17-21)

ኢዩኤል የተባለው ለው

ኢዩኤል ማለት የለሙ ትርጉም «ያህዌ እግዚአብሔር ነው» ማለት ነው የነቢዩ ሳሙኤል በኩር ልጅ (1ኛ ሳሙ. 8÷2) በዚህ ስም ተጠርቷል። ነገር ግን ሰለነቢዩ ኢዩኤል ስለራሱ ከሰጠው ቃል ውጪ ሰለአርሱ የምናውቀው ነገር የለም፣ (ኢዩ. 1÷1 የባቱኤል ልጅ፣ ወደ አርሱ የእግዚአብሔር ቃል መምጣቱ)። በአጠቃላይ እንደሚታሰበው ኢዩኤል በብሉይ ኪዳን ከነበሩት ነቢያት ቀዳሚ እንደነበረ ይነገራል፣ ምናልባት ኤልያስንና ኤልሳዕን በወጣትነት ዘመኑ ደህና አድርጉ ሳያውቃቸው አልቀረም።

ትንቢቱን የተቹሬረው በደቡባዊው መንግሥት (በይሁዳ) ሲሆን ምናልባት በኢዮአስ ዘመነ መንግሥት ተናግሮ ይሆናል ይባላል (2ኛ ነገሥ. 11-12፣ 2ኛ ዜና 24፣23-25)።

የትንቢተ ኢዩኤል ታሪካዊ አቀማመጥ

ነቢዩ መልእክቱን ያቀረበው ለደቡባዊው መንግሥት ሰይሁዳ ነበር ብለናል። ከሰማርያ ውድቀት አስቀድሞ እንደተናገረ ይገመታል። የሕዝቡን ኃጢአት አስመልክቶ ነቦር ተናግሯል (2ኛ ነገ. 12)።

«የጌታ ቀን» ስኢዩኤል በዚያው ወቅት አገሪቱ በአንበጣ መንጋ መቅሰፍት መመታትዋን ያስታውሳል፣ ይህንንም በምሳሌ ሌላ መንፈሳዊ ትርጉም እንዳለው ያቀርበዋል። አንበጣው በሕዝብ ኃጢአት ምክንያት ከእግዚአብሔር የመጣ ፍርድ ነው። ነገር ግን ትልቁ ፍርድ ቀርቦአል። ይሁዳ በጠላት አገሮች ተከብባለች። ተስፋ የሚኖራቸው ነፉም ጻሎት ንስሐ ሲገቡ ብቻ ነው። መጽሐፉ ሰላለፈው ፍርድ (በአንበጦች)፣ ስሰነሁኑ ፍርድ (ስለከበቡአቸው አገሮች) የእግዚአብሔር ምሕረት እንዳለና እርሱ ንስሐ እንዲገቡ እንደሚፈልግ ይገልጻል (ኢዮ. 1÷13-20፣ 2÷12-17) ።

የኢዩኤል መልእክት ምንድነው?

ኢዮኤል የተሰፋ መልእኛና ሬስተሳሰፈ ነቢይ ነው። እንደዚሁም ስለ መንፈሳዊ ተሐድሶ (መነቃቃት) ተናግሯል (ኢዩ. 2÷18-32)። እርሱ ከተናገራቸው ተስፋዎች መካከል በበዓለ ሃምሣ ቀን መንፈስ ቅዱስ በወረደ ጊዜ የተፈጸሙ አሉ፣ ገና ያልተፈጸሙም አሉ፣ (ኢዩ. 2÷28፣ 29፣ የሐዋ. 2÷16-21)። በተጨማሪም ይህ መጽሐፍ የአይሁድን ሕዝብ ወደአገራቸው መሰብሰብና በአሕዛብ አገሮች ላይ እግዚአብሔር እንደሚፈርድ ይናገራል (ኢዩ. 3÷2-7፣ ማቱ. 25÷32)።

እንግዲህ የኢዩኤል መልዕክት ዓላማው ጌታ በመጨረሻው ዘመን በዓለም እንደሚፈርድና ንጉሥ ሆኖ እንደሚገዛ ለማሳሰብ ነው (ከኢሳ. 2÷6-22፤ አሞ. 5÷18-20፤ ሶፎ. 1÷2-18)።

«የጌታ ቀን» የሚሰው ሐረግ ኢዩኤል አምስት ጊዜ ጠቅሶታል። የጠቀሰውም የፍርድንና የዘመቼ ን መሬረሻ ለማመልከት ነው። ሌሎችም የብሉይ ኪዳን ነቢያት ይኸንኑ ቃል ጠቅሰዋል (ኢሳ. 2፤6-22፤ አሞ. 5÷18-20፤ ሶፎ. 1÷2-18)። ኢዩኤል ስለጌታ ቀን መዘጋጀት እንደሚያስፈልግ ሲገልጽ ማስጠንቀቂያ ጭምር ነው የተናገረው (1÷1-12፤ 2÷1-11፤ ከአሞ. 7÷1-3 ጋር አስተያይ)። እግዚአብሔር የሕዝቡን ንስሐ መግባት ስለሚፈልግ ወደ እርሱ እንዲመለሱ ይጋብዛቸዋል (ኢዮ. 2÷13-20፤ 2÷12-17፤ ሶፎን. 2÷1-3)።

የጌታ መልስ (ኢዩ. 2÷18-3÷21)

1. ለአገሮች የሚሆን በረከት (2፤18-27)
2. መንፈሱን እንደሚያፈስስ መነገሩ (2፤28-32)
3. በዙሪያ ባሉ አገሮች እንደሚፈርድ መነገሩ (3፤1-8)
4. ጌታ ለሕዝቡ ዕረፍት ሰጥቶ በላያቸው ላይ እንደሚነግስ መነገሩ (3፤9-21)

የአዲስ ኪዳን ዘመን ጸሐፊዎችም ስለመጨረሻው የጌታ ቀን ተናግረዋል። ይህንንም ወደፊት እንደሚመጣ አድርገው ነው የተናገሩት (2ተስሎ. 2፤2፤ 2ጴጥ. 3፤10)። ይህ ቀን ጌታ በኃጢአተኞች ላይ ፍርድን የሚያመጣበት ሲሆን ለጸድቃን ግን ከጌታ ጋር የሚነግሱበት ይሆናል። የሺህ ዓመት መንግሥትን ሁኔታ አንዳንድ የመጽሐፍ ቅዱስ ምሁራን ከዚያ ጋር ያያይዙታል (ራዕ. 20)።

ስለጌታ ቀን አጀማመር ልዩ ልዩ አመለካከቶች

(መቼ እንደሚጀምር) ሦስት አሳቦች አሉ።

1. በመነጠቅ፤ ታላቁ የመከራ ዘመን ሲጀመር
2. ከመነጠቅ በኋላ በመከራው ዘመን
3. ከታላቁ መከራ በኋላ ክርስቶስ ወደዚህ ምድር ሲመለስ፤ ጠላቶቹን በአርማጌዶን ጦርነት ሲደመስስ ሲመጣ የሚሉት ናቸው (ራዕይ 19÷11-21)።

ስነ መለኮታዊ መልእክቶች

1. ነገሮች ሲበላሹ በጸምና ጸሎት ወደጌታ መመለስ ይኖርብናል (2ኛ ዜና 7÷14-16፤ ኢዩ. 1-2)። ያበላሸነውን ነገር በጌታ ፊት በንስሐ ማስተካከል አስፈላጊ ነው። ኢዩኤል እንዳደረገው ቤተክርስቲያን ለአባሉቿና ሰዓለም የጌታን ቃል በታማኝነት

መስበክ ይኖርባታል። ጌታ ኢየሱስ የተበላሸ የስውን ሕይወት ያድሳል (ማቴ. 11÷28-30፤ 2ኛ ቆሮ. 5÷17)።

የኢዩኤል መጽሐፍ ንድፍ

የእንበጣ መቅሰፍት፤ እንዲጸሙና እንዲጸልዩ ማሳሰብ ምዕ. 1	የጌታ ቀን፤ ለጸምና ለንስሐ መጥራት የመንፈስ መፍሰስ ተስፋ ምዕ. 2	የእስራኤል እንደገና መቋቋም፤ የጌታ ቀን መምጣት ምዕ. 3

ማጠቃለያ

ነቢዩ ኢዩኤል ስለጌታ ቀን በምሳሌ አድርጉ በልዩ ልዩ መንገድ ተናግሮአል። የእርሱ የሆኑ ሕዝብ ወደጌታ መመለስት ድምጹንም በመስማት ወደእርሱ መመለስ ይኖርባቸዋል። ጌታም ለሕዝቡ ተሐድሶንቼ በረሬትን ምላሽ አድርጉ ያመጣላቸዋል። በመጨረሻው ዘመን እግዚአብሔር በኃጢአተኞች ላይ ይፈርዳል። እርሱ አስቀድሞ የተናገረው ሁሉ እንደተፈጸመ፤ ገናም ወደፊትም እንደሚፈጽም በእምነት እንጠባበቅ።

ትንቢተ አብድዩ

« የሚወድቀው ዓለትና ለዘላለም የሚጸናው መንግሥት»

ዘመን፡- በ6ኛው መቶ ዓመት ዓ.ዓ. (ከኢየሩሳሌም ውድቀት በኋላ ወደ 585 ዓ.ዓ. ገደማ)

ርዕስ፡- ፍርድ በኤዶምያስ ላይ

ቁልፍ ጥቅስ፡- ቁጥር 15

ቁልፍ ቃላት፡- መውረስ፣ ኤዶምያስ

የመጽሐፉ ዓላማ

ኤዶምያስ በይሁዳ ላይ ስሰምትወስደው እርምጃ፣ ፍርድ እንደሚመጣባት ለመግለጽና ይሁዳ እንደምትከብር ለማሳየትናእግዚአብሔር በ ካቢቷ ምናንሬት እንደሚያዋርዳት ለመግለጽ ነው (ቁጥር 1-4)።

አስተዋጽኦ

I. እርዕስትና መግቢያ (ቁጥር 1)
II. በኤዶምያስ ላይ ስሰሚመጣው ፍርድ (ቁጥር 2-4)

ሀ/ የኤዶምያስ ጥፋት (ቁ. 2-9)
ለ/ የኤዶምያስ መጥፋት ምክንያቶች (ቁጥር 9-14)

III. አስፈሪው ታላቁ የጌታ ቀን (ቁጥር 15-21)
ሀ/ አስፈሪው ቀን (ቁ. 11-16)
ለ/ የእስራኤል መታደስ/የጌታ መንግሥት መቋቋም (ቁ. 17-21)

ጸሐፊው

- የአብድዩ የስሙ ትርጉም «የጌታ አገልጋይ« ማለት ነው። መኖሪያ ቤቱ በይሁዳ ውስጥ እንደነበረ ይታመናል። የኖረውም በኢዮራም፣ በአካዝያስ፣ በአታልያና በኢዮአስ ዘመነ መንግሥት ውስጥ ነበር።

- ይህ ሰው የጻፈው መጽሐፍ (ትንቢተ አብድዩ) በብሉይ ኪዳን ውስጥ ካሉት መጻሕፍት መሐከል አጭሩ ነው።

ታሪካዊ ዳራ

- ኤዶማውያን የያዕቆብ ወንድም የዔሳው ዘሮች ናቸው (ዘፍጥ. 25÷19-34)

- ኤዶማውያን የሰፈሩት በሴይር ተራራ አጠገብ ነው (ዘፍጥ. 36)

- እስራኤላውያን ከግብጽ ወጥተው ሲመጡ፣ በመሃከላቸው እንዳያልፉ ከለከሉ (ዘኁል. 20÷14-21)። ኢየሩሳሌም በጠላቶች በመያዝዋም ተደስተው ነበር (መዝ. 136(137)÷7፣ ቁ. 1-6)።

- ያዕቆብና ዔሳው በመሠረቱ ወንድማማች ነበሩ (2ኛ ሳሙ. 8÷14፣ 2ኛ ነገ. 14÷1-7፣ 2ኛ ዜና 28÷17)።

- ኤዶምያስ ከጌታ ኢየሱስ ልደት በፊት ተደመሰሰች፣ በመጨረሻም ከታሪክ እንደምንረዳው በ70 ዓ.ም. ሮማውያን ኢየሩሳሌምን ሲያጠፉ አንድ ላይ ጠፋች።

የአብድዩ መጽሐፍ ዋና አሳብ

እግዚአብሔር በኤዶምያስ ላይ ፈራጅ ነው (ያዋርዳታል)ቁ. 2-4፣ '8)፣ ሌሎችን አገሮች በእርሷ ላይ ያስነሳል (ቁ. 1፣7)። እግዚአብሔር ከሚያመጣባት ፍርድ ልታመልጥ አትችልም (ቁ. 3፣ 4፣ 6፣ 8፣ 9)። እስራኤልን እጅግ በድላታለች፣በእርሷ ላይ ግፍ ሠርታለች (ቁ.11-15) እስራኤል ግን እንደገና ትነሳለች፣ ድንበሯም ይሰፋል ቁ.12፣ 13፣ 17-20።

እግዚአብሔር በሁሉ ላይ ታላቅ ይሆናል (ቁ. 15፣ 16፣ 21)።
ሁሉም አገሮች ፍርድ ያገኛሉ (ቁ. 15፣ 16)
እርሱ ብቻውን ሁሉን የሚያስተዳድር ንጉሥ ይሆናል (ቁ. 21)

ስነ መለኮታዊ መልእክት

- የምንኖረው እግዚአብሔር በፈጠረው ዓለም ውስጥ ነው። በጥሩ ግብረገብ መኖር ይፈለግብናል።

- እግዚአብሔር አፍቃሪ እንደሆነ ሁሉ ቅዱስ እምላክም ነው። እግዚአብሔር ታሪክን ሁሉ የሚቆጣጠር እምላክ ነው። ትዕቢት (ኩራት) ምንጊዜም የሚመራው ወደ ውድቀት ነው። ግስስብ ወይም አገር ከታበየ ውድቀት እሩቅ አይሆንም (ምሳ. 6÷17፣ 11÷2፣ 16÷18፣ 29÷23)። ስለዚህም እያንዳንዳችን በሌላው ላይ ስምናደርገው ነገር ሁሉ ተጠያቂዎች ነን፣ ስጌታም መልስ እንስጣለን። የጌታ ሕዝብ ምንጊዜም ከመከራ ነፃ አይሆንም፣ ጌታ ግን በድል የወጣዋል።

የመጽሐፉ ንድፍ

በኤዶምያስ ላይ ስለሚመጣው ፍርድ መነገሩ ቁ.14	አስፈሪው ታላቁ የጌታ ቀን ቁ. 15፣ 16	የእስራኤል መታደስና የጌታ መንግሥት መቋቋም ቁ. 17-21

ማጠቃለያ

ነቢዩ አብድዩ ኤዶምያስ ከትዕቢት የተነሳ እንደምትወድቅ ይናገራል። የሚፈርድባት ራሱ እግዚአብሔር ነው። በእህታ በይሁዳ ላይ ስላደረገችው ግፍ ትክኖስኛ የሆነውን ፍርድ ይሰጣታል፣ በመሆኑም ኤዶምያስ ትጠፋለች (ቁ. 1-4)። እንዴት እንደምትጠፋና ስምን እንደምትጠፋ በአብድዩ በኩል በዝርዝር ተነግሯል (ቁ. 5-14)። በተጨማሪም የእግዚአብሔር መንግሥት መገለጹና ለእስራኤልም የመታደስ ዘመን እንደሚመጣ ተነገረ (ቁ. 15-21 ተመልከት)። በዙሪያ ያሉ አገሮችም በእስራኤል ላይ ካሳዩት መጥፎ ባሕርይ የተነሳ ይቀጣሉ። ባሰፉት ዘመናት በእግዚአብሔርና በሕዝቡ ላይ የተነሱ ቅጣታቸውን ከእርሱ ተቀብለዋል። ገና ወደፊትም የሚቀጡ ይኖራሉ (መዝ. 2)።

ትንቢተ ዮናስ

የእግዚአብሔር ታላቅ ምህረት

«ተነስተህ ወደዚያች ወደ ታላቂቱ ከተማ ወደ ነነዌ ሂድ፣ ክፋታቸውም ወደ ፊቴ ወጥቶአልና በእርስዋ ላይ ስበክ » (ዮና. 1÷2)

እግዚአብሔር ርኅራኄው ሰሰው ሁሉ ነውን? እግዚአብሔር እርሱን የማይወዱትንና ለቃሉ የማይታዘዙትን እያወቀ ለእነርሱም የምሕረት እጁን መዘርጋት ይኖርበታልን? በምሥራቅ አገሮች ብዙዎችን ሕዝቦች ያጠፋች አሦር በእውነት ያን ክፋት ሁሉ እድርጋ እያሰች፣ እግዚአብሔር ርኅራኄ ማሳየቱ ተገቢ ነበር? እግዚአብሔር ኃጢአተኛው ይሞት ዘንድ ሳይሆን፣ ከመንገዱ ተመልሶ በሕይወት ይኖር ዘንድ ይፈልጋል (ሕዝ. 18÷23፣ 32 1ኛ ጢሞ. 2÷4)።

ጸሐፊው፡- ዮናስ

ዘመን፡- ወደ 780/770 ዓ.ዓ. ገደማ

አርዕስት፡- የእግዚአብሔር ታላቅ ምህረት

ቁልፍ ጥቅሶች፡- 2÷9፣ 4÷2፣ 4÷11

ቁልፍ ቃላት፡- ትልቅ፣ አዘጋጀ፣ ንስሐ መግባት

ዋና ዓላማዎቹ

የጌታ ልጆች በመጥፋት ላይ ላሉ ሕዝቦች የእግዚአብሔርን ቃል የማስተላለፍ ኃላፊነት እንዳለባቸውና እግዚአብሔር በንስሐ ወደ አርሱ የሚመለሱትን በምህረት የሚቀበላቸው መሆኑን ያስገነዝባል (ኤር. 18÷7-10፣ 2ኛ ጴጥ. 3÷9)። ለሰው ዘር ሁሉ የደህንነትን ወንጌል መናገር፣ የእያንዳንዱ አማኝ ኃላፊነት መሆኑን ለማሳየት ነው (ሕዝ. 3÷16-18፣ 1ቆሮ. 9÷16)። የዮናስ በዓሣው ሆድ ሦስት ቀንና ሦስት ሌሊት ቆይቶ መውጣቱ፣ የክርስቶስ ሞትና ትንሳኤ ምሳሌ መሆኑን ያመለክታል (ማቴ. 12. 12÷40-41)።

አስተዋጽኦ

I. የዮናስ አለመታዘዝ (ምዕ.1) - ኩብላዩን ዮናስ እግዚአብሔር እንደመለሰው
II. የዮናስ ጸሎት (ምዕ. 2) - ጸሎቱ ንስሐ መግባቱና ስዕለቱ (2÷10)
III. የዮናስ መታዘዝ (ምዕ. 3) - ስብከቱና የተገኘው ውጤት
IV. የዮናስ መቆጣት (ምዕ.4) - ስዮናስ የተሰጠው ትምህርት

ጸሐፊው

1. የስሙ ትርጉም፡- ዮናስ ማለት ርግብ ማለት ነው (1÷1)።

ስለቤተሰቡ፡- የአማቴ ልጅ እንደሆነ ተጠቅሶአል (2ኛ ነገ. 14÷25)
መኖሪያ ቤቱ፡- በሰሜኑ እስራኤል በገሊላ ክፍለ ሀገር ከናዝሬት በስተሰሜን ምሥራቅ ላይ እንደሚገኝ ይገመታል (ኤር.1÷1)

2. የነቢይነት አገልግሎቱ

- እንደሌሎቹ ነቢያት የነቢይነት ጥሪ ነበረው። በአሦራውያን ላይ የነበረው አመለካከት፣ ከአንድ የጌታ አገልጋይ የማይጠበቅ ዓይነት ከመሆኑ የተነሳ ለጌታ ለመታዘዝ ፈቃደኛ አልነበረም። ጌታ የአይሁድ አምላክ ብቻ ሳይሆን የአሕዛብም አምላክ እንደሆነ ለዮናስ በሚገባ አስተምሮታል።

- በዳግማዊ ኢዮርብዓም ዘመነ መንግሥት የነበረ ነቢይ ሲሆን የሰበከውና ያነገሰው በሰሜኑ መንግሥት በእስራኤል ነበር (2ኛ ነገ. 14÷25)።

3. የዮናስ መጽሐፍ

- የነቢዩን የሕይወት ታሪክ በክፈል በምስክርነት መልክ ለሰሚያቀርብ ከሌሎች የትንቢት መጽሐፍ ለየት ያደርገዋል። እግዚአብሔር የአይሁድ ብቻ ሳይሆን የዓለም ሕዝቦች ሁሉ አምላክ መሆኑን ይገልጻል። እርሱም ፍጥረትን ሁሉ ይወዳል፣ መሐረ ለለሆነ ለዎች ሁሉ ንስሐ እንዲገቡ የሚፈልግ አምላክ መሆኑን ይገልጻል (ዮሐ. 3÷16፣ ዮና. 4÷2፣ 11፣ 2÷5፣ 10፣ 3÷10)።

- ዮናስ በዓሣ ነባሪ ሆድ ለሦስት ቀንና ለሦስት ሌሊት መቆየቱን ይገልጻል፣ ይህም በእግዚአብሔር ትዕዛዝ በእርግጥ የተደረገ ታሪክ እንጂ የፈጠራ ታሪክ አለመሆኑን ጌታ ኢየሱስ በማቴዎስ 12÷39-41 ላይ አረጋግጦአል።
እግዚአብሔር ሕዝቦችን ሁሉ የሚያስተዳድር እንደሆነ እንማራለን (ዮና. 1÷2፣ 3÷2፣ 9፣ 10)። ለለዮናስ የእግዚአብሔር መልእክተኛ ሲሆን ለአሕዛብ አገር ሽክም ያልነበረው አገልጋይ እንደሆነ እንመለከታለን። እንደዚሁም እስራኤል የጌታ በመሆኗ ትታበይ ነበር። ዮናስም አስራኤልም አለመታዘዛቸው በጉልህ ይታያል (ዮና. 1÷3፣ 9፣ 2÷1-9፣ 4÷1-3፣9)። የአሕዛብ አገሮችም የወንጌል መልእክት ከደረሳቸው ወደጌታ ይመለሳሉ (ዮና. 1÷13፣ 14፣ 16፣ 3፣÷5-9)።

ሰነ መለኮታዊ መልእክት

እግዚአብሔር በስሙ ለተጠራነው ብቻ ሳይሆን፣ ገና ወደ እርሱ ላልመጡም ያስባል። ወንጌል ለዓለም ሕዝብ ሁሉ መዳረስ አለበት (ማቴ. 28÷18-20፣ ማር. 16÷15)። የጌታን ጥሪና ትዕዛዝ አክብረን መቀጠል ይገባል፣ ይህም ከፍጹም ልብ፣ ከፍቅርና ጌታን ከመፍራት፣ ነፍሳትንም ከመውደድ የተነሳ መሆን ይኖርበታል።

ከእግዚአብሔር ሸሽተን ማምለጥ አንችልም (መዝ. 138 (139) ÷7-10)፣ ንስሐ መግባት/ራስን በጌታ ፊት ማዋረድ ዋጋ እንዳለው፣ ለጌታ ለመታዘዝ የሚያስከትለው ጦስ/ችግር፣ እግዚአብሔር ወደእርሱ ለሚመለሱ ምህረቱን እንደሚያሳይ፣ እንደጌታ ፈቃድ የሆነ ጸሎት መልስ እንዳለውና ጌታ የተአምራት አምላክ በመሆኑ እርሱ ሲፈቅድ፣ በራሱ ጊዜ እንደሚያደርግ ያስረዳል።

የዮናስ በዓሣው ሆድ ቆይቶ በሕይወት መውጣቱ፣ የክርስቶስ ከመቃብር የመውጣቱ ምሳሌው ነበር (ዮና. 2፣ ማቴ. 12÷39-41፣ ሉቃ.11÷30)።

የዮናስ መጽሐፍ ንድፍ

የዮናስ ለለመታዘዝ ምዕ. 1	የዮናስ ጸሎት ምዕ. 2	የዮናስ መታዘዝ ምዕ. 3	የዮናስ መቆጣት ምዕ.4

ማጠቃለያ

ዮናስ ከጌታ ፊት መኰብለሱ (ምዕ. 1) ንስሐ በመግባት ወደጌታ መጸለዩን (ምዕ.2) ከዚያም ለጌታ መታዘዙን (ምዕ. 3) ሆኖም ለአሦራውያን የጠነከረ ልብ እንደነበረው ጌታም ትምህርት እንደሰጠው (ምዕ. 4) ተመልክተናል።

እንደዚሁም ዛሬ ጌታ መልዕክተኞችን ወደጠፉ ነፍሳት መላክ ይፈልጋል፣ ምልጃን ይሰማል። ከአቅማችን በላይ በሆነ ነገር ላይ እርሱ ሥልጣን አለው፣ ተአምር ያሳየናል። ለነፍሳት ሁሉ ምሀረቱን ማሳየት እንደሚወድ ሊያስተምረን ይፈልጋል። ለዮናስና ለነነዌ ሕዝቦች በተለያየ መንገድ ምህረቱን አሳይቶአል። ለእኛና ላልዳኑትም ምሕረቱን መግለጽ እንደሚፈልግ አውቀን ወደእርሱ እንጨህ ለእርሱም ለመታዘዝ ራሳችንን እንስጥ።

ትንቢተ ናሆም

«ለነነዌ ወዮላት»

መግቢያ

ጸሐፊው :- ናሆም
ዘመን :- ከ663 ዓ.ዓ. በኋላ፣ ከ612 ዓ.ዓ. በፊት (ናሆ. 2÷6-8፣ 3÷8-10)
ርዕሰ :- የነነዌ ውድቀት
ቁልፍ ጥቅሰ :- ናሆ. 13÷7÷8
ቁልፍ ቃላት :- «በአንቺ ላይ ነኝ፣ ፍጻሜ፣ ነነዌ»

የመጽሐፉ ዓላማዎች

- የነነዌን ሕዝብ መጥፋት ማስታወቅ፣
- የእግዚአብሔርን ቅን ፍርድ መግለጽ፣
- በዓለም ኃጢአተኛ ሕዝብ ላይ የሚመጣውን ፍርድ መግለጽና
- እግዚአብሔር ይሁዳን እንደማይተዋት መግለጽ ናቸው።

አስተዋጽኦ

I. የነነዌ ፈራጅ (ምዕ.1)
«እግዚአብሔር በፍርድ አማካይነት የሚሰጠው ምሕረት»

II. የነነዌ መፈረድ (ምዕ. 2)
(የነነዌ መወረርና መውደቅ»

III. ነነዌ ፈጽሞ የምትጠፋበት ምክንያት (ምዕ. 3)
«ኃጢአትዋ ለፍርድ እንዳበቃት»

ጸሐፊው

የናሆም የስሙ ትርጉም «አጽናኝ» ማለት ሊሆን ስለአርሱም ሆነ ስለቤተሰቡም በዝርዝር የተገለጸ ነገር የለም። ይኖርበት የነበረው ከተማ ከይሁዳ ከተሞች አንዱ ይመስላል። ሰሙ ኤልቀሱ ይባል ነበር (1÷1)። ምናልባት ከኢየሩሌም በስተደቡብ ምዕራብ 20 ማይል ርቆ የነበረ ቦታ ሳይሆን አንዳልቀረ ይታሰባል።

መልእክቱን ከጌታ የተቀበለው በራዕይ መልክ ነበር። ነቢያም ስለነነዌ ውድቀትና ይሁዳ በጌታ እንደምትጠበቅ ተናግሯል (1÷1 15÷2)።

የመጽሐፉ ዋና ሃሣብ

የእግዚአብሔር ሁሉን ቻይነትና ፈራጅነት በግልጽ ያሰቀምጣል (ናሆ. 1÷2-8)። ነነዌ ሰትወድቅ፣ ይሁዳ እንደምትጠበቅ ይናገራል (ናሆ. 1÷9)። የናሆም ትንቢት በጽሑፍ ለፍሮ የነበረው በግጥም መልክ እንደነበረ፣ ይነገራል (ናሆ. 1÷2-11)። ይሁዳን ያስጨነቀች ነነዌ ሲፈረድባት፣ ለይሁዳ መዳንና ጥበቃ ይሆንላታል (ናሆ. 1÷12-15)። የቀሩት ምዕራፎች (ምዕ. 2 እና 3) የአሦር ከተማ ነነዌ ፈጽሞ እንደምትጠፋና የሚደርስባትን ፍርድ ይገልጻል።

ይህ መጽሐፍ በትምህርተ መለኮታዊ አቀራረቡ ከነኢሳይያስና ኤርምያስ ይለያል (ናሆ. 1÷3-6)። እግዚአብሔር ሕዝቡን የሚጠብቅ (1÷7) እና ጠላቶቹን የሚያጠፋ መሆኑ በግልጽ ተቀምጦአል (1÷2፣ 6)። የአሦር ወንጀልና ፍርድ በነነዌ ላይ እንደሚመጣባት በግልጽ ተነግሮአል። ይሁዳ መከራና ሐዘን ደርሶባት ነበር።

ስነ መለኮታዊ መልእክት

እኛ የምንኖርባት ዓለም በግብረገብ (በሞራል) የተበላሸችና ለነፍስ ጭንቀት የሚያስከትሉ ነገሮች የበዛባት ናት። እግዚአብሔር ደግሞ እፍቃሪ ብቻ ሳይሆን ተበቃይ ፈራጅ አምላክ፣ እንዲሁም በእርሱ የሚታመኑትን ዐውቆ የሚጠብቃቸውም ነው። ትዕቢት ምንጊዜም ወደ ውድቀት ይመራል። እግዚአብሔር ሊያደርግ ያለውን አስቀድሞ በታማኝ ባሪያዎቹ በኩል ይገልጻል። ጌታ አምላክ የሕዝቡን ጠላቶች ይጥላቸዋል (ይፈርዳል) (ናሆ. 1÷15)፣ ሮሜ 10÷15)።

የናሆም መጽሐፍ ንድፍ

የነነዌ ፈራጅ ምዕ. 1	ፍርድ በነነዌ ላይ እንደሚመጣ መነገሩ ምዕ.2	የነነዌ መጥፋት ምክንያት ምዕ. 3

ማጠቃለያ

በናሆም መጽሐፍ የእግዚአብሔር ባሕርይ በግልጽ ተቀምጦአል። ጠላቶቹን የሚበቀል፣ እርሱን አምነው ለሚከተሉት ሙሉ ጥበቃ የሚያደርግላቸው አምላክ መሆኑን ተመልክተናል (ናሆ. 1÷7፣ 15)። ጌታ ኢየሱስ መከራ ለሚያሳዩን በቀልን፣ መከራ ለምንቀበል ዕረፍትን ያመጣልናል (2ኛ ተስ. 1÷5-10)። በሕያዋንና በሙታን ላይ ሊፈርድ በእግዚአብሔር የተወሰነ እርሱ ነው (የሐዋ. 10÷42-43)።

ትንቢተ ዕንባቆም

«ጻድቅ በእምነት በሕይወት ይኖራል»

መግቢያ

ጸሐፊው :- ዕንባቆም
ዘመን :- በ7ኛው መቶ ዓ.ዓ.
ርዕስ :- ከጥርጣሬ ወደ እምነት
ቁልፍ ጥቅስ :- ዕንባ. 1÷3፣ 2÷2፣ 4÷20፣ 3÷2
ቁልፍ ቃላት :- ለምን? ወዮ!

ዓላማዎቹ

1. ነቢዩ ዕንባቆም ወገኖቹ ካጠፉት ጥፋትና ግፍ የተነሳ ተረብሾ ጌታን መጠየቁን ማለየት
2. ጌታ ለዕንባቆም የሰጠውን ጥያቄ መልሶች መግለጽ
3. «ጻድቅ በእምነት በሕይወት እንደሚኖር» መግለጽ።

አስተዋጽኦ

I. በባቢሎናውያን በኩል በይሁዳ ላይ የሚመጣ ፍርድ (ምዕ. 1)
II. በባቢሎናውያን ላይ ስለሚመጣው ፍርድ መነገሩ (ምዕ. 2)
III. የዕንባቆም ጸሎት በመዝሙር (ምዕ. 3)

ጸሐፊው

የስሙ ትርጉም ዕንባቆም ማለት «የሚያቅፍ» ማለት ነው።
በጌታ ነቢይ ሆኖ የተጠራ ሲሆን፣

ነቢይነቱም ለይሁዳ ነበረ (ናሆ. 1÷1)። አስራኤል (የስሜኑ መንግሥት) በአሦራውያን ተማርካ ተወስዳ ነበር (ዕንባ. 1÷6)። ባቢሎን ይሁዳን ለመውረር በመዛት ላይ ነበረች (በይሁዳ ከተናገሩት ነቢያት ዕንባቆም አንዱ ሲሆን አርሱም የመጨረሻው የይሁዳ ነቢይ እንደነበረ ይነገርለታል። ትንቢቱን የተናገረው ከ621-609 ዓ.ዓ. ወይም ከ609-598 ዓ.ዓ. እንደነበረ ይነገራል (2ኛ ነገ. 23÷1-24÷20፣ 2ኛ ዜና 36÷1-10)።

ዕንባቆም ያገለገለበት ዘመን

ኢሊየሩሳሌም ውድቀት አስቀድሞ በንጉሥ ኢዮአቄም ዘመን መንግሥት ያገለገለ ይመስላል (ዕንባ. 1÷5-6)። በዘመኑ ባቢሎናውያን የገነኑ ነበሩ (ዕንባ. 1÷5-13)። በነቢዩ ዘመን በይሁዳ ሕዝብ መካከል የነበረው ግፍና በደል፣ በጌታ ፊት እንዲከራከር አደረገው (ዕንባ. 1÷1፣ 3÷1)። ዕንባቆም የጻለየው ጸሎት ለለእግዚአብሔር ሕግና ፍትሕ አሳቢ መሆኑን ያመለክታል (ዕንባ. 1÷3-4፣ 13)። ስለእግዚአብሔር ሁሉን ቻይነትና ባሕርይ እምነት ነበረው (ዕንባ. 1÷12-14)። የቤተ መቅደስ እምልክ ልምምድ አልፏል (ዕንባ. 3÷1-19)። ዕንባቆም ምናልባት ከሌዋውያን ወገን ሳይሆን አይቀርም፣ በመቅደስ በመዝሙር አገልግሎል (2ኛ ዜና 25÷1-8)። ዕንባቆም የይሁዳ ፖለቲካ መሪዎች በሕዝቡ ላይ ያደረሱት ግፍ እጅግ ቆጭቶት በጌታ ፊት ተከራክሮአል፣ አልቅሶአል፣ የወዮታ አሳቡን በጻሎት መዝሙር በጽሑፍ ለሕዝቡ አቅርቦአል (ዕንባ. 3÷1-19)።

ይህ ነቢይ ለአገልግሎት የጠራውን ጌታ ያውቀዋል፣ በታማኝነት ያመልከዋል ያገለግለዋል። ከዚህም ጋር በእምነት ይጸልያል፣ ከጌታም መልስ ተጠባቅቆ ያገኛል። በሁኔታዎች መበላሸት የተረበሸ ቢመስልም ልቡ በእምላኩ ላይ የተደገፈ አገልጋይ ነበር።

የመጽሐፉ ጠቅላላ ገጽታ

ነቢዩ በምዕ. 1 ያቀረበው የመጀመሪያ ጥያቄ፣ «እግዚአብሔር ለምን በግፈኞች አይሁዶች ላይ ፍርዱን እያመጣም?» በማለት ይጠይቃል (ዕንባ. 1÷1-4)። ጌታም ባቢሎናውያንን በይሁዳ ሕዝብ ላይ በማምጣት እንደሚቀጣቸው ተናገረ (ዕንባ. 1÷5-11)። «ከለዳውያን» በኋላ ባቢሎናውያን ተብለዋል።

የዕንባቆም ሁለተኛ ጥያቄ፣ «ኃጢአተኛው ለምን ጻድቁን ይቀጣል?» (ዕንባ. 1÷12-2÷1) እግዚአብሔር የራሱን ሕዝብ ለመቅጣት ባቢሎናውያንን የመጠቀሙ ምሥጢር አልገባውም። ጌታ ግን ምሥጢሩን ያውቃል፣ የአሠራር ሥልጣኑ የእርሱ ነው።

በምዕራፍ 2 ጌታ በባቢሎናውያን ላይ ስለሚመጣው ፍርድ ይናገራል። ጻድቃን ቅሬታዎች በሕይወት ለመኖር በእምነታቸው ጸንተው መኖር ነበረባቸው «ጻድቅ በዕምነቱ በሕይወት ይኖራል» (ዕንባ. 2÷1-5፣ ዘካ. 2÷4-5)። የዓለምን ሁኔታ ሁሉ የሚቆጣጠር አምላክ በላይ በሰማይ ይኖራል (ዕንባ. 2÷20)። ይህም ለነቢዩ ጥያቄ አስደናቂ የሆነ ምላሽ ነበር።

በምዕራፍ 3 ዕንባቆም ጸሎቱን በመዝሙር ያቀርባል። እግዚአብሔር ፍርዱን ሊያመጣ ምሕረት እንደሚደረግ ይለምናል (3÷1-2)። በመጀመሪያ ጌታን ስላየው ራዕይ ያመሰግነዋል (ዕንባ. 3÷1-2)። ጌታ ተዋጊና ፊራጅ ሆኖ ይመጣል አለ

(ዕንባ. 3÷3-15፤ ዘዳግ. 33÷2፤ ኢሳ. 63÷1-6፤ ራዕ. 6÷1-19÷16)። በመጨረሻም ነቢዩ በጌታ ደሰ መሰኘቱን በመዝሙሩ ገለጸ (ዕንባ. 3÷16-19)።

ስነ መለኮታዊ መልእክት

ጌታን እግዚአብሔር በእምነት፤ በእምልኮና በጸሎት ማወቅ አስፈላጊ ነው። ዕንባቆም ለዚህ ሕይወቱን ሰጥቶአል። በመሆኑም የአገልግሎትን ጌታ ዐውቆ በታማኝነት አገልግሎአል። ከእኛም የሚፈለገው ይኸው ነው። ያለንበት ዓለም በግፍና በደል የተሞላች ብትሆንም፤ ጌታ ክቤቱ ጀምሮ ኃጢአኞችን ይቀጣል፤ ዝም ብሎ አያልፍም (1ኛ ጴጥ. 4÷17-18)። ጻድቅ ሰው በሕይወት መኖር የሚችለው በእግዚአብሔር ላይ ባለው እምነት ጸንቶ በመኖሩ ነው (ዕንባ. 2÷4፤ ሮሜ 1÷17፤ ገላ. 3÷11)። የጌታ ልጆች፤ በእምነታቸው ጸንተው ስለማሆነው፥ የውስጥና የውጭ ሁኔታ የጌታን ፊት በጸሎት ቢፈልጉ እርሱ በፈቀደ ጊዜ፤ በፈለገው ዓይነት መልሱን ይሰጣል (ዕንባ. 2÷2-3፤ ዕንባ. 3÷1-2)። እግዚአብሔርን ተማምኖ መጠበቅ ደስታን ያመጣል (ዕንባ. 3)። ክርስቲያን በመከራ ሲያልፍ እምላኩን በትዕግሥት መጠበቅ አለበት (ዕንባ. 3÷16-19)

የዕንባቆም መጽሐፍ ሥዕላዊ መግለጫ (ንድፍ)

በባቢሎናውያን በኩል፤ በይሁዳ ላይ የሚመጣ ፍርድ ምዕ.1	ለሰሚመጣው ፍርድ መነገሩ ምዕ. 2	ምሕረት እንደሚደረግ በመዝሙር መጸለይ ምዕ. 3

ማጠቃለያ

የነቢዩ ዕንባቆም ሽክም ቀላል አልነበረም። የይሁዳ መሪዎችን ግፍ አይቶ ጌታን ጠየቀ። ጌታም መልስ ሲሰጠው ክሰዳውያንን (ባቢሎናውያንን) በማምጣት እንደሚቀጣቸው ነገረው (ምዕ. 1)። ይሁዳን የሚያስጨንቁ ባቢሎናውያንንም ደግሞ ጌታ እንደሚፈርድባቸው ተናገረ (ምዕ. 2)። ዕንባቆም እግዚአብሔር በዙፋኑ ላይ ሆኖ ሁሉን እንደሚቆጣጠር፤ ኃጢአተኞችንም እንደሚቀጣ ተገነዘበ። ፍርዱን የሚያመጣ እምላክ በዘመናት መካከል የወደደውን ሲያደርግ ምሕረቱን እንዲያደርግ በመዝሙር መልክ በጸሎት አቀረበ። በእምላኩ ላይ እምነቱን በማጽናት ጌታ በሚሠራው ሥራ ሁሉ ጻድቅና እውነተኛ መሆኑን በመረዳት በደስታና በተስፋ ተሞላ (ምዕ. 3)።

ይህ መጽሐፍና የነቢዩ ሕይወት ለዛሬ ቤተክርስቲያንና አገልጋይ በዓለም ላለው እንቅስቃሴ የበላይ ተቆጣጣሪ እምላክ እንዳለ ያሳውቃል። እርሱም እየቀ ፍርዱም እውነተኛ ነው። እንደ ዕንባቆም በጸሎትና በእምነት ጌታን መፈለግ ይኖርብናል።

ትንቢተ ሶፎንያስ

«ታላቁ የእግዚአብሔር ቁጣ ቀን ሳይደርስባችሁ... እግዚአብሔርን ፈልጉ፤ ጽድቅን ፈልጉ»

ጸሐፊው :- ሶፎንያስ (1÷1)

የተጻፈበት ዘመን :- ወደ 7ኛው ክፍለ ዘመን ከክርስቶስ ልደት በፊት ገደማ

ርዕስ :- የእግዚአብሔር ቀን መቅረብ (1÷7፤ 1÷14)

ቁልፍ ጥቅሶች :- 1÷15፤ 2÷3)

ቁልፍ ቃላት :- ሰው የማይኖርበት፤ የጌታ ቀን፤ በመሐከል

የመክፈቻ ክፍሎች :- ፍርድ (1÷14-18) መመለስ (3÷14-17)

ዋና ዓላማዎቹ

1. በኃጢአቷ ምክንያት በይሁዳ ላይ ፍርድ እንደሚመጣ መነገሩና «ታላቁ የጌታ ቀን»
2. በመጨረሻው ዘመን በአይሁዶች ላይ የሚመጣውን ፍርድ
3. በአሕዛብ ላይ በመጨረሻው ዘመን የሚመጣውን ፍርድ መናገር ናቸው

አስተዋጽኦ

I. የጌታ ቀን መቅረብ (ምዕ 1)
   ሀ. መግቢያ፤ ፍርዱ ዓለም አቀፋዊነት (ቁ. 1-3)
   ለ. ፍርዱ በይሁዳና በኢየሩሳሌም ላይ ማተኮሩ (ቁ. 4-13)
   ሐ. ከጌታ ቁጣ ቀን ማምለጥ እንደሚቻል (ቁ. 14-18)

II.. የእግዚአብሔር ፍርድ በአሕዛብ አገሮች (ምዕ. 2)
   ሀ. ንስሐ እንዲገቡ መጥራት (ቁ. 1-3)
   ለ. በፍልስጥኤማውያን (ቁ. 4-7)
   ሐ. በሞአብና በአሞን (8-11)
   መ. በኢትዮጵያውያን (ቁ. 12)
   ሠ. በአሦራውያን (ቁ.13-15)

III በይሁዳ ላይ የሚመጣው ፍርድና የቅሬታው መዳን (ምዕ. 3)

ሀ. በኢየሩሳሌም ላይ የሚመጣው ፍርድ (ቁ. 1-5)
ለ. ኢየሩሳሌም ንስሐ ስመግባት እምቢ ማለቷ (ቁ. 6-8)
ሐ. የቅሬታው መዳን፣ መጪው የበረከት ዘመን (ቁ. 9-20)
ንስሐ የመግባት ተስፋ (ቁ. 9-13)
የመመለስ ተስፋ (ቁ. 14-20)

ሶፎንያስ

የስሙ ትርጉም:- ሶፎንያስ ማለት በእግዚአብሔር የተጠበቀ፣ የተሰወረ ማለት ነው። ከይሁዳ ነገሥታት ዘር ሐረግ የሆነ አገልጋይ ነበር (1÷1)። ምክንያቱም የኖረውም በኢየሩሳሌም ከተማ እንደነበረ ይገመታል (1÷10-11) እነዚህን ቦታዎች እውቆ መጥቀሱ እንድንገምት ያደርጋል።

እንደ ኤርምያስ በኢዮስያስ ዘመነ መንግሥት በ648 ዓ.ዓ. ገደማ በይሁዳ ተወለደ (2ኛ ነገ. 22÷1፣ ዕብ. 11÷37) ንጉሥ ሕዝቅያስ ለሶፎንያስ ቅድመ አያቱ ነው። አገልግሎቱን ከኤርምያስና ናሆም ቀደም ሲል ጀምሮ ይሆናል።

የአገልግሎቱ ዘመንና የማሕበራዊ ኑሮው ሁኔታ

ታሪካዊ አቀማመጡ በይሁዳ ንጉሥ በኢዮስያስ ዘመን ስብከት ሰበከ (ሶፎ. 1÷1)። የበዓል አምልኮና የጣዖታት አምልኮ በየኮረብታው ይደረግ ነበር (ሶፎ. 1÷4-5)። የሶፎንያስ ስብከት ንጉሥ ኢዮስያስ ላደረገው መነቃቃት ትልቅ አስተዋጽ አድርጉአል (2ኛ ዜና 34-35፣ 2 ነገ. 22-23)። የሶፎንያስና የኢዮስያስን ታሪካዊ አቀማመጥ የሚሳይ ሠንጠረዥ እንደሚከተለው ቀርቧል።

640 ዓ.ዓ.	ኢይስያስ በይሁዳ ነገሠ
632 ዓ.ዓ.	ኢዮስያስ እግዚአብሔርን ፈለገ
628 ዓ.ዓ.	የኢዮስያስ የመጀመሪያ ተሃድሶ (መነቃቃት) 1÷4-5 ጣዖታትን ማፍረስ
625 ዓ.ዓ.	የሶፎንያስ አገልግሎት
621 ዓ.ዓ.	የኢዮስያስ ዋናው መታደስ (መነቃቃት)
609 ዓ.ዓ.	የኢዮስያስ መሞት

የማኅበራዊ ኑሮ ሁኔታ

ሶፎንያስ ትንቢቱን ከማስተላለፉ በፊት በይሁዳ የፖስቲካ፣ የማሕበራዊ ኑሮና የኃይማኖት ሰውጦች ተካሂደዋል። ሁለት ፖለቲካዊ አብዮቶች ተፈራርቀዋል። እንደኛው የምናሴና የልጁ መሞት፣ የይሁዳ ሕዝብ ከበዓልና ከከነዓናውያን ጣዖታት አምልኮ ወደ ጌታ ዘወር እንዲሉ አድርጉአቸዋል (2ኛ ነገ. 21÷1-18፣ 2ኛ ዜና 33÷1-9)፣ ኢዮስያስና ሶፎንያስ ሕዝቡ ወደ ጌታ እንዲመለሱ እደረጉ ማለት

ነው። ሁለተኛው የአሦር ንጉሥ በ627 ዓ.ዓ. አካባቢ ሞተና ኢዮስያስና ይሁዳ ለአሦር ከመገበር ነፃ ወጡ።

4. ነቢዩ ሶፎንያስ የተጫወተው የነቢይነት ሚና
በተሰይ ከ633 ዓ.ዓ. እስከ 623 ዓ.ዓ. ድረስ ከፍተኛ አገልግሎተ ስጥቷል ማለት ይቻላል። ሶፎንያስ በኢዮስያስ ዘመነ መንግሥት መጀመሪያ ላይ መጽሐፉን ጽፎት ይሆናል (ሶፎ. 1÷3-6)።

5. ሶፎንያስ ይሁዳ በ586 ዓ.ዓ. እንደምትወድቅና በ536 ዓ.ዓ. እና በኋላ ከባቢሎን ስለሚመለሱበት ሁኔታም ተነበየ።

6. በመሢሑ በኩል ስለሚሆነው ስለመጨረሻው ፍርድም ሶፎንያስ ተናግሮአል።

የሶፎንያስ መልእክት ይዘት

1. ይሁዳ ጌታን ረስታዋለች (1÷6-12፣ 3፤2)
2. ጌታ ጣዖት አምላኪዎችንና ኃጢአተኞችን ይፈርዳል (1÷4-6፣ 8÷12)
3. ጌታ ቁጣውን ይገልጻል፣ በዚያ ቀን ማንም አያመልጥም (1÷7፣ 14÷15-17÷18)
4. የእግዚአብሔር ፍርድ ዓለም አቀፋዊ መሆኑ (1÷18፣ 2÷4-15፣ 1÷2-3)
5. እግዚአብሔር ሁሉን የሚያስተዳድር የበላይ መሆኑ (2÷11፣ 3÷10÷9)።
6. ለእግዚአብሔር ቅሬታዎች ኖረው መዳናቸውን ያስረዳል (ምዕ. 3÷11-20)።

ስነ መለኮታዊ መልእክት

- የእግዚአብሔር ሕዝብ ከጌታ ተስፋ እንደሚያስፈልገው ሁሉ የማስጠንቀቂያ መልእክትም ያስፈልገዋል።
- ከእግዚአብሔር መደበቅና የትም ማምለጥ አይቻልም። እግዚአብሔር በሚገኝበት ጊዜ መፈለግ አስፈላጊ ነው። ጌታ ፍርዱን የሚያመጣ ቢሆንም ንስሐ ስንገባ ከታላቅ ፍቅሩ የተነሳ ምሕረት ያደርግልንና በረከቱን ያፈስላል።

የሶፎንያስ መጽሐፍ ንድፍ

የጌታ ቀን መቅረብ፣ ፍርድ በይሁዳ ላይ ምዕ. 1	በአሕዛብ አገሮች ላይ የጌታ ፍርድ እንደሚመጣ መነገሩ ምዕ. 2	ፍርድ በይሁዳ ላይ፣ የቅሬታው መዳን፣ መጪው የበረከት ዘመን ምዕ.3

ማጠቃለያ

ነቢዩ ሶፎንያስ በይሁዳ ሕዝብ ላይ የሚመጣው የፍርድ ቀን መወሰኑን ተናግሯል። ምክንያቱም ሕዝቡ ጌታን ትቶና ረስቶ በአሊምንና ሌሎችን ጣዖታት ቦማምለኩ ነው (ምዕ. 1)። የእሕዛብ አገሮችም ንስሐ ካልገቡ ፍርድ እንደሚመጣባቸው ተንብዮአል (ምዕ. 2)። በመጨረሻም አይሁዶች ኃጢአት መሥራታቸውን ከቀጠሉ ፍርድ፣ ንስሐ ከገቡ ደግሞ የሕይወት መታደስና በረከት እንደሚመጣ በመናገር ትንቢቱን አጠቃልሎአል (ምዕ. 3)። ይህ ሁሉ ለቤተክርስቲያን ትልቅ ትምህርት ነው። ኃጢአት ፍርድን ያስከትላል፣ በንስሐ ወደ ጌታ መመለስ ግን በረከትንና የሕይወት መታደስን ያመጣል።

ከምርኮ በኋላ የተናገሩ ነቢያት

(ሐጌ፣ ዘካርያስና ሚልክያስ)

እነዚህ ትንቢታዊ መልእክቶቻቸውን በጽሑፍ ያሰፈሩት ከባቢሎን ምርኮ መልስ ነው። ከብሉይ ኪዳን የአሰራሉል ነቢያት የመጨረሻዎቹም እነዚህ ከላይ የተጠቀሱት ናቸው።

ትንቢተ ሐጌ

«ለየትኛው ነገር ቅድሚያ ትሰጣላችሁ?»

ጸሐፊው :- ነቢዩ ሐጌ
ዘመን :- ወደ ፍኖው መቶ ዓ.ዓ.
ርዕስ :- ቤተ መቅደሱን እንደገና መገንባት
ቁልፍ ጥቅስ :- 1÷14-15፣ 2÷4-5
ቁልፍ ሐረጐች :-

«የእግዚአብሔር ቃል ወደ እኔ መጣ»
«ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር »
«የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር እንዲህ ይላል» (19 ጊዜ ተጠቅሶአል)።

ዓላማዎቹ

የእግዚአብሔርን ቃል በመዘንጋት ቸልተኛ የሆነውን ሕዝብ በቃሉ ማነሳሳት (መቀስቀስ)፣ የቆመውን የቤተመቅደስ ግንባታ ሥራ እንዲሠሩ ማሳሰብ (ዕዝ. 5÷1-2)፣ ጌታ ቤተመቅደሱን በክብር እንደሚሞላው የተስፋ መልእክት ማስተላለፍ (ሐጌ 2÷1-9)፣ የረከሰው ሰው እንደሚነጻና እንደሚባረክ መልእክት ማስተላለፍና ለዘሩባቤል የተሰጠ ተስፋ፣ በክርስቶስ በኩል ስለሚሆነው በረከት መናገር ናቸው (ሐጌ 2÷20-23)።

አስተዋጽኦ

1. ቤተ መቅደሱን ስመሥራት ቀዳሚውን ቦታ (ቅድሚያ) እንዲሰጡ ማሳሰብ (1÷1-2፣ 9)

   ሀ. የራሳችሁን ወይስ የእግዚአብሔርን ቤት መሥራት ይኖርባችኋል? (1÷1-15)

ሰ. ምናምን የሆነውን (ትንሽ አነስተኛ፣ የተናቀውን) ቤተመቅደስ መሥራት ይኖርባችኋልን? (2÷1-9)

II ለቅድስና ቅድሚያ እንዲሰጡ ማሳሰብ (2÷10-19)

III. ለዳዊት ለተሰጠው ተስፋ ቅድሚያ መስጠት (2÷20-23)

ጸሐፊው

ስለ ጸሐፊው ሐጌ የምናውቀው ነገር በጣም ትንሽ ነው (ዕዝ. 5÷1፣ 6÷14)። የስሙ ትርጉም፦ «በዓል» ወይም «የበዓል አክባሪ» ማለት ነው። የተወለደው በምርኮ አገር በባቢሎን እንደነበር ይታሰባል።

ከዘሩባቤል ጋር መጀመሪያ ከባቢሎን በ536 ዓ.ዓ. ወደ ኢየሩሳሌም ሄዷል (ዕዝ. 2÷2)።

አገልግሎቱን አስመልክቶ የቃሉን መልዕክት አስተላልፎ ወዲያውኑ ጥሩ ምላሽ ያገኘ ነቢይ ቢኖር ሐጌ ነው (ምዕ. 1)። ዋና ስብከቱ ያተኮረው የቤተ መቅደሱ ግንባታ ሥራ እንዲጠናቀቅ ሕዝቡን በማነሳሳት ላይ ነበር። ሐጌና ዘካርያስ በነቢይነት አገልግሎታቸው ጓደኞሞች ነበሩ (ዕዝ. 5÷1፣ 6÷14፤ ማር. 6÷7)።

ታሪካዊ አቀማመጥ

586 ዓ.ዓ. ኢየሩሳሌም ቤተመቅደስዋም በባቢሎን ወራሪዎች ፈረሰች

539 ዓ.ዓ. ቂሮስ፦ ይገዛው የነበረ የፋርስ መንግሥት ኃያል መንግሥት ስለነበር። የባቢሎን መንግሥት ወደቀ።

538 ዓ.ዓ. አግዚአብሔር ቂሮስ አይሁዶችን ወደገዛ ምድራቸው እንዲመለሱ እንዲፈቅድ ቀስቀሰው (ዕዝራ 1÷1-4)።

536 ዓ.ዓ. በዘሩባቤል አማካይነት አይሁዶች ስመጀመሪያ ጊዜ ወደ ይሁዳ ምድር ማለትም ወደ አገራቸው ተመለሱ (ዕዝ. 1÷5-2፤70፤ ነህ. 12)። የተመለሱት ሕዝብ ቁጥር 50000 ነበር (ዕዝ. 2÷64-67)።

536-535 ዓ.ዓ.

1. የቤተ መቅደሱ ሥራ በዘሩባቤል ተጀመረ

2. የሚቃጠል መሥዋዕት መሠዊያ በኢየሩሳሌም፣ በቤተመቅደሱ አንጻር ተሠራ። የማደሪያ ድንኳን በዓል ተከበረ። መሥዋዕቶችም ቀረቡ (ዕዝ. 3÷1-6)።

535-534 ዓ.ዓ. :- በዙሪያ በነበሩ ባሎራውያን የቤተመቅደሱ ግንባታ ሥራ ተቃውሞ ደረሰበት (ዕዝ. 4÷1-5)

534 ዓ.ዓ. - የቤተ መቅደሱ ሥራ ቆመ (ዕዝ. 4÷24)

536 ዓ.ዓ. - ዘሩባቤል የፋርስን ንጉሥ በመወከል፣ የእስራኤል ገዥ ሆኗል። ሊቀ ካህኑ ኢያሱ የሃይማኖታቸው መሪ ሆነ።

520 ዓ.ዓ. - ሐጌና ዘካርያስ በይሁዳና በኢየሩሳሌም ለነበሩት አይሁዶች፣ በእስራኤል አምላክ ስም ትንቢታዊ መልእክት አስተላልፈዋል (ዕዝ. 5÷1፤ ሐጌ 1÷1)።

516 ዓ.ዓ. - የቤተ መቅደሱ ግንባታ ሥራ ተጠናቀቀ (ዕዝ. 6÷14-15)።

458 ዓ.ዓ. - ዕዝራ ወደ ኢየሩሳሌም ሄዶ የእግዚአብሔርን ሕግ በማንበብ ስተሃድሶ ጌታ ተጠቀመበት።

445 ዓ.ዓ. - የፋርሱ ንጉሥ፣ ነህምያ ሄዶ የኢየሩሳሌምን ቅጥር ሥራ እንዲሠራ ፈቀደለት (ነህምያ 6÷15)፣ ሥራውም በ52 ቀናት ውስጥ ተጠናቀቀ።

የቤተ መቅደስ አስፈላጊነት

ቤተ መቅደሱ ስሁለት ነገሮች አስፈላጊ ነበር። ይኸውም ጌታ በእነርሱ መካከል ስለሆነና ሕዝቡም አርሱን ማምለክ ስላለበት፣ በቃሉ ማዕድ ዙሪያ ሕዝቡን ለማሰባሰብ፣ ሕዝቡም ባጸናቸው ጌታ እንዲደሰቱ ለማድረግ (ኢዩ. 3÷21፣ ዘዳ. 25÷8፤ የሐዋ. 7÷47-48፣ ኢሳ. 66÷1-2)።

የስነመለኮታዊ መልእክቶች

እግዚአብሔር የሠራዊት ሁሉ ጌታ (1÷2፤ 7፣ 9፤ 14÷ 2÷6-9፤ 11፣ 23)፤ ትዕዛዝ ስጪ፤ የሁሉም የበላይ ኃላፊ እርሱ ነውና (1÷2፣ 3፤ 2÷10-14)። እግዚአብሔር የኢኮኖሚ ገቢ ምንጭ ሁሉ የሚወስንና የሚቆጣጠር ጌታ ነው (1÷5-11)። እግዚአብሔር የምንደገፍበት ታማኝ አምላክ ነው (2÷5)።

እግዚአብሔር ሕዝቡን መባረክ ደስ ይለዋል (ሐጌ 2÷10-19)። ስዘሩባቤል ብቻ ሳይሆን ለእያንዳንዱ ሰው የሚጠነቀቅ ጌታ ነው (2÷20-23)። ስለዚህም ሐጌ ከእኛ ፍላጐት ይልቅ ለእርሱ ፍላጐት ቀዳሚውን ሥፍራ መስጠት ይገባናል (ማቴ. 6÷33)።

ተስፋ በሚያስቆርጥ ሁኔታ ላይ ስንደርስ፣ ቀና ብሰን ጌታን ማየት አለብን፣፣ እርሱ መታደስንና መከናወንን ያመጣልናል፤ ደግሞም ሁኔታዎችን ሁሉ ይቆጣጠራል።

ስነ መለከታዊ መልእክት

የእግዚአብሔርን ሥራ ቸል ልንል አይገባም፣ በሕይወትንና እኛ ባለን ነገር ላይ እርሱ ጌታ እንዲሆን እንፍቀድለት (1÷4)። መከናወን እንዲመጣ ለጌታ ቀዳሚውን ሥፍራ በመስጠት ጌታን በመፍራት እንኑር (1÷5፣ 7)።

የገቢ ሁሉ ምንጩ (የብርና የወርቁ) ባለቤት እግዚአብሔር ነው (2÷8)። የእግዚአብሔር ሥራ ወደፊት የከበረ ይሆናል (2÷9)። ሰዎች በጌታ ተገለጸውም አለመመሰሳቸው ጉዳትን ያመጣል (2÷17)። እግዚአብሔር ተስፋን የሚሰጥ የፍቅር አምላክ ነው (2÷19)።

የሐጌ መጽሐፍ ንድፍ

ስቤተ መቅደሱ ግንባታ ሥራ ቅድሚያ ስጡ ምዕ. 1÷1-2፣9	ለቅድስና ቅድሚያ ስጡ ምዕ. 2÷10-19	ለዳዊት ስለተጠሰው ተስፋ ቅድሚያ ስጡ ምዕ. 2÷20-23

ማጠቃለያ

እግዚአብሔር በጊዜው ሐጌን ለሕዝቡ አነጋገሩት የተጠቀመበት እገልጋይ ነው። አስደናቂ የሆኑ አራት መልእክቶችን አቅርቧል። በመጀመሪያው ስብከት፣ ሕዝቡ ተነስቶ በጅምር የቀረውን ቤተመቅደስ እንዲሠሩ ጠራቸው (ሐጌ 1÷1-11)። በሁለተኛው ስብከት የወደፊቱ ቤተመቀደስ በክብር እምንደሚሞላ በማጽናናት ተናገረ (ሐጌ 1÷12-15)። በሦስተኛው መልእክት፣ የረከሰው ሕዝብ ነጽቶ (ተቀድሶ) እንደሚባረኩ ተናገረ (ሐጌ 2÷10-19)። በአራተኛው መልእክቱ፣ ለዘሩባቤል የተሰጠውን ተስፋ አስተላለፈ. (ሐጌ 2÷20-23)። ከላይ እንደተመለከትነው የሐጌ መጽሐፍ ስዛፈዋ ቤተክርስቲያን የሚሆኑ መልእክቶችን ይዟል።

ትንቢተ ዘካርያስ

«የእግዚአብሔር ዓላማ ምን ይሆን?»

ጸሐፊው - ዘካርያስ (ክምዕ. 1-8)፣ እንደዚሁም ሴላ ስሙ ያልተጠቀሰ ሰው (ከምዕ.9-14) እንደጻፈው ይታሰባል።

ዘመን - (520-518) ዓ.ዓ.

አርዕስት - የመሢሑ መምጣት (መገለጦች)

ቁልፍ ጥቅስ - 8÷3፤ 14÷9

ቁልፍ ቃላት - ቅርንጫፍ (ቁጥቋጦ)፣ ቅናት፣ ንጉሥ፣ አረኛ፣ ኢየሩሳሌም፣ አይቻሰሁ፣ የሠራዊት ጌታ (52 ጊዜ)

ዋና ዓላማዎቹ

1. አስራኤላውን ወደጌታ እንዲመለሱ መምከር (1÷3-4)፣
2. ስለቤተ መቅደሱ ግንባታ ሕዝቡን ማጽናናትና
3. ወደፊት በመሢሑ በኩል የሚመጡትን ተስፋና በረከት ለቅሬታዎቹ ማስታወቅ ነው።

አስተዋጽኦ

I. ስምንት የማጽናትት ራዕዮች (ምዕ. 1-6)

II. አራት የተግሳጽ ራዕዮች (ምዕ. 7-8)

ሀ. የተግሳጽ መልእክት (ምዕ. 7)
ለ. የተስፋ መልዕክትት (ምዕ.8)

III. ሁለት የእግዚአብሔር ቃል ሸክሞች (ምዕ. 9-14)

ሀ. የመጀመሪያው ሸክም (9÷1-11÷17)
ለ. ሁለተኛው ሸክም (12÷1-14÷21)

ጸሐፊው

1. የስሙ ትርጉም፦ ዘካርያስ ማለት «እግዚአብሔር ያስታውሳል» ማለት ነው።
2. ቤተሰብ፦ አባቱ ካህን በራክዩ ትርጉም «እግዚአብሔር ይባርካል» ማለት ነው። እያቱ፦ ካህን እዶ «የተወለነው ጊዜ» ማለት ነው (ዘካ. 1÷1)። ቤተሰቦቹ ከዘሩባቤል ጋር በ536 ዓ.ዓ. ከባቢሎን ተመልሰዋል (ነህ 12÷4÷ 16)፣ ያኔ ዘካርያስ ገና ወጣት ነበረ። ትንቢት መናገር

የጀመረው በ520 ዓ.ዓ. ነበር፤ ይህም እገልግሎት የጀመረበት ጊዜ መሆኑ ነው።

የዘካርያስ ዘመን ታሪካዊ አቀማመጥ

586 ዓ.ዓ. - የኢየሩሳሌም መውደቅ
(ሕዝቡ በምርኮ ተወሰደ)

539 ዓ.ዓ. - የቂሮስ እዋጅ (አይሁዶች ወደአገራቸው እንዲመለሱ)

536 ዓ.ዓ. - የቤተመቅደሱ ሥራ ቆመ (ተጓጐለ)

ዘካርያስ 1-6 - 520 ዓ.ዓ. - የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጀመረ

ዘካርስያስ 7-8 - 518 ዓ.ዓ.

516 ዓ.ዓ. - የቤተመቅደሱ ሥራ ተፈጸመ

ዘካርያስ 9-14

3. አገልግሎቱ

በ520 ዓ.ዓ. አገልግሎት መጀመር ከሐጌ ጋር በመሆን ሕዝቡን የቤተ መቅድሱን ግንባታ ሥራ እንዲቀጥሉ አጽናንቶአቸዋል (ዕዝ. 6÷14-15)። ዘካርያስ ካህንም ነቢይም ነበር። ሐጌና ዘካርያስ ከምርኩው አገር የተመለሱትን 50000 ሰዎች ያጽናኗቸው ነበር።

የአገልግሎቱ ዓላማዎች

1. መንፈሳዊ ተሃድሶ እንዲመጣ ሕዝቡን ማነሳሳት (1÷2-3)
2. ሕዝቡ የመቅደሱን ሥራ እንዲጨርሱ ማበረታታት (1÷16፤ 4÷9)
3. በመከራ የነበረውን ሕዝብ መምከር/ማጽናናት
4. ስለሚመጣው መሢሕ የተነገረውን ትንቢት በመለኮታዊ ጽሑፍ ማስፈር ነበር።

ከኢሳይያስ ቀጥሎ ስለክርስቶስ እብዝቶ የተናገረ ነቢይ ቢኖር፤ ዘካርያስ ነው።

ስለክርስቶስ የተነገረ ትንቢት	ፍጸሜው
ሱሌ (ባሪያ) 3÷8	ማር 10÷45
ቅርንጫፍ 3÷8፤ 6÷12	ሉቃ. 1÷78
ንጉሥ ካህን 6÷13	ዕብ. 6÷20-7÷1
ትሑት ንጉሥ 9÷9-10	ማቴ. 21÷4-5፤ ዮሐ. 12÷14-16
መሸጡ 11÷12÷ 13	ዩሐ. 27÷9
እጆቹን ተወጋ 12÷10	ዮሐ. 19፤37
የሚያነጻ ምንጭ 13÷1	ራዕይ 1÷5
ሰብዓዊ፤ መለኮታዊ 13÷7፤ 6÷12	ዮሐ. 8÷40፤ 1÷1 ማቴ. 26÷31፤ ማር. 14÷27
የተመታ እረኛ 13÷9	ዮሐ. 10÷16፤ 11÷15፤ 21÷27
ዳግም ምጽአቱ 14÷9	

ለምዕራፎቹ የተሰጡ ማብራሪያዎች

ስምንት የማጽናት ራዕዬች (ምዕ. 1-6)

ይህ ክፍል ወደ ኢየሩሳሌም ከምርኮ አገር ለተመለሱት የሚሆን መልእክት ያቀርባል። ወደአገራቸው የተመለሱ ቢሆንም ሐዘን ውስጥ ስለነበሩ የሚያጽናና መልእክትት ስላስፈለጋቸው ጌታ እጽናንቶአቸዋል።

1. የመግቢያ ቃላት ለንስሐ መጥራት፤ ይህም የመጀመሪያው መልእክት ነው (ዘካ. 1÷6)።

2. የመጀመሪያው ራዕይ (ፈረሶቹ) 1÷7-17) ይህ ደግሞ ሁለተኛው መልእክት ነው። ዋናው መልእክትት «የቤተመቅደሱ ሥራ ተሠርቶ ይጠናቀቃል» የሚል ቢሆን፤ ሕዝቡ በንስሐ ወደጌታ ተመልሶ ጌታም ከእነርሱ ጋር ሆኖ እንደሚያጽናናቸው ሙሉ ተስፋ ይሰጣል (ዘካ. 1÷1-17)። በቁ. 11 «የእግዚአብሔር መልአክ» የተባለው በምሥጢር በመልአክ መልክ የተገለጸው መሢሕ (ክርስቶስ) ነው።

3. ሁለተኛው ራዕይ፡- አራት ቀንዶችና አራት ጠራቢዎች (ዘካ. 1÷18-21)።

   - አራት ቀንዶች፡- የእግዚአብሔር ሕዝብ ጠላቶች (ባቢሎን፤ ፋርስ፤ ግሪክና ሮም) ናቸው።
   - አራት ጠራቢዎች፡- ቀንዶቹን የሚጥሱና ስለእግዚአብሔር ልጆች የሚዋጉ ኃይላት ናቸው (2ኛ ነገ. 5÷8-23)

4. ሦስተኛው ራዕይ ክተማይቱ (2÷1-13)
   «ክተማይቱ ትንነባሰች፣ ትታደላሰች» የሚል የተሰፋ ቃል፣ ለዚያ ዘመንና ለወደፊት ጭምር ተነገረ።

5. አራተኛው ራዕይ፡- የካህኑ የኢያሱ መንጻት (3÷1-13)

6. አምስተኛው ራዕይ፡- መቅረዞቹ (4÷1-14)
   - ሁለቱ ዛፎች - የኢያሱና የዘሩባቤል ምሳሌዎች ናቸው።
   - የእግዚአብሔር ሥራ የሚሠራው በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ነው። መከናወንን የሚያመጣው እርሱ ነውና። ከወይራው ዘይት ይወጣል፣ ዘይቱ ለብርሃንነት ያገለግላል ዘይቱ የመንፈስ ቅዱስ ምሳሌ መሆኑ ነው (ቁ. 7-9)። የተጀመረው የቤተ መቅደሱ ግንባታ በመንፈስ ቅዱስ ርዳታ ይፈጸማል።

7. ስድስተኛው ራዕይ፡- የመጽሐፍ ጥቅልል ይህ የእግዚአብሔርን ሕግ በሚጥሱ ሰዎች ላይ የሚመጣውን ፍርድ የሚያመላክት ነው (5÷1-4)።

8. ስባተኛው ራዕይ፡- የኢፍ መስፈሪያ (መስኪያ) (5÷5-11) ጌታ የሕዝቡን በደል ያስወግዳል፣ ክፋት አያሸንፋቸውም።

9. ስምንተኛው ራዕይ፡- አራቱ ሰረገሎች (6÷1-15)
   - በዓለም ላይ የእግዚአብሔር ፍርድ እንደሚመጣ (ቁ. 1-8)
   - በኢያሱ በኩል የክርስቶስ ሥዕል ይታያል (ቁ. 9-15)
     የተግሳጽ ራዕዮች (ምዕ. 7-8)

   ሀ. የተግሳጽ መልእክት፣ ስለጾም የቀረበ ጥያቄ (ምዕ. 7)
   ለ. የተሰፋ መልእክትት፣ የኢየሩሳሌም ተስፋ (ምዕ. 8)

   ከሁለት ዓመት በኋላ የንስሐ ጥሪ እንደገና ተደገመ (ምዕ. 7)፣ ኢየሩሳሌም ወደፊት ብሩህ ተስፋና ክብር ይጠብቃታል (ምዕ. 8÷ 1÷14፣ 16፣ 8÷14-23)። ይህ ሌሆን የሚችለው ከክፉ መንገዳቸው ወደጌታ ተመልሰው ፈቃዱን ሲያደርጉ ነው። የሚጠበቅባቸው እምነትና ለእርሱ መታዘዝ ነው።

ሁለት የእግዚአብሔር ቃል ሸክሞች (ምዕ. 9-14)

ሀ. የመጀመሪያው ሸክም፡- በደማስቆና በሶርያ ላይ (9÷1-7)

ለ. ጌታ ስለሕዝቡ ይዋጋል፣ ንጉሣቸውንም ይልክላቸዋል (9÷8-10) ክርስቶስን ይልካል ማለት ነው።

ሐ. የጌታ ሕዝብ በመጨረሻ እንደከበሩ ድንጋዮች ይሆናሉ (ቁ. 11-16)

መ. እንዲጸልዩ የተነገረ ማበረታቻ (ምዕ. 10)

እግዚአብሔር ፀሎትን ለምቶ የሚመልስ ጌታ ነው።

መንጋው ከተበተነበት እንደገና ተመልሷል። ሕዝቡም መደገፍ ያለበት በጌታ ላይ ነው (ዘካ. 10÷1-2)። የሚያስፈልጋቸውን የሚሞላባቸው፣ የሚራራላቸውና የሚያበረታቸው እርሱ ነውና። መጥፎ መሪዎችን አስወግዶ ታማኝ መሪዎችን ይሰጣቸዋል። የቀሩትንም ወደገዛ ምድራቸው ያመጣቸዋል (10÷10፣ ኢሳ. 11÷11-15)። ትዕቢተኞቹን የውጭ ጨቋኝ መሪዎች አስወግዶ በጌታ መንገድ የሚሄዱትን ያበረታቸዋል (10÷11-11÷3)።

ሠ. አይሁድ መሢሐቸውን አለመቀበላቸው (ምዕ. 11)

እግዚአብሔር መንጋውን ያጠፉትን መጥፎ የፖለቲካ መሪዎች ይቀጣቸዋል (11÷3-17) ዘካርያስ ይህን የመልካሙን አረኛ ምሳሌያዊ ሚና በመጫወት በጌታ ሕዝብ መካከል አንድነት ለመጠበቅ ሞክሯል (ሕዝ. 37÷15-23)። ሕዝቡ ይህን መልካም ንጉሥ እምቢ ብለው መጥፎውን መሪ ተከተሉ (ዘካ. 11÷3-17)። መልካሙ አረኛ ሌላ ምንም ማድረግ አልቻለም፣ ከዚህ የተነሳ አንድነታቸው ጠፍቶአል (ዘካ. 11÷10-14)። ይህ እንግዲህ አግዚአብሔር የሚልክላቸውን ገዥ (ንጉሥ) አምቢ አንዳይሉ ስማስጠንቀቅ የተነገረ ነው። ወደ ወጉት (ወደ ክርስቶስ) በመመልከት ያስቅሱሰታል (ቁ.10-14)።

ሰ. የሕዝቡና የምድሪቱ መንጻት (ምዕ. 13)
   - የክርስቶስ ትንበት፡- በእርሱ በኩል ከኃጢአት መንጻት ይቻላል፣ (ቁ. 1)
   - ስለክርስቶስ ደቀመዛሙርቱ የተነገረ (ቁ. 7)።
   - ስለታላቁ የመከራ ዘመንና ስለሃላዊ መሢሕ የተነገረ ትንቢት (ቁ. 8-9)

ሸ. የመጨረሻው ዘመን፣ ስለሺህ ዓመት መንግሥት መቋቋም የሚናገር ክፍል ነው (ምዕ. 14)።

አንዳንድ የሥነ መለኮት ምሑራን አመለካከት፡፡

   - የታላቁ መከራ ዘመን (ቁ. 1-2)

- ክርስቶስ ዳግመኛ ሲመጣ ጠላቶቹን ያስወግዳል (ቁ.3-8)
- የሺህ ዓመተ መንግሥት ሁኔታ (መግለጫ) (ቁ. 9-11፤ 16-20)
  ይሁዳ ከዓለም መሪዎች ብዙ ጭቆና ደርሶባት ነበር (ዘካ. 12÷1-6፤ 14÷1-3)፤ ነገር ግን እግዚአብሔር ሕዝቡን ሲያድን ይገለጣል (ዘካ. 14÷3-5፤ 12-15)። በዓለም ላይ አዲስ ሥርዓት ይመሠረታል (ዘኻ. 14÷6-11 ፤ 15-21)።

ሦስቱ ዋና ገጸ ባሕርያት

ትንቢቱ በእነዚህ ሦስት ሰዎች ላይ ያተኩራል፦

- ዘካርያስ - የክርስቶስ ምሳሌ የሆነ መልካም አረኛ (ዘካ. 11፤ ማቴ. 26÷15፤ ዘዳ. 21÷32)
- ታላቁ ሊቀካህን ኢያሱ አርሱም የክርስቶስ ምሳሌ ነው (6÷12፤ ኢሳ. 11÷1፤ ኤር. 23÷5፤ 33÷15)።
- ዘሩባቤል ከባቢሎን በ537 ዓ.ዓ. መጀመሪያ ከመጣው ቡድን ጋር የመጣ መሪ። አርሱም የቤተመቅደሱን ግንባታ ጀምሮ ፈጸመው (ሐጌ 2÷20-23)።

ዘሩባቤል፣ እግዚአብሔር ያስነሳው ንጉሥ ነበረ። በተጨማሪ ስለነዚህ ሦስት ሰዎች የተሰጡትን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ተመልከት (ዕዝ. 2÷1-2፤ 2÷1-9፤ 4÷1-3፤ ሐጌ. 2÷1-5፤ 20-23፤ ዘካ. 3÷1-10፤ 4÷6-10፤ 6÷9-15፤ 11÷7፤ ማቴ. 1÷12)።

ስነ መለኮታዊ መልእክቶች

እግዚአብሔር ወደአርሱ በንስሐ ከተመለስን፣ በረከቱን ይዞ ወደእኛ ይመለሳል። አግዚአብሔር ሕዝቡን በሚደርስበት ነገር ሁሉ ጣልቃ በመግባት ያጽናናል፤ ለክብሩም ማቆም ይፈልጋል።

እግዚአብሔር ሥራውን ሲፈጽም ታማኝ አገልጋዮችን ያነሳና ይጠቀምባቸዋል። አገልጋዮቹም በታማኝነት ኃላፊነታቸውን ሊወጡ ይገባል። የጌታ ሥራ የሚሠራው በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ነውና በአርሱ ሙሳት ሆነን ማገልገል ይኖርብናል (ዘካ. 4÷6፤ ኤፌ. 5÷18)። እግዚአብሔር ምንጊዜም ቢሆን ለሕዝቡ ያለው አሳቡ መልካም ነው። በጸጋው ሽፍኖ ሰዓላማው ማቆም ይፈልጋል። ክርስቶስ ለሰበኑቹ ሲል የተመታ አረኛ ነው (ምዕ. 13÷7-9)።

የትንቢተ ዘካርያስ ንድፍ

የማጽናናት ራዕዮች	የተግሳጽ ቃላት	የእግዚአብሔር ቃል ሽክም
ምዕ. 16	ምዕ. 7-8	ምዕ. 9-14

ማጠቃለያ

በየጊዜው አገልጋዮችን የሚሰጥ ጌታ በዘካርያስ በኩል ሕዝቡን ማጽናናቱን (ዘካ. 1-6) የተግሳጽና የተስፋ መልእክት ሰጥታል (ዘካ. 7-8)። የእግዚአብሔር ቃል ሽክሞች የእስራኤልን ጠላቶች እንደሚቀጣቸው፣ እስራኤል በንስሐ ወደጌታ ስትመለስ ከጌታ ዘንድ በረከት እንደሚጠብቃት ተናገረ (ዘካ. 9-14) ።

ትንቢተ ሚልክያስ

« የምታሰብሩት ማንን ነው?» «ሰው እግዚአብሔርን ይሠርቃልን?»

ጸሐፊው - ሚልክያስ (1÷1)

ዘመን - 433 ዓ.ም. ነህ. 13÷6

ርዕስ - በሥነ ምግባር የተበላሸውን ሕዝብ ንስሐ እንዲገቡ ማሳሰብና ስለጌታ ፍርድ ቀን ማስታወቅ

ቁልፍ ጥቅሶች - ሚል. 3÷1 ፣ 3÷8

ቁልፍ ቃላት - (በየት? ትላላችሁ፣ የጌታ ቀን፣ መልእክተኛ፣ ይላል የሠራዊት ጌታ)

ዋና ዓላማዎቹ

የእስራኤልን ኃጢአትና ክህደት ማሳየት ስለሚመጣውም ፍርድ አስጠንቅቋል። ከመሢሑ መምጣት አስቀድሞ ሕዝቡን ለመጥራት ሌላ መልእክተኛ (መጥምቁ ዮሐንስን) እንደሚልክ ተናግሯል። በጌታ ስም የተጠሩ ሕዝቡ ጌታን እንደሚገባ እንዲወዱት፣ እንዲያመልኩት፣ እንዲፈሩትና እንዲያገለግሉት ማሳሰብ።

አስተዋጽኦ

I. እግዚአብሔር ለእስራኤል ያለው ፍቅር (1÷1-5)

II. ወቀሳ በካህናት ላይ (1÷6–2÷9)

III. ወቀሳ በሕዝቡ ላይ (2÷10-16)

IV. ወደፊት ሊመጡ ያሉ ነገሮች (2÷17-3-5)

V. ሕዝቡ በብሔር ደረጃ በጌታ ፊት (3÷6-15)

- ሀ. እግዚአብሔርን መስረቅ (3÷6-9)
- ለ. ለበረከት ቁልፍ (3÷10-12)
- ሐ. በጌታ ላይ በድፍረት መናገር (3÷13-15)

VI. እግዚአብሔርን የሚፈሩ ታማኞች ቅሬታዎች (3÷16-18)

VII. ታላቁና የሚያስፈራው የእግዚአብሔር ቀን (ምዕ. 4)

ጸሐፊው

1. **የስሙ ትርጉም**:- ሚልክያስ ማለትት «መልዕክተኛዬ» ማለት ነው። ምናልባትት ስለነቢዩ ቤተሰብም ሆነ ስለእርሱ በስፋት የምናውቀው ነገር የለም (1÷1)። ከምርኮ መልስ ከተነሱት ነቢያት አንዱ ሲሆን ምናልባት አገልግሎቱ ከ460-450 ዓ.ዓ. ወይም በነህምያ አማካይነት ተሃድሶ ከመደረጉ ከ5ኛው መቶ ዓ.ዓ. በፊት ሊሆን ይችላል። ብዙዎች እንደሚገምቱት በዕዝራና ነህምያ ዘመን በመንፈሳዊ ሕይወቱ የታደሰው ሕዝብ ከቆይታ ብዛት እየደከመ ሄደ። በዚህን ጊዜ ጌታ ሚልክያስን እንዳስነሳው ይታሰባል። እርሱም የብሉይ ኪዳን የመጨረሻው ነቢይ ሆኖ ወደ አዲስ ኪዳን የመሸጋገሪያ ድልድይ ነው።

2. ሚልክያስ ይህን መጽሐፍ ሰምን ጻፈው?

ሕዝቡ በጠቅላላ በእምነቱ የቀዘቀዘና በማሕበራዊ ኑሮውም የተበላሸ በመሆኑ ወደ ንስሐ ለመጥራት የተጻፈ ነው። ይህ መጽሐፍ በእግዚአብሔርና በእስራኤል መካከል ያለውን ቃል ኪዳን በግልጽ ይናገራል። ስለመጥምቁ ዮሐንስና ስለጌታ ኢየሱስ የመጀመሪያው መምጣት ይናገራል (ምዕ. 3÷1-2)። በተጨማሪም ስለእግዚአብሔር መታዘዝ የተትረፈረፈ በረከት እንደሚያመጣ ይናገራል (3÷10)።

የነቢዩ ሚልክያስ ታሪካዊ አቀማመጥ

586 ዓ.ዓ. - የኢየሩሳሌም መውደቅ (የሕዝቡ መማረክ)

539 ዓ.ዓ. - ቂሮስ የምርኮው ዘመን እንዲያበቃ አወጀ

536 ዓ.ዓ. - የቤተ መቅደሱ ሥራ ቆመ

516 ዓ.ዓ. - የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጠናቀቀ

458 ዓ.ዓ. - በዕዝራ አማካይነት የተደረገ ተሃድሶ

445 ዓ.ዓ. - ነህምያ የቅጥሩን ሥራ ፈጸመ

428 ዓ.ዓ. - ነህምያ ለሁለተኛ ጊዜ ኢየሩሳሌምን ጐበኘ

ሚልክያስ - 420 ዓ.ዓ.

የሚልክያስ መጽሐፍ ዋና መልእክቶች

በጥያቄ መልክ ቀርበው ተብራርተዋል። እነዚህ የሕዝቡንና የካህናትን ሁኔታ የሚገልጹ ናቸው።

1. እግዚአብሔር እንደሚወዳችሁ ታውቃላችሁ? (1÷1-5)
2. እግዚአብሔርን በአምልኮ ታከብሩታላችሁ? (1÷6-2፤9)
3. በምታቀርቡአቸው መስዋዕቶች ታከብሩታላችሁ? (1÷6-14)
4. በጋብቻ ሕይወታችሁ ጌታን ታከብሩታላችሁ? (2÷10-16)
5. በእግዚአብሔር ጽድቅ (ፍትህ) ታምናላችሁ? (2÷17-3፤6)
6. ስለስራታችሁ እግዚአብሔርን ታከብሩታላችሁ? (3÷13-4፤3)
7. በስገልግሎታችሁ እግዚአብሔርን ታከብሩታላችሁ? (3÷13-4፤3)

እነዚህን ጥያቄዎች ካቀረበላቸው በኋላ እግዚአብሔርን ስሚፈሩት ቅሬታዎች የመጨረሻ ምክር ይሰጣል (4÷4-6)።

ስነ መለኮታዊ መልእክት

የእግዚአብሔርን ጽኑ ፍቅር እናስታውስ። እርሱ ሁልጊዜም ይወደናል። እርሱ በዓለማችን ላይ ከሚፈራረቁት ሁኔታዎች የተነሳ ለእኛ ያለውን የፍቅር ባሕርዩን አይለውጥም።

በሚልክያስ ዘመን አገልጋዮቹ የሆኑ (ካህናት) ጌታን እጅግ አሳዘኑት። በመሠዊያው ላይ የሚነቀፈውን ነገር ስማቅረብ ስሙን አቃልለዋል። ከዚህ የተነሳ የተናቁና የተዋረዱ እደረጋቸው (ሚል. 1÷6-2÷9)። ጌታ ዛሬ በምንኖረው አገልጋዮች ያዘነብን ነገር ይኖር ይሆናል። አራሳችንን በመመርመር ወደእርሱ እንመለስ።

የክርስቲያን ጋብቻ መፋታትን ይቃወማል። ምክንያቱም ጌታ «መፋታትን እጠላለሁ» (ሚል. 2÷10-16÷16) ብሏል።

ለጌታ አገልግሎት መሰጠት ያለበትን ለራስ ጥቅም ስንል አሥራት በኩራትን በየቤቶቻችን አናስቀር። ነገር ግን በታማኝነት እንስጥ። ይህን ብናደርግ ጌታ በረከቱን አትረፍርፎ ይሰጠናል (3÷7-12)። እግዚአብሔርን ማገልገል ትልቅ ዋጋ አለውና በፊቱ ሰድፍረት «እርሱን ማገልገል ከንቱ ነው» እንዳንል መጠንቀቅ ይኖርብናል

(3÷13-15)። ሁልጊዜም፣ በየትም ብንሆን እግዚአብሔርን ስመውደድና በመፍራት የምንኖር፣ ከሆነ እርሱ ምሕረቱን ያበዛልናል (3÷16-18)። እግዚአብሔር በአሕዛብ ሁሉ ላይ ሊያመጣው የወሰነው የፍርድ ቀን እንዳለ በማስታወስ፣ ያልዳኑት ከዚህ ፍርድ መዳን የሚችሉበትን የምሥራች ቃል እናስተላልፍ (ምዕ. 4)።

የሚልክያስ መጽሐፍ ንድፍ

እግዚአብሔር ለእስራኤል ያለው ፍቅር ምዕ. 1÷1-5	ወቀሳ በካህናት ላይ ምዕ. 1÷6-2፤9	ወቀሳ በሕዝቡ ላይ ምዕ. 2÷10-16

ወደፊት የሚሆኑ ነገሮች ምዕ. 2÷17-3÷5	ሕዝቡ በጌታ ፊት ምን እንደሚመስል ምዕ.. 3÷6-15	እግዚአብሔርን የሚፈሩ ቅሬታዎች ምዕ. 3÷16-18	ታላቁ የሚያስፈራው የእግዚአብሔር ቀን ምዕ. 4

ማጠቃለያ

በየዘመናቱ የእግዚብሔር ሕዝብ፣ ጌታ እንደጠበቀው ዓይነት ሆኖ ያልተገኘበት ጊዜው ብዙ ነው። በእርዩ ሚልክያስ ዘመን የነበሩ ካህናትና ሌላውም ሕዝብ በሥነ ምግባር የተበላሹ ነበሩ። ሚልክያስ ለዚህ መፍትሄው በንስሐ ወደጌታ መመለስ እንደሆነ ይናገራል። የእግዚአብሔር ለእኛ ያለው ፍቅር አይለወጥም። እርሱ በሚወቅሰን ነገር ሁሉ ትክክል ነውና እርሱን መስማት ፣ ሰምቶም መታዘዝ አስፈላጊ ነው። ራሳችንና ያለንን ሁሉ ለእርሱ መስጠት ይጠበቅብናል።

ትንቢተ ሚክያስ

«የፍርድና የተስፋ መልእክቶች»

ጸሐፊው፡- ሚክያስ (1+1)

ዘመን፡- ወደ ስምንተኛው መቶ ዓ.ዓ. እገልግሎት የሰጠው በ725 እና በ701 ዓ.ዓ. መሐከል እንደነበረ ይገመታል።

አርዕስት፡- ፍርድና መንግሥ

ቁልፍ ጥቅስ፡- 6+8፣ 7+18፣ 1+2፣ 6+2

ቁልፍ ቃላት፡- ያዕቆብ፣ ጽዮን፣ መሄድ፣ መስማት፣ ሕዝቦች፣ ቅሬታ፣ ጽድቅ።

ዋና ዓላማዎች

1. የኢየሩሳሌምን መሪዎች ስለበደላቸው መውቀስ፣
2. ሐሰተኞችን ነቢያትን ማጋለጥ፣
3. የእግዚአብሔር ፍርድ እንደሚመጣ መናገር፣
4. ስለወደፊቱ የእግዚአብሔር ተስፋና በረከት መናገርና (ምዕ. 5-6)
5. ቤቃል ኪዳኑ መሠረት የተሰጡ ተስፋዎች እንደሚፈጸሙ አስረግጦ መግለጽ ናቸው (ምዕ. 7)።

አስተዋጽኦ

I. በእስራኤልና ይሁዳ ስለሚመጣው ፍርድ የተነገረ ቃል (ምዕ. 1-3)

ሀ/ የእግዚአብሔር ክስ (ምዕ. 1)
ለ/ በሚክያስ ዘመን ሕዝቡ እንደተበላሸ (ምዕ. 2)
ሐ/ የመሪዎች መኰነን (ምዕ. 3)

II. ስለእስራኤልና ይሁዳ የተነገረ ተስፋ (ምዕ. 4-5)

ሀ/ የሚመጣው መንግሥት (ምዕራፍ 4)
ለ/ የሚመጣው ንጉሥና የጌታ ሕዝብ የሚያገኘው ድል (ምዕ. 5)

III. እግዚአብሔር እስራኤልን መክሰሱ፣ ፍርድ እንደሚያመጣባትም መናገሩ (ምዕ. 6) እግዚአብሔር ክሕዝቡ ጋር ያለው ክርክር።

IV. ተግሳጽና ተስፋ የቃል ኪዳን ተስፋዎች እንደሚፈጸሙ መነገሩ (ምዕ. 7)

ሀ/ የእስራኤል ሕዝብ የሞራል ውድቀት (ቁ. 1-7)
ለ/ ደህንነት ከእግዚአብሔር (ቁ. 8-13)

ሐ/ እግዚአብሔር ለእስራኤል ያሳየው ርኅራኄ፣ የእግዚአብሔር መንግሥት እንደሚያሸንፍ መነገሩ (ቁ.14-20)።

ሚክያስ የኖረው ኢሳይያስና ሆሴዕ በኖሩበት ዘመን ነው። የስሙ ትርጉም «እግዚአብሔርን የሚመስል ማን ነው?» ማለት ነው (ከምዕ. 7+18 ጋር አስተያይ)። ሚክያስ ቤቱ ሞሬሼትጌት እንደሆነ ተጠቅሶአል (ምዕ. 1+1፣ 14)። ይህ ቦታ በደቡባዊው ይሁዳ ከፍል በፍልስጥኤም ይገኛል። ቦታው ሰም ለንግድም አመቺ የሆነ ገጠር ነበር። በገጠር ተወልዶ በገጠር ያደገ እንደመሆኑ መጠን ስለ ኢየሩሳሌምና ስለሰማርያ ከተማ ነዋሪዎች ሁኔታ መናገሩ እግዚአብሔር አስችሎት እንጂ ቀላል አልነበረም (ሚክ. 1+5፣ 6+9)። ሚክያስ ጥሪውን በሚገባ አውቆ በጌታ ጸንቶ የቆመ ታማኝ ነቢይ ነበር (ሚክ. 3+8፣ 7+7)። በመሆኑ በሰዎች አሳብ ከመመራት ይልቅ ከጌታ በተሰጠው አሳብ ብቻ ተመራ፣ ስሙንም አከበረ።

በሚክያስ ዘመን የነበረው የሕዝቡ ሁኔታ፣

ሚክያስ የኖረው ሕዝቡ በብዙ ነገር በከሰረበት ዘመን ነው። ሁለቱ ኃያላን መንግሥታት ግብጽና አሦር ለታላቅነት ይዋጉ ነበር። የሚክያስ ሕዝብ ሲታይ ደህና ኑሮ የሚኖር ይመስላል (ቡተስይ በይሁዳው ንጉሥ በዖዝያን ዘመን (በ739 ዓ.ዓ.)። ነገር ግን ሁሉ ነገር ደህና አልነበረም። ሀብታሞቹም ድሆችን በማታለል ሀብት እየጨመሩ ሄዱ፣ ምድሪቱም በሙስና ተበላሸች። ሕዝቡ የእግዚአብሔርን ሕግጋት ቸል በማለታቸው ጣዖታትን በየሥፍራው አስቀምጠው ያመልኩ ነበር። ይህን ሁሉ ጥፋት እየሠሩ እግዚአብሔር እንደሚጠብቃቸው ያስቡ ነበር። ጌታ ለእሥራውያን አሳልፎ በመስጠት ቀጣቸውና በ722 ዓ.ዓ. አሦራኤል በአነርሱ እጅ ወደቀች። ይሁዳ ከዚህ ትምህርት መውሰድ ነበረባት፣ ነገር ግን እሷም የአሦራኤልን ፈለግ ተከተለች። ሚክያስ አገልግሎቱ ለይሁዳ ሕዝብ ቢሆንም አሦራኤልንም እንዳገለገለ ይገመታል (1+1፣ 3+8)። በዘመኑ ስለነበረው የፖለቲካ ሁኔታ በ2ኛ ነገሥት 15+17-20+21፣ 2ኛ ዜና 26-30።

የመጽሐፉ አበይት ትምህርቶች

1. እግዚአብሔር ቅዱስ አምላክ መሆኑ በግልጽ ተቀምጧል።
   ጭከና፣ ሙስና ቅጣትን የሚያስከትሉ ናቸው (ሚክ. 1+2-5፣ 5+10-15)።

2. እግዚአብሔር ሁሉን ታሪክንም ጭምር የሚቆጣጠር አምላክ ነው (ሚክ. 4+8-13፣ 7+8-10)።

3. እግዚአብሔር ለሕዝቡ የሚጠነቀቅ አምላክ ነው።

   ሁልጊዜ ይወዳል፣ ቢቀጣም ተስፋን ይሰጣል፣ እርሱን ከፍጹም ልባቸው ለሚከተሉት ክቡር የሆነ አዲስ ሕይወት ይሰጣል (ሚክ. 2+12፣ 13፣ 6+3-5፣ 7+14፣ 15)።

4. እግዚአብሔር ለእስራኤል ሕዝብ ብቻ ሳይሆን ለመላው የዓለም ሕዝብ፣ ለአሕዛብ አገሮችም ጭምር ያስባል (ሚክ. 4+1-4፣ 7+16፣17)።

5. እግዚአብሔር አዳኝ ይልካል። የሚልከው መሲህ ትሁት ሆኖ በቤተልሔም ይወለዳል (ሚክ. 5+2-6)።

6. እግዚአብሔር ለወደፊት የሚሆን ተስፋ ሰጥቶአል (ሚክ. 4+1-5+15)

   - ለኢየሩሌም (4+1-3፣ 8፣ 13)
   - ለቅሬታው (2+12፣ 4+6፣ 7፣ 10)
   - ለአገሮች ሁሉ (4+2-4)

እግዚአብሔር መሐሪና ይቅር ባይ ነው (7+18-20)።

በዚህ መጽሐፍ የሕዝቡ ኃጢአት በጉልህ ተጠቅሶአል።

- ጣዖት አምልኮ (1+5-7)
- ቅናት የሌላውን መመኘትት (2+2)
- የሌላውን ንብረት መቀማት (2+2)
- ዓመጽ ማካሄድ (2+2፣ 3+10፣ 6+12፣ 7+2 በደል ማድረስ)
- በሐሰተኞች ነቢያት መደገፍ (2+6፣ 11)
- የገዥዎች ሙስና (3+1-3)
- የነቢያት ሙስና (3+5-7)
- የካህናት ሙስና (3+11)
- ጉቦ መስጠትና መቀበል (3+9፣ 11፣ 7+3)
- ታማኝ አለመሆን (6+10-11)

ስሚክያስ ስለክርስቶስ የተነገሩ ክፍሉች

1. የሚወለድበት ቦታ በስም ተጠቀስ (5+2) «ቤተልሔም»
2. ክርስቶስ ንጉሥ እንደሚሆን ተነገረ (2+12፣13)
3. ክርስቶስ በምድር ሁሉ ላይ እንደሚነግሥ ተነገረ (4+1፣ 7)።

ሚክያስ በሌሉች መጻሕፍት መጠቀሱ

1. በይሁዳ ሽማግሌዎች (ኤር. 26+18፣ ሚክ. 3+12)
2. በስብአስገል (ማቴ. 2+5፣ 6፣ ሚክ. 5+2)
3. በጌታ ኢየሱስ (ማቴ. 10+35፣ 36፣ ሚክ. 7+6)

ስነ መለኮታዊ መልእክት

1. ክልብ ሳይሆን ላይ ላዩን የሆነ ሃይማኖት ዋጋቢስ ነው (3+11፣ 6፣ 8)። ለሕዝብ የምጋረው ቃል ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር የሚስማማ መሆን ይኖርበታል (2+11፣ 3+5-8)። የእግዚአብሔር መልእክተኛ የተላከውን መልእክት በማድረስ ረገድ እንደሚከያስ ታማኝ መሆን ይኖርበታል። ዙሪያው ቢበላሽና ሰዎች መልእክቱን ለመስማት ባይፈልጉም አርሱ ለላከው ጌታ መታዘዝ ይኖርበታል (ሚክ. 7+7፣ 2+6፣ 3+8)።

የሚክያስ መጽሐፍ ንድፍ

በእስራኤልና በይሁዳ ላይ ስለሚመጣ ፍርድ የተነገረ፣ ምዕ. 1-3	ለእስራኤልና ይሁዳ የተነገረ ተስፋ ምዕ. 4-5	እግዚአብሔር እስራኤልን መክሰሱ፣ ፍርድ እንደሚያመጣባትም መናገሩ	ተግሳጽና ተስፋ ምሕረት ይቅርታ ምዕ. 7

ማጠቃለያ

ነቢዩ ሚክያስ ለይሁዳና ለእስራኤል (ኢየሩሳሌምና ሰማርያ) የእግዚአብሔርን መልእክት አስተላለፈ። የመልዕክቱ ይዘት ፍርድና ተስፋ ነበር፣ ይህንንም በታማኝነት አስተላለፈ። ይህንን ሲያደርግ (በምዕራፍ 1-2 እስራኤልን ስለኃጢአትዋ በመውቀስ ተናገረ። በምዕ. 3-5 ስለሚመጣው መሲህ (ክርስቶስ) ያለውን መልዕክት ለመሪዎች አስተላለፈ። በምዕራፍ 6-7 እግዚአብሔር ከመረጠው ሕዝብ ጋር በላለው ክርክር ተናግሯል። መጽሐፉ ስለኃጢአትና ፍርድ የሚናገር ቢሆንም ስለእግዚአብሔር ተስፋና ምሕረት በማሳወቅ ይደመድማል።

የብሉይ ኪዳን አሰሳ ማጠቃለያ

ብሉይ ኪዳን በውስጡ 39 መጽሐፍትን የያዘ እያንዳንዱ መጽሐፍ በተለያየ ሁኔታ ውስጥ የተጻፈ ቢሆንም ሁሉም በእንድነት አንድ መልዕክት አላቸው። ይኸውም እግዚአብሔር ዓለምን ለማዳን ያለውን ዕቅድ መግለጽ ነው። እግዚአብሔር ዓለምን ለማዳን ያለውን ዕቅድ ያከናወነው በልጁ በኢየሱስ ክርስቶስ አማካይነት ነው።

«ኪዳን» የሚለው ቃል የሚያመለክተው «ቃል ኪዳን» ወይም «ስምምነት» የሚለውን ሃሣብ ለማመልከት ነው። ስለዚህ ብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር ለሙን ለማዳን ክርስቶስ ከመምጣቱ በፊት ያደረገውን ቃልኪዳን ወይም ስምምነት የሚናገር መጽሐፍ ነው። አዲስ ኪዳን ደግሞ በክርስቶስ አማካይነት በጸጋው እግዚአብሔር ዓለሙን ለማዳን ያለውን ዕቅድ የሚገልጽ መጽሐፍ ነው። ስብሉይ ኪዳን ውስጥ የሕግ ቃል ኪዳን

እናገኛለን። በእዲስ ኪዳን ደግሞ የፀጋ ቃል ኪዳን፣ ይህም በክርስቶስ አማካይነት የመጣ መሆኑን እናነባለን።

እንዱ (ብሉይ ኪዳን) ወደሌላው (አዲስ ኪዳን) የሚመራ (ገላ. 3÷17-25) ሲሆን በብሉይ ኪዳን የተነገሩት ትንቢቶች ሁሉ ፍጻሜያቸውንና ትክክለኛ ትርጉም ያገኙት በክርስቶስ ኢየሱስ መምጣት ነው። ስለዚህም ጌታ ኢየሱስ በሉቃስ ወንጌል 24÷44 ላይ ሲናገር «ከእናንተ ጋር ሳለሁ ሰሙሴ ሕግና በነቢያት በመዝሙራትም ስለእኔ የተጻፈው ሁሉ ይፈጸም ዘንድ ይገባል» እላቸው። ይህ ማለት በብሉይ ኪዳን (በሕግ በነቢያትና፣ በመዝሙራት) ውስጥ የተሰቀሱት ነገሮች ሁሉ ፍጻሜ ያገኙት በክርስቶስ ኢየሱስ ነው።

ስለመሲሁ የመጀመሪያው ምጽአት በብሉይ ኪዳን ከ300 በላይ ትንቢቶች ፍጻሜ ያገኙት በክርስቶስ ኢየሱስ ነው። ከእነርሱም ጥቂቶቹ ከዚህ በታች ተዘርዝረዋል።

1. በኢሳይያስ 11÷1 ላይ የተሰጠው ትንቢት መሲህ ከእሴይ ግንድ ከዳዊት ሐረግ የሚመጣ መሆኑን ሲሆን (1ኛ ሳሙ. 16÷19) ፍጻሜውን ያገኘው በሉቃስ 1÷31-33 በተገለጸው መሠረት ነው።

2. በሚልክያስ 5÷2 ላይ የተሰጠው ትንቢት መሲህ በቤተልሄም ከተማ እንደሚወለድ የሚገልጽ ሲሆን ፍጻሜውን ያገኘው በማቴዎስ ወንጌል 2÷1- መሠረት ነው።

በኢሳይያስ 7÷14 የተጻፈው ትንቢት መሲህ ከድንግል መወለዱን የሚያመለክት ሲሆን፣ የተፈጸመውም ከድንግል ማርያም በመወለዱ ነው (ማቴ. 1÷18-25)። በኢሳይያስ 40÷3 የተነገረ ትንቢት የክርስቶስ መምጣት በማንና እንዴት እንደሚታወጅ ሲሆን በመጥመቁ ዮሐንስ አስቀድሞ መምጣትና ስለክርስቶስ እርሱ በተናገራቸው ነገሮች መሠረት ፍጻሜ አግኝቷል (ማቴ. 3÷1-3)። በኢሳይያስ 53÷4-6 ላይ የተሰጠው ትንቢት ክርስቶስ የበደል ሥርየት ሆኖ መከራ እንደሚያይ የሚናገር ሲሆን በክርስቶስ ሞት ፍጻሜውን አገኘ (1ኛ ጴጥ. 2÷24-25)።

በዘካርያስ 9÷9 ላይ የተነገረው ትንቢት ክርስቶስ በአህያ ውርንጫ ላይ ተቀምጦ ንጉሥነቱን ለመግለጽ ወደ ኢየሩሳሌም እንደሚገባ ሲሆን በማቴ. 21÷1-5 ባለው ክፍል በተጠቀሰው መሠረት ፍጻሜ አግኝቷል።
በመዝሙር 69÷21 የተነገረው ትንቢት ለመብሉ ሐሞት ለጥማቱ ሆምጣጤ እንደሚያጠጡት የሚያመለክት ሲሆን በማቴ. 27÷34 እና 48 መሠረት ተፈጽሟል። በመዝ. 34÷20 ላይ የተነገረው ትንቢት በሞቱ ጊዜ ከእጥንቱ አንድም የማይሰበር

መሆኑን ሲያመለክት፣ በዮሐንስ ወንጌል 19÷33 እና 36 መሠረት በኢየሱስ ሞት ጊዜ እጥንቱ ሳይሰበር በመሞቱ ተፈጽሟል። በመዝሙር 22÷18 የተነገረው ትንቢት ሰዎች የክርስቶስን ልብስ እንደሚከፋፈሉ የሚያመለክት ሲሆን፣ በማቴ. 27÷35 ክርስቶስን ከሰቀሉ በኋላ ልብሱን በመከፋፈላቸው ፍጻሜውን አግኝቷል።

በመዝ. 16÷9 እና 10 ቁጥሮች ላይ የተነገረው ትንቢት የክርስቶስ አካል በመቃብር ውስጥ እንዲበሰብስ የማይተው መሆኑን ስለሚያመለክት ኢየሱስ ክርስቶስ በእስደናቂ ሁኔታ በሦስተኛው ቀን ከሞት በመነሳቱ የተፈጸመ ትንቢት ነው። ሉቃ. 24÷1-47፣ በሐዋርያት ሥራ 2÷31 - 32 እና በ1ኛ ቆሮ. 15÷4-8 ባሉት ክፍሎች የትንቢቱ መፈጸም እውነተኝነት ተረጋግጧል።

እስካሁን ባለው ሃሣብ ውስጥ ብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር ዓለምን በልጁ በክርስቶስ አማካይነት የሚያድን መሆኑን የሚናገር መጽሐፍ በመሆኑ በእዲስ ኪዳን ደግሞ ይህ የተነገረው ትንቢት ሙሉ በሙሉ ፍጻሜ አግኝቷል።

ለእብርሃም፣ በዘፍጥረት 12÷1-3 መሠረት ተስፋ በተገባለት ጊዜ «ዓለም ሁሉ በዘርህ ይባረካሉ» የተባለው ትንቢት የተፈጸመው ክርስቶስ ከመጣ በኋላ የዓለም ሕዝብ በክርስቶስ በማመን በሚያገኘው ደህንነት ምክንያት ነው። እዳምና ሄዋን በኃጢአት በወደቁ ጊዜ በዘፍጥረት 3÷15 የተገባላቸው የተስፋ ቃል «ከሴቲቱ ዘር» የሚወለድ የእባብን (የዲያቢሉስን) ራስ እንደሚቀጠቅጥ የተነገረ ትንቢት ሲሆን ክርስቶስ ኢየሱስ በመስቀል ላይ የዓለምን ኃጢአት ሁሉ ተሸክሞ በሞተ ጊዜ ከሞትም በድል ተነስቶ በሰይጣን እሥራት የነበሩትን ነፃ በመውጣት የእባቡን ጭንቅላት ቀጠቀጠ። የዲያብሉስንና የሞትን ሥልጣን ሻረው። እኛም የዚሁ ድል ፍሬዎች ነን።

ብሉይ ኪዳን የክበረ የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን ኢየሱስ ክርስቶስ ተናግሯል (ማቴ. 5÷18፣ ዮሐ. 10÷35)። ሰይጣን በምድረበዳ ፈተና ባቀረበለት ጊዜ «ተጽፏል» እያለ የመለሰው ክብሉይ ኪዳን እየጠቀሰ እንደነበር ግልጽ ነው (ማቴ. 4÷1-11)። ከሞት ከተነሳም በኋላ ስለብሉይ ኪዳን የነበረው አመለካከት የክበረ ሰለነበር ለሌማሁስ መንገደኞች በሙሴ ሕግና በነቢያት በመዝሙራትም ስለእርሱ የተነገረው ቃል ይፈጸም ዘንድ ግድ ነው እያለ ብሉይ ኪዳንን ይጠቅስላቸው ነበር።

በመጨረሻም ብሉይ ኪዳን ሕያው የእግዚአብሔር ቃል ስለኅሰም አዳኝ ክርስቶስ ኢየሱስ የሚገልጽ እና ዛሬም በአማኞች ሕይወት ውስጥ ሰውጥ የሚያመጣ ቃል በመሆኑ በእክብሮት እናንብብና እንታዘዝ። ከዚህም የተነሳ በረከቱ ለእኛ፣ ምስክርነቱ ለዓለም ሕዝብ እና ክብሩ ለእግዚአብሔር ይሆናል። አሜን!

Bibliography/ዋቢ መጻሕፍት

Dillard, Raymond B. and Longman III, Tremper. An Introduction To The Old Testament. Leicester: Apollos, 1995.

Fleming, Don. Bridge Bible Commentary. Brisbane: Bridgeway Publications, 1994.

Greve, Fred J. Old Testament Surverry. Irving, Texas, ICI University Press, 1975.

Schultz, Samuel J. Broadening Your Biblical Horizones Wheaton, Illinoise: Evangelical Training Association, 1968.

Schultz, Samuel J. The Old Testament Speaks. San Francisco: Harper & Row, 1980 and 1990.

የብሉይ ኪዳን
የጥናት መመሪያ
ማውጫ

ምዕራፍ		ገጽ
	አጠቃላይ መግቢያ	i
I	ፔንታቱክ	1
	ዘፍረት	
	ዘጸአት	
	ዘሌዋውያን	
	ዘኁልቁ	
	ዘዳግም	
II	የታሪክ መጻሕፍት	16
	ኢያሱ	
	መሳፍንት	
	ሩት	
	1ኛ እና 2ኛ ሳሙኤል	
	1ኛ እና 2ኛ ነገሥት	
	1ኛ እና 2ኛ ዜና	
	ዕዝራ	
	ነህምያ	
	አስቴር	
III	የቅኔ መጻሕፍት	52
	ኢዮብ	
	ዳዊት	
	ምሳሌ	
	መክብብ	
	መኃልዩ ዘሰሎሞን	

ምዕራፍ		ገጽ
IV	ታላላቅ ነቢያት.....	60
	ኢሳያስ	
	ኤርምያስ	
	ሰቆቃወ ኤርምያስ	
	ሕዝቅኤል	
	ዳንኤል	
V	ደቂቀ ነቢያት.....	72
	ሆሴዕ	
	እምጽ	
	ሚክያስ	
	ኢዩኤል	
	አብድዩ	
	ትንቢተ ዮናስ	
	ናሆም	
	ዕንባቆም	
	ሶፎንያስ	
	ሐጌ	
	ዘካርያስ	
	ሚልክያስ	

የብሉይ ኪዳን አሰሳ
የጥናት መመሪያ

አጠቃላይ መግቢያ

የጥናት መመሪያው ዓላማ

በርቀት የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ቤት በሚሰጠው ሥልጠና ከተጨማሪ ጽሑፎች ጋር እንደአስተማሪ ሆኖ በመተካት የመማር ማስተማሩን ሂደት እንዲመራ ተዘጋጅቶ የቀረበ ጽሑፍ ነው።

የኮርሱ መግቢያና መግለጫ

ይህ ኮርስ ስነመለኮታዊ እውነት የሆነውን የእግዚአብሔርን የደህንነት ታሪክ ከሕዝበ እስራኤል ጋር ባሰው ግንኙነቱና ከተሰያዩ ስነ ጽሑፋዊ ዕይታዎቹ አካያ ያቀርባል። ብሉይ የአዲስ ኪዳን መሠረት እንደመሆኑ መጻሕፉቹን ማጥናታችን ስክርስቲያናዊ እምነታችን ጠቅላላ ግንዛቤን ያስጨብጠናል። የጸሐፊዎቹን ማንነት፣ ታሪኩ የተፈጸመበት መልክዓ ምድራዊ ገጽታ፣ ዘመን፣ በጊዜው የነበረውን ቋንቋና ባሕል እንዲሁም ሌሎች ተጨማሪ መረጃዎችን ያቀርባል። የተማሪውን የእውቀት አድማስ በማስፋትና የስተረጓጉም መመሪያ በመስጠት ሰተሻለ ክርስቲያናዊ መረዳትና ኑሮ ያዘጋጀዋል።

የኮርሱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ኮርስ ሲያጠናቅቅ፡-

- የብሉይ ኪዳንን ታሪካዊ ዳራ ያውቃል፤
- የእግዚአብሔርን የደህንነት ታሪክ ይረዳል፤
- የስነ ጽሑፍ ዓይነቶቹን በማወቅ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን በትክክል ይተረጉማል፤
- የእግዚአብሔርን መልካምነት ማስተም የተስፋ ቃሉን በዘመናት ሁሉ እንደጠበቀ ስለሚገነዘብ ይህን እውነት ከሕይወቱ ጋር በማዋሃድ ሰተሻለ እገልግሎት ይዘጋጃል።

ቁልፍ ቃላት

እንደ ትምህርቱ ዓይነትና የመጽሐፉ አጠቃቀም እንዳንድ ቁልፍ ቃላት ማብራሪያ ይሰጥባቸዋል።

የጥናት ጊዜ

የኮርሱ ጠቅላላ የትምህርት ጊዜ 8 ሳምንታት ይሆናል። ተማሪውም የትምህርቱን ጊዜ በዕቅድና በፕሮግራም እንዲጠቀም ይበረታታል።

የትምህርቱ ትንጅትና የጥናት ቅደም ተከተል

እያንዳንዱ ትምህርት የሚያካትትተው፡-

1. የትምህርቱ ርዕስ
2. የትምህርቱ መግቢያ
3. የትምህርቱ አስተዋጽኦ
4. የትምህርቱ ዓላማዎች
5. የምንባብ ክፍሉች
6. ቁልፍ ቃላት
7. የጥናት ጥያቄዎች
8. መመዘኛ ፈተና
9. የጥያቄዎች መልሶች
10. የቃላት ፍቺ

የፈተና ውጤት አሰጣጥ

90-100 - A
60-89 - B
70-79 - C
60-69 - D
< 60 - F
ያላሟላ - I

የጥናት ጥያቄዎች፣ የመመዘኛ፣ አጋማሽና አጠቃላይ ፈተና ዓላማ - ለግስተግርና ለመመዘን ነው።

በዚህ ትምህርት የብሉይ ኪዳንን በመረዳት በመተርጉም አወነቱን በኖርና ለሌሉች ይህን ህይወት በማካፈል እንዲባረኩ ጸሉታችን ነው።

የመማሪያ መጻሕፍት

- የብሉይ ኪዳን እሰሳ 1994 ዓ.ም. የመጀመሪያ እትም (የመጽሐፉ የመጀመሪያ ክፍል)
- የብሉይ ኪዳን የጥናት መምሪያና ማብራሪያ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 1
- የብሉይ ኪዳን የጥናት መምሪያና ማብራሪያ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 2
- የብሉይ ኪዳን የጥናት መምሪያና ማብራሪያ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 3 /ት.መ.ማ/ በቲም ፌሉስ፣ ትርጉም ጌቱ ግዛው
- ከመጽሐፍ ቅዱስ የብሉይ ኪዳን ክፍልን ቅጥሶችን በ1954 ዓ.ም. ትርጉም እንብብ።

I. ፔንታቱክ

የሕግ መጻሕፍት (የሙሴ መጻሕፍት)

ትምህርት 1 - ዘፍጥረት

መግቢያ

በዘፍጥረት እግዚአብሔር የሰማይና የምድር በውስጥዋም ያሉ ነገሮች ሁሉ ጀማሪ መሆኑን ሰውንም በአምሳሉ ፈጥሮ የሰጠውን ድርሻና ኃላፊነት፣ እንዴት ሰው ለእግዚአብሔር መታዘዝ አቅቶት እንደወደቀ እናያለን። እግዚአብሔር ለሰው ልጆች ያዘጋጀውን ደህንነት በተለያየ ሁኔታ ሕዝቡን በምህረቱ ሲያስብ ለሌሎች ቀጣይ መጻሕፍትም ሁሉ መሠረት የሆነ ትምህርት ከዘፍጥረት መጽሐፍ እንማራለን።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲጠናቅቅ፡-

- የፍጥረትን አመጣጥ ቅደም ተከተል ይገነዘባል፤
- የሰው ልጆች ውድቀት ጀማሪ የእለመታዘዝ ውጤት ጥፋትና ሞት መሆኑን ያያል፤
- ዘፍጥረት የሌሎች መጻሕፍቶች መሠረት መሆኑን እንደሚገባ ለመረዳት ይችላል።

አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- ጸሐፊ
- የተጻፈበት ጊዜና ቦታ
- የመጽሐፉ ዓላማዎች
- በዘፍጥረት ሰባቱ ታላላቅ ለዎችና መልእክቶቻቸው
- በዘፍጥረት ቁልፍ ቦታዎች
- የትውልድ ሐረግ
- ዋና አሳቦች
- የመጽሐፉ አስተዋጽኦ

የምንባብ ክፍሎች

- ከብሉይ ኪዳን አሰላ ገጽ 2-13 አንብብ
- የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 1፣ ከገጽ 77-173
- ከመጽሐፍ ቅዱስ የአሪት ዘፍጥረትን መጽሐፍ አንብብ።

የጥያቄዎች መልሶች

1. አገልግሎቱ፣ በሚለው ነጥብ ሥር የተሰጡ አራት ዓለማምቾንና የመሳሰሉትን
2. ነቢዩ ኢሳይያስና ዘካርያስ
3. ዘካርያስ ምዕራፍ 14
4. ሀ. በእምነት የጸደቀ ሆኖ ለጌታ የተሰጠ
   ለ. በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ተደግፎ የሚሠራ

ትምህርት 23.3

1. ስለመጥምቁ ዮሐንስ መምጣት ይናገራል።
2. ፣ ፍቅሩን በመካድ
   - ለጌታ በሚቀርብ መሥዋዕት
   - በጌታ ፊት በድፍረት በመናገር
   - አሥራትንና በኩራትን ባለመስጠት (በመስረቅ)
   - «እግዚአብሔርን ማገልገል ከንቱ ነው» በማለት ወዘተ.
3. በዓለም መጨረሻ በጌታ ኢየሱስ በኩል በዓለም ላይ ሊመጣ ያለውን ታላቁን የፍርድ ቀን (ጊቤ)።

ዘፍጥረት

መግቢያ

ዘፍጥረት ከእምስቱ የሕግ መጻሕፍት የመጀመሪያው ሲሆን የስሙም ትርጓሜ በዕብራይስጥ በኩር፣ ቀዳሚ ወይም የመጀመሪያ የሚል ነው። የእግዚአብሔር ፈጣሪነትና እግዚአብሔር አልፋና አሜጋ ስለሆነ ጅማሬ እንደሌለው ሌሎች ነገሮች ግን ጅማሬአያቸውን በእርሱ እንዳገኙ ይተርካል። የሁሉን ነገር ማስትም የህያዋንን የፍጥረትን፣ የህዋን፣ ሕይወት ያለውን፣ የኃብቾን (የቤተሰብን) የትውልዶችን፣ የኃጢአትን፣ የመርገምን ጅማሬ ይዘግባል። እግዚአብሔር ስውን ከውድቀት ለመቤዠት ያደረገውን የደህንነትን ታሪክ የሚተርከልን መጽሐፍ ነው። የግሪኩን ትርጉም ስንመለከት ጀነሲስ (Geneseos) ከሚለው ቃል የመጣ ሲሆን በለብዓ ሊቃውንት ትርጓሜ ከአብራይስጡ ቃል የትውልድን/የፍጥረትን ጅማሬ የሚያሳይ ወይም ትውልድ (Toledot) ልደት ከሚለው የተወሰደ ነው። ቁልፍ ጥቅሱም «እግዚአብሔር አምላክ ሰማይንና ምድርን ባደረገ ቀን በተፈጠሩ ጊዜ የሰማይና የምድር ልደት ይህ ነው» የሚለው ነው (ዘፍጥ. 2÷4)። ከዚህ ቃል እንደምንረዳው የዘፍጥረት መጽሐፍ የትውልድ ዝርዝር የያዘ መሆኑን እንመለከታለን (ዘፍጥ. 2÷4፣ 5÷1፣ 6÷9፣ 10÷1፣ 11÷27፣ 25÷19፣ 36÷1፣ 37÷2)። ስለዚህም ከመጽሐፉ ይዘት እንደምናየው የሁለቱም የዕብራይስጡና የግሪኩ ትርጉም ለመጽሐፉ ርዕስ ተስማሚ መሆኑን ነው።

ጸሐፊ

በዘፍጥረት መጽሐፍ ውስጥ የሙሴን ስም ስለማናገኝና በዘዳግም 34 ስለሙሴ ሞት ስለሚናገር የፔንታቱክ ጸሐፊ ሙሴ እይደለም የሚሉ ክርክሮች ተነስተዋል። የመጽሐፍ ቅዱስ መረጃዎችን ስናይ፣ ከታሪክና በዱሮ ዘመን ከነበሩ ዕብራውያን ክርስቲያኖች ዝንባሌ ስንረዳ ጸሐፊው ሙሴ እንደሆነና በመንፈስ ቅዱስ ተመርቶ እንደጸፈው እንረዳለን። ሙሴ እንደሚለው ከሚተርቡት መረጃዎች አንዳንዶቹ የሚከተሉት ናቸው።

ሀ/ የዘፍጥረት መጽሐፍ ታሪክ ሙሴ ከመወለዱ ሦስት መቶ ዓመታት ያህል ቀደም ብሎ እንደተከናወነ ግልጽ ነው። ሆኖም ሙሴ ይህን መረጃ በቀጥታ ከእግዚአብሔር ተገልጦለት ወይም በቢያን ዘመን በግብጽና በፍልስጤም ይገኙ ከነበሩት የፅሑፍ መረጃዎች እንደጸፈው ይገመታል (አሞ. 3÷7)። ሙሴ የጽሕፈትን ሥራ ይሠራ ነበር እናነባለን (ዘጸአ. 34÷27፣ ዘኁል. 17÷2፣ ዘዳግ. 6÷9፣ 24÷1፣ 3 ኢያ. 8÷32)።

የጥናት ጥያቄዎች

1. የዘጸአት መጽሐፍና ሌሎችም የአሪት መጻሕፍት በአይሁዶች ዘንድ ለምን የሙሴ መጻሕፍት በመባል ይታወቃሉ?
2. የሙሴ ዕድሜ በተለያዩ ሁኔታዎች ውስጥ ማለፉን፣ ለጌታም የሚጠቅም ታማኝ ባሪያ መሆኑን ስትመለከት እግዚአብሔር ስለሰዎች ሕይወትና ስለሚያልፉበት ነገር ስለሚኖረው ዓላማ ምን ትማራለህ?
3. እግዚአብሔር በግብጽ መቅሰፍት ያወረደው ለምንድን ነው?
4. በዘጸአት 17 የእግዚአብሔር ሕዝቦች ሲያጉረመርሙ በተለያየ ችግር ሲወድቁ፣ ሙሴ አጁን አንስቶ ሲፀልይ ሲያሸንፉ አናነባለን፣ ይህ ስለማጉረምረምና ስለፀሎት ውጤት ምን ያስተምረናል?
5. በዘጸአት 21-23 ስለተለያዩ ጉዳዩች የተሰጡ ሕጕችና ሥርዓቶች ስለእግዚአብሔር ምን ያሳዩናል?
6. የመገናኛው ድንኳን ለአዲስ ኪዳን አማኞች ምን ትርጉም አንደሚሰጥና ምን እንደሚያስተምረን ጻፍ።
7. ካህናት ከየትኛው ነገድና ቤተሰብ መሆን አለባቸው?

የመመዘኛ ፈተና

1. አስራኤላውያን ያለካህን ሲያመልኩና ወደ እግዚአብሔር ሲቀርቡ አይችሉም ነበር። በአዲስ ኪዳንስ በማን በኩል ወደ እግዚአብሔር አንቀርባለን? የሚያቀርቡን ካህናት ያስፈልጉናል?

2. በመገናኛው ድንኳን የነበረ መጋረጃ ምን ያሳየናል? ማር. 15 +37፣ 38፣ ዕብ. 10+19-20 ያለውን ክፍል አንብበህ ለምን መጋረጃው አንደተቀደደና ምን አንደሚያሳየን? እንዴት በአዲስ ኪዳን ወደ ጌታ መቅረብ እንደምንችል አብራራ።

ትምህርት 3 - ዘሌዋውያን

መግቢያ

ኦሪት ዘሌዋውያን የእግዚአብሔር ሕዝብ በቅድስና መመላለስ ስለሚገባው እግዚአብሔር ሥርዓትንና ሕግን እንደሰጠና አገልጋዮቹም ይሆኑ ዘንድ ከእስራኤል ነገዶች የሆኑት የሌዊ ዘር ሲያገለግሉ እንደተመረጡ ሳይረክሱ መኖር እንደሚገባቸው ያስተምረናል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

- እግዚአብሔር ለሕዝቡ የሰጠውን መተዳደሪያ ደንብና ሕግ ያውቃል።
- እግዚአብሔር ቅዱስ እንደሆነ ካህናቱም ተቀድሰው መቅረብ እንደነበረባቸው ይረዳል።
- የተለያዩ መስዋእቶችና ዓላማቸውን በመረዳት እግዚአብሔር ለሕዝቡ በዓላትን እንዲያከብሩ ለምን እንደፈቀደ ያውቃል።

አስተዋጽኦ

ጸሐፊው
ቁልፍ ጥቅስ
የመጽሐፉ ዓላማ
የተጻፈበት ዘመን
የመስዋዕት ዓይነቶች
ማጠቃለያ

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አበሳ ገጽ 24 እስከ 28
- የብሉይ ኪዳን ትመማ ክፍል 2 ከገጽ 1 እስከ 28
- የዘሌዋውያንን መጽሐፍ በማንበብ ለአዲስ ኪዳን ያለውን አስተዋጽኦ በማገናዘብ ተረዳ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. የዘሌዋውያን መጽሐፍ ቁልፍ ቃል ምንድነው? ጥቅስ ስጥ።
2. የዘሌዋውያን መጽሐፍን ስታጠና በአያንዳንዱ ምዕራፍ ሕጉችን ታያለህ እነዚህን በ27ቱም መጻሕፍት የምታገኛቸውን ሕጉች በየምዕራፉ አስቀምጣቸው።
3. ስንት ዓይነት መስዋዕቶች አሉ? በስንት ይከፈላሉ? ዘርዝር።
4. በአዲስ ኪዳን የምናቀርበው መስዋእት ምን ዓይነት መስዋእት ነው?
5. የእስራኤላውያን ታላላት በዓላት ዋና ዓላማው ምንድን ነው?

የመመዘኛ ፈተና

1. እግዚአብሔር ሕግን የሰጠበት ዋና ምክንያቶች ምንድን ናቸው?
2. የሙሴ ሕግ ኃጢአተኝነታችንን አንድናውቅ ሲረዱን አዲስ ኪዳን ደግሞ አዳኙን አንድናገኝ ያሳዩናል፤ አንዱ ያለሌላው ሙሉ እንደማይሆን ብሉይ ኪዳንና አዲስ ኪዳን ሁለቱም አስፈላጊ መሆናቸውን ከዚህ አባባል እንዴት ትረዳለህ? ግለጽ።

ትምህርት 4 - ዘሁልቁ

መግቢያ

የእስራኤልን ሕዝብ ቆጠራ ሁለት ጊዜ እንደተደረገ (ከግብጽ ሲለቁና ወደ ተስፋይቱ ምድር ሰመግባት ሲዘጋጁ) የሚያሳየን መጽሐፍ ነው። በተጨማሪም ከግብጽ የወጣው ሕዝብ እግዚአብሔርን ባለማመን፤ ባለመታዘዝና፤ በማጉረምረም በምድረበዳ መቅረቱንና፤ እግዚአብሔር የተስፋ ቃሉን ለመፈጸም ታማኝ ስለሆነ የታመኑትን ሁለትና (ኢያሱና ካሌብ) ከ20 ዓመት በታች ያሉትን ይዞ ወደተስፋይቱ ምድር ዳርቻ ስለመድረሱ ታሪክ የሚያብራራ መጽሐፍ ነው።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፦

- የእግዚአብሔርን የተለያዩ ባሕርያት ለምሳሌ ታጋሽነቱን፤ ቅድስናውን ለሕዝቡ ቀናተኛ መሆኑን ፀሎትን የሚሰማ መሆኑን፤ ቃልኪዳን ጠባቂነቱን (ታማኝነቱንና) በዓመጽ ላይ መፍረዱን መረዳት ይችላል።
- በእምነት የመራመድን ውጤትና ያለማመንን ጠንቅ በማወቅ በረከትን ለመውረስ መታዘዝ እንደሚያስፈልግ ይገነዘባል።
- እግዚአብሔር የሥርዓት አምላክ መሆኑን ይረዳል።

አስተዋጽኦ

የመጽሐፉ ዓላማ
ጸሐፊው
የቦታው አቀማመጥ
ቁልፍ ጥቅስ
የመጽሐፉ አስተዋጽኦ
ዋና ትምህርቶች

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አስላ ገጽ 29 እስከ 32
- የብሉይ ኪዳን ትመማ ክፍል 2 ከገጽ 29 እስከ 61
- የዘሁልቁን መጽሐፍ ሙሉውን በማስተዋል አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. ሀ. የዚህ መጽሐፍ ርዕስ ዘሁልቁ የተባለበት ምክንያት ምንድነው?
   ለ. ታሪኩስ የሚነግረን ስለምንድን ነው?

2. የዘሁልቁ መጽሐፍ ዋና መልእክት ምንድን ነው?

3. ኢያሱና ካሌብ ከሌሎች የሚለዩት በምንድን ነው?

4. እግዚአብሔር አሮንና ማርያም በሙሴ ላይ ሲያጉረመርሙ የተቆጣበትን ምክንያት ስታይ መሪዎችን ስለማክበርና ቅናትን ከሕይወትህ ስለማስወገድ ምን ያስተምርሃል? (ዘኁል. 12+1-16)

የመመዘኛ ፈተና

1. ዘኁልቁ 22+4-5 እንብዐሀ የሞአብ ንጉሥ ነቢዩ በለዓምን ምን እንዲያደርግለት እንደፈለገ ግለጽ።

2. ከዘኁልቁ 22 (የበለዓም ታሪክና) በአጠቃላይ ከዘሁልቁ መጽሐፍ ታሪክ እንደምንረዳው እግዚአብሔርን ከመታዘዝ ይልቅ በራስ (በሌሎች) መደገፍን የተለያዩ ጥቅሞች በመፈለግ ለመክበር መመኘትን ስይጣን እንዴት መጠቀሚያ እንደሚያደረግ ከበረከትም እንደሚያጉድል ያገኘኸውን መረዳት ግለጽ።

ትምህርት 5 - ዘዳግም

መግቢያ

የዘዳግም መጽሐፍ እግዚአብሔር ለእስራኤላውያን ከግብጽ ምድር ሲያወጣቸው የሰጣቸውን ሕግ የማያውቀው አዲሱ ትውልድ በተስፋይቱ ምድር መግቢያ ላይ ሆኖ ከሙሴ ሕጉን ሲቀበልና ወደተስፋይቱ ምድርም ሲገባ መፈጸም የሚገባቸውን ሥርዓትና ደንብ ለመረዳት የሚያስችል መጽሐፍ ነው።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ:-

- ሙሴ በዘመኑ መጨረሻ ሲመራው ለቆየው ለእግዚአብሔር ሕዝብ የሰጠውን ንግግር ይረዳል፣
- ሕጉ ለአዲስ ኪዳን አማኞች ያለውን አስተዋጽኦ ያስተውላል፣
- እግዚአብሔር ሁልጊዜ በቃልኪዳኑ የፀና ታማኝ አምላክ መሆኑን ይረዳል፣
- የእግዚአብሔር ሕዝብ በጌታ ኃይል ያገኙትን ታላላቅ ድሎች ለማወቅ እምነቱ እንዲጐለብት ያስችለዋል።

አስተዋጽኦ

- ርዕሱ
- ዓላማው
- ጸሐፊውና የተጻፈበት ዘመን
- የመልክአምድር አቀማመጡ
- ቁልፍ ጥቅስ
- ዋና ገጸ ባሕርያት
- ቁልፍ ቃላቶች

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አስሳ ገጽ 33 እስከ 36
- የብሉይ ኪዳን ትመማ ክፍል 2 ከገጽ 62 እስከ ገጽ 88
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ የዘዳግምን መጽሐፍ በሙሉ በማስተዋልና ከሕይወትህ ጋር በማዛመድ አንብበው።

የጥናት ጥያቄዎች

1. ዘዳግም ማለት ምን ማለት ነው? ለምን ተጻፈ?

2. ሰይጣን ለሚያዚጋጀው ለብዙ ጥያቄዎች መልስ እንዴት እንደምናገኝ ከኢየሱስ ሕይወትና ከዘዳግም መጽሐፍ ምን እንረዳለን?

3. ሙሴ ሕጉን እንዲያስታውሱ የሚነግራቸውና (ዘዳ. 8+3) ያለቃሉ መኖር እንደማይችሉ መናገሩ ምን ያስገነዝበናል?

4. ሙሴ ጠንካራ መሪ ነው የምንለው ለምንድነው?

የመመዘኛ ፈተና

ሙሴ በዘዳግም 27-30 ከሕይወትና ከሞት እንዲመርጡ ለእስራል ሕዝብ ምርጫን ያስቀምጥላቸዋል። ይህ መልእክት ለአዲስ ኪዳን አማኞች የሚያስተላልፈው ትምህርት ምንድነው? ጌታ በልባቸው የጻፈውን መልእክት በመታዘዝ ዕለት በዕለት መኖር በሕይወት ለመኖር እንደሚረዳ በማነጻጸር ተመሳሳይነቱንና ልዩነቱን አብራራ (ከ1ኛ ዮሐ. 5+12፣ ዮሐ. 1+12፣ 3+36፣ 5+22፣ 10+10፣ 14+6፣ 23፣ 24)።

የጥያቄዎች መልስ /ምዕራፍ 1/

ትምህርት 1 - ዘፍጥረት

1. የግሪክ ቃል ሲሆን ትርጓሜውም እምስቱ ጥቅል መጻሕፍት ማለት ነው።

   ዘፍጥረት፣ ዘጸአት፣ ዘኍልቁ፣ ዘሌዋውያንና ዘዳግም ናቸው።

3. ዘፍጥረት 3+15

4. አብርሃም ከጣአት አምላኪ ሕዝብ ውጣ እኔ ወደማሳይህ ሂድ ሲባል የሚሄድበትን ሳያውቅ በእምነት ታዘዘ፣ ዘፍጥ. 15+6 «አመነ ጽድቅም ሆኖ ተቆጠረለት»።

5. አስቀድሞ እዳምና ሄዋን በእግዚአብሔር ላይ አመጹ ይህም አስጨናቂ ውጤቶችን አስከተለ። የጥፋት ተጽዕኖ በሔዋን፣ በአባቡ በአዳምና ላይና በፍጥረት ላይ ከዚያም እየተስፋፋና እያደገ በመሄዱ ከልጃቸው ቃየል ጀምሮ አመጽ እየጨመሩ በዘፍጥረት ታሪክ ውስጥ ተደጋጋሚ አመጽና ጥፋት አስከዛሬ ድረስ ማደጉን እናያለን።

ትምህርት 2 - ዘፀአት

1. ሙሉ ስለጻፋቸው

   ሙሉ ዋናው የመጽሐፉ ገጸ ባህርይ ስለሆነ

2. እግዚአብሔር ሕዝቡን አስቀድሞ በዕቅድ እንደሚመራ «በሆድ ሳልሠራህ አውቄሃለሁ ከማህፀንም ሳትወጣ ቀድሼሃለሁ» ኤር. 1÷5 ተብሎ እንደተጻፈ ጌታ በሕዝቡ ላይ የከበረ ዓላማ አለው። (የግል መልስ)

3. የሕግ መጻሕፍ ይባላሉ። የተሰጡትም ስዎች ጠቃሚ የሆነውን የእግዚአብሔርን ሕግ እውቀው እንዲኖሩበትና ጌታን እንዲያከብሩ እርስ በርሳቸውም በሰላም እንዲኖሩ ነው።

4. ማጉረምረም ጌታን እንደሚያሳዝንና ተጨማሪ ችግር እንደሚያስከትል መፀለይና ጌታ የሚለውን ማድረግ ግን ለችግር መፍትሄና ድልን የሚያጐናጽፍ ነው።

5. እግዚአብሔር ስለአያንዳንዱ የሕይወታችን ጉዳይ እንደሚገደውና፣ ደስተኞችና ሥርዓት ያለን እንድንሆን፣ ከሌሎች ጋርም ባለን ሕብረት ጤናማ ግንኙነት እንዲኖረን ይፈልጋል።

6. እግዚአብሔር ለሙሴ በመካከላቸው ለማደር ይህን የማደሪያ ድንኳን እንዲሰራለት ትዕዛዝ ስጠው። በአዲስ ኪዳን ግን ሕዝቡ የእግዚአብሔር ቤተመቅደስ ስለሆነ በልጆቹ ውስጥ ማደሪያ አድርጓል (1ኛ ቆሮ. 6÷19)።

7. ከሌዊ ነገድ ከአሮን ቤተሰብ መሆን ነበረባቸው። ሌዊ ከ12ቱ የያዕቆብ ነገዶች አንዱ ነው።

ትምህርት 3 - ዘሌዋውያን

1. ቅድስና ነው። ዘሌዋ. 19÷2 «እኔ እግዚአብሔር አምላካችሁ ቅዱስ ነኝና እናንተ ቅዱሳን ሁኑ» (ዘሌዋ. 11÷44-45)

2. ከምዕራፍ 1-7 ስለመስዋእት ሕጐች
   ከምዕራፍ 8-10 ስለካሕናት
   ከምዕራፍ 11-15 ስለአለመንጻት
   ከምዕራፍ 16-17 የተለያዩ ሕጐች

3. አምስት ዓይነት መስዋእቶች አሉ። በሁለት ዋና ዋና ክፍሎች ይከፈላሉ።

1. የሚቃጠል መስዋእት	በፈቃደኝነት (በውዴታ) መስዋእቶች
2. የእህል ቁርባን መስዋእት	ለምሥጋናና አምልኮ የሚቀርቡ።
3. የደህንነት (የሰላም) መስዋእት	
4. የኃጢአት መስዋእት	የግዴታ መስዋዕቶች ለኃጢአትና
5. የበደል መስዋእት	በደል ምህረት ለመግኘት የሚቀርቡ።

4. ከርስቶስ ለኃጢአታችን ይቅርታ ሞቶልናል፣ እንዴና ለዘለዓለም ኃጢአታችንን ያስወገደውን ጌታ ይዘን ወደእብ እንቀርባለን እንጂ ሌላ መስዋእት አያስፈልገንም። (ዕብ. 9÷9-12፣ 1ኛ ቆሮ. 5÷7)። ይህ ዚባል ራሳችንን ህያው መስዋእት አድርገን እንድናቀርብ (ሮሜ 12÷1-2፣ 1ኛ ጴጥ. 2÷5) ለሌሎች ማካፈልን መልካም መስራትንና፣ የምስጋና መስዋእትን ልናቀርብ እንደሚገባን፣ ለጌታ የተሰጠን እንድንሆን የጌታን ሥራ ለመስራት፣ ሕብረትን ለማድረግ የጌታ ቃል ይመክረናል።

ትምህርት 4 - ዘሁልቁ

1. የእስራኤል ሕዝብ ቆጠራ ሁለት ጊዜ ስለተካሄደበት ነው።

   ሀ. በሲና (ዘጎል. 1÷46 - 603.550)
   ለ. በከነዓን ዳር ሆነው። ዘጎ. 26÷51 - 601:730

2. የዘጎልቁ መልእክቶች እነዚህና የመሳሰሉት ናቸው

   - እግዚአብሔር የስርዓት አምላክ እንደሆነና ነገሮች በሥርዓት እንዲሄዱ መፈለጉን ለሕዝቡ መመሪያ ስርዓት ለጣቸው (1ኛ ቆሮ. 14÷33፣ 40)

   - ማጉረምረም ከሕዝቡ ሕይወት እንዲወገድ መፈለጉ (ዘጎል. 11÷1-6፣ 12÷1-2)

   - ዓለምን መውደድ ከእግዚአብሔር ጋር ጠብ መሆኑ (1ኛ ዮሐ. 2÷15)

   - አለመታዘዝ እግዚአብሔር ካለበልን በረከት ማጉደሉን በጠላት ፊት ተሸናፊ እንደሚያደርግ (ዘጎል. 14÷40-42)

   - አለማመን ውድቀትን እንደሚያስከትል (ዘጎል. 13÷27-28)

   - እግዚአብሔር ኃጢአትን መቅጣቱን 40 ዓመት ተቅበዘበዙ በምድረበዳ አለቁ (1ኛ ቆሮ. 10÷1-6)።

3. ከችግሮቹ በላይ ጌታን ማየት የቻሉ አምነት ያላቸው መሆናቸው (ዘጎል. 13÷31)።

4. በዘሁልቁ 12÷2 ማርያምና አሮን እግዚአብሔር በሙሴ በመጠቀሙ ደስተኞች አልነበሩም ለራሳቸው የአርሱን ሥፍራ መመኘታቸውን ያሳየናል። ቅናት የእግአብሔር ሥራ እንዳይሠራ እንቅፋት የሚያመጣ ክፉ ኃጢአት ነው። በእግዚአብሔር ለምች ላይ ማጉረምረምና፣ ሃሜት፣ የጌታን ሥራ ማዘግየት ጌታን ያስቆጣዋል። (ዘሁል. 12÷8-10)

   ሙሴ ወደ እግዚአብሔር ሲከስ አናየውም ነገር ግን እግዚአብሔር ቀጣለት። በዚህም በፍቅርና በትህትና እግዚአብሔር ማርያምን እንዲምራት ወደ እግዚአብሔር መሮሁን ከመሪ ሕይወት ፍቅር ትህትናና ወደ እግዚአብሔር ልመና ማድረግ ራዕይን መቀበል እንደሚያስፈልግ እንማራለን (ዘጎል. 12÷3፣ 8፣ 13)

ትምህርት 5 - ዘዳግም

1. «ሁለተኛ ሕግ» ወይም «ዳግማዊ ሕግ» ማለት ነው።
   አዲሱ ትውልድ የእግዚአብሔርን ታላቅነት እንዲያውቅ ተዓምራቱንና ምሪቱን ሕጉንና ደንቡን እንዲረዳ፣ ውሴታውን እንዳይረሳ ለማስተላለፍ ተጻፈ።

2. የእግዚአብሔር ቃል በሙላት ሲኖርብን ድልን የሚሰጠን እንደሆነ ከዘዳግም መጽሐፍ ጌታ ኢየሱስም ለሰይጣን በመጥቀስ ጠላትን እንዳሸነፈ እንመለከታለን። (ዘዳግ. 8÷3፣ 6፣ 16፣ 6÷13፣ 10-20፣ ማቴ. 4÷1-11፣ ሉቃ. 4÷1-13።

3. የተለያዩ ፈተናዎችን ለመቋቋምና ዓለምን ለማሸነፍ የጌታን ቃል በመማር መዘጋጀት እንደሚስፈልግና ቃሉን ከተመገብን እንደምንጠነክር ለማሳየት ነው።

4. ሀ. እግዚአብሔርን የሚታዘዝ ትሁት ሰው ነበር (ዘጎል. 14÷26፣ 27፣ 24÷12፣ 15)።

   ለ. የሚተካውን መሪ ማሰልጠን በጊዜ ሲጀምር በፍጻሜውም ፀልዮ ኃላፊነትን ሲሰጥ እንመለከታለን (ዘጸአ. 17÷9፣ 24÷13፣ 34÷9)።

II. የታሪክ መጻሕፍት

ትምህርት 6 ኢያሱ

መግቢያ

መጽሐፈ ኢያሱ ስለ እስራኤል ሕዝብና ስለተስፋይቱ ምድር የሚያትት በእስራኤል ታሪክ ውስጥ ትልቅ ሥፍራ የሚሰጠው መጽሐፍ ነው። በዚህኛው የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ላይ ስለፀሐፊው ማለትም ስለኢያሱ ማንነት፣ ስለእስራኤል ሕዝብ፣ ስለከንዓን ምድር፣ እና ስተለካሄዱት ጦርነቶች በእጭሩ ለማየት እንሞክራለን። ከሁሉም በላይ ደግሞ ስለእግዚአብሔር አዳኝነት፣ ቅን ፈራጅነትና ኃያልነት መጽሐፉ የሚሰውን ለመዳሰስ እንሞክራለን።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፦

- ስለመጽሐፈ ኢያሱ ዋና ዓላማ በቂ ግንዛቤ በመጨበጥ ሃሣቡን ለሌሎች ማካፈል ይችላል።

- መጽሐፉ በብሉይ ኪዳን ላይ ተመዝግቦ ባለው የእስራኤላውያን ታሪክ ውስጥ ያለውን ሥፍራ ይረዳል።

- እግዚአብሔር የሰጠውን የተስፋ ቃል እንደሚጠብቅና የተስፋ ቃሉን ለማስጨበጥ የሚያስፈልገውን ዕርዳታ ሁሉ እንደሚሰጥ በመረዳት በሕይወቱ ከበፊቱ በተሻለ መልጠት በእግዚአብሔር ይታመናል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- ፀሐፊውና የተጻፈበት ዘመን
  - የመጽሐፉ ርዕስ
  - ኢያሱ
    - የሕይወቱና የአገልግሎቱ ጅማሬ
    - የሙሴ ረዳት
    - የሙሴ ምትክ
    - ሕይወቱ
  - አስተዋጽኦ
  - የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት
  - የምድሪቷ አጭር ታሪክ
  - መጽሐፉ በብሉይ ኪዳን ውስጥ ያለው ሥፍራ።

የመጽሐፉ ቁልፍ ጥቅሶች

ኢያሱ 11+23፣ 21+43-45 (እንደዚሁም ኢያሱ 1+11)

ዋና ዋና ገጸ ባሕርያት

ኢያሱ፣ ረሃብ፣ አክዓን፣ ፊንሐስ፣ እና አልዓዛር

የመጽሐፉ ቁልፍ ሥፍራዎች (ቦታዎች)

- ሰጢም 1+1-18
- የዮርዳኖስ ወንዝ 2+1-4+24
- ጌልገላ 5+1-15
- ኢያሪኮ 6+-27
- ጋይ 7+1-8+
- የገሪዛን እና የኤባል ተራሮች 8+30-5
- ገባኦን 9+1-27
- የኤሱን ሽለቆ 10+1-43
- አሶር 11+1-23
- ሴሎ 18+1-19+51
- ሴኬም 24+1-33

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ትምህርት 11
- «የታሪካዊ መጻሕፍት መግቢያ» የሚለውን ከገጽ 89-128
- የብሉይ ኪዳን አስሳ ከገጽ 37-43
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ ውስጥ በተሰጠው የመጽሐፉ አስተዋጽኦ ላይ በመመርኮዝ መጽሐፈ ኢያሱን በሙሉ በጥንቃቄ አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. መጽሐፈ ኢያሱን የእስራኤል ሕዝብ የአንድ የታሪክ ምዕራፍ ታሳቅ ፍጻሜ እና የአዲስ ልምምድ ጅማሬ ነው ብለን የምንልበት ምክንያት አስረዳ።
2. የኢያሱ መጽሐፍ በአራት ዋና ዋና ክፍሎች ከፋፍሎ ማጥናት እንደሚቻል ተመልክተናል። በእነዚህ አራት ዓበይት ነጥቦች ላይ ያለህን መረዳት በአጭሩ ግለጽ።
3. በመጽሐፈ ኢያሱ ታሪክ ውስጥ የከንዓን ምድር ቁልፍ ሚና ይጫወታል የምንልበት ምክንያት ምንድነው?
4. በጥናት መመሪያው ከተጠቀሱት ቁልፍ ስዎች ውስጥ ሁለቱን በመምረጥ ስለሕይወታቸውና ስለአገልግሎታቸው አጠር ያለ ማብራሪያ ስጥ።
5. በጥናት መመሪያው ከተጠቀሱት ቁልፍ ሥፍራዎች ውስጥ አራቱን በመምረጥ በሥፍራዎቹ ላይ ስለተከናወኑት ነገሮች ማብራሪያ ስጥ።

የመመዘኛ ፈተና

1. ኢያሱ 5+13-15ን በጥንቃቄ አንብብ። ከዚህ ክፍል ውስጥ በመጽሐፈ ኢያሱ ስለተካሄዱት ጦርነቶች ምን ትማራለህ?

2. ከግብጽ ምድር ውስጥ ከወጡት በመቶ ሺዎች ከሚቆጠሩት ሕዝቦች መካከል ኢያሱና ካሌብ ብቻ ወደ ተስፋይቱ ምድር መግባታቸው ስለንተ ምን ትርጉም ይሰጥሃል?

የጥያቄዎች መልስ

1. መጽሐፈ ኢያሱ ከንዓንን ለመያዝ የተደረጉትን ውጊያዎችና የእስራኤል ነገዶች የርስት ክፍፍል ታሪክ የሚዘግብ ስለሆነ በተጨማሪም ከ40 ዓመታት የምድረበዳ ጉዞ በኋላ ስመጀመሪያ ጊዜ በአንድ ሥፍራ ተቀምጠው የምድሪቱን ፍሬ መብላት የጀመሩበት ጊዜ ነበር። (ስተጨማሪ ሃሣብ ገጽ 1 ላይ ተመልከት)

2. . ወደምድሪቷ መግባት የጦርነት ዝግጅት 1+1-5
   - ምድሪቷን ስመውረስ የሚደረግ ጦርነት ጦርነትና ድሉ 6+1-12
   - ምድሪቷን መከፋፈልና መውረስ የርስቱ መወረስ 13+1-21
   - በምድሪቷ ውስጥ መኖር መጀመር መቀደስ (መስየት) 22+10-24+33 (ስተጨማሪ ሃሣብ ገጽ 5፣ 6 ላይ ተመልከት)

3. ምድሪቷ ስእስራኤል ሕዝብ ርስት እንድትሆን በተስፋ ቃሉ መሠረት የተሰጠች፣ አስቀድሞም እግዚአብሔር ለአብራኤል አባቶች ተስፋ የገባላቸው ምድር ስለሆነች ነው (ዘፍጥ. 12+7፣ 15+18-21፣ ኢያ. 1+6)።

4. የግል መልስ ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

5. የግል መልስ ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

ትምህርት 7 መሳፍንት

መግቢያ

በመጽሐፉ አስራኤላውያን ደጋግመው እግዚአብሔርን ሲበደሱና እግዚአብሔርም በቅን ፈራጅነቱ በመቅጣትና መልሶ ምሕረት በማድረግ በተለያዩ መሳፍንት እጅ ሲታደጋቸው እንመለከታለን። መጽሐፈ መሳፍንት የእግዚአብሔርን መሐሪነትና ቤዛነት በግልጽ የምናይበት መጽሐፍ ነው። በነስሐ የሚመለሱትን የሕዝቦቹን ሕይወት በማደስ ሰላምንና ዕረፍትን ይሰጣል። በአንጻሩም ደግሞ ቃል ኪዳኑን በማይጠብቁት ላይ ቁጣውን ያመጣል ለጠላቶቻቸውም አሳልፎ ይሰጣቸዋል። በመሆኑም አስራኤላውያን እግዚአብሔር ከጠላቶቻቸው ተጽዕኖ ነጻ እንዲያወጣቸው በሾማቸውና ባስነሳቸው መሳፍንት መሪነት ሥር የቃል ኪዳኑን ቃል መጠበቅ እንዳልቻሉና በተደጋጋሚ እንደበደሉ እንማራለን።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፦

- የመጽሐፈ መሳፍንትን ዋና ይዘትና ዓላማ በማግኘት በሕይወቱና በአገልግሎቱ ሁሉ በተሻለ ሁኔታ እግዚአብሔርን መፍራት ይለማመዳል።
- እግዚአብሔር መስራት ሲፈልግ በሰው ማንነትና ብርታት ላይ ሳይሆን በራሱ ኃይል ብቻ በሙተማመን በደካሞች ውስጥ አልፎ ታላላቅ ሥራዎችን እንደሚሠራ ስለሚገነዘብ ከመቼውም ጊዜ በተሻለ ሁኔታ ራሱን ለእግዚአብሔር ሥራ ዝግጁ ያደርጋል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- የመጽሐፉ ፀሐፊና የተጻፈበት ዘመን
- የመጽሐፉ አስተዋጽኦ
- የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት
- የመጽሐፉ ዋና ዓላማ
- መደምደሚያ

ቁልፍ ጥቅስ

17+6 «በዚያም ዘመን በእስራኤል ዘንድ ንጉሥ አልነበረም፣ ሰውም ሁሉ በፊቱ መልካም መስሎ የታየውን ያደርግ ነበር።»

ዋና ዋና ገጸ ባሕርያት

- ጉቶልያ
- ናያድ
- ዲቦራ
- ጌዴዎን
- አቢሜሌክ
- ዮፍታሄ
- ሳምሶን
- ደሊላ

የመጽሐፉ ቁልፍ ሥፍራዎች

- ቦኪም 1+1-3+11
- ኢያሪኮ 3+12-31
- አሶር 4+1-5+31
- የሞሬ ኮረብታ 6+1-7+25
- ሴኬም 8+28-9+57
- የአሞን ምድር 10+1-12+15
- ተምና 13+1-14+20
- የሶሬቅ ሸለቆ 15+1-16+20
- ጋዛ 16+21-31
- ተራራማው የኤፍሬም አገር 17+1-13
- ዳን 18+1-37
- ጊብዓ 19+1-30
- ምጽጳ 20+1-21+25

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አበላ ክገጽ 44-48
- የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ትምህርት 12 ክገጽ 129-160
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ ውስጥ መጽሐፈ መሳፍንትን በሙሉ አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. የመጽሐፈ መሳፍንት ዋና ዓላማና ይዘት ምንድን ነው ትላለህ?

2. መሳፍንት 21÷25 በጥንቃቄ አንብብ። ከዚህ ክፍል ውስጥ የምታገኘው መልዕክት ምንድን ነው? ጥቅሱ የመጽሐፈ መሳፍንትን ዋና ዓላማ ከማወቅ ረገድ እንዴት ሊረዳህ ይችላል?

3. በመጽሐፈ መሳፍንት ውስጥ የመንፈስ ቅዱስ አሠራር ምን ይመስላል?

4. በጥናት መመሪያው ከተሰጡት ቁልፍ ሰዎች ውስጥ ሦስቱን በመምረጥ ከሕይወታቸውና ከአገልግሎታቸው ለራስህ የምታገኘውን ትምህርት ካለ በዝርዝር አስረዳ።

5. በጥናት መመሪያው ከቀረቡት ቁልፍ ሥፍራዎች ውስጥ አምስቱን በመምረጥ በሥፍራዎቹ ላይ የተፈጸሙትን ዓበይት ክንውኖች በአጭሩ ግለጽ።

የመመዘኛ ፈተና

1. በመጽሐፉ ውስጥ እንዳየነው እግዚአብሔር የተጠቀመባቸው መሳፍንት እንደማናቸውም ሰው ደካሞች ነበሩ። እግዚአብሔር በደካሞች የሚጠቀመው ለምን ይመስልሃል?

2. በመጽሐፉ ውስጥ ከቀረበው ታሪክ ውስጥ የሳምሶንንና የጌዴዎንን ሕይወት አነጻጽር። ከዚህ ምን ትማራለህ?

3. በአዲስ ኪዳን ዘመን ላይ የክርስቲያኑ ውጊያ ከማን ጋር ነው? እንዴት ይከናወናል?

የጥያቄዎች መልስ

1. መልስህን ከጥናት መመሪያው መግቢያ እና ከማስታወሻው ጋር አስተያየው።

2. የእግዚአብሔር መንፈስ በሰዎች አልፎ ታላላቅ ሥራዎችን ሠርቷል። የተነሱት መሳፍንት እንደማናቸውም ሰው ደካሞች ሆነው እያሉ ነገር ግን በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ተሞልተው ታላላቅ ውጊያዎችን አድርገዋል፤ መርተዋል ሕዝቡን አሰተዳድረዋል፤ (ፈርደዋል) ጠላቶቻቸውንም ድል ነስተዋል። የሚከተሉትን ጥቅሶች ተመልከት (መሳ. 3÷10፤ 6÷34፤ 11÷29፤ 13÷25፤ 14÷6፤ 19፤ 15÷14)።

3. የግል መልስ

4. የግል መልስ

ትምህርት 7 - ሩት

መግቢያ

መጽሐፈ ሩት በዘመነ መሳፍንት ውስጥ ሰለነበረው እግዚአብሔርን የሚፈራ አንድ ቤተሰብ የሚያወራ የታሪክ መጽሐፍ ነው።

መጽሐፉ ሰለ ሩት፣ ኑሃሚንና ቦኤዝ ጽናት ያትታል። እነዚህ ሰዎች በዙሪያቸው በነበረው የሰዎች ውድቀትና ጥፋት ሳይወናበዱ ልባቸውን ጠብቀው አካሄዳቸውን ከእግዚአብሔር ጋር ያደረጉ ሰዎች ነበሩ። መጽሐፈ ሩት ሰዘመኑ ክርስቲያን ትልቅ መልዕክት አለው። ዓመጻና እርኩሰት በበዛበት ዘመንና ሰው እግዚአብሔርን በተወበት ዘመንም እርሱን በሚፈራ ማናቸውም ታናሽ ሰው ውስጥ እልፎ እንደሚሠራ ያሳያል። እንደዚሁም እግዚአብሔር ወደፊት ሰለሚመጣው ሰለመሲሁ የትውልድ ሐረግ ቀጣይነት ሲጠነቀቅ እንመለከታለን (ማቴ. 1÷5፣ 6)።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፦

- እግዚአብሔር የሰዎችን እምነት እንደሚያከብር በሰዎችም ዕለታዊ ኑሮ ግድ እንደሚለው መረዳት ይችላል።
- ለሌሎች ሰናስብ በእግዚአብሔር እንደምንታሰብ በመረዳት ለሌሎች ማሰብን ከመቼውም ጊዜ በበለጠ በሕይወቱ ለመለማመድ ቆርጦ ይነሳል።
- ከማጉረምረም ይልቅ እግዚአብሔርን ማመስገን መልካም እንደሆነ ይረዳል። ጌታ በችግሮችም ውስጥ ክንዱን እንደሚገልጽ ይማራል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

መጽሐፈ ሩት

- ጸሐፊው
- የተጻፈበት ዘመን
- ታሪካዊ አቀማመጡ (ዓውድ)
- ቁልፍ ጥቅስ
- ቁልፍ ቦታዎች

- ቁልፍ ቃላት
- ዓላማ
- የመጽሐፉ ልዩ ባሕርይ
- የመጽሐፈ ሩት ዋና ዋና ትምህርቶች

ቁልፍ ጥቅስ

ሩት 1÷16

ዋና ገጸ ባሕርያት

ሩት፣ ኑሃሚንና ቦኤዝ

የመጽሐፉ ቁልፍ ሥፍራዎች

- ሞአብ
- ቤተልሄም

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አስሳ ክገጽ 49-51
- የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 1 ክገጽ 159-169
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ ውስጥ የመጽሐፈ ሩትን ቦጥንቃቄ አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. የሩት መጽሐፍን ስታጠና ታማኝነት ስለተሞላበት ፍቅር ምን አስተዋልክ?
2. ከሌሎች መልካም ምክርን ስለመቀበል፣ ስለመለገስ፣ ስነሥርዓትንም ስለመጠበቅ ከሩት መጽሐፍ ምን ተማርክ?
3. በሮሜ 8÷28 የተጻፈውን ቃል በሩት መጽሐፍ ውስጥ እንዴት ተገልጾ ታገኘዋለህ?
4. በጥናት መመሪያው በተሰጡት ቁልፍ ሰዎች ላይ ተመርኩዘህ ስለማንነታቸው፣ ሕይወቸውና አገልግሎታቸው የተማርከውን ያህል በአጭሩ አስረዳ።

5. በጥናት መመሪያው በተሰጡት ሁለት ቁልፍ ሥፍራዎች ላይ የተስናወኑትን ዓበይት ክንውኖች በአጭሩ አስቀምጥ።

የመመዘኛ ፈተና

1. የቦኤዝ መቤዠት ለክርስቶስ መቤዠት ምሳሌ የሚሆነው እንዴት ነው?

2. ሞአባዊቷ ሩት በክርስቶስ የዘር ግንድ ታሪክ ውስጥ ገባች ስንል ምን ማለታችን ነው?

ጥያቄዎች መልስ

ኑሐሚን ምንም እንኳ ብትቸገር ሩትን በአገርዋ (ከዘመዶችዋ ጋር) እንድትሆን ስታስብላትና ስትጠነቀቅላት፣ ሩት ከራስዋ ይልቅ ኑሐሚንን ለመረዳት በማይመች ሁኔታ ውስጥ ቆርጣ ስትወጣ፣ ከታሪኩ ውስጥ የምናየው ፍቅርንና ታማኝነትን የሚገልጽ ተግባር ነው።

ኑኃሚን ሕይወት-መልካም ምክርን መለገሥ፣ ከሩት-መስማትንና መታዘዝን፣ ቁቦኤዝ-ሥርዓትን ተከትሎ ነገሮችን በቅደም ተከተል ማድረግን ከታሪኩ እናያለን።

እግዚአብሔር ለሚታመኑበት ጋሻ እንደሆነ ሁሉን ለበጐ እንደሚለውጥ የኑሃሚንና የሩት ችግር ወደ ታላቅ በረከት የመለወጡ ታሪክ ሮሜ 8+28ን ጥቅስ ያብራራልናል።

መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስህና ከማስታወሻው ጋር አስተያየው።

መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

ትምህርት 8

1ኛና 2ኛ ሳሙኤል

መግቢያ

1ኛና 2ኛ ሳሙኤል በመጀመሪያው የዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስ በአንድ መጽሐፍነቱ የሚታወቅ ሲሆን በሂደት ግን በሁለት የመከፈሉ ድርጊት ተከናውኗል። በዚህ ትምህርት ግን እንደ እንድ መጽሐፍ ቀርቧል። በዚህ መጽሐፍም በመጀመሪያ የምናገኘው የዔሊንና የሳሙኤልን ታሪክ ሲሆን በቀጣዮቹ ምዕራፎች ግን የሳኦልንና የዳዊትን ሕይወት እንዲሁም ደግሞ በእስራኤል ላይ የእገዛዛቸውን ታሪክና ድምዳሜአቸውን የሚያስረዳን ይሆናል። መጽሐፉ እግዚአብሔርን ያለመታዘዝ አስከፊ ውጤት እንዳለው ከዔሊና ከሳኦል ፍጻሜ የሚያስጨብጠን ሲሆን በአንጻሩ ደግሞ ሳሙኤልና ዳዊት እግዚአብሔርን በመታዘዛቸው መጨረሻቸው መልካም እንደሆነ ያስገነዝበናል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፦

- የመጽሐፉን መሠረታዊ እንድነትና የክፍፍሉን ሂደት ያውቃል።
- በእስራኤል የንጉሥ አገዛዝ ታሪካዊ አጀማመሩን ይመለከታል።
- ከሁለቱ ካህናትና (ዔሊና ሳሙኤል) ነገሥታት (ሳኦልና ዳዊት) ታሪክ ግንዛቤን ለማስጨበጥና የድል ፍጻሜ ምስጢር ለእግዚአብሔር መታዘዝ መሆኑን ለማስረገጥ ነው።
- መታዘዝ ከሉሰ መቀባት ብቻውን ከውድቀት ለመዳን ዋስትና እንደማይሆን ለመጠቆም ያመቻል።
- እግዚአብሔር ከዳዊት ጋር የገባውን ኪዳን ለማሳየትና ይህም ኪዳን በመጨረሻ በክርስቶስ ኢየሱስ እንደተፈጸመ ያረዳል።

አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- የመጽሐፉ አከፋፈል ታሪክ
- ጸሐፈውና የተጻፈበት ዘመን
- የ1ኛና 2ኛ ሳሙኤል አስተዋጽኦ
- ሥነ መለኮታዊ መልእክት

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አስሳ ክገጽ 52-58
- የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ክገጽ 170-243
- ከመጽሐፍ ቅዱስ 1ኛና 2ኛ ሳሙኤልን እንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. የሳሙኤል መጽሐፍ እንዴት ለሁለት እንደተከፈለ የአከፋፈሉን ሂደት አብራራ።
2. መጽሐፉን ሳሙኤል ስለመጻፉ ለምን የተለያዩ አመለካከቶች እንደተሰጡ ምክንያቱን ግለጽ።
3. የሳኦል ውድቀት ዋና ምክንያት ምንድንነበር?
4. የዳዊትስ የድል ሕይወት ምስጢሩ ምንድን ነበር?
5. ሳኦል ከዳዊት የበለጠ ኃጢአት ሠርቷል ብለህ ታምናለህ? ካላመንክ ውድቀቱ ለምን አሳዛኝ እንደሆነ ግለጥ። ዳዊትስ ኃጢአቱ እንደዚያ ታላቅ ኃጢአተኛ ሆኖ ሳለ ፍጻሜው እንዴት ሊያምር ቻለ? ምክንያቱን ግለጥ።

የመመዘኛ ፈተና

1. ዳዊት በጉልያድ ላይ ድል ከመቀዳጀቱ አኳያ የምትማረውን ፍሬ ነገር በማብራራት ጻፍ።
2. ሐና በመካንነት ቆይታ ሳሙኤልን የመውለዷን ጉዳይ ስታስብ ከእግዚአብሔር ዘላለማዊ ዕቅድ አንጻር ምን የሚገባህ ነገር አለህ?
3. ሳሙኤል ወደ እሴይ ቤት በተላከ ጊዜ ኤልያብን እግዚአብሔር የመረጠው መስሎት ሊሳሳት እንደነበር በሳሙ.16÷6-7 ላይ ተጽፎ እናገኛለን። ለምን ይመስልሃል? ከእገልግሎትህስ አንጻር ምን ዓይነት ጥንቃቄ መውሰድ ያለብህ ይመስልሃል?

የጥያቄዎች መልስ

1. አንድታጠናው ከተሰጠህ ከ1ኛና 2ኛ ሳሙኤል ያለውን አንብብ።

2. አሁንም ከ1ኛና 2ኛ ሳሙኤል ጥናት ብታነብ ሳሙኤል መጽሐፉን ስለመጻፉ ለምን የተለያዩ አመለካከቶች እንደተፈጠሩ ምክንያቱን እንድትረዳ ይረዳሃል። በተጨማሪ ደግሞ የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ከገጽ 172-173 ያለውን ክፍል አንብብ።

3. የእግዚአብሔርን ትዕዛዝ ያለመፈጸሙና ያለመታዘዙ ነው። 1ኛ ሳሙ. 13+3-14፤ 15+1-29፤ 16+1፤ 14፤ እነዚህን ክፍሎች በማንበብ ለመልሱ እርግጠኛ ትሆናለህ። በተጨማሪም የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ከገጽ 179-180 አንብብ።

4. ፈጥኖ ንስሃ መግባቱ ነው (የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ከገጽ 177-178 አንብብ)።

5. የብሉይ ኪዳን ትመማ ከገጽ 177-180 ያለውን አንብብ።

1. በመሳፍንት አገዛዝ ዘመን እግዚአብሔር በመጨረሻ ቀብቶ ያስነሳው መስፍን ማን ይባላል?

2. ስለ መጽሐፉ በተሰጠህ ማስታወሻ መሠረት የሳሙኤል መጽሐፍ የተጻፈው፡-
   ሀ. በ850 ዓ.ዓ.
   ለ. በ950 ዓ.ዓ.
   ሐ. በ930 ዓ.ዓ.
   መ. መልሱ የለም።

እውነት/ውሸት በማለት መልስ

3. ሳኦል መሞቱን የሚነግረን 1ኛ ሳሙኤል ነው።

የጥያቄዎቹ መልስ

1. ሳሙኤል
2. ሐ. በ930 ዓ.ዓ.
3. እውነት

ትምህርት 9

መጽሐፈ ነገሥት (1ኛ እና 2ኛ)

መግቢያ

የመጽሐፈ ነገሥት መጻሕፍት ስለ እስራኤልና ይሁዳ ነገሥታት ማንነት እና የግዛት ዘመን ያትታሉ። በተሰይ ለእግዚአብሔር የሚገዙትና የማይገዙት ነገሥታት ሕይወትና የግዛት ዘመን በማነጻጸር ያቀርባል። ከዚህም በተጨማሪ በእስራኤልና በይሁዳ የነገሱት ነገሥታት በወሰዷቸው እርምጃዎች ማለትም እግዚአብሔርን መታዘዝ ወይም አለመታዘዝ ምን ያህል በምድሪቱና በሕዝቡ ላይ ተጽዕና እንዳሳረፈ ማየት እንችላለን።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

- የመጽሐፉን ዋና ዓላማ በመረዳት በሕይወት ዘመኑ ሁሉ ለእግዚአብሔር ብቻ መኖር እንዳለበት ይገነዘባል። ከመጀመር ይልቅ መጨረስ ትልቅ ነገር መሆኑን ስለሚረዳ ዕለት ዕለት የእግዚአብሔርን ቃል ኪዳን ለመጠበቅ ይተጋል።
- ከእስራኤልና ከይሁዳ ነገሥታት የእመራር ልምምድ በመነሳት በቤተክርስቲያን ውስጥ ላለው ኃላፊነት የተሻሉ የእመራር መርሆዎችን ያገኛል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- ፀሐፊውና የተጻፈበት ዘመን
- የመጽሐፉ አስተዋጽኦ (የ1ኛና 2ኛ ነገሥት)
- የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት
- እግዚአብሔር
  - የእግዚአብሔር የታሪክ ባለቤትነት
  - የእግዚአብሔር አጻኝነት
  - የእግዚአብሔር ድምጽ በነቢያት ተሰተጋብቷል
  - የእግዚአብሔር ቅን ፈራጅነት ይታያል።

ቁልፍ ጥቅሶች

1ኛ ነገሥት 9+4፤ 5
2ኛ ነገሥት 17+13፤ 14

ዋና ዋና ገጸ ባሕርያት

1ኛ ነገሥት

- ዳዊት
- ሰለሞን
- ሮብዓም
- ኢዮርብዓም
- ኤልያስ
- አክዓብ
- ኤልዛቤል

2ኛ ነገሥት

- ኤልያስ
- ኤልሳዕ
- ሱናማይቷ ሴት
- ንዕማን
- ኤልዛቤል
- ኢዩ
- ኢዮአስ
- ሕዝቅያስ
- ሰናክሬም
- ኢሳይያስ
- ምናሴ
- ኢዮስያስ
- ኢዮአቄም
- ሰደቅያስ
- ናቡከደነጾር

የመጽሐፉ ቁልፍ ሥፍራዎች

1ኛ ነገሥት

- ሴኬም 1+1-11+25
- እስራኤል 12+20፤25
- ይሁዳ 12+21-24
- ኢየሩሳሌም 12+26፤ 27
- ዳን. 12+28፤ 29
- ቤቴል 12+29-15+26
- ቴርሳ 15+27-16+22
- ሰማርያ 16+23ኤ34
- የቀርሜሎስ ተራራ 17+1-18+46
- ዚማት ዘገለዓድ 20+1-22+53

2ኛ ነገሥት

- ኢያሪኮ 1+1-2+25
- የኤዶም ምድረበዳ 3+1-27
- ሱነም 4+1-37
- ጌልገላ 4+38-6+7
- ዳታይን 6+8-23
- ሰማርያ 6+24-7+20
- ደማስቆ 8+1-29
- ራማት ዘገለዓድ 9+1-11+1
- ኢየሩሳሌም 11+2-13፤ 19፤ 18+1-25+30

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን እስላ ከገጽ 59-65
- የብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 3 ከገጽ 1-74
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ 1ኛ እና 2ኛ ነገሥትን በጥንቃቄ አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. የ1ኛና 2ኛ ነገሥት መጽሐፍን ዋና ሃሣብ እንዴት ትረዳዋለህ?
2. በእማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ የመጽሐፉ ስም «ነገሥት» ተብሎ መተርጎሙ ስለመጽሐፉ ይዘት ምን ሊያመለክት ይችላል ትላለህ?
3. በ1ኛ ነገሥት ላይ እንደምንመለከተው የእስራኤል ግዛት ለሁለት ተከፍሏል፣ /የስሜኑ ክፍለ ግዛት እስራኤል እና የደቡቡ ክፍለ ግዛት ይሁዳ/ ከዚህ ምን ትማራለህ?
4. በ2ኛ ነገሥት ውስጥ ከተጠቀሱት ነቢያት ትልቁን ሥፍራ የሚይዘው ነቢዩ ኤርሚያስ ነው። በተከፈለው የደቡቡ የይሁዳ ግዛት እስከ ባቢሎን ምርኮ ባሉት ዘመናት እግዚአብሔርንና ሕዝቡን እገልግሏል። ከዚህ ነብይ ሕይወትና እገልግሎት ምን ትማራለህ?
5. በጥናት መመሪያው ከተሰጡት ቁልፍ ሰዎች ውስጥ ሶስቱን (ሁለቱን ከ1ኛ ነገሥት አንዱን ከ2ኛ ነገሥት) በመምረጥ ከሕይወታቸውና ከአገልግሎታቸው ለራስህ የምታገኘው ትምህርት ካለ በዝርዝር አስረዳ።
6. በጥናት መመሪያው ከተሰጡት ቁልፍ ሥፍራዎች ውስጥ አራቱን (ሁለቱን ከ1ኛ ነገሥት ሁለቱን ከ2ኛ ነገሥት) በመምረጥ በሥፍራዎቹ ላይ የተከናውኑትን ዓበይት ፍጻሜዎች በአጭሩ ግለጽ።

የመመዘኛ ፈተና

1. አንድ የነበረው መንግሥት ለሁለት የተከፈለበትን ምክንያት ለትመለከትና የእግዚአብሔር ሕዝብ ወደ ምርኮ መወሰድ ስታይ አሁን ላለችው ቤተክርስቲያን ምን መልዕክት ይኖረዋል ብለህ ታስባለህ?

2. ሁለቱ የይሁዳ ነገሥታት ሕዝቅያስና ኢዮስያስ ያካሄዱት መንፈሳዊ ተሐድሶ በ2ኛ ነገሥት ከሰፈረው ታሪክ ውስጥ አንዱ ነው። ከዚህ መንፈሳዊ ተሃድሶ እንቅስቃሴ ምን ትማራለህ? ሁለቱ ነገሥታት የወሰዱት እርምጃ ምን ነበር? እርምጃው ለአሁኗ ቤተክርስቲያን የሚያስተላልፈው መልዕክት ይኖራል? (2ኛ ነገሥት 18+1-8 እና 22+1-23+30)

የጥያቄዎች መልስ

1. የመጽሐፈ ነገሥት መጽሐፍ የእስራኤልንና የይሁዳን ነገሥታት ሕይወትና የግዛት ዘመን በሰፊው ይዘግባሉ።

2. የመጽሐፉ ሰያሜ ስለ ጠቅላላ ይዘቱ ፍንጭ የሚሰጥ ነው። ይኸውም ስለ እስራኤልና ይሁዳ ነገሥታት የግዛት ዘመንና ሕይወት በሰፊው እንደሚተርክ ያሳያል።

3. ይህ የሆነው ከንጉሥ ሰለሞን ውድቀት በኋላ ነው። ስለዚህም ግዛቱ የተከፋፈለው ከኃጢአት የተነሳ እንደሆነ እንረዳለን።

4. መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው (በተሰይ በ2ኛ ነገሥት ላይ እትኩር)።

5. መልስህን ከጥናት መመሪያውና ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

6. መልስህን ከጥናት መመሪያውና ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

ትምህርት 10
ዜና መዋዕል (1ኛ እና 2ኛ)

መግቢያ

ምንም እንኳ በመጽሐፈ ዜና መዋዕል የተጻፈው ታሪክ በሌሎች (ለምሳሌ በ1ኛና 2ኛ ነገሥት፣ በ2ኛ ሳሙኤል) የታሪክ መጻሕፍት ተጽፎ ቢገኝም፣ የእግዚአብሔር መንፈስ ይህ መጽሐፍ ከአዲስ ዕይታ አንጻር እንዲጻፍ ማድረጉ ከመጽሐፉ ይዘት መረዳት እንችላለን። መጽሐፉ ከምርኮ ዘመን መልስ በኋላ የተጻፈ በመሆኑ የእግዚአብሔርን ሕዝብ እንደገና በእውነተኛ አምልኮ ዙሪያ አንድ በማድረጉ ላይ ያተኩራል። በመሆኑም 1ኛ ዜና መዋዕል በይሁዳና በእስራኤል አገሮች መንፈሳዊ የታሪክ ዓውድ ላይ ሲያተኩር 2ኛ ዜና መዋዕል ደግሞ በክህነት አገልግሎት፣ በቤተመቅደሱ አገልግሎትና በይሁዳ ምድር በተካሄዱት መንፈሳዊ መነቃቃቶች (መታደስ) ላይ ያተኩራል። እንደዚሁም በ2ኛ ዜና መዋዕል ላይ በይሁዳ ምድር ስለነገሡት ነገሥታትና በእግዚአብሔር የሕግ ሚዛን ተመዝነው የተገኙበት ሁኔታን በሰፊው ተዘግቦ እናገኛለን። እንደ እግዚአብሔር ፈቃድ ስለኖሩት ነገሥታትና በዘመናቸው ስላካሄዷቸው መንፈሳዊ መነቃቃቶችም በስፋት ተጻሷል። (በ2ኛ ዜና መዋዕል የሰሜኑ ክፍለ ግዛት ማለትም የእስራኤል አገር ብዙ ትኩረት አልተሰጠውም)።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፦

- የ1ኛና 2ኛ ዜና መዋዕል መጽሐፍ ዋና ዓላማን ይረዳል። በተሰይ መጻሐፉ ከመጽሐፈ ነገሥትና ከመጽሐፈ ሳሙኤል ጋር ያለውን ተመሳሳይነትና ልዩነት ስለሚገነዘብ በእነዚህ የታሪክ መጻሕፍት ላይ ያለው መረዳት ይጨምራል።

- ስለትክክለኛ አምልኮና መንፈሳዊ መነቃቃት ምንነት ከታሪኩ ስለሚማር በሕይወቱ አወንታዊ ሰውጥ ያያል።

- በተሰያየ የአመራር ኃላፊነት ላይ ያሉት ሰዎች (የሚያምኑትም የማያምኑትም) ሰሚወስዷቸው እርምጃዎች በእግዚአብሔር ፊት ተጠያቂ መሆናቸውን ስለሚገነዘብ በአገልግሎት ውስጥ ባለው የአመራር ኃላፊነቱ ከመቼውም ጊዜ ይበልጥ ማስተዋልና መጠንቀቅ እንዳለበት ይረዳል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- ጸሐፊውና የተጻፈበት ዘመን
- አስተዋጽኦ (የ1ኛና 2ኛ ዜና መዋዕል)
- የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት
  - የዳዊት ንግሥና
  - የእግዚአብሔር ቃል ኪዳን
  - የእግዚአብሔር ቤተመቅደስ
  - አሕዛብ
- የመጽሐፉ ዋና ዓላማ
- ማጠቃለያ

ቁልፍ ጥቅሶች

1ኛ ዜና መዋዕል 14÷2 «ስሰ ሕዝቡም ስሰ አስራኤል መንግሥቱ ክፍ ብሎአልና አግዚአብሔር በአስራኤል ላይ ንጉሥ አድርጉ አንዳጸናው ዳዊት አወቀ፡፡»

2ኛ ዜና መዋዕል 7÷14 «... በስሜ የተጠሩት ሕዝቤ ሰውነታቸውን አዋርደው ቢፀልዩ ፊቴንም ቢፈልጉ ከክፉ መንገዳቸውም ቢመሰሱ በሰማይ ሆኜ እሰማለሁ፤ ኃጢአታቸውንም ይቅር እላለሁ፤ ምድራቸውንም እፈውሳለሁ፡፡»

ዋና ዋና ገጸ ባሕርያት

1ኛ ዜና መዋዕል

- ዳዊት
- ሰለሞን

2ኛ ዜና መዋዕል

- ሰሎሞን
- የሳባ ንግሥት
- ሮብዓም
- አሳ
- ኢዮሳፍጥ
- ኢዮራም
- ኢዩአስ
- ያዝያን
- ሕዝቅያስ
- ምናሴ
- ኢሳይያስ

የመጽሐፉ ቁልፍ ሥፍራዎች

1ኛ ዜና መዋዕል

- ኢየሩሳሌም (ቤተመቅደሱ) 11÷4-12÷40
- ቂርያት ይዓሪም 13÷1-14
- ጢሮስ 14÷1-17÷27
- በአልጥራሲም 14÷11-17፤ 15÷1-17÷27፤ 18÷1-29÷30

2ኛ ዜና መዋዕል

- ገባያን 1÷÷1-12
- ኢየሩሳሌም 1÷13-9÷31 (ቤተመቅደሱ)
- ሴኬም 10÷1-12÷16
- ተራራማው የኤፍሬም አገር 13÷1-22
- ሰማርያ 17÷1-18÷27
- ሬማት ዘገለዓድ 18÷28-22÷9

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አስሳ ክገጽ 66-69
- ክብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 3 ክገጽ 75-95 ያለውን ክፍል በጥንቃቄ አንብብ፡፡
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ የ1ኛና 2ኛ ዜና መጻሕፍትን በጥንቃቄ አንብብ፡፡

የጥናት ጥያቄዎች

1. የ1ኛ ዜና መዋዕል መጽሐፍን ክ2ኛ ሳሙኤል መጽሐፍ ጋር ሰማስተያየት ሞክር፡፡ ያስተዋልክውን ነገር በአጭሩ አስረዳ፡፡
2. የ1ኛና የ2ኛ ዜና መዋዕል መጽሐፍ ጠቅላላ ይዘት በአራት ዓበይት ነጥቦች ዙሪያ ሰመዳሰስ ሞክረናል፡፡ በእነዚህ በተሰጡት አራት ዋና ዋና ነጥቦች ላይ ያለህን የራስህን መረዳት በአጭሩ አብራራ፡፡
3. የ2ኛ ዜና መዋዕል ቁልፍ ጥቅስ 7÷14ትን በጥንቃቄ ካነበብክ በኋላ በቤተክርስቲያንህ ካሉት ከሴሎች ወገኖች ጋር አንድ ላይ ስሰቃሉ ምንነትና አሁን ላለችው ሰኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ሊኖረው ስለሚችለው መልዕክት ተነጋገሩበት፡፡
4. በጥናት መመሪያው ላይ ከተሰጡት ቁልፍ ሰዎች ሦስቱን በመምረጥ ስለአገልግሎታቸውና ስለሕይወታቸው ከታሪኩ ውስጥ የምታገኘው ትምህርት ከራስህ ሕይወትና አገልግሎት ጋር በማዛመድ በአጭሩ አስረዳ፡፡
5. በጥናት መመሪያው ላይ ከተጠቀሱት ቁልፍ ሥፍራዎች ውስጥ ሦስቱን በመምረጥ በሥፍራዎቹ ላይ ስለተከናወኑት ዓበይት ፍጻሜዎች በአጭሩ አስረዳ፡፡

የመመዘኛ ፈተና

1. በ1ኛና 2ኛ ዜና መዋዕል መጽሐፍ ውስጥ ስለ እግዚአብሔር ቃል ኪዳን፣ ስለቤተመቅደስና ስለአምልኮ፣ እንደዚሁም ስለዳዊት ቤት ስርወ መንግሥት (ዘውዳዊ አገዛዝ) ምን ትገነዘባለህ? በእነዚህ ሦስት ዓበይት ነጥቦች መካከል ያለው ግንኙነት ምንድነው?

2. በ1ኛና 2ኛ ዜና መዋዕል መጽሐፍ ላይ ስለ አውነተኛ አምልኮ ምን ትማራለህ?

ጥያቄዎች መልስ

1. 1ኛ ዜና መዋዕል ከ2ኛ ሳሙኤል መጽሐፍ ይዘት ጋር በአመዛኙ ይመሳሰላል። በመሆኑም 1ኛ ዜና መዋዕል ከምርኮ ዘመን በኋላ የተጻፈ በመሆኑ የ2ኛ ሳሙኤል መጽሐፍ ታሪክን ይበልጥ በማብራራት ይገልጸዋል። (በተጨማሪ መጽሐፍ ቅዱስህን ተመልከት)

2. መልስህን ከ1ኛና 2ኛ ዜና መዋዕል መጽሐፍ ማስታወሻ ጋር አስተያየው።

3. መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው ::

4. መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

ትምህርት 11

መጽሐፈ ዕዝራ

መግቢያ

በመጽሐፈ ዕዝራ ላይ ተጽፎ የምናነብበው ታሪክ ወጥ የሆነ ተከታታይነት ያለው ታሪክ ሳይሆን በተወሰነ የጊዜ ገደብ ውስጥ ከተከሰቱት ጉዳዮች መካከል ጸሐፊው ዐበይት ናቸው ያላቸውን መርጦ ያስፈራቸው ታሪኮች ናቸው። በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ሁለት ዋና ዋና ነጥቦች ሲኖሩ እነርሱም የእይሁድ ወደምድራቸው ተመልሶ መግባትና የመንፈሳዊ ሕይወታቸው መታደስ ናቸው።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፦

- የእግዚአብሔርን ሉዓላዊነትና የታሪክ ባለቤትነትን ስለሚገነዘብ በሕይወቱና በአገልግሎቱ ለሚገጥሙት ተግዳሮቶች ላይንበረከክ በእግዚአብሔር መደገፍን ከመቸውም ጊዜ ይበልጥ በሕይወቱ ይለማመዳል።

- እውነተኛ መንፈሳዊ መታደስ (መነቃቃት) በእግዚአብሔር ቃል አማካኝነት እንደሚመጣ ስለሚረዳ ለእግዚአብሔር ቃል በሕይወቱና በአገልግሎቱ ቅድሚያ እንዲኖረው ከበፊቱ ይበልጥ ይተጋል።

- የመጽሐፈ ዕዝራን ዋና ዓላማ ስለሚረዳ ለሌሎች በተሻለ መንገድ የመጽሐፉን መልዕክት ለማስተላለፍ ይችላል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- ፀሐፊውና የተጻፈበት ዘመን
- አስተዋጽኦ
- የመጽሐፉ አጠቃላይ ይዘት
- ማጠቃለያ

የመጽሐፉ ቁልፍ ጥቅስ

ዕዝራ 6፥21፣ 22

ዋና ዋና ገጸ ባሕርያት

ቂሮስ፣ ዘሩባቤል፣ ሐጌ፣ ዘካርያስ፣ ዳርዮስ፣ አርቴቅሲስና ዕዝራ

የመጽሐፉ ቁልፍ ሥፍራዎች

- ባቢሎን
- ኢየሩሳሌም

የምንባቡ ክፍሎች

- ከብሉይ ኪዳን አስሳ ከገጽ 70-72

- ከብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 3 ከገጽ 96-120

- ከመጽሐፍ ቅዱስህ በማስታወሻው በተሰጠው የመጽሐፉ አስተዋጽኦ ላይ በመመርኮዝ መጽሐፈ ዕዝራን በጥንቃቄ አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. መጽሐፈ ዕዝራ ውስጥ ከምዕራፍ 1-6 ያለው ክፍል በዘሩባቤል መሪነት ስለተደረገው ስለመጀመሪያው ዙር ከምርኮ አገር መመለስ ሲናገር ከምዕራፍ 7-10 ያለው ክፍል ደግሞ በዕዝራ መሪነት ስለተደረገው ስለሁለተኛው ዙር ከምርኮ አገር መልስ ይናገራል። በእነዚህ ሁለት የታሪክ ምዕራፎች ላይ የተከናወኑት ዓበይት ክንውኖች ምን ነበሩ?

2. ዕዝራ ለእይሁድ መንፈሳዊ ሕይወት መታደስ የተጠቀመበት ዋነኛ ዘዴ ምንድነበር?

3. የቤተክርስቲያን መሪዎች ከመጽሐፈ ዕዝራ ስለመሪነት ምን ሊማሩ እንደሚችሉ ከጓደኛህ ጋር ተወያዩበት።

4. በጥናት መመሪያው ከተሰጡት ቁልፍ ሰዎች ውስጥ የሦስቱን በመምረጥ ስለሕይወታቸውና ስለአገልግሎታቸው የተገነዘብከው ጠቃሚ ነገር ከራስህ ሕይወትና አገልግሎት ጋር በማዛመድ በአጭሩ አስረዳ።

5. በጥናት መመሪያው በተሰጡት ሁለት ቁልፍ ሥፍራዎች ማለትም ባቢሎንና ኢየሩሳሌም ላይ የተከናወኑትን ዓበይት ፍጻሜዎች በአጭሩ ግለጽ።

የመመዘኛ ፈተና

1. እግዚአብሔር የተናገረውን ቃል እንደሚፈጽም ግልጽ ነው። ከመጽሐፈ ዕዝራ ውስጥ ይህንን አስመልክቶ ምን ተምረሃል?

2. ከዕዝራ ሕይወት በመነሳት ለዛሬዋ ቤተክርስቲያን ሊጠቅሙ የሚችሉ ሦስት የአገልጋይ ባህሪያትን ዘርዝር።

የጥያቄዎች መልስ

1. በመጀመሪያው መመሰስ የተሰራው ትልቅ ነገር የቤተመቅደሱ ዳግም-ግንባታ ይሽውም በዘሩባቤል መሪነት ሲሆን፤ ከሁለተኛው የምርኮ አገር መልስ በኋላ ደግሞ ሕዝቡን ወደ ንጹሐና መታደስ የመመለሱ አንቅስቃሴ ይሽውም በዕዝራ አማካኝነት የተካሄደው ትልቅ ክንዋኔ ነበር።

2. ከመጽሐፍ ቅዱስ ላይ መጽሐፈ ዕዝራ ምዕራፍ 9 እና 10ን ተመልከት።

3. የግል ውይይት

4. መልስህን ከማስታወሻውና ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

5. መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

ትምህርት 11

ነህምያ

መግቢያ

በመጽሐፈ ነህምያ ላይ በዋነኛነት የምንመለከተው ሃሣብ የኢየሩሳሌምን ቅጥር መልሶ መገንባት ሲሆን ነህምያም ይህንን ሥራ በኃላፊነት እንደመራው ያሳየናል። በተጨማሪም ይህ የነህምያና የዕዝራ መጽሐፍት እግዚአብሔር በነቢዩ በኤርምያስ አፍ እንደተናገረው (ኤር. 29÷10-14) የምርኮውን ዘመን ፍጻሜ ታሪክ የሚያስገነዝቡን መጽሐፍት ናቸው። በሁለቱም መጻሕፍት ላይ በተመሳሳይ ሁኔታ የምናገኘው ሌላው ታሪክ ደግሞ የአይሁድን መንፈሳዊ ኑሮና ሕይወት መታደስ ይሆናል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

- በመጽሐፈ ነህምያ ላይ የተጻፈውን ታሪክ እና የታሪኩን ዓላማ በሚገባ ይረዳል። በተጨማሪም የመጽሐፉን ታሪካዊ ይዘትና አገባብ ስለሚገነዘብ መጽሐፉን እንደሚገባ ለመተርጉም ይችላል።
- አንድ መሪ አገልጋይ ምን ዓይነት ሕይወት ሊኖረው እንደሚገባ ይገነዘባል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- የጻሐፊውና የተጻፈበት ዘመን
- አስተዋጽኦ
- የመጽሐፉ ጠቅላላ ይዘት
- ማጠቃለያ

ቁልፍ ጥቅስ

ነህ. 6÷15፤ 16፤ 2÷17

ዋና ገጸ ባሕርያት

- ነህምያ፤ ዕዝራ፤ ሰንበላጥና ጦቢያ

የመጽሐፉ ቁልፍ ሥፍራ

- ኢየሩሳሌም

የምንባብ ክፍሎች

- ከመጽሐፍ ቅዱስ ላይ መጽሐፈ ነህምያን
- ከብሉይ ኪዳን አስሳ ከገጽ 73-77
- የብሉይ ኪዳን ትመመ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 3ን ከገጽ 121-137 አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. ነህምያ ሥራውን ከመጀመሩ በፊት ምን እንዳደረገና በመጽሐፉ ውስጥ የተካተቱት ዋና ዋና ጉዳዮች ምን እንደሆኑ አስረዳ?

2. ከጠላቶቹ የገጠሙት ተግዳሮቶች ነህምያን ጠቅመውታል ወይስ ጉድተውታል? ምክንያቱ ይገለጽ።

3. በመጽሐፈ ነህምያ ኋስኛ ምዕራፎች ላይ የተጠቀሰውን ሃሣብ ለማሰፈጸም (የስዎችን ሕይወት ለማበርታት) ነህምያ የተጠቀመውን ዘዴ አስረዳ።

4. በጥናት መመሪያው ከተሰጡት ቁልፍ ስዎች ውስጥ ሁለቱን በመምረጥ ከሕይወታቸውና ከአገልግሎታቸው (ወይም በእግዚአብሔር ሕዝብ ጠላትነታቸው) የምትማረው ትምህርት ምንድነው?

5. በጥናት መመሪያው ስለተሰጠው ብቸኛ ቁልፍ ሥፍራ ኢየሩሳሌም ከመጽሐፉ ምን ትማራለህ? በኢየሩሳሌም የተከናወኑት ዓበይት ፍጻሜዎች ምን ምን ነበሩ?

የመመዘኛ ፈተና

1. ጠቅለል ባለ መልኩ የመጽሐፈ ነህምያን ዋና ዋና ሃሣቦች አስቀምጥ

የጥያቄዎች መልስ

1. በመጀመሪያ ወደ እግዚአብሔር ጸለየ፣ በተጨማሪ መልስህ ከመጽሐፍቶቹ ጋር አስተያየው።
2. ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።
3. መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶች ጋር አዛምደው።
4. መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።
5. መልስህን ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

ትምህርት 12

መጽሐፈ አስቴር

መግቢያ

ይህን መጽሐፍ ሰመረዳት ንግሥቲቱ አስቴርን የቤተክርስቲያን አምሳያ፣ ንጉሡ አርጤክስስን ደግሞ የክርስቶስ አምሳያ በማድረግ መተርጉሙ ትክክል አይደለም። ምክንያቱም በብሉይም ሆነ በአዲስ ኪዳን እነዚህ ሰዎች አምሳያ ሰመሆናቸው ማረጋገጫ ጥቅስም ሆነ ሃሣብ የለም። ስለዚህ ጽሑፉ የያዘውን መልዕክት ሳናሳንስ ወይም ሳናሳድግ በማስተዋል የእግዚአብሔርን ታዳጊነትንና ከሰዎቹም ታሪክ የምንማረው መታመንን ሊሆን ይገባል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይሽን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

- መጽሐፈ አስቴር የተጻፈበትን ሁኔታና ታሪክ ይረዳል።
- ስለእግዚአብሔር ታዳጊነት ከታሪኩ ውስጥ ስለሚማር በሚገጥመው ፈተናና መከራ ሁሉ ፀንቶ መቆምን በሕይወቱ ይለማመዳል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መልዕክቱ
- ቁልፍ ጥቅስ
- ፀሐፊው
- የመጽሐፉ ዓላማ
- አስተዋጽኦ
- የስነ መለኮታዊ መልእክት
- ዋና ገጸ ባሕርያት

ዋና ገጸ ባሕርያት

- አስቴር
- መርዶክዮስ

- ንጉሥ አርጤክሲስ
- ሐማ

የመጽሐፉ ቁልፍ ሥፍራ

በሱሳ (በፋርስ) የነበረው የንጉሱ ቤተመንግሥት

የምንባብ ክፍሎች

- ከብሉይ ኪዳን ትመማ 1ኛ መጽሐፍ ክፍል 3 ከገጽ 138-154
- የብሉይ ኪዳን አስሳ ከገጽ 78-79
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ ውስጥ የመጽሐፈ አስቴርን ክፍል በጥንቃቄ አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. መጽሐፈ አስቴር ከአይሁድ ውጭ ሌላ የየትኛውን መንግሥት ታሪክ ዘግቧል?
2. በጥናታችን መሠረት ስለአስቴር መጽሐፍ ፀሐፊ የሚታወቀው ምንድን ነው?
3. በመጽሐፈ አስቴር የእግዚአብሔር ስም አልተጠቀሰም ታዲያ ይህ ሁኔታ አምላክ ለሕዝቡ ያደረገውን መልካም ጥበቃ ያስክዳል?
4. በጥናት መመሪያው ላይ ከተጠቀሱት የታሪክ ቁልፍ ሰዎች ውስጥ ሁለቱን በመምረጥ ከሕይወቸውና ከሠሩት ነገር ለራስህ የምታገኘውን ትምህርት አስረዳ።

የመመዘኛ ፈተና

1. ንግሥት አስቴር ለምን የክርስቶስ ቤተክርስቲያን አምሳያ መሆን እንደማትችል ማብራሪያ ስጥበት።

የጥያቄዎች መልስ

1. የፋርስ መንግሥትን
2. ፀሐፊው ማን እንደሆነ ባይታወቅም የፋርስን መንግሥት ባሕል በሚገባ የሚያውቅ አይሁዳዊ ሰው እንደሆነ ይገመታል።
3. አያስክድም፣ አንዲያውም በታሪኩ በጉልህ ሰፍሮ እንደምናየው እግዚአብሔር ሕዝቡን ታድጓል።
4. የግል መልስ

III. የቅኔ መጻሕፍት

ትምህርት 13 - ኢዮብ

መግቢያ

በዚህ ክፍለ ትምህርት የኢዮብ መጽሐፍ ከሌሎች ጽሑፎች ለየት የሚያደረገው ነጥብ፣ የምልልሶቹ ምንነትና አስፈላጊነት፣ የአተረጓጐም መመሪያ፣ ቁልፍ ጥቅሶች፣ አስተዋጽኦ፣ የመጽሐፉ ዓላማ በበቂ ሁኔታ፣ ለፍሯል። ደግሞም ኢዮብ እግዚአብሔርን የሚፈራ ጻድቅ በው ስሰነበር በመክራ ወቅት በትዕግሥት ፀንቶ መባረክን ያስገነዝባል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

- የኢዮብን መጽሐፍ ዋና ዓለማ ይገነዘባል።
- ለምን መጽሐፉ ኢዮብን ክፕንታቱክ ጋር እንደደምናጠና ይረዳል።
- ለመክራ ተገቢውን ትርጉም መለጠት ይችላል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መጽሐፈ ኢዮብ
- መቼና በማን ተጻፈ?
- ቁልፍ ጥቅሶች
- አስተዋጽኦ
- የመጽሐፉ ዓላማ

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አሰላ ክገጽ 80-83
- የብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 1 ክገጽ 31-59፣
- ከመጽሐፍ ቅዱስ የኢዮብን መጽሐፍ በሙሉ አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. የኢዮብን መጽሐፍ ከሌሎች የጥበብ መጽሐፍት ለየት የሚያደርገው ነጥብ ምንድን ነው?

2. ለምን መጽሐፈ ኢዮብን ክፕንታቱክ ጋር እናጠናዋለን?

3. የኢዮብ ጓደኞች ኢዮብ ላይ የደረሰው መከራ መንስዔ እንዴት ተረድተውታል?

የመመዘኛ ፈተና

1. በዚህ ዘመን «ክርስቲያንና መከራ» በተመለከተ የሚለነዘሩ አስተሳሰቦችን በዝርዝር ጻፍ። ቀጥሎም ጠንካራና ደካማ ጐናቸውን በማውጣት መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምላሽ ለጥባቸው።

2. ለምን የኢዮብ መጽሐፍ ሙሉ በሙሉ የቅኔ መጽሐፍ አይደለም ተባለ?

የጥያቄዎች መልስ

1. የተጻፈበት ዘመን
2. ታሪኩ የተፈጸመው በጥንት አባቶች ዘመን ስለሆነ ነው።
3. በኢዮብ ኃጢአት ምክንያት የደረሰ ውጤት ነው ብለው ስለተረዱ ነው።

ትምህርት 14

መዝሙረ ዳዊት

መግቢያ

በተለያዩ ጸሐፊዎች የተጻፉት መዝሙራት በእግዚአብሔር ላይ መታመንን ያስተምሩናል። መዝሙራት የሰውን ድካምና የእግዚአብሔርን ብርታት ያሳዩናል። በዘመናት የማይቀያየረውን ዓለም አቀፋዊ የሰው ባሕርይ ያመሰክታሉ። በው ኃጢአተኛና ክፋት የሞላበት ቢሆንም እግዚአብሔር ግን ከፍጥረት ሁሉ በላይ አከብሮታል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

- መዝሙረ ዳዊት በእነማንና እንዴት እንደተጻፈ ማወቅ
- የመዝሙረ ዳዊትን የስነጽሑ ይዘት በመረዳት መተርጉም ይችላል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- የጽሑፍ ይዘት
- የመዝሙራት ዓይነቶች
- ጸሐፊ
- አስተዋጽኦ
- የመጽሐፉ ዓላማና ዋና አሳብ

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን ት.መ.ማ. 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 1፣ ከገጽ 60-79

- የብሉይ ኪዳን አሰላ ከገጽ 84-86

- ከመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶች በድሮው ትርጉም መዝሙረ ዳዊትን ተመልከት።

የጥናት ጥያቄዎች

1. በመዝሙረ ዳዊት ከተካተቱት መዝሙሮች ምን ያህሉ በዳዊት ተጻፉ?
2. በመዝሙረ ዳዊት ስንት ምዕራፎች አሉ?

3. በመዝሙረ ዳዊት ያሉትን የመዝሙሮች ይዘት ዓይነት ዘርዝሩ

4. በአዲስ ኪዳን ከተጠቀሱት የብሉይ ኪዳን ጥቅሶች ምን ያህሉ ከመዝሙረ ዳዊት ናቸው?

5. ይህን የመዝሙር መጽሐፍ በአንድ ላይ ስመጠረዝ ምን ያህል ዓመታት ፈጀ?

የመመዘኛ ፈተና

1. በአሁኑ ዘመን መዝሙር በቤተክርስቲያን ያለውን ሥፍራ በሰዎችም ሕይወት ያለውን መልካም ተጽዕኖ በመገምገምና ከመዝሙረ ዳዊት ጋር በማነጻጸር ሊደረጉ የሚገቡ ነጥቦችን ጻፍ።

የጥያቄዎች መልስ

1. 73 ምዕራፎች በዳዊት ተጻፉ
2. 150
3. የታሪክ፣ የህግ፣ የምሥጋና፣ የልመና እና የመመሳሰሉት ናቸው
4. 116
5. 1000 ዓመታት ፈጅቷል።

ትምህርት 15

ምሳሌ፣ መክብብ፣ መኃልየ መኃልዮ

መግቢያ

እነዚህን ሦስት የጥበብና የቅኔ መጻሕፍት ንጉሥ ሰለሞን በተለያዩ የዕድሜ ዘመኑ ማለትም በወጣትነቱ፣ በጉልማሳነቱና በእርጅናው ዘመኑ የጻፋቸው ናቸው። ይህንን ትምህርት በማጥናት ተግባራዊ በሆነው ልለታዊ ሕይወት ጠቃሚ ምክርና መመሪያን ማግኘት የአንባቢው ድርሻ ነው።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

- ሦስቱ መጻሕፍት እንዴት፣ መቼና በማን እንደተጻፉ ይረዳል፣
- የጽሑፎቹን ታሪካዊ አውድ ያስገነዝባል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

ምሳሌ
- በማንና መቼ ተጻፉ
- የመጽሐፉ ዓላማዎች
- ተደራሲያን
- የጽሑፉ ይዘት
- አስተዋጽኦ
- የመጽሐፉ አጠናን ዘዴ

መክብብ
- ማን ጸፈው
- ቁልፍ ጥቅስ
- የመጽሐፉ ዋና ዓላማ
- አስተዋጽኦ

መኃልዩ መኃልዮ
- በማንና መቼ ተጻፈ?
- የመጽሐፉ ዓላማ
- አስተዋጽኦ

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን ት.መ.ማ. 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 13 ከገጽ 80-104

- የብሉይ ኪዳን አሰላ ክገጽ 87-94
- ከመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶችን ከምሳሌ መክብብና መኃልዩ መኃልዩ በሰሎሞን መጽሐፍት አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. መጽሐፈ ምሳሌ ስለዕውቀትና ስለጥበብ ሲናገር የሁሉም ጌታና ባለቤት እግዚአበሔር መሆኑን የገለፀበት ጥቅስ ምን የሚለው ነው?

2. በመጽሐፈ ምሳሌ ፀሐፊው መልዕክቱን፤ምክሩን/ ሲጽፍ አንባቢዎቹን ምን ብሎ ይጠራቸዋል?

3. የመክብብ መጽሐፍ ዋና መልዕክቱ ምንድን ነው?

4. ንጉሥ ሰለሞን የመክብብን መጽሐፍ የጻፈው በየትኛው የሕይወቱ ዘመን ነው?

5. ስለመኃልየ መኃልዩ መልዕክት ከሦስት በላይ የተለያዩ አስተያየቶች አሉ። እነዚህም፦

የመመዘኛ ፈተና

1. የመጽሐፈ ምሳሌ አጻጻፍ ይዘትን ዘርዝር
2. የመክብብን መጽሐፍ ንጉሥ ሰለሞን ጻፈው ቢባልም፤ ሰለሞን አልጻፈም የሚሉ ሰዎች ምክንያታቸው ምንድን ነው?

የጥያቄዎች መልስ

1. ጥበብ መጀመሪያ እግዚአብሔርን መፍራት ነው» ምሣ. 1÷7
2. ልጆቼ
3. እግዚአብሔር በሰጠህ ሕይወት ተደሰትበት
4. በእርጅና ዘመኑ ነው
5. ሀ. ስለእግዚአብሔርና እስራኤል
   ለ. ስለክርስቶስና ቤተክርስቲያን
   ሐ. ስለሁለት ፍቅረኛሞች

IV. ታላላቅ ነቢያት

ትምህርት 16

ኢሳይያስ

መግቢያ

ትንቢተ ኢሳይያስ ከክርስቶስ ልደት በፊት በ8ኛው ምዕተ ዓመት መጨረሻ አካባቢ (740-681) ነቢይ ሆኖ ባገለገለ የዓሞጽ ልጅ ኢሳይያስ የተጻፈ መጽሐፍ ነው። መጽሐፉ በሁለት ዋና ዋና ክፍሎች ሊመደብ ይችላል። ከም. 1-39 ያለው ክፍል የእግዚአብሔር ሕዝብ ለእርሱ ባለመታዘዛቸው ምክንያት ፍርድ እንደሚመጣ የሚናገር ክፍል ነው። ከምዕራፍ 40-66 ያለው ክፍል ደግሞ እግዚአብሔር ሕዝቡን በምሕረት የሚጐበኝበት ዘመን እንደሚመጣ፣ ሰላም የሚሰፍንበትና በፍጹምነት የሚያስተዳድር ከዳዊት ዘር የሆነ ንጉሥ የሚመጣበት ጊዜን የሚያመለክት ነው። እግዚአብሔር በቅድስናው የከበረ አምላክ መሆኑም የተገለጠበት መጽሐፍ ነው።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ይህን ትምህርት ያጠናቀቀ ተማሪ፡-

- ስለኢሳይያስ መጽሐፍ መልእክት አጠቃላይ ግንዛቤ ያገኛል።
- የእግዚአብሔር ቅድስና በሰው ሕይወት ውስጥ የሚያመጣውን ለውጥ ይረዳል።
- ከሰመሲሁ የተሰጡትን የትንቢት ክፍሎች በአዲስ ኪዳን ካለው ከትንቢት ፍጻሜ ጋር በማገናዘብ ያስተምራል።
- በእግዚአብሔር ላይ መታመን ደህንነትን የሚያስገኝ መሆኑን ያብራራል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- ፍርድና መቤዠትን ያመጣው የእግዚአብሔር ፍቅር ነው
- የኢሳይያስ አስተዋጽኦ
- የመጽሐፉ ቁልፍ ቃላትና ጥቅሶች

- ሥነ መለኮታዊ መልእክት

ቁልፍ ጥቅሶችና ሐረጐች

ኢሳ. 6+3፤ 53+5፤ 61+1-3 «የእስራኤል ቅዱስ እግዚአብሔር» ተደጋጋሚ ሐረግ ነው።

ዋና ዋና ገጸ ባሕርያት

ኢሳይያስ እና ሁለቱ ልጆቹ

የምንባብ ክፍሎች

- መጽሐፍ ቅዱስ፣ ትንቢተ ኢሳይያስን
- ብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ከፍል 1 ገጽ 164 እስከ 217
- ከብሉይ ኪዳን አሰሳ ከገጽ 95 እስከ 103 አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. ኢሳይያስ ም፡ 1-5 በተለይ ምዕራፍ ለድስትን 6ን በማስተዋል አንብብ። ከዚያም በኋላ ኢሳይያስ በምዕ1-5 ባለው ክፍልና በምዕራፍ 6 ለሰራሉ ምን የተሰየ አመለካከት እንዳለው አመዛዝነህ ጻፍ።

2. ኢሳ. 19፤ 45፣ 49፣ 60 እና 66 ውስጥ ለለእግዚአብሔር ሚሲዮናዊ ዓላማው ላይ ሁሉን ሕዝብ ወደ መንግሥቱ ለማምጣት ለላለው ዕቅዱ ምን የማበረኻ አላብ ትመለከታለህ?

3. በኢሳ. 7+14፤ 9+1-7፣ 49+6፤ 52+13-53+12፤ 61+1-3 የተሰጡትን የኢሳይያስን ትንቢቶች የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት በምን መልኩ ከኢየሱስ ሕይወት ጋር ያገናኛሉ?

4. ኢሳይያስ 48+17 በቃልህ አጥናና በማስታወሻህ ላይ መጽሐፍ ቅዱስ ሳትመለከት ጻፍ።

5. ኢሳይያስ 58-59 በማንበብ እግዚአብሔር ከሕዝቡ የሚፈልግባቸውን ነገሮች ጻፍ።

6. እውነት ወይም ውሸት በማለት መልስ።

7. የኢሳይያስ ሚስት ነቢይት ነበረች።

የመመዘኛ ፈተና

1. ኢሳይያስ ምዕራፍ 25-26 ሰቤተ ክርስቲያን በምትሰብክበት ሁኔታ መልእክት አዘጋጅ።

2. ኢሳይያስ 7÷14 የተሰጠው ትንቢት ሁለት ዓይነት ፍጻሜ አግኝቷል። ሁለተኛው ጌታ ኢየሱስን የሚመለከት ሲሆን የመጀመሪያው ፍጻሜ እንዴት እንደተከናወነ ኢሳይያስ ምዕራፍ 8 አንብበህ አብራራ።

ትምህርት 17

ኤርምያስና ሰቆቃወ ኤርምያስ

መግቢያ

ኤርምያስ ከነቢያት ሁሉ በአስቸጋሪ ወቅትና ሁኔታ ውስጥ ሰአገልግሎት የተጠራ ነቢይ ነበር። ብዙ ስደትና መከራ ከሕዝቡም ሆነ ከነገሥታት እየደረሰበት በድፍረት የእግዚአብሔርን ቃል ተናግሯል። የመጽሐፉ ዋና መልዕክት «ንስሐ ግቡና ወደ እግዚአብሔር ተመለሱ፣ ይህ ካልሆነ እግዚአብሔር ይቀጣችኋል» የሚል ነበር። ሕዝቡ ሰዚህ ጥሪ ምላሽ መስጠት እምቢ ባሉ ጊዜ ኢየሩሳሌም የምትደመሰስ ከተማ መሆኗን ተናግሯል። ኤርምያስ የሐሰት ነቢያትንም የተቋቋመ ነቢይ ነበር። ከሁሉም ነቢያት በበለጠ ሁኔታ የተነበየው ነገር በሕይወቱ ዘመን የተፈፀመ ነቢይ ቢኖር ኤርምያስ ነበር። በዚህ ትምህርት ስለኤርምያስ መጽሐፍት ማለትም ትንቢተ ኤርምያስና ሰቆቃ ኤርምያስ እንማራለን።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ይህን ትምህርት ያጠናቀቀ ተማሪ፡-

- የኤርምያስንና ሰቆቃወ ኤርምያስን መጻሕፍት ዋና ሃሣብ ይገነዘባል።
- ሰኢየሩሳሌም መደምሰስ ዋናው ምክንያት የባቢሎናውያን ብርታት ሳይሆን ሕዝቡ ሰእግዚአብሔር አሰመታዘዝ መሆኑን ያስተምራል።
- ኤርምያስ ሰእግዚአብሔር ታማኝ በመሆን በአስቸጋሪ ሁኔታ ውስጥ እንኳን በድፍረት ቃሉን የተናገረ ነቢይ መሆኑን ይረዳል፣ በአገልግሎቱ ሰጥሪው ታማኝ ሰመሆን ይችላል።
- እግዚአብሔርን አሰመስማት ጥፋትን ወደሕይወት መጋበዝ መሆኑን ከሰቆቃው ኤርምያስ መጽሐፍ በማብራራት የመጽሐፉን መልዕክት ይተነትናል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

ትንቢተ ኤርምያስ
- መግቢያ
- እታላይነትንና ስደትን ማሸነፍ
- አስተዋጽኦ
- ሥነ መሰከታዊ መልእክት

ስቆታው ኤርምያስ
- መግቢያ
- የመጽሐፉ አስተዋጽኦ
- ሥነ መሰከታዊ መልእክት

ቁልፍ ጥቅስ

ኤርምያስ 2+19 «ክፋትሽ ይገስጽሻል፣ ክዳትሽም ይዘልፍሻል፣ አምላክሽንም እግዚአብሔርን የተወሸ እኔንም መፍራት የሌለብሽ ክፉና መራራ ነገር እንደሆነ እወቂ፣ ተመልከቺ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር።»

ቁልፍ ሥፍራዎች

አናቶት፣ ኢየሩሳሌም፣ ራማ፣ ግብጽ

ዋና ዋና ገጸ ባሕርያት - የይሁዳ ነገሥታት (ኢዮስያስ፣ ኢዩአካዝ፣ ኤዩአቄም፣ ዩአኪን፣ እና ሴዴቅያስ)፣ ባሮክ፣ ኤቤድ-ሜሌክ፣ ንጉሥ ናቡከደነፆር እና ሬካባውያን።

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አስሳ ክገጽ 104 እስከ 112
- የብሉይ ኪይን ትመግ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 1 ክገጽ 218 እስከ
- መጽሐፍ ቅዱስ የኤርምያስን መጽሐፍ በሙሉ እንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. ኤርምያስ ምዕራፍ አንድን (1) አንብበህ ሰኤርምያስ እግዚአብሔር የሰጣቸው ተስፋዎች ምን ምን እንደሆኑ ጥቀስ። ተቃውሞ እንደሚገጥመው ኤርምያስ ያውቅ ነበር?

2. በምን ዓይነት መንገዶች ነበር የይሁዳ ሕዝቦች የተታለሉት? ኤርምያስ ይህን ግንዛቤአቸውን ለመለወጥ ምን ሙከራ አደረገ? ይህን ጥያቄ ለመመለስ ከምዕራፍ 2-20 በማስተዋል አንብብ።

3. ኤርምያስ 11+18-23፣ 15+15-21፣ 26+1-19፣ 38+1-23 ያሉትን ክፍሎች አንብበህ ኤርምያስ ላጋጠመው ስደት ምላሽ የሰጠባቸውን መንገዶች ጥቀስ።

4. በኤርምያስ 31+31-37 ባለው ክፍል በተሰጠው አዲስ ኪዳንና በብሉይ (በሙሴ ጊዜ በተሰጠው አሮጌ) ኪዳን መካከል ያለውን ተመሳሳይነት እና ልዩነት የሚያሳዩአቸው ነገሮች ምን ምን ናቸው?

5. በስቆታው ኤርምያስ ምዕራፍ 3 መሠረት የእግዚአብሔር ታማኝነት እንዴት ባለ መልኩ በታላቅ ሐዘን ውስጥ መጽናናትን ይሰጣል?

የመመዘኛ ፈተና

1. ኤርምያስ ነ·ዕ. 36-45 ያለውን አንብበህ የአሁኑ አገር መሪዎችና ባለሥልጣናት ለእግዚአብሔ.. ቃል ያላቸውን አመለካከት ከንጉሥ ኢዮአቄም (ም. 36) ሁኔታ ጋር ስታስተያይ ምን ልዩነት ወይም አንድነት ትመለከታለህ?

ትምህርት 18
ትንቢተ ሕዝቅኤል

መግቢያ

እግዚአብሔር ሕዝቡን ሰጋጢአታቸው ቅጣት ይሆን ዘንድ ወደ ምርኮ አገር ቢሰድዳቸውም መናገሩን ቀጥሏል። ሕዝቡን ከኃጢአታቸው ሊያነጻ የሚችሰውን፣ የመጀመሪያ ልባቸውን አደነደነው፣ አምቢ ያሉትን ቃሉን በድጋሚ መስማት ነበረባቸው። ናቡከደነፆር ሰሁለተኛ ጊዜ የእይሁድ ሕዝብ ወደ ባቢሎን በ597 ዓ.ዓ. በምርኮ ሲወሰድ ነቢዩ ሕዝቅኤልም ነበረ። ሕዝቅኤል በምርኮ አገር ላሉት ሰምች ትንቢት የተናገረ ነቢይ ነው። በዚህ ትምህርታችን ስለሕዝቅኤል መጽሐፍ ይዘትና አቀራረብ በተወሰነ ደረጃ እንማራለን።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ይህን ትምህርት ያጠናቀቀ ተማሪ፡-

- የሕዝቅኤልን መጽሐፍ ዋና ዓላማ ይገልጻል
- ኃጢአት ሕዝቡን ወደምርኮ እንዳስገባቸው፣ የእግዚአብሔር ሕዝብም በንስሐና ወደ እግዚአብሔር በመመለስ ደህንነት እንደሚያገኝ ያብራራል።
- የሐሰት መምህራን (በኤር. 28 እና 29 መሠረት) «እግዚአብሔር ሕዝቡን አይፈርድባቸውም» ብሰው ቢያስተምሩም ምርኮው 70 ዓመት እንደቆየ እግዚአብሔር ሰተናገረው ቃል ታማኝ መሆኑን ይገልጻል።
- ሰታመኑ የእይሁድ ቅሬታዎች ወደፊት መመለስና መታደስ እንደነበር ይገነዘባል።
- ኃጢአት የእግዚአብሔርን ክብር ከሕዝቡ ዘንድ የሚያርቅ መሆኑን በቤተክርስቲያን፣ በመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ሥፍራ እና በተሰያዩ ፕሮግራሞች ማስተማር ይችላል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

የዘመኑ ምርኮ ነቢይ

- የአገልግሎቱ ዘመን
- አስተዋጽኦ
- ሥነ መለኮታዊ መልእክት

ቁልፍ ጥቅስና ሐረጉች

- ሕዝቅኤል 36+24-26
- «የሰው ልጅ ሆይ» 93 ጊዜ
- «የእግዚአብሔርም እጅ በእኔ ላይ ሆነች» 7 ጊዜ
- «የእሥራኤል አምላክ እግዚአብሔረ ክብር» ወይም «የጌታ ክብር» 11 ጊዜ
- «ጌታ እግዚአብሔር» 200 ጊዜ ተደግሟል።

ዋና ገጸ ባሕርያት

- ሕዝቅኤልና ሚስቱ፣ የእስራኤል መሪዎች፣ ናቡከደነፆር

ዋና ዋና ሥፍራዎች

- ኢየሩሳሌም፣ ባቢሎን፣ ግብጽ

የምንባብ ክፍሎች

- ከመጽሐፍ ቅዱስ ትንቢተ ሕዝቅኤል
- የብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ገጽ 1 እስከ 54
- የብሉይ ኪዳን አሰሳ ከገጽ 113 እስከ 119

የጥናት ጥያቄዎች

1. ሕዝቅኤል ምዕ. 4-24 ያሰውን ክፍል አንብበህ ሕዝቅኤል የእሥራኤልንና የይሁዳን ሕዝብ ሠርተዋል ብሎ የሚከሳቸው ምን ዓይነት ምንዝርና ኃጢአት ነበር? ሥጋዊ ምንዝርና ከመንፈሳዊ ምንዝርና ጋር የሚመሳሰለው እንዴት ነው?

2. ሕዝቅኤል ምዕራፍ 8-11 ያለውን ክፍል አንብበህ የእግዚአብሔር ክብር ቤተመቅደሱን ሰቶ የሄደበትን ምክንያቶች ዘርዝር።

3. እግዚአብሔር በምን መልኩ ሁሉን ቻይ፣ ቅዱስ፣ የዓለም ገዢና ስሚወዳቸው ሁሉ አባት እንደሚሆን ከሕዝቅኤል መጽሐፍ ምዕ. 25-32 ያለውንና ከ33-48 ያለውን ክፍል በማንበብ አብራራ።

4. ሕዝቅኤል ምዕ. 18ን አንብብና ሕዝቅኤል በምን መልኩ ሕዝቡ በቅጣት ውስጥ ያሉት ከአባቶቻቸው ኃጢአት የተነሳ እንደሆነ አድርገው በተሳሳተ መንገድ የሚያስቡትን እንዴት እንዳስተካከለ አብራራ።

የመመዘኛ ፈተና

1. ሕዝቅኤል 40-48 ያለውን ክፍል አንብበህ ስለቤተመቅደስ መታደስና ስለእግዚአብሔር ክብር መመለስ ሕዝቡ ነበረው ብለህ የምታስበው ግንዛቤአቸው ምን አብራራ።

ትምህርት 19

ዳንኤል

መግቢያ

ዳንኤል፣ በስሙ «እግዚአብሔር ፈራጄ ነው» የተባለው ሰው በልጅነቱ ወደ ምርኮ አገር በ605/606 ዓ.ዓ. ተወስደ። በሄደበትም ሥፍራ እግዚአብሔርን በማይፈሩት የአሕዛብ ነገሥታት ዘንድ በታማኝነቱ ተመሰከረ። ወደ እግዚአብሔር በመፀለዩ በሐሰት ተከሰሶ በአናብስት ጉድጓድ መጣሉ፣ ሦስቱ ጓደኞቹ በእሳት መጣላቸው እግዚአብሔር ግን በእርሱ የታመኑትን የአናብስትን እፍ ዘግቶ የእሳትን ኃይል አጥፍቶ አዳናቸው። በዚህም፣ የሁሉ የበላይና ተቆጣጣሪ እግዚአብሔር ብቻ መሆኑን አስመሰከረ። በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ስለወደፊቱ የተተነበዩ ትንቢቶችና ስመተርጉም ከባድ የሆኑ ራዕዮችም ይገኙበታል። ዳንኤል በጥበቡ ስሰተረጉማቸው ራዕዮች፣ ሕልሞች እና ስለሌሎችም ነገሮች እንማራለን።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ይህን ትምህርት ያጠናቀቀ ተማሪ፦

- ዳንኤል መጽሐፍ ውስጥ በምርኮ አገር ለእግዚአብሔር ታማኝ ሆነው ያሳለፉትን አይሁዶች ይዘረዝራል።

- እግዚአብሔር የአሕዛብ ነገሥታት ሁሉ የበላይ፣ የሕዝብን ሁሉ ፍጻሜያቸውን የሚያውቅ ኃያል ሕዝቡ ጥንቃቄ የሚያደርግና ሁሉን የሚቆጣጠር መሆኑን ይገልጻል።

- እግዚአብሔር ትዕቢተኞችን ሁሉ የሚያዋርድ፣ ትሁታንን የሚያከብር አምላክ መሆኑን በቤተክርስቲያን ያስተምራል።

ቁልፍ ጥቅሶች

«የጠየቀውንና የተሰወረውን ይገልጣል፣ በጨለማ ያለውን ያውቃል፣ ብርሃንም ከእርሱ ጋር ነው» (ዳን. 2-22)።

«ልዑል በሰዎች መንግሥት ላይ እንዲሰለጥን ለወደደውም እንዲሰጠው፤ ከሰውም የተዋረደውን እንዲሾምበት ሕያዋን ያውቁ ዘንድ ይህ ነገር የጠባቂዎች ትዕዛዝ፤ ይህም ፍርድ የቅዱሳን ቃል ነው» (ዳን. 4÷17)።

ቁልፍ ቃላት

«ራዕይ» «ሕልም» 4÷17

ቁልፍ ሥፍራዎች

የናቡከደናፆር ቤተመንግሥት፣ የእቶኑ እሳት ሥፍራ፣ የብልጣሶር ግብዣ ሥፍራ እና የአናብስት ጉድጓድ።

ዋና ገጸ ባሕርያት

ዳንኤል፣ ናቡከደነፆር፣ ሲድራቅ፣ ሚሳቅ፣ አብድናጎ፣ ብልጣሶር፣ ዳርዮስ

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- የአገልግሎት ዘመኑ
- ዘመኑ
- ሥነ መለኮታዊ መልእክት

የምንባብ ክፍሎች

- ከመጽሐፍ ቅዱስ የትንቢተ ዳንኤል መጽሐፍ
- የብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ገጽ 56-88
- የብሉይ ኪዳን አስሳ ክገጽ 120-127 እንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. ከዳንኤልና ከጓደኞቹ ታሪክ ለዛሬ ቤተክርስቲያንና ክርስቲያኖች የሚሆን ምን ትምህርት እንማራለን?

2. የዳንኤልን መጽሐፍ በሙሉ እንብበህ መጽሐፉ ስለውጤታማ ጸሎት ምን እንደሚያስተምር ጻፍ።

3. እግዚአብሔር የታሪክ ሁሉ የበላይና ብሰቤት ጌታም ነው። መጽሐፉ ይህን ሃሣብ በምን መልኩ ይገልጻል?

4. በምዕራፍ 4 እና 5 መሠረት የናቡከደነፆርና የብልጣሶር ዋና ኃጢአታቸው ምን ነበር? እግዚአብሔርስ እነርሱን ለማስተማር የፈለገው ነገር ምን ነበር?

5. በዳንኤል 9 ላይ የሚገኘው ጸሎቱ በምን መልኩ ዳንኤል ዘሌዋውያን 26፣ 1ኛ ነገሥት 8 እና ኤርምያስ 25 የሚያውቅ መሆኑን ያመለክታል? ይህን ጥያቄ ስመመለስ የተሰጡትን ክፍሎች በጥንቃቄ አንብብ።

የመመዘኛ ፈተና

1. በዮሐንስ 17 ቁ.11 እና ቁ. 16 ላይ «በዓለም ናችሁ ግን ከዓለም አይደላችሁም» የሚለውን ሃሣብ ከዳንኤል ሕይወት ጋር በማስተያየት አብራራ።

2. ዳንኤልና (ምዕራፍ 6) ሦስቱ ጓደኞቹ (ምዕራፍ 3) ወደፊት ጠንካራ መከራ ስሚያዩ ቅዱሳን በምን መንገድ ምሳሌ መሆን ይችላሉ?

V. ደቂቀ ነቢያት

ትምህርት 20

ሆሴዕና አሞጽ

20.1 ትንቢተ ሆሴዕ

መግቢያ

የሆሴዕ መጽሐፍ አቀራረብ እስራኤል እግዚአብሔርን ትታ ሌሎችን አማልክት እንዳትመለክት (በምሳሌያዊ አነጋገር እንዳመነዝረች)፣ በተደጋጋሚ በማመጽ አምላኳ እንዳሰዘነች ይገልጻል። ጌታም ሊተዋት በማይችል ፍቅር እስራኤልን ስለወደዳት ደጋግሞ ንስሐ በመግባት እንድትታደስ ይጠራታል። በክፉ ሥራቸው የተጠመዱትን መቅጣቱን ያስገነዝበናል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

- እግዚአብሔር ለኃጢአተኛና ደጋግሞ ላመጸው ሕዝቡ ፍቅሩ የማይሰወጥ መሆኑን ይረዳል።
- እግዚአብሔር ቅዱስ እንደሆነ ኃጢአትን ግን እንደሚጸየፍና/እንደሚቀጣም ማየት ይችላል።
- ሰፊ የሆነውን የእግዚአብሔርን ትዕግሥትና ምህረት እንዲሁም እስደናቂ የሆነውን የማይሰወጥ ፍቅሩን ይገነዘባል።
- እግዚአብሔር ታማኝና ቃልኪዳን አክባሪ እንደመሆኑ ኃጢአት የሚያስከትሰውን ጥፋትና ወደጌታ መመለስ ውጤቱ በረከት መሆኑን ያውቃል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- ዋና ዓላማዎች
- አስተዋጽኦ

- ዋና መልእክት
- ስነ መለኮታዊ መልእክት
- ማጠቃለያ

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አስሳ ክገጽ 128 አስከ 134
- ከብሉይ ኪዳን ትመማ ሁስተኛ መጽሐፍ የትንቢተ ሆሴዕን ክፍል
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ የሆሴዕን መጽሐፍ ክፍል በሙሉ አንብብ።

የጥያቄዎች መልስ

1. ጌታ ኃጢአትን እንደቀጣ፣ ቅዱስ እንደሆነና ከኃጢአት ጋር ሕብረት እንደማያደርግ፣ ጻድቅ እንደሆነና ኃጢአትን እንደሚፈርድ፣ መልሶ የሚያቅፍ መሆኑን።

2. ንስሐና አምልኮ እንደማይነጣጠሉ የሆሴዕ መጽሐፍ በእምነት በመታዘዝ ራስን ስጌታ ሳይሰጡ መስዋዕት ማቅረብ ጌታን ማምለክ፣ በጌታ ዘንድ ፍጹም ተቀባይነት የለውም (6፡1-6)።

3. ኃጢአት ሁሉን ነገር የሚነካና የሚያበላሽ እንደሆነ ታማኝነት ማጉደሏ በኃይማኖት፣ በፖለቲካና በግብረገብ በኢኮኖሚዎም ጭምር ውድቀትንና ጥፋትን እስክትሉባታል።

4. ባል፣ አረኖ፣ አባት

የጥናት ጥያቄዎች - ትንቢተ ሆሴዕ

1. እግዚአብሔር እስራኤልን መቅጣቱ ምን ያስተምርሃል?
2. ንስሐና አምልኮ እንደማይነጣጠሉ ከሆሴዕ መጽሐፍ ምን ተረዳህ?
3. እስራኤል በእግዚአብሔር ላይ ታማኝ አለመሆንዋ ምን ችግር አስከተሰባት?
4. እግዚአብሔር ለመረጠው ሕዝቡ እንደ ምንድን ነው?

የመመዘኛ ፈተና

1. ኃጢአት በሰራህ ጊዜ ወይም በተለያየ ችግር ውስጥ ሆነህ እግዚአብሔር የተወህ ሲመስልህ፣ የእግዚአብሔር ፍቅር ፍጹም እንደሆነና በሁኔታዎች እንደማይለዋወጥ

ለመረዳት የሆሴዕ መጽሐፍ ምን እንደረዳህ ለወደፊቱ ሕይወትህ መጽናናትና ተስፋ የሚሆን ትምህርት ያገኘኸውን በአጭሩ ጻፍ።

2. የሆሴዕን መጽሐፍ ከዘዳግም መጽሐፍ ጋር በማነጻጸር እግዚአብሔር ለገባው ቃልኪዳን ታማኝ መሆኑንና ሕዝቡም የቃል ኪዳን ግዴታዎቹን የመፈጸም ኃላፊነት እንደሚጠበቅበት ምን አስተዋልክ?

20.2 ትንቢተ አሞጽ

መግቢያ

እግዚአብሔር ለነቢዩ አሞጽ የቃል ኪዳን ግዴታዎችዋን ባልፈጸመችው በእስራኤል ላይ እንደሚፈርድባት አስጠንቅቋል። ግን በግፍ ከተሞላችበት ሁኔታ መመለስ አለባት። ሁሉን የሚገዛ አምላክ በአርሱ ስልጣን ላይ የተነሱትን ሕዝብ ሁሉ እንደሚቀጣ ለእስራኤል ግን ወደ እግዚአብሔር በሚመለሱት ቅሬታዎች አማካይነት በፍጻሜ የመባረክና የማደስ ተስፋ እንዳላት ያሳየናል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲጠናቅቅ፡-

- ሰላምና ብልጽግና ሁልጊዜ የበረከት ምልክት እንዳይደለ ያውቃል፣
- እግዚአብሔር ተመለሱ ሲል በእመጽ መግፋት ፍርድን እንደሚያመጣ ይገነዘባል፣
- እግዚአብሔር እስራኤልን ብቻ ሳይሆን ሰውን ሁሉ የሚያስተዳድርና፣ የሚዳኝ እንደሆነ ይረዳል።
- እግዚአብሔር የፍርድ አምላክ ብቻ ሳይሆን ተመልሶ እንደሚምርና ተስፋን የሚያድስ አምላክ መሆኑን ለማሳሰብ ይችላል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- ዋና ዓላማዎች
- አስተዋጽኦ
- እሞጽ
- የስነ ጽሑፍ ይዘቱ
- ማጠቃለያ

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አስላ ክገጽ 135-139
- ከብሉይ ኪዳን ትመማ ሁለተኛ መጽሐፍ ስለ ትንቢተ አሞጽ የተሰጠውን ማብራሪያ አንብብ።
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ የትንቢተ አሞጽን መጽሐፍ አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. አሞጽ ማለት ምን ማለት ነው? ከየት ተጠራ? ይህ ጥሪ ምን ያስተምርሃል?
2. ምቾትና ኃብት ሁሉ የእግዚአብሔር በረከት ምልክት ይመስልሃል?
3. ግብዝነት ስለሞላበት ሃይማኖት የአሞጽ መጽሐፍ የሚያሳየውን ጥቂት ነጥቦችን ዘርዝር።
4. የአሞጽ አገልግሎት ከጌታ ኢየሱስ አገልግሎት ጋር ይመሳሰላል የተባለው ለምንድን ነው?

የመመዘኛ ፈተና

1. የዘመናችንን አምልኮ ከአሞጽ ዘመን ጋር በማመሳከር አምልኮአችንን እንዴት ማስተካከል እንደሚገባን ጥቂት ሃሣቦችን ከተረዳኸው ግለጽ።

2. የአሞጽ መጽሐፍ እግዚአብሔር ለእስራኤል የገባውን ቃል ኪዳን ብቻ ሳይሆን፣ እስራኤልም ከእግዚአብሔር ጋር ያሳትን የቃል ኪዳን ግዴታዎች ማስታወስ እንደሚገባት ሲያሳስበን በራሳችን ሕይወትና በአዲስ ኪዳን ቤተክርስቲያን ይህን እውነት እንዴት እናየዋለን?

3. እግዚአብሔር አስራኤልን ከአመጽ የተነሳ ሊያጠፋ ቢነሳም በንስሐ የሚመለሱትን ጥቂት ቅሬታዎች አድሶ በእነርሱ በኩል ሕዝቡን ሁሉ ወደ ራሱ ስም ይስባል። ከአሞጽ መጽሐፍ ስታጠና እግዚአብሔር ለልጆቹ ኪዳን ያሰውን አክብሮት እንዴት ትረዳለህ?

የጥያቄዎች መልስ

1. አሞጽ ማለት ሸክም ተሸካሚ ማለት ነው። ላሞችንና በጉችን ከሚጠብቅበት ቦታ ተጠራ እግዚአብሔር በማንም ሰው ሊጠቀም እንደሚችልና ሁልጊዜ ለእርሱ ጥሪ በየተሰማራንበት ሥራ ላይ ሆነን ንቁዎችና ምላሽ የምንሰጥ መሆን እንደሚገባን ያስረዳል።

2. ምቾትና ኃብት ሁሉ ከእግዚአብሔር በረከት ምልክት እንዳልሆነ የእግዚአብሔርን ቁጣ እንዳመጣና በእርስ በርስ አመጽንና መለያየትን እንዳስከተለ ያለሕግና ያለ እግዚአብሔር ቸርነት በዝርፊያ በአመጽም እንደሚገኝ ከታሪኩ እንረዳለን።

3. ግብዝነት የተሞላበት ሃይማኖት ከአሞጽ መጽሐፍ የምናገኛቸው ነጥቦች ተዘርዝረዋል።

4. የአሞጽ አገልግሎት ከዔታ ኢየሱስ አገልግሎት ጋር የሚመሳሰልባቸውን መንገዶች ተመልከት።

ትምህርት 21

ሚክያስ፣ ኢዩኤል፣ አብድዩና ዮናስ

መግቢያ

ከእነዚህ ታናናሽ ነቢያት ታሪክ የምንረዳው ስዎች በሚያጠፉት ጥፋት ምክንያት የእግዚአብሔር ቁጣና ፍርድ እንደሚመጣ ነው። እግዚአብሔር ከመልካምነቱ የተነሳ፣ ንስሐ ስሚገቡ ምሕረትንና ይቅርታን ማዘጋጀቱን እንማራለን። ደግሞም እግዚአብሔር የተስፋና የበረከት አምላክ በመሆኑ የበለጠ ለጌታ መኖር ይገባናል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ክፍል ሲጠናቅቅ፡-

- የተጠቀሱትን መጻሕፍት በሚገባ ያውቃቸዋል፣
- መጻሕፍቱ ለክርስትና ኑሮ የሚሆኑ መመሪያዎችን ማውጣት ይችላል።
- ያገኛቸውን መንፈሳዊ ትምህርቶች በተግባር ላይ ማዋል ይችላል።

አስተዋጽኦ

ትንቢተ ሚክያስ

«የፍርድና የተስፋ መልእክት»

- መግቢያ
- ዓላማዎቹ
- የመጽሐፉ አስተዋጽኦ
- በሚክያስ ዘመን የነበረው የሕዝቡ ሁኔታ
- ማጠቃለያ

ትንቢተ ኢዩኤል

«(የጌታ ቀን) ፍርድና ምሕረት»

- ዋና ዓላማዎች
- የመጽሐፉ አስተዋጽኦ
- የስነ መለኮታዊ መልእክት
- ማጠቃለያ

ትንቢተ አብድዩ

«የሚወድቀው ዓለትና ለዘላለም የሚጸናው መንግሥት»

- መግቢያ
- ፀሐፊው
- ዘመን
- ርዕስ
- የመክፈቻ ጥቅስ
- የመክፈቻ ቃል
- የመጽሐፉ ዓላማ
- አስተዋጽኦ
- ታሪካዊ መነሻ
- ከአብድዩ መጽሐፍ ለሕይወታችን የምናዛምዳቸው ትምህርቶች
- ማጠቃለያ

21.4 ትንቢተ ዮናስ

- ዋና ዓላማዎች
- ጸሐፊው
- የመጽሐፉ አስተዋጽኦ
- ስነ መለኮታዊ መልእክት
- ማጠቃለያ

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን አሰሳ ከገጽ 147 እስከ 149

- የብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 2ትን ከገጽ 126-169

- ከመጽሐፍ ቅዱስ ትንቢተ ሚክያስ፣ ኢዩኤል፣ አብድዩና ዮናስን አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. በትንቢተ ኢዩኤል ከተጠቀሱት የተስፋ ቃሎች አንዱ ስለመንፈስ ቅዱስ መፍሰስ የተነገረ ነው። የአዲስ ኪዳን ስለዚህ ምን ይላል? መቼስ ተፈጸመ?

2. ስኢዩኤል መልእክት የመጀመሪያ ሰሚዎች (አንባቢዎች) እነማን ናቸው?

3. ነቢዩ ሚክያስ የኖረበት ዘመን ከሌሎች ነቢያት ጋር ተመሳሳይነት አለው። ስማቸውን ጻፍ።

4. የሚክያስ ስም ትርጓሜ ምንድን ነው?

5. ትንቢተ አብድዩን ከሌሎች የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ለየት የሚያደርገው ምንድን ነው?

6. በትንቢተ ሚክያስ ስለክርስቶስ ከተነገሩት ትንቢቶች ሁለቱ ምንን በተመለከተ ነው?

የመመዘኛ ፈተና

1. ዮናስ ነቢዩ በአሳ ሆድ 3 ቀን አደረ ይላል፤ ለአንድ የማያምን ሰው ይህን እውነት እንዴት ትገልጽታለህ?

2. ስለትዕቢት መንስኤና ውጤት ትንቢተ አብድዩን ደጋግመህ በማንበብ ነጥቦችን ዘርዝርና ማብራሪያ ስጥ።

3. የዮናስ መጽሐፍ ሚሲዮናዊ (ወንጌልን ለሌሎች የማድረስ) ሃሣብ አለው። ዛሬስ የእኛ ቤተክርስቲያን ምን ዓይነት ዕርምጃዎችን መውሰድ ይኖርባታል?

የጥያቄዎች መልሶች

1. «መንፈሴን በሥጋ ለባሽ ሁሉ ላይ አፈስሳለሁ» (ምዕ. 2) ይህም የተፈጸመው በኢየሩሳሌም በበዓለ ሃምሣ ዕለት ነው (የሐዋ. 2)

2. ለይሁዳ (ደቡባዊ የእስራኤል መንግሥት) ነው።

3. ከእነኢሳይያስና ሆሴዕ ጋር ነው።

4. «እግዚአብሔርን የሚመስል ማነው?»

5. አጭሩ (ትንሹ) መጽሐፍ ስለሆነ ነው።

6. . በቤተልሄም ስለመወለዱ (5፥2)
   - ከርስቶስ እንደሚነግስ (2፥12-13፤ 4፥1፤ 7)

ትምህርት 22

ናሆም፣ ዕንባቆምና ሶፎንያስ

22.1 ትንቢተ ናሆም

መግቢያ፡- የመጽሐፉ ዋና ይዘት በአሶር ላይ የፍርድን ቃል ለማወጅና በዚህም ይሁዳን ለማጽናናት ያቀደ ይመስላል፡፡ ስለ ነነዌ (የአሶር ዋና ከተማ) መመታትም በስፋት ተጽፏል፡፡ በዚያን ወቅት የአሶር መንግሥት አሉ ከሚባሉት ኃያላን መንግሥታት አንዷ ብትሆንም የኃያላን ኃያል የታረክ ባለቤት የሆነው አምላክ ይፈርዳታል፡፡ አግዚአብሔር ዓመጻን የሚበቀል መሆኑን ከመጽሐፉ እንማራለን፡፡

22.2 ትንቢተ ዕንባቆም

መግቢያ፡- መጽሐፉ የሚያተኩረው በደቡባዊው የይሁዳ ግዛት ላይ ሆኖ የአግዚአብሔር ፍጹም የታረክ ባለቤትነት ን የሚያሳይ መጽሐፍ ነው፡፡ ምንም አንኳ ኃጢአትና ዓመጻ በምድር ቢበዛ አግዚአብሔር ምን ጊዜም ቢሆን የበላይ ገዥና ሉዓላዊ አምላክ መሆኑን ከመጽሐፉ እንረዳለን፡፡ ዕንባቆም የከበደውንና ያልገባውን ነገር በፀሎት በአግዚአብሔር ፊት ሲያቀርበው አናያለን፡፡ ነቢዩ ዕንባቆም «አግዚአብሔር ጻድቅ ሆኖ አያለ ለምን ዓመጻ ሲበዛ ዝም ይለል?» ሲል ያቀረበው ጥያቄ፣ ከብዙ ስዎች ጥያቄ ጋር ይመሳሰላል፡፡

22.3 ትንቢተ ሶፎንያስ

መግቢያ፡- መጽሐፉ ስለይሁዳ ኃጢአትና ድፍረት ያትታል፡፡ በመጽሐፉ ውስጥ የይሁዳው ንጉሥ ኢዮስያስ በቀደሙት ዓመጸኞች ነገሥታት ምናሴና አሞን የተደረጉትን ጥፋቶች ለማረም አንደሞከረ እንመለከታለን፡፡ የነቢዩ ሶፎንያስ አገልግሎት (ያስተላስፋቸው ትንቢቶቹ) የንጉስ ኢዮስያስ የማደስ እርምጃዎችን በእጅጉ አንዳዝ ይታመናል፡፡

የትምህርቶቹ ዓላማዎች፡-

ተማሪው ይህን ክፍል ሲያጠናቅቅ፡-

1. የእግዚአብሔር አውነተኛ ፍርድ በኃጢአተኛው ዓለም ላይ እንደሚመጣ ከበፊቱ ይልቅ በመረዳት የሚጠፉትን ስዎች ስመድረስ ከመቸውም ጊዜ ይበልጥ ይፀልያል፣ ይተጋል፣ ወንጌልን ይመሰክራል፡፡
2. እግዚአብሔር ስለሕዝቡ (ስለቤተክርስቲያን) ተሟጋች እንደሆነ ስለሚረዳ በቀልን ለእግዚአብሔር መተው ይማራል፡፡

1. አግዚአብሔር የበላይ ተቆጣጣሪ ሆኖ በሉዓላዊነቱ ዓለም
2. ን ሁሉ እንደያዘ ስለሚገነዘብ በዙሪያው በሚያየው ዓመጻና እርኩስት አይደናገጥም፡፡
3. ዘሕይወቱ፣ በአገልግሎቱ፣ በቤተ ክርስቲያን፣ በምድረቷ፣ ወዘተ. በሚገጥመውና በሚያያቸው

ተግዳሮቶች የተነሳ በእግዚአብሔር ላይ ያለው መታመን ይበልጥ ሥር እየስደደ መሄድ አንጂ መናድ እንደሌለበት ይረዳል፡፡

1. ዓመጻና ኃጢአት በአግዚአብሔር ሕዝብ መካከል ካስ የአግዚአብሔር ጻድቅ ፍርድ ደግሞ እንደማይቀር ስለሚረዳ ስለሕይወቱ፡ ስለቤተሰቡ፣ ስለቤተክርስቲያንንና በአጠቃላይ ስለምድረቷ መንፈሳዊ ጤንነት በአግዚአብሔር ፊት ሁሉ መቅረብ አንደለበት ይማራል፡፡
2. አግዚአብሔር የሚቀጣቸው የሚወዳቸውን እንደሆነ ይረዳል፡፡
- እግዚአብሔር ፍቅር ነው = አግዚአብሔር ጻድቅ ፈራጅ ነው በሚሉት አባባሎች ላይ ያለው መረዳት ይጨምራል፡፡

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- መግቢያ
- ዓላማዎቹ
- የናሆም አስተዋጽኦ
- ናሆም
- የስሙ ትርጉም
- የመጽሐፉ ማዕከላዊ ሃሣብ
- የናሆም መጽሐፍ ንድፍ
- ማጠቃለያ

- መግቢያ
- ዓላማዎቹ
- የዕንባቆም እስታዋጽኦ
- ስለዕ
- ንባቆም
- ዕ
- ንባቆም ያገለገለበት ዘመን
- ስለመጽሐፉ የተሰጠ ጠቅለል ያለ

22.1 ትንቢተ ናሆም

1+7-9
- ናሆም

22.2 ትንቢተ ዕንባቆም

ማብራሪያ
- የዕንባቆም መጽሐፍ ሥዕላዊ መግለጫ (ንድፍ)
- ማጠቃለያ

22.3 ትንቢተ ሶፎንያስ

ትምህርቶች፡-
- የሶፎንያስ መጽሐፍ ንድፍ
- ማጠቃለያ

የመጻሕፍቱ ቁልፍ ጥቅሶች

3+2
- ዕንባቆም
- ባቢሎናውያን

2+3
- ሶፎንያስ
- ኢዮስያስ

የመጻሕፍቱ ቁልፍ ሥፍራዎች

- ነነዌ
- ይሁዳ
- ኢየሩላሌም

የምንባብ ክፍሎች

22.1 - ትንቢተ ናሆም

- የብሉይ ኪዳን አሰሳ ከገጽ 150 እስከ 151
- ከብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ከገጽ 170-177
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ ውስጥ የትንቢተ ናሆምን ክፍል በጥንቃቄ አንብብ፡፡

22.2 - ትንቢተ ዕንባቆም

- ከብሉይ ኪዳን አሰሳ ከገጽ 152 እስከ 154
- ከብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ከገጽ 178-190
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ የትንቢተ ዕንባቆምን ክፍል በጥንቃቄ አንብብ፡፡

22.3 - ትንቢተ ሶፎንያስ

- ከብሉይ ኪዳን አሰሳ ከገጽ 155 እስከ 158
- ከብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 2 ከገጽ 190-201
- ከመጽሐፍ ቅዱስህ የትንቢተ ሶፎንያስን ክፍል በጥንቃቄ አንብብ፡፡

የጥናት ጥያቄዎች

1. እግዚአብሔር የነነዌን ከተማ ለመቅጣት የተነሳበትን ምክንያቶች አስረዳ።

2. በትንቢተ ዕንባቆም ላይ እንደምትመለከተው እዚአብሔር ባቢሎናውያንን ተጠቅሞ ይሁዳን ቀጥቷል፤ የዕንባቆምም ጥያቄ ስምን እግዚአበሔር በአሕዛብ ይጠቀማል? የሚል ነበር። ስዚህ ጥያቄ ከመጽሐፉ ጋር እያስተያየህ የራስህን መረዳት ስጥ።

3. በትንቢተ ሶፎንያስ ላይ እንደምናነበው የእግዚአብሔር ቁጣ በይሁዳ ላይ እንደሚመጣ ተነግሯል። ቁጣው በይሁዳ ላይ የሚመጣበትን ምክንያት/ቶች በዝርዝር አስረዳ።

4. በትምህርት 22 ውስጥ ባሉት ሦስት የትንቢት መጻሕፍት ማለተም ትንቢተ ናሆም፤ ዕንባቆምና ሶፎንያስ ላይ የተስጡትን ቁልፍ ጥቅሶች በጥንቃቄ አንብብ። ከእነዚህ ጥቅሶች ስለእግዚአብሔር ማንነት (ባሕርይ) የምታገኘውን ትምህርት በዝርዝር አስረዳ።

5. ከነብዩ ናሆም፣ ዕንቆባምና፣ ሶፎንያስ ሕይወትና አገልግሎት የምታገኘው ትምህርት ከራስህ ጋር እያዛመድክ አብራራ።

የመመዘኛ ፈተና

1. አሁን በዓለም ላይ ሐጢአት፤ ዓመጻና እርኩሰት ሲስፋፋ ስትመለከት ስለእግዚአብሔር ማንነት፣ ስለስው ማንነት፤ እና ስለእግዚአብሔር ፍርድ ምን ትገነዘባለህ?

2. ከነቢዩ ዕንባቆም የምትማረው አንድ ልዩ ትምህርት ምንድነው?

3. የእግዚአብሔር ቁጣ በሕዝቡ ላይ የሚመጣበት ዋና ዋና ምክንያቶች በራስህ አባበል ግለጽ። በሌላ አነጋገር የእግዚአብሔር ቁጣ በሕዝቡ ላይ ከመጣ በኋላ የሚገኘው/የሚታየው/ ውጤት ምንድነው?

የጥያቄዎች መልስ

1. በነነዌ ከተማ ከተስፋፉት ዓመጻዎች ዋና ዋናዎቹ፡-

   ደካማውን መበዝበዝ፣ እርኩሰት፣ አለመታዘዝ፣ ግድያ፣ ጭካኔ ወዘተ. (3÷1፣ 3÷19፣ ተመልከት)

   - የአሥራውያን ኃጢአት በተመለከተ ናሆም 1÷11፣ 1÷14፣ 3÷1-19 ላይ ተመልከት።

2. መልስህን ከማስታወሻውና ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

3. መልስህን ከማስታወሻውና ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

4. መልስህን ከማስታወሻውና ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

5. መልስህን ከማስታወሻውና ከመጽሐፍ ቅዱስህ ጋር አስተያየው።

ትምህርት 23.1 ሐጌ

«ለየትኛው ነገር ቅድሚያ ትሰጣላችሁ?»

«...ቤቱንም ሥሩ፤ እኔም በእርሱ ደስ ይሰኛል፤ እኔም እመሰገናለሁ፣ ይላል እግዚአብሔር (1+8)»

መግቢያ

ሐጌ ከባቢሎን ምርኮ መልስ ከተናገሩት ነቢያት አንዱ ነው። እግዚአብሔር ዕረፍት ከሰጠ በኋላ የግልን ጉዳይ በማስቀደም የእርሱን ሥራ ቸል ማለት በስዎች ዘንድ የተለመደ ነው። በሐጌ ዘመን የነበሩትን ሕዝብ የተፈታተናቸው ነገር ቢኖር ይኸው ነበር። የጌታን ቤት ግንባታ ሥራ ቸል በማለታቸው በልዩ ልዩ መንገድ ቀጣቸው፣ ነገር ግን አላስተዋሉም፣ ንስሐም አልገቡም። ለጌታ ሥራ ቀዳሚውን ሥፍራ መስጠት በረከትን ያመጣል፤ ጌታም ይከብርበታል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ትምህርት ሲያጠናቅቅ፡-

- ለእግዚአብሔር ሥራ ቀዳሚውን ቦታ አስመስጠት ቅጣት ማስከተሉን።
- ጌታ በመንፈሱ የሕዝብ መሪዎችንና ሕዝብን ሰዓላማው እንደሚያነሳሳቸው፤ እርሱ መስራት ሲጀምር ሁሉም ለእርሱ፣ ሰቅድስና ሕይወት ቅድሚያ መስጠት እንደሚገባ።
- በክርስቶስ በኩል ሊመጣ ያለውን ክብር ለማየት መመኘት እንዳለብን ይገባል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

- ዓላማዎች
- አስተዋጽኦ
- ጸሐፊው
- ሥነ መለኮታዊ መልእክቶች
- ማጠቃለያ

የምንባብ ክፍሎች

- የብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 21 ገጽ 202-215
- ትንቢተ ሐጌ ምዕ. 1 እና 2
- የብሉይ ኪዳን አሰላ ከገጽ 159 እስከ 162 አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

ሀ. ሐጌ ከባቢሎን ወደ ኢየሩሳሌም መጀመሪያ የሄደው መቼ ነበር?

ለ. አይሁዶች ወደገዛ አገራቸው እንዲመለሱ ያወጀው የአሕዛብ ንጉሥ ማን ይባላል?

ሐ. ሐጌና ዘካርያስ በኢየሩሳሌም ለነበሩት አይሁድ ምን እንዳደረጉ ግለጽ።

መ. መሠራት የተጀመረው የቤተመቅደስ ሥራ መንገድ ላይ የቆመው በምን ምክንያት ነበር?

የመመዘኛ ፈተና

1. በአካባቢህ ባሉት አብያተ ክርስቲያናት የእግዚአብሔር ሥራ ቸል የተባለበት ሁኔታ ካለ ዘርዝር (ጥቀስ)
2. ለዚህ ቸልተኝነት መፍትሄ ይሰጣሉ ብለህ የምትገምታቸውን ነገሮች ጥቀስ።
3. የእግዚአብሔር መንፈስና ቃሉ ማድረግ የሚችልባቸውን ዋና ዋና ነገሮች ግለጽ።
4. በሐጌ መጽሐፍ ጥናትህ ውስጥ ጌታ ለልብህ በይበልጥ የተናገረህ ነገር አለ? እንዴት?
5. መልሶቹ ከመጽሐፍ ቅዱስ ሃሣብ ጋር የሚስማሙ መሆን ይኖርባቸዋል።

የጥያቄዎች መልሶች

1. በ536 ዓ.ዓ.
2. ቂሮስ
3. በእስራኤል አምላክ ስም ትንቢታዊ መልዕክት አስተላልፈዋል።

4. በሳምራውን በኩል ከተነሳው ተቃውሞ የተነሳ (ዕዝራ 4፡24)

ከትምህርት 23.1

1. በ536 ዓ.ዓ.
2. ቂሮስ
3. በእስራኤል አምላክ ስም ትንቢታዊ መልዕክት እስተላልፈዋል።
4. በሳምራውን በኩል ከተነሳው ተቃውሞ የተነሳ (ዕዝራ 4፡24)

ዘካርያስና ሚልክያስ

መግቢያ

በእነዚህ ሁለት መጻሕፍት እስደናቂ የሆኑ ትምህርቶችን እናገኛለን። እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያለው ዓላማው ምንድን ነው? ሕዝቡስ በፊቱ ምን ይመስላል? ጠቅላላ የእምነት ሕይወቱ (ኑሮው) እግዚአብሔር እንደሚፈልገው ነው? ወይስ መስተካከል ያለበት ነገር አለ? ጌታ የሚያጽናና ምክርና ተስፋ ካስፈለገም የተግሳጽ መልእክቶች አሉት። እነዚህን አሳቦች በሚያካትት መልኩ ትንቢተ ዘካርስያስንና ሚልክያስን እናጠናለን።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ትምህርት ሲያጠናቅቅ፡-

- የትንቢተ ዘካርያስንና ሚልክያስን መጽሐፍ በሚገባ ይረዳል።
- በዘመናችን ላሉ እገልጋዮችና ክርስቲያኖች የሚሆኑ ትምህርቶችን ከእነዚህ መጽሐፎች ማዘጋጀት ይችላል።

23.2 - ዘካርያስ

መግቢያ

የእግዚአብሔር ዓይኖች ዘወትር በሕዝቡ ላይ ናቸው። እኛ ለእርሱ ሙሉ በሙሉ ተስጥተን ሥራውን የምንሠራ ከሆንን፣ እርሱ በሚያስፈልገን ሁኔታ ይመክረናል፣ መጽናትንም ይስጠናል። ከዚያም አልፎ የዘላለም ተስፋውን ሲያስጨብጠን የልቡን ይነግረናል። እነዚህን በመሳሰሉ ሃሣቦች ትንቢተ ዘካርያስ ሰፊ ትምህርቶች አሉት።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ትምህርት ሲያጠናቅቅ፡-

- የትንቢተ ዘካርያስን ዋና ዋና መልእክቶች ይረዳል፣
- ስለክርስቶስ በዚህ መጽሐፍ የተነገሩትን ትንቢቶች ይገነዘባል፣
- እግዚአብሔር ሕዝቡ ወደእርሱ ሲመለሱ፣ እርሱም ወደእነርሱ ስመመለስ እንደሚያጽናናቸው ይገነዘባል፣
- እግዚአብሔር ስሚጠቀምባቸው ሰዎች እንዴት እንደሚጠነቀቅላቸውና የሰይጣንን ተቃውሞና ክስ እንደሚመታ ይረዳል (ምዕ. 3)።
- ስለመንፈስ ቅዱስና ስለጌታ ሥራ ሲያስብ ዘወትር በእርሱ ላይ መደገፍ እንዳለበት ይገነዘባል (ዘካ. 4፡6፣ ኤፌ. 5፡18)።
- እግዚአብሔር በክርስቶስ በኩል አስቀድሞ የተናገራቸውን ተስፋዎች እንደፈጸመ፣ የቀሩትንም ወደፊት እንደሚፈጽም በማመን በተስፋ መኖር እንዳለበት ይረዳል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

አስተዋጽኦ
ጸሐፊው
ታሪካዊ አቀማመጥ
ስነ መለኮታዊ መልእክቶች
ማጠቃለያ

የምንባብ ክፍሉች

1. የብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ ክፍል 21 ከገጽ 215-239

2. የብሉይ ኪዳን አበሳ ከገጽ 163 እስከ 169

ከትምህርት 23.2 የቀረቡ ጥያቄዎች

ቀጥሉ ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ስጥ፡-

ሀ. የነቢዩ ዘካርያስ ዋና አገልግሎት ምን እንደነበረ በአጭሩ ግለጽ።

ለ. በብሉይ ኪዳን በብዛት ስለክርስቶስ ትንቢት የተናገሩትን ሁለት ነቢያት ስም ጥቀስ።

ሐ. ከትንቢተ ዘካርያስ ገና ያልተፈጸመ፣ ግን ስለክርስቶስ ዳግመኛ መምጣት ጊዜ ይፈጸማል ብለህ የምታስበውን ምዕራፍ ጥቀስ።

መ. እግዚአብሔር ስአገልግሎቱ የሚጠቀምበት ሰው ምን ዓይነት ሰው ነው (ዘካ. 3-4)?

23.3 - ሚልክያስ

መግቢያ

የጌታ ሕዝብ ብዙ ምክርና ተግሳጽ ተቀብሎ ንስሐ በመግባት ከታደሰ በኋላ በእምነቱ መጽናት ሲገባው መድከም ጀመረ። የሃይማኖት መሪዎችም ራዕያቸው ይጠፋና ጌታን መፍራት ሁሉ ይረሳሉ። እገልጋዮችና ተገልጋዮች ሁሉም እምሳካቸውን ወደሚያሳዝን ሁኔታ ይደርሳሉ። ይህን ዓይነት ሕይወት የኖሩ የሚልክያስ ዘመን ሰዎች ናቸው። ሕዝቡ ሲጠፋ ዝም ብሎ ማየት የማይፈቅድ ጌታ፣ በፍቅር ድምጹ በቃሉ በኩል ንስሐ እንዲገቡ ይጋብዛል። ድምጹን ስምተው ለሚመለሱ የዘላለም ተስፋ ይሰጣቸዋል።

የትምህርቱ ዓላማዎች

ተማሪው ይህን ትምህርት ሲያጠናቅቅ፡-

1. የትንቢተ ሚልክያስን መጽሐፍ ዋና መልእክት ይረዳል።
2. ኃጢአትና ከሀደት ፍርድ እንደሚያስከትሉ ይገነዘባል።
3. በጌታ የተጠሩት ሕዝቡ ጌታን ስመፍራት፣ ስመውደድ፣ በትድስና ኑሮ ማምለክ እንደሚገባቸው ይረዳል።
4. ወደፊት ለጸድቃን የዕረፍት፣ ለኃጢአን ደግሞ የፍርድ ቀን እንደሚመጣ ይገነዘባል።

የትምህርቱ አስተዋጽኦ

ዋና ዓላማዎቹ
አስተዋጽኦ
ጸሐፊው
ስነ መለኮታዊ መልእክት
ማጠቃለያ

የምንባብ ክፍሉች

- የብሉይ ኪዳን ትመማ 2ኛ መጽሐፍ፣ ክፍል 21 ገጽ 242-261
- መጽሐፈ ሚልክያንስን በሙሉ
- የብሉይ ኪዳን አበሳ ከገጽ 170 እስከ 173 አንብብ።

የጥናት ጥያቄዎች

1. በሚልክያስ ምዕ. 4 «መልእክተኛዬን» እንደዚሁም «ኤልያስን አልካለሁ» ሲል ምን ማለቱ ነው (ማንን ይልካል)?

2. የሚልክያስ ዘመን ሕዝቦችና ካህናት ጌታን በምን በምን እንደበደሉት ከ3 ያሳነሱ ነጥቦችን ጥቀስ።

3. «ታላቁና የሚያስፈራው የእግዚአብሔር ቀን» የሚለው ሐረግ ወደ ምን ያመለክታል?

የመመዘኛ ፈተና

1. ከትንቢተ ዘካርያስ ስዛሬዋ ቤተክርስቲያን የሚሆኑ ሦስት ነገሮችን በመጥቀስ ችግሩንና የመፍትሄውን አሰብ በተማርነው መሠረት ግለጽ።

2. ስለክርስቶስ በዘካርያስ ተጠቅሰው፣ በአዲስ ኪዳን ተፈጸሚነት ያገኙ ሦስት ነገሮችን ጥቀሳቸው።

3. በሚልክያስ ዘመን ካህናትና ሕዝቡ በጌታ ፊት የተወቀሱባቸውን ነገሮች ተመልክተናል። በአብያተ ክርስቲያናት ዙሪያ ተመሳሳይ የሚወቀሱበት ነገር ያለ ይመስልሃል? ካሉ ጥቀስ። ከቃሉ ለእንደዚህ ዓይነቱ ሁኔታ ምን መፍትሄ ማምጣት እንደሚቻል ግለጽ።

4. «ጌታን ማገልገል ከባድ ነው፤ እንዴት መዝለቅ ይቻላል? » ይህ የብዙዎች አገልጋዮች ጥያቄ ይመስላል። ስለዚሁ ያለህን አመለካከትና መፍትሄ ይሆናል ብለህ የምታስበውን አሳብ ግለጽ (በቃሉ የተደገፈ ቢሆን)።

የጥያቄዎች መልሶች

1. አገልግሎቱ፣ በሚለው ነጥብ ሥር የተሰጡ አራት ዓለማዎችንና የመሳለሉትን
2. ነቢዩ ኢሳይያስና ዘካርያስ
3. ዘካርያስ ምዕራፍ 14
4. ሀ. በእምነት የጸደቀ ሆኖ ለጌታ የተሰጠ
   ለ. በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ተደግፎ የሚሠራ

ትምህርት 23.3

1. ለለመጥምቁ ዮሐንስ መምጣት ይናገራል።
2. ፣ ፍቅሩን በመካድ
   - ለጌታ በሚቀርብ መሥዋዕት
   - በጌታ ፊት በድፍረት በመናገር
   - አሥራትንና በኩራትን ባለመስጠት (በመስረቅ)
   - «እግዚአብሔርን ማገልገል ከንቱ ነው» በማለት ወዘተ.

3. በዓለም መጨረሻ በጌታ ኢየሱስ በኩል በዓለም ላይ ሊመጣ ያለውን ታላቁን የፍርድ ቀን (ጊዜ)።